

ACADEMIA ROMÂNĂ
— — —
DIN VIEAȚA POPORULUI ROMÂN
CULEGERI ȘI STUDII
— — —

XI.

SĂRBĂTORILE DE VARĂ
LA ROMÂNI
—

STUDIU ETNOGRAFIC

DE

TUDOR PAMFILE.

ȘEDINȚA DELA 26 NOEMVRIE 1910

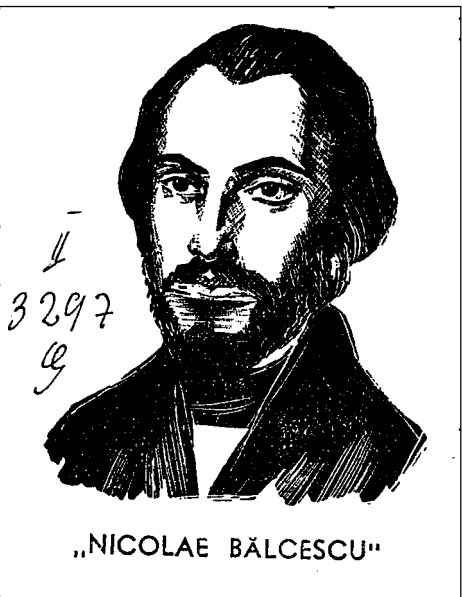

BUCUREȘTI

LIBRĂRIILE SOCEC & Comp., C. SFETEA și LIBRĂRIA NAȚIONALĂ

LEIPZIG
OTTO HARRASSOWITS

VIENA
GEROLD & Comp.

DIN VIEȚA POPORULUI ROMÂN

I. <i>Hora din Cartal</i> , de Pompiliu Pârvescu, 1908 . . .	L. 3.—
II. <i>Cîmiliturile românești</i> , de T. Pamfile, 1908	» 1.—
III. <i>Poezii populare din Maramureș</i> , de Tit Bud, 1908 . . .	» 1.—
IV. <i>Căntece și urături</i> , de Al. Vasiliu, 1909.	» 5.
V. <i>Din literatura populară</i> , de N. Păsculescu, 1909. . .	» 6.
VI. <i>Jocuri de copii</i> , de T. Pamfile, 1909	» 1.—
VII. <i>Sarbătorile poporului</i> , de C. Rădulescu-Codin și
D. Mihalache, 1910.	» 1.
VIII. <i>Industria casnică la Români</i> , de T. Pamfile.
Premiul «Neuschoitz» din 1909, 1910	» 10.
IX. <i>Hore și chiuituri din Bucovina</i> , de S. Fl. Marian, 1911. .	» 2,
X. <i>Legende, tradiții și amintiri istorice</i> , de C. Rădulescu-
Codin, 1910.	» 1,50

P R E F A Ț Ă

La 11 Iulie 1904, răposatul membru al Academiei Române, Par. Sim. Fl. Marian, îmi scria din Suceava Bucovinei, și, printre altele, ma ruga sa-i adun de prin părțile cunoscute mie «toate datinele, credințele și legendele privitoare la toate sarbatorile bisericesti și păgânești, începând din ajunul Duminicii mari sau Rusalii și până la Pinteleiu călătoriul, 27 Iulie, căci acestea îmi trebuesc pentru t. IV din Sărbătorile la Români.»

La 9 August acelaș an, într'adevar îi trimiteam în copie întâiul mănunchiu din ceea ce putusem culege în timp de o lună, făgăduindu-i și altele mai pe urmă. Insa moartea neașteptata a celui mai harnic și mai priceput cercetator al sufletului românesc a pus piedica apariției lucrării pomenite.

N'aș avea îndrăzneala să spun ca prezenta lucrare înlocuește pe cea făgăduită de răposatul academician; întocmită însă în acelaș cadru, din aceleași izvoare, va adooge cât de cât la cunoașterea acestei perioade din an, din punctul de vedere al sarbatorilor cunoscute de popor.

Fericitul Sim. Fl. Marian fiindu-mi un dascal iubit, închin memoriei lui, cu acest prilej, această modesta cercetare, în semn de adâncă recunoștința din partea mea, unul din fiii poporului pe care l-a iubit într'o măsură îndestul de rară.

Bârlad, Aprilie 1909.

CELE NOUĂ JOI.

I. Cele nouă Joi.

Sărbătorile cele mai păzite de popor în cursul lunii lui *Iunie*¹ sunt *Cele Joi*, *Joile grele* sau *Joile păzite*, cuprinse în săptămâna a optă și a noua de după Paști, prin urmare cele din urmă două din *Cele nouă Joi* ale *Cincizecimii luminate*. Datina aceasta se observă mai ales la câmp, unde agricultura este îndeletnicirea de căpetenie a Românilor.

Toate *Joile* dintre Paști și *Rusalii* sau *Duminica mare* sunt aspre, dar cele mai înspăimântătoare sunt cele două din urmă. Lăsând la o parte poruncile lor opritoare de munci, ele nu îngăduesc ca cineva să umble, în cursul săptămânii chiar, după *burieni de leac* și după *descântece*.

1. Luna lui *Iunie*, numită în popor *Iuniu* sau *Iuni*, se mai cheamă și *Cireșar*, *Cireșariu*, *Cireșeriu* sau *Cireșel*, luna *cireșelor*, când se coc cireșele (S. Fl. Marian, *Sărb. la Rom.* I, p. 96). Intr'o proză rimată, originală se pare, dar dată ca producție populară, auzim chiar :

Cireșar umple grădini în lume Mere, *cireșe* gustoase!
Cu multe feluri de legume: Acum dar, strânge Române,
Din câștigul ce-ți rămâne.

Junius al Latinilor eră a patra lună a anului, fiind înființată de Romulus. După unii, numele acestei luni vine dela *Junona*, zeița căsătoriei și soția lui Jupiter; alții zic anume că se numește așa, din pricină că a fost închinată *Hebei*, zeița *junetei*; în sfârșit, alții trag numele acestei luni dela *Iunius Brutus*, întemeietorul libertății romane.

Tustrele aceste considerațiuni vorbesc despre luna în timpul căreia totul este întinerit sau întinerește în fire, când sămânța încolțită crește și se desvoltă, când factorii unor nouă procreații se arată. În esență, *Iunie* este luna tinereței, a creșterii și a libertății.

În toate acestea, o mână suprafirească își are puterea sa hotăritoare : Dumnezeuirea care nu cunonște ce-i răul, vrajba și distrugerea. Agenții ei sunt: soarele dător a toate, ploaia, vântul și altele, cari întâmpina adesea în calea lor agenții Diavolului sau ai *duhului rău*, pe cari de multe ori nu-i pot birui.

După credința poporului, cele două tabere dușmane se lovesc, dar

Salcia, matrăguna, fumurile și argintul viu nu se dau bolnavilor în acest interval, căci se crede că *duburile rele* ce sunt *surchidite*¹ prin felurite descânțece, vrăji și urații, precum și *duburile bune* ce sunt chemate într'ajutor, în loc de a face bine celui ce suferă, mai rău le întărită, atât împotriva bolnavului, cât și împotriva celui ce caută să-i ajute.

În cele nouă săptămâni de după Paști nu se încep nici descânțecile cari țin până la *treisprezece săptămâni*, când *Cele nouă Joi* sunt deja trecute. Dintr'aceste descânțece pomenim *vârîtul în piepteni și stingerea frigărilor*.

Prin unele sate din județul *Tecuciu*, locuitorii merg până acolo cu teama de aceste *Joi*, încât nici pe preoți nu-i chiamă în case spre a le face diferite servicii religioase.

Aceste *Joi* sunt păzite de Românii de pretutindene.

Dacă cineva calcă *Joile* și iese cu plugul la arat, dacă merge la prășit sau dacă muncește orice pe câmp, peste vară, acea munca va fi *batuta de piatră*, adică va fi stricată de grindină².

Această *piatră*, după credința Românilor din *Bucovina*, este o faptă diavolească, deoarece *Diavolii* o alcătuiesc în *Cele nouă Joi*. Ei o bat «cu ciocanele, ca să n'aibă oamenii pâne». Acest lucru se întâmplă însă numai atunci când *Joile* sunt nesocotite prin muncă; dacă se searbează, *Diavolii* nu mai au putere de a face *piatră*, și prin

bietul om nu se lasă niciodată în naiejlea biruinței celui bun și drept. Omul slab știe că «mielul blând suge la două oi» și «capul plecat, sabia nu-l taie». Va face deci și pe voia *duhurilor rele*, se va face «frate cu Dracul, până va trece puntea», va serba deci câteva zile, nu din credința dreaptă, ci din teamă, fără ca prin aceasta să mănîie pe Dumnezeu.

În luna lui Iunie schimbările atmosferice sunt mai dese, primejdia mai multe amenință câmpul din care omul se hrănește, *duhuri* mai multe străbat în toate părțile, după cum se crede, și de aceea când «Dracii se bat în capate, omul se umilește și-și face zi de sărbătoare ca să potolească *mânia celui rău*».

Că acesta este izvorul atâtor sărbători necreștinești în acest timp, nu mai încapă nici o îndoeală. Sunt oameni cari în cutare zi a săptămânii nu muncesc cu nici un chip, din pricină că în urma multor observațiuni, s'au încredințat că acea zi le este neprielnică; *din acea zi își fac, prin urmare, o sărbătoare proprie a lor*. Alții au chiar anumite zile din luna când nu muncesc, pentru același motiv.

1. A *surchidi*, a neliniști, turbură, chinui.

2. Cred, loc. din com. Cătanele, jud. Dolj, comunic. de Șt. St. Tuțescu.

urmare pester vără 'nu vor mai aveà cu ce bate câmpurile cu sãmă-nături și viile ¹.

Dar nu numai la câmp nu este îngăduită munca, ci și în casă sau pe lângă casă. Așa, în Mihalcea, sat în *Bucovina*, femeile nu cuzionează să spele sau să bata rufe, căci «bate piatra». Alte femei tot din acel sat zic anume că «nu bat cu maiul, nu zollesc ², nu deapănă, nu urzesc, nu țes», tot de teama *pietreei* sau grindinii.

Prin partea *Olteniei* de jos, se crede că celor cari vor spăla cămăși, li se *va opări* grâul. Deasemeni nu se toarcă, nu se țese și nu se pune vârtelnița, că *bate piatra* ³.

Pe lângă grindină, *Cele noua Joi* se mai răsbună împotriva celor ce muncesc încă și prin trimitere de foc în holde, case și orice alt avut al lor. Oamenii se tem de orice soiul de foc, dar mai ales de cel ce se naște prin *trăsnet*; de aceea mai spun că *Cele nouă Joi* sunt rele și de *trasnet*, *tunet* sau *tun*, *fulger*, *ploi vlobișe* ⁴ și *încurii*.

Joia a opta se numește în *Bucovina* *Bulcile* ⁵ sau *Bulcii*. În aceasta zi, la Suceava se scot în procesie moaștele *Sf. Ioan cel nou* și se face aghiasmă.

Țiganii din Camena o numesc *Bălcătri*.

Bulcii nu se țin pe acolo numai de teama *pietreei* și a «*tunului*», ci și de teama *Ielelor*.

Prin *Moldova* de jos, *Joia a opta* se numește mai des *Buciumul Rusaliilor* ⁶ și se crede că se numește așa din pricină că vine după *Rusaliu*, când acestea își *buciuma* sau își trâmbeiază sfârșitul isprăvilor lor. Pe alocurea se zice chiar *Sbuciumul Rusaliilor*, având credința că acea zi, pe lângă că oprește pe oameni de la muncă ori îi pedepsește cu *piatra* și *foc*, dar ea, ca și *Rusaliile*, *sbuciuma*, *sgbi-huie*, schilodește și pocește pe cel care ar îndrăzni să lucreze ⁷.

1. E. N. Voronca, *Datările și credințele poporului român*, Cernăuți, 1903, p. 796.

2. A. zoli, a'frecă între mâni.

3. Cred. loc. din com. Catanele, jud. Dolj, comunic. de Șt. St. Tuțescu.

4. *Vlobiș*, delă *vloh* sau *vlog*, ploaie pânzișă.

5. D. Dan, *Mănăstirea și comuna Putna*, Buc. 1905, p. 150: Sărbătorile cele mici nu se sarbează; se țin însă 9 *Joi*, începând din *Joia mare*, pentru *piatră* și *sldată*. Și *Joia* de după *Duminica mare*, numită *bulcile*, se ține.

6. D-l raportor al acestei lucrări adaugă: „de nu cumva e din magh. *bucsi*, velerinagiu bisericesc (procesion), — obicei practicat în preajma *Rusaliilor*“.

7. Cred. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

A noia Joi este cea mai grozavă. Prin multe părți oamenii nu numai că nu lucrează nimic, nici pe lângă casă, nici pe câmp, dar se adună chiar la biserică și ascultă serviciul dumnezeesc, deoarece această *Joi* este rea de grindină, *bătând* și stricând semănăturile și mai ales cânepa ¹.

Pentru marea ei ură cu care lovește în cei ce-i nesocotesc ziua, poporul român din părțile *Moldovei* de jos o numește și *Joia mănioasă* ².

Prin unele părți din *Oltenia* ³, precum și prin jud. *Muscel*, se chemă *Joia verde* ⁴.

Iată și legenda acestei sărbători, după cum se aude prin *Bucovina* și jud. Botoșani.

Se zice că a fost odată un împărat, anume *Joian*, care simțind că i se apropie sfârșitul vieții, și-a sfătuit supușii ca să-i sârbeze ziua morții lui, spre binele lor.

De ziua morții mele, le-a zis împăratul, de veți fi datori pe la alții, să nu vă duceți la muncă, deoarece în acea zi se va fierbe piatra mai tare, nourii se vor frământa mai mânioși și munca voastră va fi în primejdie. Nimic nu se va alege din sporul celor ce vor munci în ziua morții mele!

Astfel, dela acel împărat, a rămas *pașa Joii a noua*, *pașa Bulciului cel mare* sau *ziua când fierbe piatra* ⁵.

În sfârșit, în privința acestui ciclu de *Joi*, iată ce mai putem adauge:

«Ziua în întregimea ei este personificată în *Sf. Joi* și *Sf. Duminică*. Dubla personificare e datorită creștinismului. După concepția păgână, lumina zilei e *Sf. Joi*. Creștinismul a personificat lumina zilei în *Sf. Duminică*, dar și sfânta asta are o dublă însemnătate; în descântece și în colinde e numită *Maica Preceasta*. Între *Sf. Joi* și *Sf. Duminică* e un antagonism vecinic. Ele sunt două babe cu locașuri învecinate, la mijlocul cerului, dar au felurite roluri. *Sf. Joi*

1. Dat. și cred. loc. din Straja, Bucovina, comunic. de Păr. D. Dan: *A noia Joi* de după Paști se serbează, ca *piatra* să nu bată pânile și mai ales cânepa.

2. Cred. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

3. *Calendarul «Bibliotecii folcloristice»*, Craiova 1910, p. 24.

4. C. R.—Codin și D. Mihalache, *Sărbătorile poporului*, Buc. 1909, p. 57: «E bine s'o ții mai *abitir* decât pe celelalte *Joi*, fiindcă e mai rău ca în toate de *piatră*».

5. E. N. Voronca, *Op. cit.*, p. 795.

e răutăcioasă, răsbunătoară, iute la mânie, ucide chiar pe eroul solar și e aplecată să dea ajutor *sueilor* și *balaurilor*. Într'însa e personificată puterea distrugătoare a soarelui, arșița. Puterea binefăcătoare a soarelui, căldura rodnică și lumina în general, e personificată în *Sf. Duminică*¹.

Dintre zile, «nu sunt sfinte *Marțila* și *Sâmbăta* ; celelalte sunt sfinte ; dar gradatim *Sf. Joi* e mai puțin iubită de popor, pentru că prin caracterul ei răutăcios, se apropie cu atributele ei de *Marti* și de *Sâmbătă* și pentru că creștinismul i-a usurpat drepturile, înlocuind-o *Sf. Duminică*»².

*Joi*a, ca zi, zugrăvită astfel, își găsește cea mai bună înfățișare în *Celș noua Joi* de după Paști.

II. Moșii de vară.

Sâmbata e *ziua morților*, după rânduelile religiunii creștine. În această zi Mântuitorul Hristos, ucis de cu *Vineri*, a stat toată ziua mort, pentru a învia *Duminică*.

Din această tradiție și din profundarea credințelor antice, mitologiștii spun că morții sunt duși în imperiul *Sf. Sâmbete* de către *Sf. Vineri*, după cum *amurgul* (personificat prin *Sf. Vineri*), conduce în *noapte* (personificată prin *Sf. Sâmbătă*). Noaptea, în întunec, ies *striguii* și toate *duhurile rele* ; *noaptea*, și prin urmare *Sf. Sâmbată*, este stăpâna acestor duhuri.

Drumul către cei răposați va fi prin imperiul *Sf. Sâmbete*, adică, în ziua *Sâmbetei* ne putem apropia de cei morți. *Sâmbăta* se dă pretutindeni de pomană pentru sufletele morților, care pomană poate să conste din *mâncare*, *băutură*, *haine* de purtat și altele. Rugăciuni pentru mântuirea sufletelor lor de păcate se pot face și în alte zile, dar *pomana* cea mai bine primită de Dumnezeu este cea făcută în ziua *Sâmbetei*.

Când nu se poate da cuivă un lucru de pomană, se aruncă acel lucru pe *apă*, *apa Sâmbetei*, care-l va duce și-l va așeza, după credința poporului, în locul cuvenit. Astfel se întâmplă cu obiectele sfinte dar vechi, precum : *icoane* de lemn mâncate de *cari*, *candele* crăpate, *sfeșnice*, rămășițe de *lumânări* și altele. Acestea nu se aruncă

1. G. Coșbuc, *Babele sfinte în mitologia noastră*, publ. în *Noua rev. rom.*, vol. I, No. 6, p. 253.

2. Ibidem, p. 254.

afară, unde nu-i cu putință să nu fi căzut o fărâmă de spurcăciune, ci se aruncă pe apă, spre a fi duse pe *lumea cealaltă*, a morților, prin mijlocirea *apei Sâmbetei*.

Se știe de toată lumea ce ar însemna blestemul acesta :

— Du-te, duce-te-ai pe *apa Sâmbetei* !

«Cine *dă*, lui își *da*, și ori când vei *da*, vei găsi», zice Românul; dar afară de aceasta, el are credință nestrămutată că ziua cea mai bună pentru *dat* este *Sâmbăta*. *Sâmbata* este ziua *moșilor, stramoșilor*, când urmașii sunt datori să-și aducă aminte de dânsii, și să nu uite că și cei de pe *lumea cealaltă* au nevoie de toate, întocmai ca și cei ce încă mai trăesc.

Se înțelege însă, că e mai bine să se îngrijească cineva pentru *sufletul* lui cât trăește : *să-și dea de pomana* din tot ceea ce are, din tot ceea ce poate da și să zică :

— Pe lumea asta, acest lucru să fie al tău, iar pe lumea cealaltă, al meu ! Sau :

— Pe lumea asta ție, pe cealaltă, mie !

Iar cel ce primește să răspundă :

Bodaproste, bodaproste sau Domnul primeasca !

Prin *Moldova* de jos este chiar obiceiul, ca gospodarii să se *grijeasca*, încă fiind în viață, să-și facă *grijă*, adică, într-o *Sâmbata*, să-și dea de *pomana* sau de *suflet*, tot ce le va trebui pe lumea cealaltă. Preotul este chemat să sfințească.

Îngrijirea de suflet pentru viața ce va fi pe lumea cealaltă, reiese mai ales din așa numitele *povești, urații sau cuvinte*, cari se aud printre cântecele *colindătorilor* cu *steana*. Despre acestea vom vorbi în altă parte, unde vom arăta mai multe. Aici, ca pildă, urmează una singură :

Grăit-a Domnul
Să asculte tot omul ;
Să ascultați fără *price* ¹
Să ascultați ce v'oiu zice :
Grăindu-vă cu blândețe,
Lăsați inimii să 'nvețe ;
Că omul de sub soare,
Cându-i vine vremea, moare.
Moartea este'n lume mare,

Pe nimeni prieteni n'are.
De bogat nu se *săiește* ²,
De bătrâni n'are rușine,
La cei tineri încă vine.
Numai la împărați merge mai cu
silă,
Că împărații și cu craii
Fac cetățile cu anii ³
Și 'ncă tot mai zăbovesc

1. *Price*, arhaism : pricină.

2. *A nu se săi, a nu se siț*, a nu-i păsă ; nu mă *săiesc* (*siesc*), nu mă *sinchisesc*, nu-mi pasă.

3. În unele variante, se zice *ai* în loc de *ani* : «Fac cetățile cu *aii*».

Până ce zidurile 'ntăresc.
Că fac ziduri groase
Cu turnuri frumoase,
Cu porțile ferecate,
Cu lanțuri de fier legate.

Când ei bea
Și se veseliă,
Atunci moartea mi-i găsiă.
Și-i luă din colțul luminat ¹
Și-i trântiă fără viață 'n pat ;
Și-l ² luă de sus, dela vânt,
Și-l trântiă mort în pământ
(Și-l lăsă fără cuvânt).
Și el vrea să se ridice,
Dar nimica nu mai zice,

Purcede ca un om strein,
Ayuțiile-i rămân.
Să nu socotiți că frații și surorile
v'or trăi,

Sărindare v'or plăti!
Că frații și surorile atâta s'or în-
vrăjbi,

Până la groapă te-or porni.
Unii te-or scoate din casă,
Alții s'or sfădi la masă
Și te duce la mormânt
Și te astupă cu pământ.
Iarbă verde'n creștet ³ crește
Și nimic nu-ți folosește !⁴

Din toate *Sămbetele* și prin urmare din toți *moșii*, ziua cea mai nemerită pentru facerea *pomenilor* și *pomenirilor* este *Sămbata Duminicii mari*, în Ajunul *Duminicii mari*, numită și *Moșii Duminicii mari*, *Moșii Rusaliilor*, *Moșii de Rusalii*, sau, mai peste tot locul, *Moșii cei mari* sau *Moșii de vara*,

În *Moldova*, pentru ziua de *moși*, gospodinele își au cumpărate fel de fel de vase pe cari le vor da de pomană: *cofe*, *cofițe* cu flori negre făcute cu *flori* prin tipare de fier înroșite în foc, *strachini*, *talgere* sau *talere*, *farfurii*, *sticle*, *căni*, *ulcele*, *oale*, *linguri* și altele. Cofele se umplu cu apă dela puț sau izvor. Când se umplu aceste cofe sau cofițe, se lasă pe *ghizdelele*, *ghizdurile* sau colacul puțului, o monetă de cinci ori zece bani, care se numește *plata apei*. Aceasta se face din pricină că acea apă a fost dobândită prin munca altora, și neplătind-o, pomana n'ar fi *primita*, adică n'ar fi adevărată. Aței *logani* sunt luați de cine se întâmplă pe acolo, dar mai ales de copii, cari se ațin în această zi pe lângă puțuri.

Oalele, ulcelele, cănille și sticlele se dau de obicei pline cu *vin*, iar cine n'are, le poate umplea și cu apă.

1. În loc de plural, se aude adesea singularul: Și-l luă din colțul luminat .

2. Se părăsește pluralul, înlocuindu-se prin singular.

3. *Creștetul capului*.

4. Se zicea prin 1880, după ce se sfârșiă cântarea cântecului de stea; dict. de tatăl meu Costăche Pamfile, com. Țepu, jud. Tecuciu și de el învățată dela Șerban Buscă din Vizurești și Șerban Blișcă din Hănțești, cătune în com. Buciumeni, jud. Tecuciu, când umblau cu steaua prin Țepu.

Cofele și toate celelalte vase sunt împodobite pe la gură cu *cununii de flori*, de trandafiri mai ales, dacă sunt înfloriți în această vreme. Printre florile înșirate pe ață, se pun și *roșcove*, *smochine*, *covrigi* și altele cumpărate toate din târg.

Străchinile, talgerile, *castroanele* și farfuriile se dau pline cu *bucate*. Aceste bucate sunt de obicei felurite soiuri de *zămă* sau *zeama*¹ de pasere, purcel sau miel, cu *tăciței*², orez sau altele. *Farfuriile late* sau *întinse* sunt mai ales duse umplute cu *mășnița* sau *mlășnița*, orez fiert în lapte.

Toate aceste lucruri cari se duc spre a fi împărțite, se numesc *moși*.

O gospodină duce *moși* pe la toate neamurile și toți vecinii, și primește *moși* iarăș de la toți aceștia. Cu acest prilej, se strâng atât de multe vase, încât rar gospodar își mai cumpără altele din târg pentru nevoile casei³.

Cu vasele pline se duce și *pâne de târg*, *pâne de casa*, *colaci* și *lumânari*.

Când o gospodină nu-și poate împărți toți *moșii* în ziua de *Moși*, adică Sâmbătă, rămâne să se ducă pe la casele mai îndepărtate cu *moși*, a doua zi și chiar a treia zi. Pe acolo însă, și mai ales când merge în alt sat, trebuie să aibă *cofele* frumoase.

În *Țara-Româneasca* pe la sate, în *Sâmbata moșilor* mai este încă și datină, ca femeile să plângă pe la morminte, fiindcă în acea zi, după credința lor, *pacătoșii se trimit din nou în munca iadului*⁴.

În jud. Muscel femeile fac *capețele* și împart oale și colaci. În oale se pune lapte, vin sau apă; *coada* sau toarta lor se împodobește cu flori de câmp sau de grădină. Peste gura oalei se așează colacul sau felia de pâne, și peste acestea se pune coliva, păsatul sau orezul fiert, în care se înfinge lumânarea⁵.

În *Bucovina*, pretutindeni *Sâmbăta* dinaintea *Duminicii mari* sau *Rusaliilor* se numește *Sâmbăta morților* sau *Sâmbăta moșilor*.

În *Sâmbata moșilor*, cred Românii din unele părți ale Bucovi-

1. *Zeamă*, borș, ciorbă.

2. Aluat întins subțire și tăiat în fâșii înguste, apoi fărâmat, după uscare.

3. De unde a rămas zicala: «*așteaptă cofe de moși*», adică așteaptă să-i vină ceva în dar, fără nici o trudă.

4. Marian, *Inmormânt. la Rom.* București 1892, p. 388-91.

5. C. R. Codin și D. Mihalache, *Op. cit.*, p. 66-7

nei, că nu e bine ca cineva să mănânce până ce nu dă mai întâiu de pomană, pentru că în această zi se *cuminica*, adică se împărtășesc cu sfintele taine, toți morții; și dacă unul din neamul celor morți mănâncă, atunci cei morți din neamul său nu se pot cuminică. Și deoarece morții așteaptă în această zi *pomană* și *pomenire*, fiindcă este ziua lor, de aceea Românii din Bucovina trimit disdimeinea pe la vecini, neamuri și sărmani, mai ales pe unde sunt copii mici, cofițe și altele, împodobite cu tot felul de flori, însă mai ales *busuioc*, care se leagă pe la torți sau pe la gură cu *strămătura* ¹ roșie, și pe cari le umple cu apă proaspătă ², *mied*, lapte dulce cu *tocmagi* sau *tăieței*, vin, bere; apoi tot felul de farfurii și străchinuțe, pline mai ales cu *zeama* și cu plăcinte, dimpreună cu o *lumina* ³ de ceară galbenă, care se aprinde când femeia intră în casa unde se vor duce, se vor împărți și se vor primi sau se vor căpăta morții. Cu drept cuvânt se zice astfel, pentru că în acelaș timp cu *datul*, femeia primește și dăna alți morși, întocmai ca și ai ei, sau mai frumoși, mai scumpi, mai ieftini, după împrejurări.

În com. Bosanci, distr. Sucevel, morșii se încep de *Sâmbata* dimineată și durează până Luni dimineată, a doua zi după *Duminica mare*. Ei constau din diferite *ulcele* nouă pline cu lapte dulce, cu *tocmagi* sau cu apă proaspătă; apoi, din diferite sticle, cane, și-puri și cofițe, asemenea nouă și pline cu apă proaspătă, cu *must*, ⁴ vin ori bere, precum și diferite străchinuțe pline cu *zeamă* cu *tocmagi*, lapte cu *tocmagi*, și o lingură pe deasupra —, sau și cu plăcinte. Toate acestea se împodobesc cu diferite flori, mai ales însă cu *crucea paștii*, care se leagă peste gură sau toartă. La străchinile cu plăcinte, florile se pun pe deasupra. Tot odată se dă împreună cu fiecare obiect și câte o lumânare de ceară.

Afară de aceste lucruri, adesea se mai dă de pomană, ca morși, chiar miei.

În comuna Pojorita, distr. Câmpulungului, se trimite mai ales

1. *Destrămătură*, fir.

2. E. N. Voronca, *Op. cit.*, p. 890: «Așa se dă de pomană la Ovidenie, c'un colac și lumânare, de *Sâmbăta Duminicii mari*, în coife și cofăiele nouă și, în toate *Sâmbetele morților* poți da, dar să nu pui în cofăiel, că pocnesc cercurile și apa curge și pe ceea lume n'ai; dar în *ul-cică*, că-i de lut, și încă într'o oală veche, fiartă la foc cu mâncare, care și-a făcut slujba, că-i mai primit; și așa cum o dai, stă *fântânița* pe cea lume».

3. *Lumină*, lumânare.

4. Pe această vreme?

copililor, ulcele nouă pline cu lapte acru simplu sau îngroșat cu *crupe*¹ de păpușoi care se numește *mleșniță*. La casele de oameni săraci, se trimit oale mai mari cu lapte și străchini cu brânză și caș.

Tot în Pojorîta este dativă ca nănașii să trimită *finilor* și mai ales celor din botez, încă și câte o *juminca*² dimpreună cu toate ce e de nevoie la o vacă cu lapte, precum : *donița*, *sătișcă* și *strecurătoara* sau *strecatoare*.

În orașul Suceava, precum și în unele sate de prin apropiere, se trimit ca *moși*, pe lângă vasele, mâncările și băuturile arătate în șirele de mai sus, încă și *găini*, sau *pui de găină*, dimpreună cu câte o *lumina*, pe care, cei ce o primesc, o și aprind îndată și o lasă să ardă până ce se sfârșește³.

În părțile de munte ale *Banatului*, în *Sâmbata Rusaliilor* sau în dimineața *Rusaliilor* «se dau de pomană coloci împreună cu *olcuțe* nouă, pline cu lapte, cu mămligă ori *colareț*⁴; la *manușa*⁵ oalei se leagă o *chită*⁶ de cireșe și de flori și în oală se pune o lingură nouă»⁷.

Înainte de a pomeni și altă datină de a doua zi de *moși*, în ziua de *Dumineca mare*, trebuie arătat că acest obicei există și la Românii din *Peninsula Balcanică*. Într'adevăr, acolo «la *Rusalii*, toate femeile cari au pierdut vreun membru al lor, fac *pite* ce în această ocaziune se numesc *plașinte* și le duc pe la morminte și le schimbă (gospodinele) între ele *pentru iertare*». Se crede că în ziua aceasta toți morții se satură.

Dacă o femeie neglijează datina aceasta, atunci celelalte femei îi impută cu asprime că «și-a lasat flamânzi morții familiei ei».

Tot în ziua de *Rusalii* se împart *stanne*⁸ pe la cei de aceeași etate cu răsosatul.

În Bitule, de *Rusalii* se duc la morminte tave cu pește, *mas-*

1. *Urlueală*, grăunți de popușoi abia sfărâmați.

2. *Juncu*, *juncană*, vacă aproape să se *gonească*, *gonitoare*.

3. Marian, *Immorm.*, p. 388 și urm.

4. *Colareț*, scrob.

5. *Mănușă*, toartă.

6. *Chită*, mănunchiu ; *chită* de altfel însemnează *dusină*. Douăsprezece fuiore de cânepă, *răghilate* și *periate*, se leagă cu un al treisprezecelea fuior, spre a forma o legătură mai mare, *chita*. V. & mea *Industria casnică la Rom.*, p. 204.

7. Marian, *Immorm.*, loc. cit.

8. Oale și ulcioare.

cat ¹, pâne, brânză, orez cu lapte, rahaturi, pite, vin, etc. și plâng mult și mănâncă și beau iarăș mult femeile în această zi ².

Cu toate că aceste relațiuni n-au dat pentru ziua de *Rusalii*, ele nu se referă la altceva decât tot la *Moșii de vară*, cunoscuți și practicați pe tot pământul locuit de neamul românesc.

Relativ la această zi, mai trebuie să pomenim și aceea că florile numite *corobățică* ³ și *braileancă* ⁴ sunt socotite ca ținând de *moși*, și deci ca niște plante sfinte. Se zice chiar că ele înfloresc în noaptea de Vineri spre Sâmbătă și de aceea unele femei le culeg și *învrăstează* cu florile lor cununile de trandafiri și poame, puse pe la gura cofelor, coștelor, oalelor, *moșoaicelor*, cânilor, cănițelor, sticlelor, *garafelor* și *ulcioarelor* ⁵.

În sfârșit mai e de observat și aceea că, pe când în Bucovina, Transilvania și Banat, unde *Sâmbata moșilor* e cea mai răspândită, cultul moșilor în această zi se poate socoti mai mult familiar, în *Țara-Româneasca*, unde există și *Târgul moșilor*, care se începe Luni și durează până Sâmbătă înainte de *Rusalii*, adică o săptămână întreagă, se poate numi cu drept cuvânt o datină publică. Târgul moșilor, care astăzi aduce multe schimbări de mărfuri de tot soiul, s'a născut din târgul unde se desfăceau odată numai cele trebuincioase pentru *moși*.

Afară de aceste daruri cari se fac între vecini și între neamuri, mai aflăm prin unele părți din *Moldova* și o altă datină. Cei cari în toamna trecută s'au *grijiți* și și-au dat de pomană între foarte multe altele și o *masa* încărcată cu tot soiul de bucate și colaci, acum, la *moșii* aceștia, ei se duc să *umple* acea masă.

Această datină se numește *umplutul meselor*. Gospodina care și-a dat de pomană o masă plină cu vase, merge acum cu bucate și *umple* acele vase, tot pe masa dată. Dar aceasta o face ea, nu

1. Lapte acru, iaurt.

2. I. Nenițescu, *Dela Românii din Turcia europeană*, București 1895, p. 443-4.

3. *Corobățica* nu se cunoaște în com. Țepu, jud. Tecuciu, ci numai numele i se pomenește; totuși în Zach. C. Panțu, *Plantele cunoscute de poporul român*, Buc. 1906, p. 328 col. II se scrie: «Vinețele (Trans.), Albastră, Albăstreă, Albăstriță, *Corobățică*, Dioc, Floarea grăului, Floarea paiului, Ghioc, Sglavoc,—Centaura Cyanus L. Infloresce prin Mai-Iunie.

4. *Brăileanca* n'o găsim în Panțu, *op. cit.*

5. Dat. și cred. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

numai la întâii *Moși de vară* ce vin după *grija*, ci caută să repete *umplutul* și la alți *moși*, următori *grijii*, până se sfârșește din viața ¹⁾.

Tot pe acolo se obișnuiește ca a doua zi de *Moși*, adică în ziua de *Dumineca mare*, femeile să se scoale de mânecate și să pregătească aceleași bucate, ca și cele făcute *Sâmbătă*. Apoi le pun în vase mai mari, pornesc pe la casele pe unde au împărțit și ieri, și *umplu* vasele sau blidele vechi cu bucate nouă. Vra să zică, la *umplerea blidelor* din ziua de *Dumineca mare*, nu se mai dau de pomană alte vase, oi numai se *umplu* din nou.

Cu acest prilej, nu se *da* sau nu se *împarte* nici pâne, nici lumânări ²⁾.

Acestea sunt toate datinile cunoscute la *Moșii de vară*, zi cu desăvârșire creștinească.

III. Dumineca Mare.

Dumineca mare încheie șirul marilor sărbători domnești începute cu *Floriile* cari s'au vestit cu verdeața proaspătă a *stălparilor de salcie*.

Despre această zi, în *Bucovina* și *Transilvania*, se zice că-i cea mai mare dintre *Dumineci*, deoarece este ziua *Maicei Domnului nostru Isus Hristos* ³⁾.

Foarte multe dintre datinile ce se obișnuiesc în această zi, sunt în legătură sau cu ziua premergătoare, cu *Sâmbata moșilor* sau *Moșii de vara*, sau cu sărbătoarea de-a doua zi, *Rusaliile*. Despre unele am vorbit la *Moșii de vară*, iar depre altele vom vorbi mai departe.

De cu *Sâmbătă seara*, flăcăii se duc pe la vii ori pe la păduri, unde taie nuiiele mari și frumoase de *teiu*.⁴⁾ Aceste nuiiele le duc acasă în spinare; alții fac din ele *mălduri*, le leagă ca pe snopi și le aduc; alții în sfârșit, se duc să aducă *teiu* pentru mai multe neamuri ale lor, și de aceea ieau *teiu*l călări, pe greabănul cailor sau cu trăsurele.

Cei mai sărmani se duc la *teiu* cu carul, și după ce-l umplu cu nuiiele frunzoase, pornesc cu această marfă s'o vândă pe la târgurile și satele cari n'au păduri și vii prin apropiere.

Cei ce aduc pentru casa lor, cei ce cumpără sau dobândesc în dar, împodobesc întreaga gospodărie cu nuiiele de *teiu*. *Rămurelele*

1. Dat. loc. din com. Păunești, jud. Putna, comunic. de D. V. Anghel.

2. Dat. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

3. E. N. Voronca, *Op. cit.*, p. 264.

sau *lămurălele* mici le pun pe la icoane și pe la *corzile* caselor, iar afară le pun pe la ferestre (între geamuri și zăbrelle) și pe sub strășină sau *strașina*.

Mai toți pun și prin garduri, dar mai ales pe la *tarașii* ¹ *porții*. Nuiielele cari se pun pe la țarași, sunt crăci mari adesea, și sunt legate cu *teiu* dubit, ca să nu le dărâme vântul.

Alți gospodari bat *țăruși*, în număr de doi, înaintea ușii dela casă și de aceștia leagă *crângi* mari de *tein*; alții fac tot asemenea și înaintea ferestrelor.

Teiul astfel pus, ori unde ar fi, rămâne acolo uitat.

Teiul se duce chiar și la biserică; ramurile multe se așează înaintea icoanei Maicei Domnului sau *nafurarului*. După serviciul dumnezeesc, preotul ia câte o mlădiță mică și dă fiecărui creștin care se perândează la anafură sau *nafură*. Aceste mlădițe se pun și se păstrează apoi la icoanele din casă, întocmai ca și *Salcia* dela *Florii*.

Teiul de *Dumineța mare* este bun la multe. Când peste vară plouă cu *piatră*, este bine să se arunce afară câte o crânguță de *teiu* uscat, cu credința ca astfel făcând, *piatra* încetează.

Alte ori, cu aceleași crânguțe este destul numai să se amenințe înspre partea de cer de unde vine ploaia cu *piatră*, ca aceasta să se risipească îndată. Aceste *lămuri* de *teiu* sunt aprinse sau nu. Dacă se aprind, se face întocmai cum se obișnuiește cu *mâțișoarele* de *salcie* dela *Florii*. În acest caz, se aprind câte trei lămuri din fiecare fel, adică: trei lămuri de *teiu* și trei mâțișori de *salcie*.

Trebue însă ca *piatra*, ce se amenință spre a se risipi, cu lămurile aprinse sau nu, să nu fi trecut hotarul satului, căci dacă ar fi trecut, *piatra* nu se mai risipește ².

În *Bucovina* se crede că *Dumineca mare* păzește câmpurile de *piatră* ³; pentru aceasta însă, ea trebue sărbătorită trei zile.

În *Țara-Româneasca* și anume prin județul Vâlcea, femeile se duc la biserică cu frunze de *teiu*, de *mure*, de *soc*, *jaleș* și altele și le lasă acolo până a treia *Duminecă*, când vin și le ieau.

Aceste buruiene, cred și spun că sunt bune pentru multe leacuri. Din ele se fac mai cu seamă ceaiuri împotriva *ragușelii* și a

1. *Tărașul* este un par gros care se bate în gard de o parte și de alta a porții; unul este la țâțana ei, de care poarta se leagă și în jurul căruia se mișcă, iar de celalalt *tăraș* stă poarta legată când este închisă.

2. E. N. Voronca, *Op. cit.*, p. 806.

3. *Ibidem*, p. 803.

junghiului provenit din răceală. Cu aceste plante se descântă și la boli, dar mai ales slujesc la *wrajile de dragoste*¹. Dintre toate însă, cel mai bun este *jaleșul*².

În cursul zilei, copiii și fetele mari, și oamenii bătrâni chiar, umblă cu crânguțe de *teiu* în mână și *pocnesc din frunze de teiu*.

Pocnirea din frunze de teiu se face astfel: Se așează palma ca o pâlnie, cu gura alcătuită din degetul arătător și cel mare; se așează o frunză neruptă sau negăurită deasupra pâlniei și cu palma celeilalte mâni, făcută puțin *găvan*³, se izbește peste frunză, care, prin apăsarea aerului, pocnește. La pocnitul frunzei de teiu se cere oarecare îndemănare.

Copii mai mici pocnesc în gură frunzele de *teiu* mai tinere, astupându-și gura întredeschisă cu o frunză și apoi, inspirând aerul, prin apăsarea acestuia, frunza pocnește⁴.

Până în ziua de *Duminică mare* nu-i bine, se zice, să pocnească cineva din frunză de *teiu*; pentru ce anume, nu se poate ști.

Ziuă, se face mare horă în sat, căci pentru cea din urmă dată mai *umbla scrânciobul*, adică se mai *dau* în scrânciob flăcăi și fete. Scrânciobul umblă numai la Paști, la *Duminică Tomii* (o săptămână după Paști), la *Sf. Gheorghe* și *Înălțarea Domnului*, numită și *Ispas*. Dela *Duminică mare* înainte, peste tot timpul verii, rareori se mai fac hori în sat, deoarece flăcăii și fetele mari, de aici încolo, își vor petrece sărbătorile pe la vii, unde se vor găsi cireșe coapte și unde mai târziu se vor coace fragii, murele, căpșunile, nucile și alte *pomături*.

1. Dat. și cred. loc. din com. Obislav-Grădișteă, jud. Vâlcea, comunic. de N. I. Dumitrașcu, după spusele soției pâr. M. Obislăveanu.

2. Despre *jaleș*, vezi Panțu, *Op. cit.*, p. 138-9.

3. *Găvan*, ceva scobit ca o lingură.

4. T. Pamfile, *Jocuri de copii*, Buc. 1906. p. 328^{*}(56): «Pocnitul în *frunze de teiu* este un obicei al tineretului și începe cu dimineața *Duminicii mari* și ține apoi cât ține și frunza. Pentru a pocni, se pun degetele unite cu vârful în podul palmei, iar deasupra, peste degetul cel mare și arătător, se pune frunza și se lovește cu palma cealaltă. Un copil, cu cât poate pocni de mai multe ori dintr-o frunză, cu atât e o laudă mai mare pentru dânsul.

«Se mai pocnește și din *frunze de salcâm*.

Din acestea mai ales, se mai poate pocni și astfel: din gură. Se ține frunza întinsă cu amândouă mâinile la buze, se inspiră aerul și frunza pocnește din cauza presiunii aerului».

Mulți gospodari se adună între dâșii, neamuri și vecini, și petrec în chipul cel mai plăcut.

Aceste obiceiuri și credințe descrise până aici sunt în deobște cunoscute și practicate.

O caracteristică de căpetenie a acestei Dumineci este *pomenirea morților la biserică*. «Sâmbăta morșilor sau *Dumineca mare* (?) e recunoscută în toate părțile locuite de Români ca cea mai mare *Sâmbăta*¹ a morșilor din an»².

La biserică, gospodinele duc și bucate pe cari le așează pe *colivar* spre a le sfinți preotul.

În *Țara-Românească*, precum în jud. Muscel, se împart de pomană străchini și anume: până la prânz pentru morși, căci «atunci pleacă sufletele morșilor», iar după prânz, fiecare își dă pentru sufletul său³.

Gospodarii cari au morși în cursul anului și sunt cu dare de mână, duc și *căpete*⁴ la biserică.

În unele sate din *Bucovina* se face la *Duminica mare* prasnice pentru morși; unii amână aceste prasnice și le *ridică*⁵ Joi, după *Rusalii* «când dau preotului doi *cocoși*»⁶. Nu numai atâta, dar chiar întreaga săptămână a *Duminecii mari* este socotită pentru *prasniri* și *pomeniri*, căci de aici încolo începe postul Sânt-Petrului.

Ca să fii ferit de *furțișaguri* și *pierderi* peste an, este bine ca cea dintâi plăcintă pe care o faci Sâmbătă pentru a doua zi, pentru *Dumineca mare*, ca s'o dai de pomană ori s'o mânânci în casă, să o pui la cuptor întâi și să o scoți la urmă; să o rupi în trei părți și să o împarți la săraci. Astfel nu vei fi păgubit cu nimic⁷.

Spre *Dumineca mare*, *comorile* bune, cari ard numai pe la zile mari, își arată flacăra⁸.

Fiindcă a doua zi încep *Rusaliele*, în *Bucovina* este obiceiul ca

1. Prin urmare, și *Dumineca mare*.

2. E. N. Voronca, *Op. cit.*, p. 388.

3. R. Codin, Mihalache, *Op. cit.*, p. 67.

4. *Năsulnii*, *văsălii* sau *tave*, încărcate cu colaci și pâne în jurul colivii.

5. A *ridică* o pomană, a face un prasnici.

6. E. N. Voronca, *Op. cit.*, p. 388.

7. *Ibidem*, p. 527.

8. Marian, *Sărb.* III, p. 242 și 252; *Șezătoarea*, revistă de folclor, Fălticeni, I., p. 285.

seara înspre *Dumineca mare* să se ungă ferestrele cu *usturoiu* și *leuștean*¹, spre a feri gospodăriile de *duburile* necurate.

Aceste duhuri, după credința poporului, se vor răsboi în văzduh cu duhurile bune și din lupta lor va curge *ploaie*; de aceea se zice că *Dumineca mare* vine întotdeauna cu *ploaie*².

Dela *Dumineca mare* înainte este îngăduit ori cui să doarmă pe prispa casei, sau ori unde afară. Până la această zi însă, nu este bine, căci pe cel ce se culcă afară, îl cuprind *frigurile* aduse de spiritele rele ale aerului. Această credință are mult adevăr, cunoscând că noaptea este îndestul de răcoroasă până pe la *Dumineca mare*.

În ziua de *Dumineca mare* și în cele trei zile de după dânsa, după cum se serbează în *Bucovina*, nu este bine să se smulgă nici o buruiană sau să se rupă vreo frunză din pădure, căci bate *piatra* sămănăturile³.

În *Transilvania*, pentru a feri holdele de grindină, se fac cununi de *sânziană* cari se pun pe casă⁴.

O frumoasă datină care ține tot de *Dumineca mare*, dar care se poate îndeplini și a doua zi, în ziua de *Rusalii*, este *sfințirea hotarelor*.

În *Moldova* această datină nu se cunoaște.

În *Bucovina*, a doua zi după *Dumineca mare*, preoții cu poporenii merg în procesie la câmp; acolo se face *aghiazma* sau *aiazma*, cu care stropesc holdele⁵. Dacă vremea împiedcă, serviciul se face în biserică⁶.

În *Transilvania* și anume în împrejurimile *Reteagului* și *Câmpia Ardealului*, *cununile* cu cari se cunună tinerii în biserică, «le fac fetele în ziua de *Dumineca mare* (*Rusalii* sau a doua zi după *Rusalii*), când ies preoții cu crucea ca să sfințească hotarele. Aceste cununi, cari se fac din spice de grâu curat și din felurite flori de câmp, le anină fetele de prapure și le duc cu acestea la biserică, unde se păstrează apoi pe la icoane, pentru toate cununile de peste an»⁷.

În *Dobrogea*, precum bunăoară în com. Eni-Sala, jud. Tulcea,

1. E. N. Voronca, *Op. cit.*, p. 548.

2. *Ibidem*, p. 928.

3. *Ibidem*, p. 806.

4. *Ibidem*.

5. *Ibidem*, p. 942.

6. *Ibidem*, p. 928.

7. Marian, *Nunta la Români*, București 1890, p. 296.

mai este obiceiul că în această zi să se adune flăcăii de prin mai multe sate și să se apuce la luptă. Această luptă de *pehlivani*¹ se numește *pehlivanie*. Luptătorii n'au nimic pe trup până la cingătoare; lupta se face numai din brațe. Prin alte sate, tot din Dobrogea, își ung corpul cu untdelemn.

O datină care o găsim în jud. Mușcel, este *datul la var*, *verişoara* sau *surata*, care se face în chipul următor :

Fiecare băiat sau fată își prinde un *văr*, *surată* sau verișoară; copiii își *fac* sau își *dan* cu străchini; flăcăii și fetele cu farfurii sau câni de porțelan.

În farfurie sau în strachină se pun flori de grădină, puțină apă și alte lucruri precum : pâne, colivă, *păsat*, *colarezi*, (orez ori făină cu lapte), ouă, caș dulce, cozonaci, turte dulci, fragi și o lumânare. Astfel gătită, farfuria sau strachina se *tamăie*.

Cu acest blid, fata pleacă la surata sau verișoara ei, îi dă «buna ziua, surată», iar surata-i răspunde tot cu «bună ziua». Cea dintâi aprinde lumânarea și zice :

— Ține, să-mi fie mie pe lumea ailaltă !

— Bodaproste ! Ține și tu p'asta, să-mi fie mie ; și-i da și aceasta un blid.

Dacă cele două fete nu sunt surate vechi, ci acum se *prind*, se duc mai întâiu și taie câte o cracă de măr dulce și apoi merg la puț împreună cu un flăcău. Acolo, una se așează într-o parte și cealaltă în fața ei. Flăcăul le întreabă și ele răspund de câte trei ori :

— Dați surate pân' la moarte ?

Dăm surate pân' la moarte ! și :

De azi înainte sunteți surori ?

— Suntem ! și în sfârșit :

— De azi înainte să știți : nu vă mai ziceți pe nume, ci surate.

«Apoi le da în mână crăcana de măr dulce, și apucând una de o ramură și alta de cealaltă, trag s'o spintece.

De aici înainte sunt surate»².

La *Duminica mare* în *Țara-Româneasca*, joacă și *Calușarii*³ despre cari va fi vorba mai departe.

1. *Pehlivan*, cu înțeles curent, înseamnă *pezevenchiu*, *potlogar*, *sca-mator*.

2. R.-Codin și Mihalache, *op. cit.*, p. 67 8.

3. C. D. Ghiorgheu, *Calendarul femeilor superstițioase*, P.-Neamț 1907, la zi.

IV. Sărbătoarea Rusaliilor.

Zânele. Poporul român de pretutindenea crede că cele mai multe necazuri ce le are, îi vin din partea unor duhuri rele, cu diferite numiri, dar cari toate se aseamănă între dânsese. Aceste se numesc *Zâne*.

«*Zâna* aleargă prin nori, cu alaiu mare de vrăjitoare. Mulți Români se jură că ar fi auzit răsunând prin văzduh muzica ei». Când se strâng mai multe la un loc, pornesc să joace ca niște nebune; pe acel loc, verdeța toată se usucă. «*Zâna* are mari puteri magice; ea poate face (pe cineva) olog, surd sau orb. Cu deosebire, puternică este ea la *Rusalii*. Pentru aceasta, fiecare Român poartă în *șerpar*, pe acea vreme, câte o bucată de lemn, care însă să nu fi stat în apă, și o ramură de *soc*»¹.

Zânele poartă diferite numiri pe cari le însemnăm:

Rusaliile. *Rusaliile*, se zice, sunt niște babe hidoase cari călătoresc în ziua de *Rusalii* și în alte zile prin aer. Ele sunt într'armate cu tot felul de unelte tăioase și *frigari* ascuțite, spre a pedepsi pe toți cei cari s'ar afla la muncă în aceste zile. Ele schilodesc, scot ochii și asurzesc pe cei nesocotitori².

Alții spun că *Rusaliile* sunt trei fete mari de pe vremea lui *Alexandru Împarat*. Având Alexandru o sticlură cu *apă vie*, din care a dat calului său să bea, spre a nu mai muri niciodată, cele trei *zâne* cari se aflau la curtea lui, au băut și dânsese din acea apă, făcându-se astfel nemuritoare.

Astăzi sunt gârbovite de bătrâne, dar tot fecioare sunt. Ele cântă și joacă în anumite zile ale anului, pe la răspântiile de drumuri. În aceste zile, oamenii se feresc de a lucra, căci întâlnindu-i aceste trei fecioare pe drumuri, ei vor fi schilodiți.

Acum ele nu se mai arată așa de des ca în vremea de demult, deoarece lumea s'a făcut cu mult mai rea ca atunci³.

După credința și spusa locuitorilor din com. Țepu, jud. Tecuciu, și alte părți din *Moldova*, *Rusaliile* sunt trei fete de împărat pline de dușmănie împotriva creștinilor. Tatăl lor se numește *Rusalim Împăratul*. Pricina acestei dușmăanii este trecerea tuturor supușilor acestui împărat la creștinism.

1. Schott, *Walachische Märchen*, p. 196.

2. Cred. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

3. I. A. Zanne, *Proverbele Românilor*, vol. VII, p. 138—9; cred. loc. din jud. Covurlui.

În *Țara-Româneasca*, precum în jud. Muscel, poporul crede că *Rusaliile* joacă pe la «puțuri, fântâni, cruci, răspântii, poiene» și alte locuri ¹.

Rusaliile fac tot soiul de răutăți pe lume; vieața pământească chiar ar fi în cumpănă, dacă Dumnezeu n'ar fi lăsat cele patru buruieni ocrotitoare omului. Acestea sunt: *avrămasca*, *cristineasca*, *Ieșteanul* și *odoleanul*. Cum însă aceste plante se împotrivesc *Rusaliilor*, nu se poate ști ².

Numele celor trei *Rusalii* sunt: *Savatina*, *Margalina* sau *Magdalena* și *Rujalina*, cari «torturează și stropșesc pe oameni» ³.

Prin jud. Buzău din *Țara-Româneasca* se zice că *Rusaliile* primejdue pe oameni, adevă le dă *boala copiilor* sau epilepsia ⁴; prin jud. Muscel se zice că dăsele pocesc pe cei ce le privesc jocul, luându-le gura, mijlocul (șalele), o mână sau un picior ⁵.

Zilele de căpetenie, când *Rusaliile* sboară prin văzduh și se lasă pe pământ spre a vătăma pe oameni, sunt:

Sfredelul Rusaliilor, cum se numește în *Moldava*, sau *Strat de Rusalii*, cum i se zice în *Țara-Românească* și care cade Miercuri, în ajunul *Joiei a patra*. Poporul crede și zice că în această zi *Rusaliile* încep a *sfredeli* cu răutăți. În această zi nu se muncește, iar alții adaugă ca chiar a râde nu este îngăduit. Copiii nu trebuie să se *strâmb* unul la altul, căci, ferească Dumnezeu, pot să rămână așa ⁶.

Prin jud. Tutova, această zi se numește numai cu numele de *Rusalii*. Pe cine-l găsesc *Rusaliile* în această zi pe câmp, îl ieau pe sus. Dacă afla femei la *ghilit* sau *înălbit* pânză, *Rusaliile* le ieau pânzele, le încurca și le rătăcesc pe ape ⁷.

1. R.-Codin și Mihalache, *op. cit.*, p. 68.

2. Cred. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu, dict. de Maria N. Rugină.

3. Gh. Saulescu în Marian, *Descânțete poporane române*, Suceava 1886, p. 267; mai departe în *Mănunchiu din manuscrisele lui G. Săulescu* în *Anal. Acad. Rom.* ser. II, tom. VII, secț. II, p. 156: «Sub cuvintele *Dănele* sau *Ielele*, înțeleg Românii din *Bucovina* și *Moldova* un fel de *reumatism* pe care îl capătă, după credința lor, numai atunci când calcă în urma unor *sâne* foarte rele, ce le numesc ei cu un cuvânt impropriu *Iele*, sau, când le vatămă cu ceva pe acestea».

4. I. A. Candrea, Ov. Densușianu, T. Speranță, *Grainul nostru*, I, Buc. 1906, p. 222; cred. din jud. Buzău.

5. R.-Codin și Mihalache, *op. cit.*, p. 68.

6. Cred. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

7. Icon. I. Antonovici, *Ist. com. Bogdana*, Bârlad 1906, p. CLXXV.

Armindenul, Sf. Ieremia, la 1 Maiu.

Oarbele-șchioapele cad în Lunia de dinaintea *Rusaliilor*. După cum și numele o zugrăvește, această zi e foarte primejdioasă. Femeile fac *malaie* și le dau de pomană.

Rusaliile ce cad Luni după *Duminica mare* și despre cari vom vorbi în deosebi.

Ielele. «*Ielele*, în imaginația poporului, sunt niște spirite femeiești, făcătoare de rele, cari se numesc *Rusalii*. Sunt așa de periculoase, încât nu este bine nici chiar pe nume a le chema. Pentru aceasta, obișnuit, ele se exprimă numai prin pronumele *Ele* sau *Dânsele*.

«Între alte rele ce produc aceste spirite celui urît de *dânsele*, este și boala *reumatismului*, pe care Românul o numește *dânsele*, adică o boală cu care cel bolnav se crede atacat de *Iele* și se zice că bolnavul pătimizește *de dânsele*.

«Se mai aude în popor imprecția : «luă-te-ar *Ielele* !»

«Femeile cu numele *Ruxandra* chiar și prăsnesc *Rusaliile* în Miercuria înjumătățirii de după Paști» ¹.

Din toate acestea vedem identitatea dintre *Rusalii* și *Iele*.

Alții zic că *Ielele* sunt trei surori cari petrec noaptea sub streșina casei și fac felurite neajunsuri celor cari întârzie noaptea prin sat, căci ele scuiپă asupra acestora.

Ele mai stau și împrejurul fântânilor și de aceea «noaptea sa nu se aducă apă dela vreo fântână, căci împrejurul ei joaca *Ielele* și cel care va lua apă», va fi *luat de Iele* ². Iar mai departe : «cel care într'o călătorie întâlnește vreun drum încrucișat, să nu treacă prin *raspântia* lui, căci îl *pocesc Ielele*». Acestea, după cum am vazut, se întâmplă și cu *Rusaliile*, cari stau deasemeni pe la *răspântii*, adică pe la acele puncte unde se desfac trei sau mai multe drumuri, pe unde oamenii sunt nevoiți a umbla mai mult și prin urmare unde aceste zâne rău făcătoare au puțința de a întâlni mai de graba pe oameni și a le face mai multe necazuri.

Se mai zice că nu este bine ca cinevă să calce în *latiri*, adică prin acele locuri pe unde de obicei gospodinele varsă apa în care și-au spălat vasele de bucătărie, căci cel ce face altfel, capătă *dureri de picioare prin Iele*.

După credința Românilor de prin jud. Buzău, *Ielele* sunt trei

1. Marian, *Nunta*, p. 402.

2. Ioneanu, *Mică colecț. de superst. pop. rom.* Buzău 1888, p. 60, 78, 79

femei sau fete nevăzute cari joacă noaptea pe câmpuri. Locul pe care au jucat, este cu primejdie. Cel care calcă printr'însul se va îmbolnăvi de picioare. Aceste locuri se cunosc și se pot ocoli, căci pe unde joacă *Ielele*, se fac un fel de *cearcăne*, pete sau *balțatori*, cu iarba mai închisă și mai uscată ¹.

Laurian și Massim arată ad. voc.: «*Iele*, rău descrie în loc de *ele*, *malus genius*, *daemon*, *malae divae*, *rheumatismus*, *paralysis*, *furor*; demon, geniu rău, esențial însă, *rele zâne*, *zeițe rele*, cărora, după credința poporului le place a turbura pe bieții muritori, cari nu cutează a pronunța numele lor cel ominos, ci-l indică numai prin pronumele *ele*, ce devine substantiv în acest sens. Ele dau, trimit morbiilor cei mai acuti și dureroși oamenilor, femeilor și masculilor; cel luat din *Iele* sau de *Iele* devine adesea paralizic de minte sau nebun furios; dar mai adesea: cel luat din *Iele* sau de *Iele*, suferă de paralizia nervilor sau de acutele dureri ale reumatismului de articulațiuni. Până astăzi, țăranul expert, când vede și observă un biet pacient de *Iele*, face din ochi și dă din cap, cu cautătura supărata și cu gest amenințător la muierile ce stau de față împrejur. Aceasta probează că mulți țărani au via conștiință de *Iele*, că ar fi reale *ele* (femeile) cele ce cașunează acești amari și dureroși morbi»

S. Manguica, în studiul său despre însemnătatea botanicei românești, zice: «După credința poporului român, *avrameasa*, *cărstineasca* și *odolean[ul]* sunt picate din *Iele*, din *zânele milostive...*»

Aceste plante însă le-am întâlnit și când am vorbit de *Rusalii* și de aici conchidem iarăși identitatea *Ielelor* și *Rusaliilor*, cari nu sunt altceva decât *zâne*. Până astăzi și în veci, zice mai departe S. Manguica, *zânele* plâng, deoarece aceste ierburi lecuitoare le-au rapit înparația din lume.

Se povestește chiar că într-o noapte ducându-se un flăcău *condrean* la livezile din dealurile *Saschii* spre a le păzi, a văzut cum au venit *zânele* și *Ielele*, cete, cete, toate lucitoare și îmbrăcate în alb. Ele sburau și se învoldurau ca nourii de deasupra și cântau următoarele versuri:

De n'ar fi *avrameasa*,
Cărstineasa
 Și *floarea-albastră*,

1. Costinescu, *Vocabular Rom.-Franc.* I, p. 374.

2. *Glossariu*, p. 300.

N'ar fi în lume cruce de nevastă
 Și toată lumea ar fi a noastră ! ¹

În Muscel se crede că *Ielele* fac noaptea hori prin poieni ; cine le vede și spune altora aceasta, *amușește*, *adecă mușește*, nu mai poate vorbi.

Prin jud. Dâmbovița se spune că *Ielele* umblă noaptea pretutindeni cântând. Dacă văd în calea lor pe cineva, *Ielele* îl strigă pe nume și dacă acela răspunde, îndată îi pierde glasul.

Prin jud. Prahova, în com. Stejarul, se crede că *Ielele* beau apă din fântâni și din izvoare numai noaptea ; cel ce bea apă din acea parte, după adăpatul *Ielelor*, îndată este pocit. Ca să nu pățească aceasta, trebuie să lase ceva în apă, ca *poceala* sau *pocitura* să se lipească de acel semn și nu de dânsul.

În jud. Ilfov se crede că nu-i bine să doarmă cineva pe fața ariei, deoarece pe acolo vin de multe ori și joacă *Ielele* și dacă îl găsesc, îl *pocesc*, îl îmbolnăvesc de *pocitura*.

Asupra locului unde joacă *Ielele*, se crede că acolo iarba se usucă, dar în loc crește alta mai frumoasă. Pe aceasta însă dobitoacele n'o mănâncă ².

Încă odată, prin *Rusalii* sau *Iele*, poporul înțelege acelaș lucru, pe *zâne* ³.

Alte numiri. *Zănele* nu se numesc numai *Rusalii* sau *Iele*, ci și :

Zănele milostive, Milostivele ;

Zănele maiestre, Maiestrele ; ⁴

1. *Familia*, an. 1874, p. 524. După cum se vede, în cântec se substitue *odoleanul* prin *floarea-albastra*.

2. Cred. loc. din jud. Putna ; în *Etym. Magn. Rom.* p. 1118, 1275, 1357, 1639.

3. V. Alexandri în *Poezii populare* le descrie astfel : « *Rusaliiile* sunt trei fete de 'mpărat cari au ciudă asupra oamenilor, fiindcă n'au fost bagate în seamă de dânsii, în cursul vieții lor. Ele nasc furtuni ce descopăr casele Românilor, vârtejuri ce ridică pânzele nevestelor în vremea *ghilitului* și le anină prin copaci. Se crede că *Rusaliiile* fură și copiii de lângă mamele lor și-i duc peste codri ; de acolo vine vorba : *I-au umflat Rusaliiile* ».

4. Ar. Densușianu, *Negriada*, p. 154—5 :

« Prin munți, d'aci departe, în Valea-sargentină,
 Prin codri deși se 'ntinde un labirint de văi,
 Și văile 'ntre sine se 'ncurcă și se 'mbină,
 Cât înapoi de ele, abia-ți mai afli căi.

*Stăpânele vântului*¹, când se pare că sunt în număr de trei²;
Vântoase, Fetele vântoaselor;

Doamne, Domnițe;

*Irodiece*³;

P'un vârful de munte — acolo-i a *Ielelor* grădină,
 În care nu pătrunde picior de muritor,
 Căci giur-îngiur de munte, sunt puse ca să țină
 O pază ne-adormită (eu însumi mă 'nfior !).
 Mii fiare și balauri, iar în grădină râde,
 Cum nu vezi nici în visuri un minunat palat,
 Cumplitelile lui poarte, nimic nu le deschide,
 Făr' numai o putere ce unei *ierbi* s'a dat,
 Ce-a *fiarelor* se zice. Cumplitelile *Maiestrelor*
 Prinzând aici pe Negru, l-au dus și l-au ascuns...
 Maiestrelile lui Negru *i-au luat orice putere*,
 Din mâni și din picioare, din spate, piept și gât.
 Sus în palat el doarme, ca mort, fără durere ;
 Din când în când mai suflă, dar lin și nesimțit.
 Curând, de nu-ți ajunge, el, piatră se preface,
 Ca mulți alți feți, acolo, de mult înmărmuriți...»

Buticescu, *Poezii*, Deș 1881, p. 127 : «*Milostivele* sunt niște duhuri rele ce zboară noaptea prin văzduh. Mai ales în noaptea *Rusaliilor* se aud cum zboară prin aer, *sicând* în fluier, în cimpoi și în tot felul de instrumente, și tipând țipete misterioase. Sunt oameni cari zic că le aud. Ele ieau puterea oamenilor cari dorm pe lângă *izvoare* sau prin *păduri*, mai ales prin locuri umede și reci. Unii zic că le-au simțit prin somn, apăsându-i pe piept».

1. D. P. Lupașcu, <i>Medicina babelor</i> , Buc. 1890, p. 31—2.	
Voi <i>Ielelor</i> , <i>Maiestrelor</i> ,	Dușmanele pământului
Dușmane oamenilor	Ce prin văzduh sburați,
<i>Stăpânele vântului</i>	Pe iarbă lunecați

Și pe valuri calcați...

2. Marian, *Desc. pop. rom.*, p. 268 73 :

...Iată că m'au întâlnit	Cu sîstori roși cînsățele,
<i>Savatina</i> ,	Mergând <i>iute ca gândul</i> ,
<i>Margălina</i>	<i>Tare ca vîntul</i> ,
Și cu ele <i>Rujalina</i>	Neatingând pământul,
<i>Gătițele</i> ,	La mărul tufos,
'N <i>prouarèle</i> ,	La măr râmuros,
Cu batițe <i>puchițele</i>	<i>Să facă joc frumos...</i>

L. Șăineanu, *op. cit.*, p. 86—7 : «M'am luat la casă eu sănătos și voios și când am fost la miez de miez de cale, m'am *tănit* cu *Savalina* și cu *Madalina* și cu *Ler*, împăratul lor, cu caii lor, cu căruțele ; în picioare m'au călcat...»

3. *Buciumul român*, An. III, p. 138 : «A purces N. astăzi Sf. Miercuri

*Irodițe*¹ ;
*Bune, fecioare sau rude Împăratului Irod, Irodeasei și Ilenii-Brăileana*² ;
*Năgode*³ ;
Dânse ;
Puternice ;
Frumoase, Frumușele ;
Fetele câmpului ;
Fetele codrului ;
*Fetele lui Șandru*⁴ ;
Viteze ;
Harnice ;

pe cale, pe cărare, gras ca o slănină, și rumân ca o călină. Când a fost la mijloc de cale, de cărare, l-au întâlnit *Doamnele, Domnișele, Irodicele*, adică *Zănele* și *Ielele*, cu *sugetături* și cu *întâlnituri* și cu *de-dânsele*, și pe dansul l-au pus cântecul să-l cânte, jocul să-l joace și pietrele să le farne și lemnele să le frângă...

1. L. Șăineanu, *op. cit.*, p. 88—9 : «S'au luat nouă *Irodițe* pe nouă costițe, cântând, descântând. *Irodița cea mai mare* cu un pahar de argint...».— G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, București 1885, p. 384—5 :

S'au luat nouă *Irodițele*

Pe toate mlădițele

Pe toate costițele,

Peste toate *edele*,

Peste toate coastele,

Descântând *de-dânsele*.

Irodița cea mai mare,

Cu un pahar de argint în poale...»

Ibidem, p. 383 4.

2. L. Șăineanu, *op. cit.*, p. 24—6 : «S'a luat N. dela casă, dela masă, sănătoasă și voioasă și s'a dus în poiana mare, la mărul tufos, mărul crânguros, două mere a mână a luat, ca cu două mere de aur se jucă. Nime în lume n'a văzut-o, nime în lume n'a auzit-o, fără *Irod împăratul* și *Irodasa împărăteasa* și *fetele sale*, cu *slugile sale*, cu toată *gloata sa*...» „Nu gândi nimica N., c'om luă cruce de *bușuioc* în mâna dreaptă, în oală nouă și apă ne'ncepută și-om strânge *Zănele*, *Bunele*, *Vântoasele*, *Frumoasele*...”. *Albina Carpaților*, An. III, p. 345 :

La mijloc de cale,

De cărare,

L-au tâlnit *Vântoasele*

Și *Frumoasele*...

Marian, *Desc. pop. rom.*, p. 336-41 :

Mă'ntâlniai cu *Frumoasele*

Multe,

Măruntele

Și *frumoasele*...

3. În Transilvania se zice *năgota*, iar în Moldova *nângotă*, copiilor neastâmpărați.

4. L. Șăineanu, *op. cit.*, p. 119-20 :

(Cutare) dimineața s'a sculat în cântarea cântărilor,

În revărsatul zorilor, în mirosul florilor ,

Sfinle ; Sfinle mari ¹.

Șoimane, Șoimance ;

Când e una singură, se confundă cu *Samodiva* sau *Sila Samodiva*, cunoscută în *Ardeal* sub numele de *Sila Samândilă*. Aceasta este «o zână de o frumusețe rară, care ademenește pe fete sau pe tineri și după ce îi ține câtvă timp, le dă apoi drumul, nu însă fără a le fi stors dinainte orice putere de viață. *Samodiva* răpește, ba chiar omoară copiii, sorbindu-le sângele.

Mumele din T.-Severin, când își blastămă copiii, zic : «Mâncă-te-ar *Samodiva* !»

Alteori se asociază cu *Iudele* sau *fetele lui Iuda* ² ;

Prin *băi* sau mine, se numesc *Vâlve, Văle* sau *Știme* ;

În sfârșit, foarte adeseori le găsim. asociate cu niște împere-

Din pat de aur s'a sculat, pe prag de argint a călcat,

Ce *fetele lui Șandru* s'a întâmpinat.

Ele'n mânia l-au luat, în sus l-au ridicat,

În *vânt rău* l-au dat, cu *ceasul rău* l-au întâmpinat.,

Pe toate le chemă și pe toate le'ntrebă :

Voi *fetelor lui Șandru*, voi *cuconițelor, domnițelor*,

Voi *împărăteselor*, voi *preoteselor*, voi *jupânesele*...

1. G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 383-4.

2. *Ibidem*, p. 94, într'un *colind de năvodar*:

...Luni năvodu-și începuse,

Cam la prânz îl și făcuse,

Până Marți îl și lucruse

Și în mare-l aruncase.

Dete-o *toană*,

Dete două,

Când fu toana a d'a treia,

Prinse *puilul Iudii*-al mic.

Și mi-l bat

Și mi-l *cănesc*

Și cu toți îl ispitesc :

— Spune, marea dintr'adânc,

Și cât pește

'N mare este...

Intr'un cântec bătrânesc, *Nicola Nicolcea*, comunic. de St. Stănescu-Barceanu și auzit dela D. N. Glodeanu din com. Bârca, jud. Dolj, eroul se pune rămășag cu o fată, că va sădi o vie în mijlocul mării. De aceea pleacă

Cu *cimu'*, *cimând*,

Marea turburând.

Iuda că ieșă

Din gură ziceă :

— Nicolò Nicolceo,

Ce tu marea-mi turburi ?

Eu m'oiu mânia !

Pe tine te-oi mânca !

— *Iudo*, soru-mea,

Eu m'am *rumășit*

C'o fată de *Frânc*,

Eu ca să-i fac

De-o vie pe mare...

Iuda de-auziă,

La fund se lăsă,

Dumnezeu că vrea,

Luna răsăriă ;

Unii că 'n*curcă*'...

cheri de duhuri, masculine și feminine : *moroiu-moroaica*, *leu-leoaica*, *sburător-sburatoare*, *strigoiu-strigoaică*, ș. a.

Zânele la Macedo-Români. Zânele pe cari le-am descris mai sus pentru părțile locuite de Românii din stânga Dunării, Românii din Peninsula-balcanică le numesc *Albe* sau *Dzâne*. Ei spun despre dânsule că sunt «niște *feie* mitologice de o frumuseță extraordinară. La Moloviște (Macedonia) se crede că *Albele* sunt niște neveste frumoase, cu părul de aur, cu ochii mari, îmbrăcate numai în *albe*, haine albe».

*Albele*¹ se numesc și *dzâne*; despre ele se crede că sunt niște fecioare candido, cari se bucură de o mare putere asupra muritorilor. Imbrăcămintea lor plăcută se crede că este cea albă ca zăpada (Crușova, Macedonia). În Ohrida găsim de asemeni aceeaș credință asupra lor.

Credința populară le atribue de cele mai multe ori o putere rău făcătoare. Astfel când «cadi vâra din nafoară», când cinevă e lovit de nebunie, paralizarea diferitelor membre ale corpului, poporul crede că aceasta îi provine din «goada», lovirea *albelor*. Una din pricini poate fi și aceea, că cel lovit a călcat *albele* din nebăgare de seamă.

Ielele la Macedo-Români pretutindeni se numesc *albile*, iar nu *mușatile*. Credința populară le atribue aceeaș putere rău făcătoare ca și *Ielelor*, adică : paralizarea deosebitelor membre și părți ale corpului : limba, auzul și altele. Expresiunile cunoscute pentru a arată pretinsa boală dobândită prin *albe*, sunt : *agudit de(di) albe* (lovit de *Iele*) sau *loat de albe*. Adjectivul *mușatile* (frumoasele) este mai mult un termen de exorcizare.

Uneori chiar lovindu-le, ele își vorbesc, *striga*, din această cauză.

Dzânele sau *albele* locuesc de obicei în dumbravi, pe la izvoare line, fântâni, prin văi frumoase, prin peșteri răpoase, etc. După credința populară, ele își părăsesc numai pe la miezul nopții

1. D. Bolintineanu, *Brises d'Orient*, p. 364 : «Les *Formoses* ou les *Belles*, appelées en Roumainie *Iele*, sont des esprits inventés par la croyance populaire chez les Roumains de Macédoine. Méchantes, et d'une rare beauté, elles exercent une grande puissance sur toute la vie de l'homme, auquel elles peuvent donner le bonheur ou le malheur. Elles ont en mains les maladies et peuvent les guérir. Un berger a-t-il un bras paralysé, c'est qu'il s'est assi dans un arbre hanté par les *Formoses*».

locașul lor, ca să se plimbe pe când toată lumea se odihnește. Lor le place mai mult să petreacă în acest timp pe la morile din văi, pe sub streșinile caselor, pe la răspântii, unde de obicei își îndes-tulează foamea, *și s'a năfăteasca*. Ele beau apă din orice vas al omului. Toți se păzesc pe această vreme să iasă din casă sau să asvârle apă pe sub streșini, de teamă să nu stropească masa *dzânelor*, căci în cazul acesta, persoana aceea îndată va fi lovită, *agudită* de *albe* și se va îmbolnăvi de o boală *dinafoară* (Crușova).

La Ochrida se crede de oameni că numai noaptea apar și rămân numai până când cântă cocoșul, sub umbra unui nuc, unde nu trebuie să stai în timpul nopții, căci te lovesc, *te agudesc*. Pentru a nu te întâlni cu ele, să nu fluieri noaptea, să nu te urinezi, și când faci aceasta, să te ferești a o face sub streșina casei sau sub nuc.

Nici să treci prin asemenea locuri nu este bine, iar când ești nevoit, înainte de a trece, să scuipi de trei ori sunător: *pă, pă, pă!*, ca auzind *albele*, să se retragă, lăsându-ți loc liber.

Când cineva se trezește din somn subit, părându-i-se că cineva îl chiamă pe nume aceasta se întâmplă mai ales la femei însărcinate și la persoane distinse prin frumuseță, să nu vorbească de loc, să nu se scoale din *așternut* și nu cumva să se înșele să deschidă ferestrele, căci *albele* geloase de dănsule, caută să le ademenească și să le facă rău. Astfel le chiamă afară sau le roagă să le răspundă la vreo întrebare, ca îndată să le ia *boața* (vocea).

Uneori ele văzând tineri frumoși, de cari se îndrăgostesc fețele, sau văzând fecioare frumoase sau orice alte persoane, pe cari poartă năcaz, le iese înainte, când acestea trec prin locuri mai retrase și caută să le ademenească prin fel de fel de chipuri, ca să le facă rău. Acestea, mai totdeauna, se întâmplă noaptea, când toate lucrurile dorm, când până și apa tace.

În Ochrida se crede că *Albele* umblă prin miezul nopții mai multe la un loc; adesea ele se aud cântând și multora li se pare că le văd noaptea ¹.

Povestiri. Înainte de a vedea cum aceste credințe, câte le-am înșirat până aici, se concretizează chiar, cum unii, mulțumită părerii sau viziunii, spun că au văzut și chiar știu unde locuiesc aceste *zâne*, să pomenim ceva și despre rolul zânelor în povești și po-

1. Gr. Tocilescu, *Materialuri folcloristice*, vol. II (P. Papahagi, *Din literatura populară a Aromânilor*) București 1900, p. 231-40.

vestiri. În acestea, după cum vom vedea, se caracterizează mai bine *zânele*. Iată o povestire moldovenească, *Feciorul orbului* :

Eră odată un băiat rămas fără părinți, care plecă în lume ca să-și gasească și el pe cineva, unde să se așeze, că de bine, de rău, dacă muncești azi, să știi unde să tragi seara, iar banul câștigat sa ai unde-l păstră ; acū, fie el legat într'un colț de basmă, fie schimbat într'o vită ori vr'un acaret.

Merge el cât merge și dă de-un mocan care păziă niște oi.

Buna ziua, moșule, ce mai faci ? Paști oile ?

— Mulțumesc dumitale, nepoate, iaca mai omor și eu cele zile, pe cari le mai am ca vai de mine, că dacă n'ai lumina ochilor, n'ai nimic. Dar dumneata ce umbli prin locurile acestea ?

— Ia de dragul păcatelor, moșule ; îmi caut și eu un stăpân, că iaca, nici eu n'avui parte de părinți. Și-acuma, ce mi-am zis : să rămân la cineva, că dacă n'oiu putea să slujesc la mult, cel puțintel pentru te miri ce, mi-a da un sfat și tot e bun și-acela când îl ascultă omul.

— Dar cam ce fel de stăpân ai vrea ? îl întrebă moșneagul.

— Ori cum o fi, numai să-l văd că-i creștin cum se cade, ca să muncit i-oiu putea eu să-i plătesc o bucățica de pâne.

— Dă, oftă moșul, iaca n'ar fi rău să rămâi la nime ; dar cum îți spusei, sunt orb și poate nu ți-oiu place.

Baiatul cam stătū o leacă pe gânduri și grăi :

— Lasă, moșule, nu-i nimic ; te-a vedea Dumnezeu și pe dumneata. Eu am să rămân aici, c'amândoi suntem oameni nevoiași.

Și din ziua aceea, băiatul a stat pe lângă moșneag, pazindu-i vorbele și ascultându-l ca un fecior adevărat. Ba, dela o vreme, baiatul a început să-i zică mocanului «tată», iar unchiușul din «băiatul tatii cel priceput și harnic», nu-l mai scotea.

Învățase să facă fel de fel de treburī și mai cu seama meșteșugul mocanitului îl știă acū pe degete. Și deprinsese să cânte din fluier așa de frumos, că nu cred să-l fi întrecut glas de înger din cerul lui Dumnezeu ; iaca, de asta îmi pun capul.

Intr'o zi, zice băetul :

— Tată, eu mă duc cu oile într'un loc.

— Du-te, dragul tatii, dar încotro ?

Pe moșia *zanelor*, că tare am mai văzut iarbă frumoasă și apa de adăpat, limpede.

Dă, dragul tatii, bune-s toate, dar mai întâiu să știi că-i

lucru străin, de care nu trebuie să te atingi ca de foc; pe urmă îți mai spun, că sănătos de pe moșia *zănelor* n'ai să-mi vii. Și eu, feciorul tatii cel priceput și harnic, am avut mintea ta și iacătă-mă-s orb. Caută-ți de treabă și te astâmpără pe iemașul nostru, că-i destul de mare și pentru oile noastre 'ai găsi tu iarbă destulă.

Băietul se făcù că-l ascultă și plecă. Se îmbrăca frumos și-și lua fluierul cu dânsul.

— Bâr, oiță, bâr, pe moșia *zănelor* prea frumoase, unde-i iarbă fragedă, unde-i apa limpede și umbră destulă pentru de-amiaza. Bâr, bâr!

Și-a ajuns, și oile au început să pasca voioase, iar feciorul moșului a prins să cânte din fluier.

Ce cântece! Las' că toate cântecele pe cari le știă erau frumoase, da unul eră fără seamăn. Un cântec dulce, dulce ca un fagur de miere și duos, Doamne, că zău, să fi fost de piatră și tot ai fi prins suflet în tine. Așă! Și la urmă cântecul acela s'a schimbat încet, încetinel într'o horă mândră, că iaca v'o spun, s'o fi auzit două babe cu părul ca omățul, mare lucru ar fi fost, dacă n'ar fi svârilit furca peste șapte poște și nu s'ar fi prins amândouă de mână!

Așă! Da' ce-ați zice dumneavoastră acuma, când v'aș spune că tocmai *zânele* acelea, auzind cântecul cel de zahăr al mocanului, iute au ieșit din castelul lor și-au purces spre pata albă de oi, care se vedeă colo sub deal! Și ele veniau jucând și băiatul cântă din ce în ce mai frumos, și *zânele* din ce în ce mai mult se aprindeau la horă, până când pliosc! crapă fluierul băietului!

Chiu și vai pe *zâne*, că: «nu mai ai, băiete, altul?»

— Nu mai am, frumoase *zâne*, dar acuși mi l-oiu face!

Fuga la un copac gros. Iute scoate securea și-l despică în două de jos până aproape de vârf, apoi zice:

Veniți, stăpânelor, și țineți de ici, că eu mă suiu să desprind *lozhele* de sus și apoi să le rătez dela rădăcină.

Zânele, iute puseră mâinile lor cele frumoase în despicătura copacului, dar feciorul mocanului dete drumul și fetele au rămas prinse.

Început-au ele să se plângă, început-au să se vaicăreze, început-au la sfârșit să se roage de frumosul băiet al orbului, să le deie drumul, dar el clătina din cap și le spuneă că «nu, și nu, și nu!»

Și eu nu vă dau drumul de aici, ascultați-mă pe mine și să mă credeți că nu vă dau, pâna nu mi-eți aduce înapoi ochii tatii.

și până când cea mai mititică dintre voi n'a merge mireasă în casa tatii. Așa !

Amar se mai chinuiau bietelesuflute și se svârcoliau de durere, dar de geaba le-a fost toată rugămintea, că băietul sta de-o parte și nici nu vrea să se uite la ele.

Și vremea trecea și *zânele* credeau că doar-doar s'a înduplecă feciorul mocanului, dar s'au înșelat grozav. Iar când sta soarele de-o suliță pe zarea sfințitului, băietul strigă :

Bâr, bâr, oițele tatii, oițe ! Haideți acasă și mâni om veni din nou pe pământul *zânelor*, unde-i iarbă și apă și umbră destulă !

Iar *zânele* au început mai cu temeiul să plângă și plângeau, c'ai fi crezut că bocesc pe un mort care intră în mormânt ; și din plâns s'au înțeles și au căzut la pace cu feciorul. *Zâna* cea mititică și frumoasă ca o picătură de rouă, a fost slobozită să aducă ochii moșului, s'aducă hârtie bună și pană de găscă pentru întărire de zăpis.

Și s'a dus și s'a întors și luând mocănașul ochii lui tat'so, i-a pus bine ; apoi s'a așezat pe ghizdălele puțului și-a scris slovele zăpisului *pe cum* credea el c'a fi mai bine. Iar *zâna* cea tânără a fost pusă să iscălească cu sânge din degetele ei că merge de bună voie după dânsul. Și toate au iscălit cu pară muiată în sânge, iar pe urmă li s'a dat drumul să meargă la castelul lor. Numai *zâna* mireasa a ramas pe lângă frumosul ei.

Cu trebușoara asta, vremea venirii oilor la mulsoare trecuse și orbul se pusese pe gânduri, dar repede s'a îmbucurat când a auzit telencele sunând. S'a bucurat el numai pentru atâta, dar când s'a văzut stăpân pe luminile ochilor, când și pe fecioru-său l-a văzut și când l-a aflat cu mireasă mândră lângă dânsul, cine știe cum a fi fost moșul de bucuros ! Ci, eu zic : bine că l-a ținut Dumnezeu să nu-și iasă din minți. Lesne moare omul de supărare, dar să te ferească Cel-de-sus și de prea mare bucurie.

Pe urmă, de bună seamă că feciorul s'a nuntit cu *zâna* lui, și mult mă doare inima că nu vă pot spune acuma, ce fel de nuntă a fost aceea, la care s'a adunat mocănimia de pe lume, în frumos port de țară, mocănimia cea destul de învățată cu meșteșugul unor atari păcate ! ¹.

Această poveste este aproape tipică și în cele ce urmează vom reproduce niște rezumate, după L. Șăineanu ².

1. Auzită dela fratele meu Vasile, com. Țepu, jud. Tecuciu.

2. *Basmele române*, București 1895, p. 326.

Povestea «Mogărzea și fiul său»: Un orfan ne mai putând suferi muștrările epitropilor săi, se duce în lume și în cele din urmă este primit să pască oile unui om mare cât un uriaș. Intorcându-se seara și găsind trist pe tatăl său adoptiv, îl înduplecă să-și spună povestea pe care o începe cu aceste cuvinte: «Eu mă numesc Mogărzea; sunt fecior de împărat și am plecat la locul dulce, care nu este departe de aici, ca să mă însor cu *zăna*. Auzisem că acolo sunt trei *zăne*. Dar norocul mi-a stat înipotrivă; căci *năgo-dele*¹ de *Iele* dețera peste mine și-mi luara inima...»

El sfătuește totdeauna pe băiat să nu treacă peste hotarul *Ielelor*. Dar a treia zi, o oaie desbinându-se din turmă, intră, împreună cu altele, în livezile înflorite ale *Ielelor*. Tânărul cioban cântând din fluier, se duse să abată oile: «Dar deodată se văzu față în față cu trei fete sburdalnice că-l opresc și încep a *jucă* împrejurul lui». Băiatul cântă pân' de seară, când se desparte, făgăduindu-le a se întoarce a doua zi. Din albul zilei porni din nou cu oile în livezile *Ielelor*, cari, la cântecul fluierului, *jucara* până seara. Băietul scăpă fluierul jos și acesta se sparse. La tânguirile și plânsetele lui, *Ielele* chiar se înduioșară și-i oferiră cireșul de 7 ani din curtea lor, din care să-și facă alt fluier. Cu toții dar se duseră să taie cireșul și, ca să nu-i strice inima, el rugă *Ielele* să pună toate mânilor. Ele, proastele, băgară degetele în crăpătura făcută cu toporul și șiretul de cioban le prinse acum degetele și nu le slobozi, decât după ce i se spuse unde-i inima lui Mogărzea și în ce chip s'o pună la loc. Venind acasă, «băiatul zise lui Mogărzea să se culce pe spate, iarel suindu-se pe pieptul lui, se săltă de câteva ori. Când călcă mai apăsător, ieși dintr'însul *inima de putregăin, ce-i lasase Ielele*, îi dădu să înghită pe-a lui, îi astupă nasul și gura cu mânilor, îi dădu de băut apă dintr'o sticlă și îl obloji cu un plastur ce luase dela *Iele*. N'apucase să-l lege bine și odată sări în sus ca o căprioară...»².

Intr'alt basm, «Țugulea, fiul uncheșului și al mătușii»³, se

1. L. Șăineanu, *op. cit.*, p. 90: Acest cuvânt pe care îl întâlnim adesea în basmele muntene, însemnează *neajuns* (de vreme), *neplăcere*, în genere *ceva rău și neplăcut*, de unde apoi sensul scăzut *minciuni, fleacuri, secături*. Iată câteva exemple: P. Ispirescu, *Snoave*, p. 6: «Iarna sosise și sloata, gerul, viscolul, bruma, ninsoarea, ceața, chiciura și câte *nagode* toate nu lipsiră»; Idem, *Legende*, II, p. 117: «Măi Tăleruș, îi răspunde băiatul, să nu fii și tu vreo *nagodu* drăcească»; Jipescu, *Opincaru*, p. 76: «Toate nevestele astea *nagode* și greutăți».

2. Ispirescu, *Legende sau basme*, I, 106-12.

3. *Ibidem*, ediția 1907, p. 347.

povestește că la nașterea lui Țugulea, *smecoica pământului*, de pizma ursitoarelor, *îi luă vinele și-l lăsa olog*. Dar ursitoarea lui cea bună îl învăță cum să-și recapete vinele, pe cari, «cum le puse la picioarele lui, se lipiră, par'că fusesera acolo de când lumea».

În basmul «Omul de piatră», de acelaș, se vorbește de *bușteanul Ielelor*, pe care trebuie să încalceze Făt-Frumos spre a putea trece gârla de păcură din pădurea cea neagră, ce înconjură împărăția *Doamnei Chiralina*. Din buștean se face apoi un cerb de aur, în care intră eroul spre a ajunge în odaia ei, ca s'o fure. «Ajungând în mijlocul pădurii, găsî *bușteanul Ielelor*, încalcară amândoi pe dânsul și dându-i piteni de trei ori, se prefăcû într'o căruța cu doisprezece cai de foc și într'o clipă se înălță până la *vântul turbat* și se pogorî la porțile palatului doamnei Chiralina.

Am spus că mulți povestesc că au auzit *zăne* cîntînd, că le-au văzut chiar, ba ca știu și locul unde trăesc. Aceasta se întîmplă mai ales prin acele părți, unde cultura nu a putut pătrunde. Acestea se spun nu numai despre *zăne*, ci și despre duhuri rele.

O pilda. Toata lumea crede că este pe lume *diavol*. În ce parte nu se povestește că cineva l-a și văzut în cutare loc?

Sufletele celor morți, se crede că adesea se întrupează în chip năprasnic și ieau înfașisarea de *strigoi* sau *moroi* și ies unora în cale, pe anumită vreme și în anumit loc, cum ar fi raspîntiile de drumuri, vecinătatea cimitirelor sau curțile bisericilor.

În com. Țepu, jud. Tecuciu, pe drumul ce trece «pe la lutărie», mulți istorisesc cum s'au întîlnit cu *diavolul* sub chip de *capra* sau de *ied*. La raspîntia numită «la Pălade», unde odată vr'un Palade s'a spînzurat, duhul lui prefăcut în animal se arata trecătorilor. Pe «valea Țiganului», unde de asemeni s'a gasit spînzurat un Țigan, zic Țăpenii că nu-i bine să treci, din pricina vedeniilor. O femeie tot din acest sat povestește cum într'o dimineață, ducîndu-se pe nemîncate la apă, cînd apa eră *neîncepută*, a scos o ciutura din puț și pe ciutură a văzut o *broască verde*. Broasca n'a voit să se desprindă de ciutură, decît atunci cînd femeia a strigat: «Piei drace, *cruce de aur* la mine!» Acastă broască eră, după credința femeii, *duhul de noapte al apei, zăna apei*.

Intrucât privește chestiunea *zănelor*, vom arăta pe scurt cele ce aflăm la Macedo-Români, parîndu-ne mai caracteristice.

Împrejurul *Crușovei*, se găsesc, după credința locuitorilor din acele părți, *zăne* în cinci locuri. 1°. *Zăna dela Cambrița* care se afla

în apropierea satului românesc Tristinic. Se zice că dânsa sta sub un *alun* mare și frumos, de sub rădăcinile căruia izvorăște o apă limpede ca argintul și curge în mici cascade. În fața acestui izvor se găsește un platou mic. Poziția este dintre cele mai pitorești. Această *zână*, ca și altele, se venerează atât de creștini, cât și de musulmani. 2°. *Zâna dela Hurbunghiale* se numește *Hurbunghiale*. Locașul său este sub un nuc mare și frumos din apropierea orașului Crușova, înspre N.-E. Apa acestei *zâne* își are curs regulat și este foarte limpede. 3°. *Zâna dela Chirckînêz* (*chirchinez* se numește un fel de pasere de mărimea corbului, care-și face cuibul prin peșteri) se află pe o peșteră de pe un mic platou. Apă nu există de loc aici. 4°. *Zâna dela Lipă* își are locașul pe coasta muntelui *Titale*, de lângă Crușova. Apa izvorăște din creierul muntelui în abundență și merge prăbușindu-se repede, vîind foarte tare. 5°. *Zâna dela gâtîrîu*, numită astfel fiindcă își are locașul sub un gutui, dela schitul vecin orașului unde crește istmă, *arizma*, și tot felul de flori mirositoare.

La *Moloviște* (Macedonia), *albele* sunt în *curia* (dumbrava) *dela gula*. Locașul lor este lângă un loc întărit, sub un fag stufos pe lângă care curge apă puțină, dar totdeauna. Lumea cea sănătoasă se ferește de a trece pe aici, de teamă să nu calce *albele*, cărora le place singurătatea, spre a nu-și atrage vreo pedeapsă.

La *Vlaho-Clisura* se crede că locuința *albelor* este la *apa Țărașă* (apa cea rece), spre V. de orașel, într'o pădure deasă și de o frumusețe încântătoare. Despre aceste *zâne*, Românele din Vlaho-Clisura zic că sunt prietenele lor cari se întrec în frumusețe cu dânselle, ca să le aducă pe *gionitzi*, mândrii lor din străinătate. Apa *zânelor* este foarte bună de băut; ea izvorăște dela rădăcina unor fagi frumoși.

Se mai crede apoi că sunt *albe* la *Albele*, loc cam la o jumătate de oră departe de *Clisura*. Ele se află în niște peșteri mari și albe.

La un sfert de oră depărtare, spre S. de orașel, se află *Roibul* sau *Fântâna di la Roibul*, unde de asemeni se crede că sunt *albe*. Fântâna se află situată în mijlocul unei păduri frumoase de fagi. Apa este limpede și bună de băut.

La *Gobești* se crede că sunt *albe*, la fântâna numită *fântâna Albelor*, la un sfert de oră departe de sat. Fântâna este în padure și apa care izvorăște dela rădăcinile fagilor este dintre cele mai bune.

La *Perivole* (Epir) se crede că locuința *zânelor* este la muntele

numit *Dzâna*, un munte de toată frumusețea, împodobit cu păduri de pini și fagi, unde izvorăsc niște fântâni line, despre cari locuitorii din Perivole spun că dacă ți se întâmplă să mergi odată și să bei apă de acolo, ți se naște misterioasa dorință de a merge pururi pe acolo, astfel că nu-ți mai *iasă dăt mințe* (iese din gând, memorie). Păstorii, la întorsul primăverii, se ceartă la ocuparea acestui munte. Toți însă se tem să doarmă sub umbra fagilor, unde se crede că se repauzează *zânele*.

La *Avela* (Epir) se crede că sunt *zâne* la *treili fântâni* (la cele trei fântâni) spre V. de sat, jumătate de oră depărtare, într'o *vu-loaga*, pajiște frumoasă, înconjurată de păduri de fagi.

În sfârșit, se mai crede că *zânele* apar și la *chiatra giore* (piatra Joie), în apropierea satului ¹.

V. Sărbătoarea Rusaliilor.—B. Paza zilei.

Sub numele de *ziua Rusaliilor*, *ziua de Rusalii*, sau, mai pe scurt, *Rusalii*, se înțelege în *Moldova* sărbătoarea Sf. Treimi, ce cade Luni și Marți, la cincizeci de zile după Paști. Unii o mai numesc și *Troiță*, după limba vechilor cărți bisericești.

În unele părți tot din *Moldova*, sărbătoarea Rusaliilor ține trei zile, sărbându-se și Miercuri.

În *Ardeal*, Rusaliile țin tot trei zile, dar încep de Duminică ².

Această sărbătoare nu are întru nimic a face cu altă sărbătoare necreștinească, pe care o cinstesc unii Români din *Bucovina* sub numele de *Rusalii* sau *Paștele Rohmanilor*; ea cade Miercuri în a patra săptămână după Paști, adică la *înjunătățirea cincizecimii* ³.

De sărbătoarea *Rusaliilor* țin o seamă de credințe și obiceiuri; unele din ele mai sunt în legătură și cu cele nouă săptămâni de după Paști, cât timp durează *Cele nouă Joi*.

În zilele *Rusaliilor* nu se lucrează nimic, nici împrejurul casei, nici la câmp, căci *este primejdie*. Pe cel pe care *Rusaliile* îl găsesc lucrând, îl *ieau* ⁴, adică îl *orbesc*, îl *ologesc* sau îl *mușesc*.

1. P. Papahagi *op. cit.*, p. 231-37.

2. După însemnarea onor. raportor al acestei lucrări.

3. E. N. Voronca, *op. cit.*, p. 271.

4. *Șezătoarea* VI, p. 54.

În Țara-Românească se zice că dacă *Rusaliile* găsesc pe cineva lucrând, îl iau din caluș¹; ele îl pot chiar și înnebuni².

În ziua de *Rusalii* să caute toată lumea să înlăture orice ceartă sau sfadă, căci cel ce se apucă de gâlceavă e luat în *vârteșugul Rusaliilor*³.

Asemeni la această sarbătoare este bine ca copii să fie ținuți, după credința poporului, prin case, căci aflându-se între dâșii, încep a se *schimonosi* și a se *strâmba*, și deci sunt în primejdie să rămână cu gura strâmbă sau cu ochii *închiiorchioșați*.

Pe lângă schilodire sau pocire, *Rusaliile* mai aduc, celor ce le nesocotesc poruncile, și felurite boli lăuntrice precum: *luatul din Iele, căpiarea, apucatul*. Asemenea dau și felurite soiuri de *bube* cari nu se vindecă decât cu greu.

Pentru a preîntâmpina aceste neajunsuri, cari pot veni de altfel și fără vină, din senin, Românii de pretutindeni să poarte, la sărbătoarea *Rusaliilor*, *pelin în brâu*; mulți pun *pelin* și în casă pe la ușe, icoane și ferești, ca să fie casa și gospodăria ferită de *Rusalii*⁴.

Unii își aștern *pelin* chiar pe pat și la căpătăiu sub perine, temându-se ca nu cumva *Rusaliile* să descopere casele prin furtuni și să iea pe cei dinăuntru. După credința lor, numai acest *pelin* pus pe pat sau sub perină trebuie purtat la brâu; seara se pune din nou la locul lui⁵.

Prin alte părți este credință că *usturoiul* sau *aiul* are mare putere împotriva *Rusaliilor*. Pentru aceasta, la *Rusalii*, se poartă de către Români câte trei fire sau *cafe* de usturoiu.

În sfârșit alții, în loc de *pelin* sau *usturoiu*, poartă una din ierburile vrășmașe *Rusaliilor* și cari sunt: *avrămeasa (avramasca)*, *crăstineasa (carsteneasa)* și *odoleanul, lean-odolean* sau *leișteanul*.

Rusaliile pocesc pe oameni nu numai deadreptul, ci și prin

1. Cred. loc din com. Catanele, jud. Dolj, comunic. de Șt. St. Tuțescu.

2. Candrea-Densușianu-Speranța, *op. cit.*, p. 213: «*Rusaliile* se țin pentru că-i rău de *boale*. Bietul Marin alde Budu, îi rămăsese o bucată de loc de porumb nesăpat și-a vrut să-l isprăvească tocmai în ziua de *Rusalii*. Noaptea i-a și *strâmbat gura* și i-a luat o *mână și-un picior*». *Ibidem*, p. 269: «*Rusaliile*, Doamne păzește, îs rele de *nebuneală*».

3. Cred. loc. din Novaci, jud. Gorj.

4. *Șezătoarea* III, p. 120.--VI, p. 54.

5. *Idem* VI, p. 49. — Candrea-Densușianu-Speranța, *op. cit.*, p. 271: La *Strat de Rusalii* se poartă *pelin* la brâu, ca să nu *nebunească* sau să fie *luat pe sus* (cred. din jud. R.-Sărat).

mijlocirea lucrurilor pe cari ele se găsesc noaptea pe afară și pe cari oamenii pun mâna a doua zi. Pentru aceasta gospodarii au grijă să strângă din curte sau ogradă toate acele lucruri de cari vor avea nevoie neapărată a doua zi ¹.

Prin județul Muscel, pentru a se feri de pocitul *Rusaliilor*, Românii mai observă și următoarele: caută să nu lucreze nimic în întreaga săptămână a *Rusaliilor*; nu aduc noaptea apă dela fântâna, ori dacă au neapărată nevoie, toarnă mai întâiu puțină apă în foc și apoi beau; nu se culcă și nu stau în locuri rele, iar dacă stau, la sculare își fac cruce și scuiță de trei ori ².

Prin *Oltenia* Românii au grijă ca în această zi să-și încoroneze casele cu *teiu*, iar în unele sate, precum în Boureni, jud. Dolj, fac aceasta cu crăci de *plop* sau de *stejar*. La masă mănâncă *usturoiu*. Cu dânsul ung și *cheotoarea* sau îl poartă în căciulă, alături cu *pelinul* ³.

Unii, ca să fie feriți de *Rusalii*, cred de neapărată nevoie să intre în jocul *Călușarilor* și să joace deavalma cu ei ⁴.

Prin unele sate din *Țara-Românească* este datină ca gospodinele să-și scoată la această sărbătoare hainele afară la aier ⁵, ca să se curețe. Pentru a le feri de *molii* sau alte *gânganii* stricătoare, este bine să se caute în ajunul *Rusaliilor* *părăscuțe* sau *ploșnițe*, să le prindă și să le afume cu fum de țămâie, căci se crede că în acest chip toate vor fugi din casă și din haine ⁶.

Tot în acest scop, între haine și zestrea din casă, gospodina își pune *foi de nuc* luate dela biserică în ziua de *Rusalii* ⁷.

Românii din unele părți ale *Bucovinei*, cari vor să vindece pe vreun om sau vită de mușcătura unui câne turbat, caută în ziua de *Rusalii* pe frasini *gândaci de turba*, îi pun într'o sticlută cu apă

1. *Șezatoarea*, VI, p. 54.—I. A. Zanne, *Prov. Rom.* IX, p. 365.

2. R.—Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 68.

3. Comunic. de N. I. Dumitrescu, fost inv. în Obislav-Grădiștea, jud. Vâlcea.—G. Grigoriu-Rigo, *Medicina poporului*, I, p. 66: «In *Moldova*, ca să fie feriți oamenii de *Iele*, au grijă ca în ziua de *Rusalii* să poarte la brâu *pelin* verde. Parte de oameni, prin *Muntenia*, poartă și câte un grunte de *usturoiu* la ei (jud. Teleorman). Tot prin *Muntenia*, bărbații și flăcăii poartă *pelinul* în păr, în coade sau în sân».

4. G. Grigoriu-Rigo, *op. cit.*, p. 66.

5. Comunic. de N. I. Dumitrașcu,

6. Marian, *Insectele în limba, credințele și obiceiurile Românilor*, București 1903, p. 448.

7. Cred. din jud. Vâlcea.

și-i lasă până se tolesc cu desăvârșire. Dacă se spală de mai multe ori cu această apă, rana omului sau vitei, provenită prin mușcătura cânelui turbat, se vindecă. Pentru aceasta e bine ca acel om sau aceea vită să guste puțin și din apa pomenită ¹.

Prin părțile pe unde sărbătoarea *Rusalii* ține trei zile, începând cu Luni, îndătează Românii să se spele Miercuri cu apă dela Buna-Vestire, ca să fie feriți de *Rusalii*, cărora le zic *Iele* și *Milostive* ².

În noaptea de *Rusalii* ard *comorile* ³; nu le vede însă tot omul păcătos, ci numai cel bun și drept înaintea lui Dumnezeu, care poate vedea chiar *Rusaliele* cum zboară prin aer ⁴.

Dacă la această sărbătoare luna bate prin geam în fața unui copil care se află în leagăn, el devine *lunatic*, adică atunci când va fi mare, se va scula noaptea și va porni pe afară, fără ca să-și dea seama. Aceasta se întâmplă din pricină că Ielele, dacă copilul nu e botezat în cursul celor patruzeci de zile după *Rusalii*, se furișează noaptea, iau copilul și în locul lui pun pe altul asemănător dar cu inima stricată.

Rusaliele sunt cele din urmă zile în cari gospodina mai poate face *pasca*. De aici înainte și până la Paști, acest lucru nu mai este îngăduit ⁵. În schimb, de acum sunt slobode femeile să culeagă tot soiul de *buruieni de leac*, ceeace nu s'a putut face în decursul *cincizecimii luminate*, când toate plantele erau *pișcate de Rusalii*.

În sfârșit, întrucât se leagă de numele acestor sărbători, mai trebuie să pomenim și despre o datină pe care o găsim la *Macedo-Români*. Pe acolo din ziua de Crăciun și până la Bobotează, există obiceiul, «când este vorba de clădirea unei biserici sau școale, ca să se aleagă mai mulți tineri cari pot *dură* (răbdă) la drum și la joc, și apoi să pornească prin satele vecine, îmbrăcați în haine de sărbătoare, de obicei fustanțele (*fustân*). Ei de mai înainte își pregătesc paloșe de lemn sau adevărate; au *ghida*. Unul din ei face pe caraghiosul și se îmbracă cu clopoței, piele de urs, etc. În sate joacă

1. Marian, *Insectele*, p. 448.

2. *Ibidem*, *Sărbătorile*, II, p. 266-7.

3. G. I. Pitiș, *Comoara*, publ. în *Rev. nouă*, I, p. 435: «Dar comorile bune nu joacă (își arată flacăra) numai la Sf. Gheorghe; ele se arată și în noaptea de Paști și în noaptea de *Rusalii*, și în zile mari poate să se arate; ba se arată și ziua cui e dat să o scoată».

4. *Șezătoarea*, VI, p. 54.

5. Marian, *Sărbătorile*, III, p. 9.

la fiecare casă și capătă în schimb făină, unt, parale dela cei bogați, *vipt*, cereale, pe cari le vând în folosul școalei sau bisericii.

Jocul se face fără să fie prinși unul de altul, sprijinindu-se mai mult pe paloșele lor ; la sfârșit strigă : « O ! ».

Cu puține deosebiri, seamănă cu jocul *calușarilor* din țară și se numește *Rusalii* ¹.

VI. Sărbătoarea Rusaliilor. — C. Vräji și descânțece.

Am arătat neajunsurile și boalele ce le pricinuesc *Rusaliile* acelor oameni cari nesocotesc ziua lor. În cele ce urmează vom vedea câteva din vrăjile și descânțecel pe cari gospodinele românce le au la îndemână, spre a scăpa pe cei primejduiți de *Rusalii*. Vräji și descânțece de acest soi sunt fără număr.

1. Descânțec de Rusalii, din com. Docani, jud. Tutova.

A plecat (cutare)
Pe cale,
Pe cărare,
Pe drumul cel mare.
Și când la dealul Cănanăului,
Sub umbra *noorului*,
În zăpădia rugului,
În *heliștea* vântului,
Iacă acolo :
Anania Santasia
Și cu soru-sa *Irodia*,
Doamna *Zânelor*,
La un copac frunzuros,
Cu tatăl lor,
Cu frații lor,
Cu surorile lor,
Și cu toate neamurile lor.
Sedeă jos și mănă și bea și petreceă
Și din revolvere da
Și pe cine întâlneă,
Îl ologiă.
(Cutare) pe acolo o trecut,

În loc o statut,
La dănsel s'o uitat.
Rusaliile o zis :
— Vin (cutare) de mănâncă !
El o zis: Nu mănânc la masa
voastră !
Vin de bea un pahar de vin !
— Nu voui să beau din paharul vostru !
— Vin de cântă !
— Nu vin !
— Vin de joacă !
— Nu vin să joc la jocul vostru !
Dar *Erodia*, doamna *Zânelor*,
Cu toate neamurile ei,
S'a mîniat,
Cuvânt în seamă (cutare) nu le-au
luat,
Că rușine mare le-au făcut.
Ele s'au *îmburzuluit*,
De jos s'au sculat,
La cutare au alergat,
Brânci din picioare alții i-au dat.²

1. P. Papahagi, *Megleno-Români*, București 1902, p. 114.

2. Gr. Tocilescu, *colecț. cit.*, p. 1539.

2. Descântec de Iele.

Apucă (cutare)
 Pe cale,
 Pe cărare,
 Se 'ntâlnią cu nouă fete mari în cale,
 Nouă flacăi,
 Nouă șoimani,
 Nouă fete mari,
 Nouă *șoimane*.
 Șoimanii
 Cu steagurile ridicate,
 Și steagurile în capul lui (cutare)
 Le-a asvârlit,
 În orbituri
 L-a orbit,
 În mușituri
 L-a mușit,
 În surzituri
 L-a surzit,
 În sgârcituri
 L-a sgârcit,
 În ameșituri
 L-a ameșit,
 În bășici
 L-a bășicat,
 În uscături
 L-a uscat,
 În umflături
 L-a umflat
 Și trupul i-a *cletinat*,
 În *zepritudini*
 L-a *zeprit*,
 Și trupul i-a schilodit.
 Și *șoimanele*
 Cu sulile
 L-a înșepat,
 Cu cușitele
 L-a tăiat ;
 —Voi *șoimanelor* !
 D'eți fi
 Din miez de miez de noapte,
 De-ți fi
 Din răsăritul zorilor,
 De-ți fi
 Din apus,
 De-ți fi

Din răsărit,
 De-ți fi
 Din vârtej,
 De-ți fi
 Din loc rău,
 Eu nu v'am descântat
 Să vă duceți voi în alt loc spurcat ;
 Și eu v'am descântat,
 Că voi apă ați băut
 Și tot pe apă ați sburat ;
 Și eu pe apă
 V'am mănăat,
 Ca să mergeți
 Din vad
 În vad,
 Să mergeți la Țarigrad,
 Unde e locul curat.
 C'acolo v'așteaptă pe voi
 Cu mese
 'Ntinse,
 Cu pâinele
 Puse,
 Păclii aprinse,
 Buți
 De vin,
 Buți de rachiu,
 Să beți,
 Să mâncați,
 Dela (cutare) să plecați,
 Să vă depărtați,
 Fântâni reci
 Să destupați,
Burfele
 Să le spălați,
 Leacul (cutăruia) să-l dați.
 P'în câmp cu ninsoare
 Să vă plimbați,
 Dela (cutare)
 Să plecați,
 Voi ca mierea să vă îndulciți,
 După toate încheieturile
 Să ieșiți,
 Că eu m'am apucat
 Și v'am descântat,
 Carnea

Am grămădit,
Sângele
L-am limpezit,
Vinele picioarelor
Le-am slobozit,
Să rămăie (cutare)
Curat
Luminat
Ca steaua din cer lăsat,
Ca argintul strecurat,
Că eu
Cu crucea lui Dumnezeu
V'am depărtat,

Cu gura
V'am descântat,
Leacul (cutăruia)
Că l-am dat.
Să rămăie (cutare)
Curat,
Luminat,
Ca Maica Precista
În ceas
Ce l-a creștinat
Și l-a botezat,
Cu nici o rană pe trup
Nu l-a lăsat!

Se descântă în apă sau rachiu cu *toporul Ielelor*, găsit în păduri neumblate ¹.

3. Descântec de Șoimane, din jud. Buzău.

Nouă sfinte Șoimane,
Cu nouă lopățele,
Cu nouă măturăle,
Cu rochii negre 'mpodobite,
Cu salbe de galbeni gătite,
Cu rochile rotate,
Cu ele rourate,
Cu săbele pe piept lăsate,
Dela apus s'au ridicat,
La răsărit au plecat,
Cu (cutare) s'au întâlnit,
Pe el l-a 'ntâmpinat,
L-a săgetat;
Vărsături,
Trecături,
Amețeală,
Ferbînțeală
În trup i-a lăsat,
Și la cetate a plecat,
La masă s'a pus,
Lăutari,
Cobzari,
Cimpoieri,
Muscalagii
I.e cântă.
(Cutare)cu genunchile plecate

Înainte *Sfintelor* se rugă :

— Doamnelor,
Împărăteselor,
Vrednicelor
Și harnicelor,
Puternicelor
Și sfintelor,
Iertați pe (cutare),
Că n'are putere
Să meargă cu voi,
Să calce lucruri curate,
Verdefuri neumblate,
Munți înalți,
Și văi adânci,
Că voi
Ape mari ați trecut,
Și boalele
În ape le-ați lăsat,
Și multă lume
Și dobitoace
Și pe (cutare)
L-ați pocit,
Hori mari
Prin livezi
Voi ați făcut,
Și multă lume

1. Gr. Tocilescu, *colecț. cit.*, p. 1145-6.

Și pe (cutare)
 Voi l-ați *pocit*.
 De-o fi (cutare) *pocit* din apă,
 Din băutură,
 Din culcare,
 Din spalătură,
 Din scaldătură,
 Noi ne rugăm Sfintei Luni,
 Sfintei Miercuri,

Și Sfintei Vineri :
 Lasați-vă *haripele*
 Și coardele
 Și luați junghiurile,
 Cuțitele,
 Umflăturile,
 Spuzelele
 Și toată boala
 Dela (cutare) ¹.

4. Descântec de Sfinte, din com. Valea-cu-apă, jud. Gorj.

Buna ziua, rachiu mare,
 Domn mare,
 C'a plecat (cutare)
 Pe câmpul al mare
 Spe soare-răsare,
 S'a 'ntâlnit cu *Sfintele* 'n cale,
 In brațe l-a luat,
 Peste căruța l-a aruncat,
 Sângele i l-a sorbit,
 Puterea i-a sfârșit.
 Plângea și se vaită (cutare),
 Maica Precesta
 Din cer îl auzia,
 Pe scări de argint se pogoră
 Și pe (cutare) îl întrebă:
 — Ce plângi,
 Ce te olicăiești (cutare)?
 Du-te la vrăjitoare,
 Sa-ți facă d'o apă
Nastrapă,
 C'o stebă de busuioc
 Să te spele pe trupul tot.
 — *Sfintelor*,
Bunelor,
 Să veniți line ca apa,
 Bune ca pâinea,
 Dulci ca mierea

Și moi ca matasa,
 Și leacul (cutăruia) să i-l dați,
 Cu sburător, cu sburăturoaica,
 Cu smeul, cu smeoaica,
 Cu moroiul, cu moroaica;
 Să ieșiți, să vă mutați,
 Pe pământ ați venit,
 Pe sub pământ să vă duceți,
 Unde cocoș nu cântă,
 Unde secure nu taie,
 Unde popă nu toacă,
 Unde fete mari
 Coade nu 'mpletește,
 Unde câine nu latră,
 In păduri,
 Pe sub *buturi*.
 Cum nu poate sluji popa
 Sfânta leturghie,
 Fără cruce și tămâie,
 Așa să nu poată veni
 Sburătorul cu sburăturoaica,
 Și moroiul cu moroaica
 Și (cutare) să rămâie curat,
 Luminat,
 Ca Maica Domnului ce l-a lăsat.
 Descântecul meu,
 Leacul dela Dumnezeu.

Se descântă în rachiu de drojdie, cu fir de mătură și cu cuțit,
 și se zic vorbele :

Tu cuțit mare,
 Domn mare.

Cum ai tăiat tot ce ți-a ieșit în cale,
 Așa să tai toată legătura după
 [(cutare)]².

1. Gr. Tocilescu, *colecț. cit.*, p. 1158. E curios cum același descântec, aproape identic, îl găsim și pe p. 649 ca fiind din Ploiești, în ambele părți cu numele persoanelor dela cari au fost culese !

2. *Ibidem*, p. 648.

5. Descântec de Joimarițe, din com. Docani, jud. Tutova.

A purces (cutare)
 Care-i apăra *Rusaliile*,
 Pe cale,
 Pe cărare,
 Și că la mijloc de cale,
 Cu *Rusaliile* întâlnitu-s'a,
 Mânile dămbăgitu-i-a,
 Vinele la picioare sgârcitu-i-a,
 Pieptul în sus ridicatu-i-a,
 Spinarea strămbatu-i-a,
 Creierii turburatu-i-a,
 Mintea în cap schimbatu-i-a,
 Vлага din ciolane luatu-i-a,
 Trupul schimonositu-i-a,
 Răs de dânsul făcutu-și-a,
 Ca un fuior de cânepă
 L-a sbuciumat,
 Intr'o bute de roată l-a bagat,
 Și de lătorea drumului
 L-a aruncat,
 Și în pulbere l-a astupat.
 L-a lăsat rezemat de gard
 Ca pe un om stricat
 Și nenorocit,
 De pe lume mântuit.
 Omul acela până la cer s'a văicărat,
 Nimene nu l-a văzut,
 Nimene nu l-a auzit,
 Numai eu (cutare) l-am văzut,
 L-am văzut,
 L-am auzit,
 La dânsul am alergat,
 De mâna dreaptă l-am apucat,
 Cu limba l-am întrebat :
 — De ce țiți,
 De ce te văicărezi ?
 Omul mi-a spus
 Că de acū, de pe lume este dus.
 — Nu țiță,
 Nu te văicăară,
 Curând la mine vei alergă,
 Cu nouă frați, bărbați.
 Doftori și învățați.
 Cu scai voinicești le-oiu bate,
 Din toate încheieturile le-oiu scoate

Eu de mână te-oiu lua,
 Pe calea lui Adam voi plecă,
 Că am auzit,
 Că la fântâna lui Iordan
 Este o vatră de *hărdal*
 Și-o tufă de *leuștean*
 Și într'însa este o lumină crescută
 Naltă și subțire,
 Crescută la răcoare, I
 Ca fața lui sfântu Soare,
 Și-i bun de *durere de picioare*.
 Și de boala omului
 Ce-i în trupul lui cea molipsitoare.
 Și eu până la fântâna lui Iordan,
 Eră o limbă de pădure,
 Bolnav când am ajuns la pădure.
 Copacii cu crengile la pământ se
 [las. se,
 Înaintea bolnavului se întunecă.
 El pe unde calcă,
 Pământ crapă,
 Iarba se uscă,
 Frunza din copaci pică
 Și în urma lui se dărâmă.
 La fântână am ajuns,
 Pe ghizdele de l-am pus,
 În fântână m'am plecat,
 Apă ne'ncepută cu mâna am luat
 Din cap i-am turnat,
 Cu scai voinicești l-am măturat,
 Picioarele i-am despiedicat,
 Măinele i-am descurcat,
 Limba din gură i-am deslegat,
 Trupul i s'a ușurat,
 Dumnezeu mintea în loc i-a așezat,
 Înaintea ochilor i s'a luminat
 Și el de boală s'a îndreptat.
 Pe cale,
 Pe cărare,
 A plecat,
 Pe scări de aur s'a ridicat,
 Sus la cer s'a săltat,
 Iar acolo, o curte,
 O curte se vede,
 Nici vântul nu o bate,

Nici soarele nu o ardeă, [
 Nici ger nu o ajungeă,
 Nici pulberea de dânsa nu se lipiă,
Apucatul de Rusalii acolo s'a dus,
 Acolo a ajuns,
 Mâna pe râtez a pus,
 Ş-a intrat în case.
 Iaca acolo şase fete frumoase,
 Sedeà la masă
Rusaliile cele frumoase,
 Mâncă, bea şi se ospăta, 1
 Iar trei dormiă.
 Dar una dintr'însele
 A întrebat: — Ce cauţi (cutare)
 Pe aici?
 — Cum n'oiu umblă
 Şi cum n'oiu cătă,
 Peste mine ce boală a dat?
 — Nu ţipă, nu te vâicăară,
 Că aceste sunt fiorele
 De-a surorilor mele,
 Eu cu trestia cea lungă
 Le-oiu bate,
 Le-oiu rade
 Şi cu cea ascuţiţă le-oiu mătură,
 Jos de pe trup le-oiu da,
 Trupul ţi s'o uşură
 Şi eu în poală le-oiu luă,
 La marea neagră voi u alergă,
 Acolo sunt munţi
 Crunţi

Cu stânci de pietre zidiţi.
 Stânca de piatră s'o crăpă,
 Şi acolo le-oiu băgă,
 Lacat de aur la uşă le-oiu aşeză,
 Cu cheie de argint le-oiu încuiă
 Şi pe marea neagră le-oiu aruncă.
 Piatra în fundul mării s'o înecă
 Şi Rusaliile s'or cufundă.
 Acolo să aşeze,
 Unde nimeni nu nimereste.
 Eu la dânsul m'oiu înturnă,
 Şi în leagăn de mătăse te-oiu aşeză,
 Vârtutea în ciolanele tale s'o înturnă,
 Pe faţa pământului te-oiu lăsa.
 Tu când vei călcă,
 Iarba pe urma ta s'o uscă,
 Şi acū eşti bun îndreptat.
 — Voi bărbaţilor,
 Desmăţaţilor
 Şi ne'nvăţaţilor,
 Voi femeilor,
 Desmăţatelor,
 Puturoaselor şi beţivelor,
 Nu vă miraţi de mine,
 Că-s gros
 Şi frumos,
 Şi sănătos
 Şi vă miraţi de cer că-i nouat,
 De pământ că-i lat,
 Cum nu se mai lipesc
Rusaliile de om ¹.

6. Descântec de cuţite din Iele.

Cuţite din *Sfintele*
Milostivele
 M'au izbit,
 M'au pocit,
 Cuţite în furca pieptului
 Mi-a înfipt.
 Veniţi *Şoimanelor*,
Şoimanilor,
 Veniţi de-mi luaţi din piept
 Cuţite
 Ascuţite,
 Undrele,
 Sâmcele,

Ace înţepoşete,
 Săbii însăbiete;
 Veniţi de-mi luaţi
 Boala ce mi-aţi dat
 Şi mi-aduceţi
 Sănătatea ce mi-aţi luat.
 Şi lăsaţi-mă
 Curat,
 Luminat,
 Ca lumina cerului,
 Ca soare,
 Când răsare,
 Ca câmpul când înfloare ¹.

1. Gr. Tocilescu, *colect. cit.*, p. 1537-8.

2. *Ibidem*, p. 1613.

7. Descântec de Zâne.

Potolesc aruncătura,
 Potolesc și făcătura,
 Aruncătura cea mare,
 Făcătura din cărare,
 Făcătura de bărbat,
 Făcătura de femeie,
 Făcătura de vădană,
 Și făcătura de fată.
 Toate aruncăturile,
 Toate făcăturile,
 Și toate durerile.
 Toate junghiurile
 Cele necurate
 Și toate duhuriile
 Mănate și țipate.
 Eu le potolesc
 Si 'napoi le 'nvârtesc.
 Pe capul cui le-a mănăat,
 Pe capul cui le-a țipat,
 C'acest om a fost curat,
 Curat și luminat.
 Dar el pe cărare s'a luat,
 Când a fost la miez de cale,
 De cale și cărare,
 S'a tâlnit ca omul,
 Cu Șchiopu',
 Cu barba cât cotu',
 Acolo s'a tâlnit dracu'
 Cu drăcoaicele,
 Moroi cu moroaicele,
 Diochii cu dioaicele,
 Strigoii cu strigoaicele,
 Farmăcători cu farmăcătoare,
 Pocitori cu pocitoare,
 Bărbați și femei,
 Fete și văduve,
 Și cum s'a tâlnit,
 Și cum l-a zărit,
 L-a și secerat
 Și l-a săgetat,
 Sîngele i-a băut,
 Bun de nimica l-a făcut,
 Carnea i-a mâncat,
 Puterea i-a luat,
 Ceasuri de mōarte i-a dat.

Nime nu l-a văzut,
 Nime nu l-a auzit,
 Fără Maica Domnului
 Din poarta cerului.
 Și ea cum l-a văzut
 Și l-a auzit,
 Pe scări de argint
 S'a scoborit,
 În scaun de aur a șezut,
 Mândru a cuvântat,
 Mândru a'ntrebat :
 — N., ce te cânti,
 Ce te vaiți,
 Ce te tânguești,
 Ce te hăulești
 Cu glas mare până'n cer,
 Cu lacrimi până'n pământ ?
 — Da' eu cum nu m'oiu cântă,
 Și cum nu m'oiu viațetă,
 Cum nu m'oiu tângui
 Și cum nu m'oiu hăuli
 Cu glas mare până'n cer,
 Cu lacrimi până'n pământ,
 Că eu m'am luat
 Și m'am depărtat,
 Dela casă,
 Dela masă,
 Cu oasele sănătoase,
 Cu carnea vârtosă.
 Dar când am fost
 La miez de cale.
 De cale și cărare,
 M'am tâlnit cu omu',
 Ca Șchiopu',
 Cu barba cât cotu'.
 Acolo s'a tâlnit dracu'
 Cu drăcoaicele,
 Moroi cu moroaicele,
 Strigoii cu strigoaicele,
 Diochii cu dioaicele,
 Farmăcători cu farmăcătoare,
 Pocitori cu pocitoare,
 Bărbați și cu femei,
 Fete și cu văduve.
 Și cum s'a zărit,

Și cum m'a văzut,
 M'a și secerat,
 Și m'a săgetat:
 Sângele mi-a băut,
 Bun de nimica m'a făcut,
 Carnea mi-a mâncat,
 Puterea mi-a luat,
 Ciasuri de moarte mi-a dat,
 N., nu te cântă,
 Nu te vâită,
 Nu te tângui,
 Nu te hăuli,
 Că eu te-oiu invrednici,
 În mâna dreaptă
 Cu bucium într'aurit
 Cu buciumu-i buciumă,
 În patru cornuri de lume s'a resună,
 Toate *Zânele* s'or adună
 Și tu pe *Zâne* le-i întrebă!
 Of, *Zâne*, *Zâne* de câne!
 Ce-ați făcut cu mine,
 Ce-ați făcut cu N.?
 La ce l-ați secerat
 Și l-ați săgetat,
 Sângele la ce i-ați băut,
 Bun de nimica la ce l-ați făcut?
 Carnea pe el ce i-ați mâncat,
 Puterile la ce i-ați luat,
 Ceasuri de moarte la ce i-ați dat?
 — Că noi nu l-am secerat,
 Nu l-am săgetat,
 Sângele nu i-am băut,
 Bun de nimica nu l-am făcut,
 Carnea nu i-am mâncat,
 Puterile nu i-am luat
 Ceasuri de moarte nu i-am dat!
 Dară finii
 Și vecini,

Finele
 Și vecinele,
 Prietenii
 Și prietenele,
 Bărbați și muieri,
 Fete și văduve
 L-a secerat,
 L-a săgetat,
 Sângele i-a băut,
 Bun de nimica l-a făcut,
 Carnea i-a mâncat,
 Puterea i-a luat,
 Ceasuri de moarte i-a dat!
 — Of, voi *Zâne*,
Zâne de câne,
 Va luați pe ulița satului,
 Pân' la casa vinovatului,
 Pe acela-l secerăți,
 Pe acela-l săgetați,
 Sângele i-l beți,
 Bun de nimica-l faceți,
 Carnea i-o mâncați,
 Puterea i-o luați
 Și ceasuri de moarte-i dați!
 Că voi de nu i-ți lua,
 Cu foarfecele v'oiu duminică,
 În drum v'oiu aruncă
 În pulbere v'oiu mână,
 În mare v'oiu țipă,
 Să vă topiți,
 Să vă prăpădiți,
 Ca spuma de mare,
 Ca roua de soare.
 N. să rămâie curat,
 Curat și luminat,
 Cum e de Dumnezeu lăsat.
 Dela mine descântecul,
 Leacul dela Dumnezeu sfântul.¹

1. Marian, *Desc.*, p. 99-104: «Când omul se bolnăvește din te miri ce pricină, sau când e atacat de *zâne*, descântătoarea aduce apă neîncepută și stinge noua cărbuni aprinși într'însa și la stingerea fiecărui cărbune rostește câteodată versurile de mai sus. Iară după ce în acest chip descântă și stinge toți cărbunii, o parte mică din apa aceasta, o dă celui bolnav de băut, iar cu cealaltă îl spală».

8. Descântec de rânză, com. Ruptura, jud. Mehedinți.

Plecă (cutar) pe cale,
 Pe cărare,
 Se întâlni cu *Sfintele* în cale.
 Și-l întrebară: — Unde te duci,
 Ce lucrezi
 Și unde te călătorești?
 Înaintea cocoșilor
 Îl frânseră,
 Il uciseră,
 Până rânza îi și pierdură.
 Rămase eu amețea
 Și cu *fărșeală*.
 Așa *Sfintele* se necăjiră
 Și drumu-și apucară,
 La masă bună se puseră.
 Ce făcū și ce lucră,

Ochii și-i aruncă,
 După ele s'apucă
 Și la masă le găsi
 Și cu glas mare se rugă:
 — Mă lăsați cu amețea,
 Cu fărșeală.
 Și *Sfintele* nici în seamă nu-l bă-
 [gară.

Rânza, ce făcū, se negăji
 Și se întoarse la locul ei,
 Ca fagurul de miere,
 Ca pâinea în căpestere.
 Rămase omul curat luminat,
 Ca argintul strecurat.
 Amin, amin, soare în senin.
 Rămase omul ca argintul strecurat,
 Cum maica Precesta l-a lăsat.¹

9. Descântec de săgetură, com. Socca-Cândești, jud. Neamț.

A purces (cutare)
 Pe cale, pe cărare,
 Gras și frumos,
 Tare și voios.
 La mijloc de cale întâlnitu-l-a
 Leul cu leoaia, smeul cu smeoaia,
Rodie Doamna cu toate fetele
 Și toate nevestele
 Și a zis să le cânt cântecul
 Și să le joc jocul.
 Iar eu nici cântecul nu le-am cântat,
 Nici jocul nu le-am jucat.
 Ele mai tare s'au mâniaț,
 Carnea mi-au mâncat,
 Sângele mi-au băut,
 Ca pe-un fuior de cânepă m'a sfâr-
 [mat,
 În mijlocul drumului m'a aruncat.
 Iar eu am purces cu glas mare
 [până'n ceruri,
 Cu lacrimi până'n pământ,
 Nime'n lume nu m'a auzit,
 Decât Maria Sfânta Maria,

Maica Domnului
 Din poarta cerului
 M'a auzit
 Și m'a văzut.
 Cum m'a văzut,
 Milă i s'a făcut,
 La mine a venit.
 — O, (cutare), de ce plângi,
 De ce te mișelești?
 — Cum n'oiu plânge, Maică Prea-
 [curată,
 Și cum nu m'oiu mișelă,
 C'am purces pe cale
 Pe cărare,
 Gras și frumos,
 Tare și voios.
 La mijloc de cale,
 Întălnitu-m'a leu cu leoaie,
 Smeu cu smeoaie,
Rodii Doamna cu toate fetele
 Și cu toate nevestele
 Și-a zis să le cânt cântecul
 Și să le joc jocul.

1. Gr. Tocilescu, *colect. cit.*, p. 1509.

Iar eu nici cântecul
 Nu l-am cântat,
 Nici jocul nu l-am jucat.
 Ele mai tare s'au mâniat,
 Carnea mi-au mâncat,
 Sângele mi-au băut,
 Ca pe-un fuior de cânepă
 M'au sfărmat,
 În mijlocul câmpului
 M'au aruncat,
 Iar eu am purces
 Cu glas mare *păr'* în ceriu
 Cu lacrimi *păr'* în pământ.
 Nime'n lume
 Nu m'a auzit,
 Decât Maria
 Sfânta Maria
 Maica Domnului
 Din poarta cerului
 M'a auzit
 Și m'a văzut.
 — O ! tu leu cu leoaie,
 Smeu cu smăoaie,
 Ieșiți dela (cutare),
 Din *sânță*,
 Din *cosânță*,

Din creierii capului,
 Din auzul urechilor,
 Radăcina mășalelor,
 Din vederea ochilor,
 Din sute de nodurèle,
 Din mii de închieturèle,
 Că cu mătura
 V'oiu mătură,
 Cu săgeata
 V'oiu însăgetă,
 Și cu limba
 V'oiu descântă.
 Și vă voiu aruncă
 În *strohu'* mării ;
 Acolo vă așteaptă
 Masă 'ntinsă
 Cu făclii aprinse.
 Să rămăie (cutare)
 Curat
 Luminat,
 Ca aurul cel curat,
 Ca argintul
 Cel strecurat,
 Ca Domnul ce l-a zidit.
 Ca maică-sa ce l-a făcut !.

10. Descântec de lipitură ² și sburător ³, jud. Ilfov.

Avrămeasă,
Cristineasă,
Dragan,
Leuștean
 Și *odolean*,

Mătrăgună,
 Sânge-de-nouă-frăți.
 Iarba-ciutii
 Și muma-pădurii,
 Cum se sparge târgul

1. Gr. Tocilescu, *colect. cit.*, p. 1540-1.

2. G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, p. 379: «Bărbatul, femeia, flăcăul sau fata, se zice că are *lipitură*, atunci când dimineața se scoală cu *vinetele* (vânătări, *vânătăi*) pe corp, fără puteri, sdrobotit de osteneală. Se crede că *lipitura* la femei vine din *sburător* și anume din frică, după vreo spe-
rietură.»

3. *Ibidem* : «*Sburătorul* este descris, după credința populară, ca un spirit rău, ca un smeu, care intră noaptea pe coș sub formă de șearpe și cu o aparință de flacăra. *Sburătorul* chinnește toată noaptea pe femeia sau fata care are *lipitură*, căci simte pe corp ca o mare greutate, mușcă-
turi, ciupeli, gâdilături».

(Cum se sparge oborul),
 Așa să se spargă
 Faptul
 Și lipitura
 Și sburătorul ;
 Cum se sparg oalele,
 Așa să se spargă
 Farmecele

Și lipitura
 Și sburătorul ;
 Cum se răspândesc
 Răspântiile,
 Așa să se risipească
 Vrajele
 Și lipitura
 Și Sburătorul !

Ne oprim numai la aceste exemple, căci descântecele și leacurile întrebuițate pentru vindecarea boalelor pricinuite de *Zine* sunt nesfârșite.

La Românii din *Peninsula-balcanica*, atunci când o Româncă își blastămă copilul ei neascultător, îi zice *ch'icuta s'ti agudăasca*, adică «să te lovească damblaua», caci se crede că *zânele* stau seara sub streșina casei, de unde cad picăturile când plouă. De aceea, mumele se feresc ca copiii lor să nu *întineze* noaptea acest loc periculos. Când cineva suferă de paralizie, se zice *l'agudl ch'icuta*. Femeile cari suferă de ochi sau de reumatism, își caută leacul la *Fântâna Dzănelor* (bine înțeles, când nu sunt doborâte la pat și pot umbla), în modul următor : Din *Joia Mare* până în ziua de *Sfânta Cruce* (14 Sept.) pacientele, însoțite și de alte femei sănătoase, vizitează de două ori pe săptămână așa numita fântână a *zănelor*, situată la o distanță de vreo $1\frac{1}{2}$ $\frac{3}{4}$ de oră de orașul Prilep. Ele pornesc pe la răvârșatul zorilor de-acasă, bine primenite și cu câte o cârpă albă la cap și ceva de mâncare (ouă, brânză, lapte și turtă). Ajungând la o depărtare de 20 de pași pe fântână, se opresc, lasă toate lucrurile și haina deasupra, dacă au, și pe urmă se duc în tăcere pe lângă apă, rugându-se astfel :

Albele și Mușatele,
Albele și Dulțele,
 Stămăria s'vă suță la ghiine.
 Voi s'nă liirtați,
 Ca hîim gălîinii oarbe
 Ș'nu scim iu calcăm ;
 Ți nă lóat s'nă dați,
 Ți ne dedit, s'nă loați.
 Că nu putem s'răbdăm,
 Ca hîim criștine și pătîdzate !

Albele și frumoasele,
Albele și dulcile,
 Sf. Maria să vă întoarcă spre bine.
 Voi să ne iertați,
 Ca suntem găini oarbe
 Și nu știm unde calcăm ;
 Ce ne-ați luat, să ne dați (sănătatea)
 Ce ne-ați dat, să ne luați (boala).
 Că nu putem să răbdăm,
 Ca suntem creștine și botezate !

Pe urmă se spală bine, beau puțină apă, se îndepărtează câțiva pași de fântână și se întorc cu spatele la ea. Spălându-se, fiecare

aruncă în apă câte o monedă de argint, un colac gatit acasă, o lu-
mânare de ceară galbină, câteva flori și câteva fire de bumbac. Apoi
mâncând ceva, se întorc acasă înainte de răsăritul soarelui.

Când cineva este *agudit di albe*, vin babele cunoscătoare de
leacuri, și după ce întrebuintează tot ce tradițiunea le-a lasat pen-
tru a face ca *albele* să se milostivească a ieși din corpul celui lovit
de dânsle, stabilesc apoi o conversațiune cu ele și mângâindu-le,
le dau numele cele mai desmierdătoare, de pildă: «Ieșiți lea mu-
șatele, lea bune, etc.» și alte calificative de felul acestora.

Apa din care se zice că au băut *albele* sau *dzânele* e bună
pentru vindecarea boalelor de *dinafuară*, boale căpătate din *albe*.

Când bolnavii merg să se spele la izvoarele *albelor*, trebuie să
se îmbrobodească cu un tulpă cu totul alb, să aibă un smoc de
busuioc, busuioc, uscat și legat cu *tortu aroș*, ață roșie, și cu un
aspru, ban de argint, uns cu miere.

Sosind la apa *albelor*, se aprinde o lumânare și după ce o li-
pesc la rădăcina arborilor sau de pietrele de sub cari țîșnesc apele,
suferinzii recitează următoarele:

Dzână albă,
Dzână curată,
Dzână fără minghinadă,
Dzâna fără pângăniri,
Ia vinu la tine, luțită;
Nl-esc creștină curată,
Ca asimea stricurată,
Dă-nl, *albă*, sănătate,
Că nl hliu fără picate,
Vindică-mi di lingări;
Că nă amirôanli mari,
S-ai nliă ș-cama mari,
Că om fui și mă-arășli:
Că nu mutri iu călcăi,
Nô-aduchiș, iu ascuchiăi.

Zână albă,
Zână curată,
Zână fără prihană,
Zână fără spurcăciune,
Iacă venii la tine, strălucită,
Sunt creștină curată,
Ca argintul strecurat,
Dă-mi, albo, sănătate,
Căci sunt fără păcate.
Vindecă-mă de lingoare,
Ca o împărăteasă mare,
Să aibi milă și mai mare,
Căci om am fost și mă înșelai,
Căci nu am băgat de seamă unde
am călcat,
N'am simțit unde am scuipat.

După aceasta, în grabă mare se spală și pleacă pe altă cărare,
fără a se uita îndărăt. Dacă se întoarce pe acelaș drum, i se va
întâmplă rău (Crușova, Macedonia).

Uneori, pe lângă mănunchiul de busuioc pomenit mai sus,
se mai iea și pâne, care se lasă la apa *albelor*. Bolnavul se spală
pe partea suferindă, după ce-și face de trei ori cruce, ca să-i fie
spre ajutorare (Crușova).

La Gobești, când cineva suferă *dinafoara*, se duce la fântâna *albelor* și după ce face o mătanie și o cruce către soare, își acopere capul cu o nătramă, *pețica* albă, aruncă în fântână un *aspru*, ban de argint, iar ceara, busuiocul, zahărul, tămâia și turta unsă cu miere le lasă pe *buza* fântânii. Pune mâna lângă fântână și zice :

Albili și dulțili,
S-viniți și-arădiți nițili,
Țe-n! dădet,
S-n! lăați ;
Țe-n! lăat,
Să-n! dați.

Albelor și dulcilor,
Să veniți, să desmierdați pe cei mici;
Ce mi-ați dat,
Să-mi luați ;
Ce mi-ați luat,
Să-mi dați.

După aceasta lăsând asprul și celelalte lucruri la fântână, pleacă fără a se mai uita înapoi. Pomenitele daruri se aduc cu scopul de a îndulci mânia *albelor*.

La Vlaho-Clisura, Macedonia, se procedează în chipul următor :

Cine suferă de *lângoare dinafoară* (boală de zâne), face trei colaci, îi unge cu miere, ia o *tufa* (bucet) de busuioc și trei *aspri* (bani de argint foarte subțiri) și se duce în pădure la fântâna *albelor*. Din mai multe locuri unde se crede că sunt *albe*, se alege cel visat de bolnav, ca cel mai bun.

Ajunghând aproape de fântână, își acopere capul cu o batistă și strigă :

Albili ș-mușatili,
Dulțili, alăvdatili,
Și trandafirili,
Și garufilili,
S-mi miluiți,
Z-vă diznăiriți,
Că io chiruă fui
Ș-nu vidzu!,
Ne țe-adră!,
Ne țe călcăt.

Albelor și frumoaselor,
Dulcilor, laudatelor,
Și trandafiriilor
Și carafiriilor,
Să mă miluiți,
Să nu fiți supărate,
Că eu proastă (pierdută) am fost
Și n'am văzut,
Nici ce-am făcut,
Nici unde am călcat.

După aceasta, *aspii* se pun încetinel pe apă și dacă nu se cufundă, e probă că *albele* primesc cererea. Dacă se cufundă, ele sunt supărate și cererea trebuie înnoită. Apoi nu orișice timp e prielnic pentru a merge la *albe* și aceasta e o pricină pentru care boala nu-și află leacul dorit. Mersul la zâne trebuie făcut în revărsatul zorilor și bolnavul trebuie să fie flămând, căci altfel aceasta constituie o nespusă batjocură adusă zânelor, ceea ce le supără mai mult, în loc

să le îndulcească. În necazul lor, zânele pot pedepsi pe nesocotitor încă mai aspru.

În astfel de prilejuri, iată ce fac zânele: Își însușesc vocea unei persoane la care bolnavul ține mult și astfel, cu graiu dulce și ademenitor, îl silesc pe bolnav să le urmeze, fără a-i lăsa răgaz să-și dea seamă unde merge și ce caută acolo. În acest caz, bolnavul este pierdut. Se mai întâmplă chiar că zânele lovesc pe bolnav și fac și pe alții sănătoși să capete vreo boală din cele *dinafoara*, precum e apoplexia unei părți a corpului, după care urmează o sudoare rece. Dacă cel ce merge la zâne este așa de naiv, încât răspunde la întrebările lor, amuțește, asurzește sau se îmbolnăvește de boala copiilor numită *lunatic*.

Singurul mijloc de tămăduire în acest caz, este cercetarea tuturor zânelor, cu cea mai pocăită înfățișare, spre a le face să-și uite batjocura ce li s'a adus.

De obicei ele sunt mai mult rele decât bune. Lor nu le place mândria, ci totdeauna sînerenia; de aceea ele nu lovesc decât pe cei cu calități deosebite, pe cei frumoși, mai ales, cari par'că ar căuta să le întrecă în frumusețe.

La Moloviște, unde se crede că sunt *albe*, vin de se spală toți *-cei loați de albe* și cei indispuși. Oamenii sănătoși nu trec pe acolo, -câci se îmbolnăvesc, iar dacă cumvâ a trecut vreunul și nu a pățimit nimic, se crede că în acea vreme zânele au fost duse pe aiurea.

La Gobești, ca și prin alte localități ale Macedoniei, se obișnuiește să se cheme trei, patru femei bătrâne la casa unde se află vreun bolnav, ca să doarmă la el și să caute să viseze ceva pentru cel îmbolnăvit, cum de pildă ar fi *apa* la care trebuie dus bolnavul spre a se spăla. La *apa* visată, bolnavul trebuie să se spele cu încredere că se va vindeca. Astfel de ape sunt următoarele la Gobești:

1°. *Șopotlu dipi ch'atră* (șipotul de pe piatră), unde apa izvârște din piatră.

2°. *La fântâna di la țințilî frat* (fântâna dela cei cinci frați) și

3°. *La 12 fântâni*, unde de asemenea apa izvorăște din piatră.

La Vlaho-Clisura, bolnavul iea apă mut și o pune sub *poala* casei într'un ajun de Luni, Miercuri sau Vineri, după ce a aruncat în izvor un aspru și un mănunchiu de busuioc legat cu un fir de mătăasă. Tot cu busuioc se stăpânește casa cu aceasta, zicându-se:

Țe-l lăsași al...,
-Si-l lăf;

Ce-i lăsași (cutăruia),
Să-i iei;

Țe-lr lăași,
Si-lr ă- aduți,
Că-i pădidzat,
Că-i mirusit,
Ș-nu pōati sē-aravdă.

Ce-i luași,
Să-i aduci,
Căci e botezat,
Căci e miruit,
Și nu poate să sufere.

Aceasta se face de teamă ca nu cumvā suferindul să fi fost lovit de *dzāne*, în vreunul din locurile unde se află ele.

După ce apa a fost lăsată o noapte sub *poala* casei, în dimineața viitoare, o femeie care se pricepe la descântece, spală pe bolnav cu mâinile cruciș, cu podul mâinii pe față, rostind cuvintele de mai sus și apoi îi dă să înghită beșicuțele cari se formează pe busuioc.

Alt descântec, tot din acele părți, e și acesta, de *loat de albe*.

Iu-nr hriți dzānili,
Iu-nr hriți sirbili,
Albili ș-mușatili.
Șapti-dzați și dōaua di limbi ș-gru-
mitati,

Iu-ți hriți :
Tu munți hriți,
Tu prāvdzī hriți,
Z-vă adunați
Și z-viniți la X.
Iți-lr lōat,
S-lr- aduțēți ;
Iți-lr lāsāt,
S-lr-u lōați,
Că-i mirusit,
Că-i pădidzat,
Ș-nu pōati si-ș aravdă.
Cum cură cālūrli,
Cum cură apili,
Cum cură arāurli,
S-cură dorlu dila X.

Unde(-mi) sunteți, zānelor,
Unde(-mi) sunteți, drāgālașelor,
Albelor și frumoaselor,
Șaptezeci și două de limbi și ju-
mātate,

Ori unde sunteți,
În munți sunteți,
Printre animale sunteți,
Să vă adunați,
Să veniți la X.
Ce i-ați luat,
Să-i aduceți ;
Ce i-ați lāsāt,
Să-i luați,
Căci este miruit,
Căci este botezat
Și nu poate să sufere.
Cum curg drumurile,
Cum curg apele,
Cum curg rāurile,
Să curgă dorul dela X.

După aceasta, dacă este pe vreme de seară, descântătoarea zice :

Bună dimineață
Ș-cātu-i dimineață,
Ahāntu s-tē-află dorlu dimineață!

Buna dimineață,
Și cât este dimineață,
Atāta să te afle dorul (durerea) în
dimineață.

Dacă însă se descântă într'o dimineață, se zice :

Bună seară,
Ș-cătă-l seară,
Ahāntu s-tē-află dorlu seara.

Buna seară,
Și cât e seara,
Atāta să te afle *dorul* în seară.

Boala *loari din afoară* se mai numește și *hali*, însă prin *hali* poporul româno-macedonean înțelege mai cu seamă boala de care suferă cineva când aiurează, când are un fel de smintire periodică și despre care alții cred că vorbește cu morții. Și boala aceasta, după credința poporului, provine din *luarea albelor* sau din *luarea vântului turbat*. De aici, unuia care cam dă semne de sminteală, i se zice că-i *ca luat de vintu*, ca luat de vânt.

Pentru a se tămădui de această boală, suferindul, după ce se mai liniștește, să meargă și să sape la locul unde l-a apucat boala, căci acolo va găsi un cărbune¹. În locul cărbunelui să îngroape o cămașă de a sa și altă dată boala nu-l va mai apucă.

Sau : să bea *hulia*, veninul din fiera corbului ucis de un om. Înainte de a trage cu pușca, omul trebuie să zică :

Țâne-ți cōarbe hiarēa
Hiarēa cu hulia.

Ține-ți, corbule, fiera,
Fiera cu veninul.

Dacă omul, în momentul când împușcă, nu zice cuvintele acestea, corbul răspândește tot veninul din fiere.

Sau : Să mănânce carne de sobol, *mușuron²*ă, și nu-l va mai apucă *halea*.

Sau : Din frunză de nuc sa se facă cataplasma, care să se aplice celor *loați* de zâne, căci are un efect din cele mai bune.

Sau : Dacă taie viță, mai totdeauna se scurg niște picături, pe cari poporul le numește *lacrămile viței*. Aceste lacrimi, adunate într'un vas curat, servesc ca medicament pentru cei *loați* de zâne³.

Sau : *Muloaba*, ramura de oliv nefructifer, *usucul*, nuca și feriga se venerează ca plante medicale, pentru combaterea bolilor provenite din *luarea zânelor*.

De asemeni și cuibul rândunelelor.

Afară de acestea, Românii din Macedonia au un deosebit respect pentru fântâni. Mai toate fântânile au câte un mic zid de piatră în care se află câte un mic *dulapi*, un fel de deschizătură patrată, făcută în zid, unde toți acei cari beau apă de acolo, trebuie să depună câte un mic dar, consistând de obicei dintr'un *kür*, fir, de ață de pe haina lor, sau dintr'o floare nemirosită, ori dintr'o rămureă, pietricică ș. a.

1. Aceeaș credință o aflăm în Moldova și Transilvania.

2. Prin jud. Tecuciu, se crede că sunt bune împotriva boalelor de ochi (conjunctivitele).

Toate acestea se fac având credință că altfel ar putea să li se întâmple vreun rău din partea *albelor* sau altor ființe supranaturale, cari păzesc fântânile. De aceea, înainte de a bea din *șurcă*¹ sau *cupama*² fântânii, este bine ca omul să sufle de trei ori asupra apei și să-și facă semnul crucii³.

VII.—Sărbătoarea Rusaliilor—D. Călușarii.

Învățatul Voevod al Moldovei, Dimitrie Cantemir, în *Descrierea Moldovei*, vorbind despre *călușari* și despre datinile cari se leagă de dânsii, scrie următoarele:

«Ei se numesc *călușari* și se adună odată într'un an, se îmbracă în vestminte cam ca femeile, pe cap își pun cunună împletită din foi de *pelin* și din alte flori, vorbesc cu glas subțiratec și, pentru ca să nu fie cunoscuți, își acoperă fața cu o cârpă albă. Toți poartă în mână o *sabie* goală, cu care îndată ar străpunge pe oricine ar cuteza să le descopere fața. Acest privilegiu îl au consacrat din vechime, încât, chiar dacă ar face omor, nu pot fi trași înaintea judecății.

«Conducătorul lor se numește *starit*; al doilea e *primicerul* (*mutul călușarilor*), a cărui sarcină este de a întreba pe *starit*, ce joc poștește să se joace și a spune apoi celorlalți jucători în ascuns, ca să nu audă poporul numele jocului înainte de a-l vedea cu ochii. Căci au peste una sută de figuri, sărituri și tacturi deosebite, dintre cari unele atât de dibace, încât cei cari le joacă pare că nici nu ating pământul cu picioarele, ci că sboară și se poartă prin aer.

«*Călușarii* joacă în zilele dela Înălțare până la *Rusalii*; în acest timp ei cutreieră toate satele și orașele, pururea jucând și săltând, și în tot timpul nu se culcă să doarmă într'alt loc, decât sub acoperișul bisericilor, căci dacă s'ar culca într'alt loc, i-ar munci *stri-goacele* sau, cum le zic ei, *Frumoasele*.

1. P. Papahagi, *Din lit. pop. a Arom.*, p. 240: „Șurcă se numește canalul subțire pe unde curge apa“.

2. *Ibidem*: „*Cupama* este o albie mică, dacă este între *șurci*, și mare, dacă este sub *șurcă*, unde curge apa din fântână și servește astfel a aduna o cantitate mai mare de apă, de unde se adapă dobitoacele“.

3. După P. Papahagi, *op. cit.*, p. 233-40, fragmente aproape textual reproduse.

«Dacă se întâlnește o ceată de călușari cu alta pe drum, ele trebuie să se bată, și ceata învinsă se pleacă celeilalte; apoi pun condițiuni de pace, după cari cei învinși trebuie să rămână nouă ani supuși celor învingători. De se întâmplă ca în lupta aceasta să rămână vreun mort dintr'o parte sau alta, în acest caz nu se începe judecată, nici judecătorul nu urmărește pe făptuitor.

«Cel care e primit într'o ceată de *călușari*, trebuie să rămână nouă ani într'însa și în tot anul să fie față la termenul știut; dacă nu s'ar prezentă odată, atunci zic că are *boala cea rea* (*duca-se pe pustii*) și-l muncesc *Frunoasele*.

«Poporul prost crede că acești *călușari* au darul de a vindeca boalele cronice. Modul lor de vindecare e acesta: aștern la pământ pe bolnav, apoi încep săriturile lor, și, la un tact anume al cântării, îl calcă unul după altul, dela cap până la calcâie; în urmă îi șoptesc la ureche unele cuvinte, anume născocite de dâșii și poruncesc boalei să iasă din trupul bolnavului. Aceasta o repetă de trei ori în trei zile, și de multe ori omul se îndreaptă».

Astfel descrie Dimitrie Cantemir datina *calușarilor* de pe vremea lui și tot cam astfel o găsim și astăzi prin diferite părți locuite de poporul român.

Calușarii din părțile *Banatului* ne sunt zugrăviți de S. Liuba¹. Cele zece zile dinaintea *Rusaliilor* se face repetiția acestui joc sub conducerea *vatafului* din anul trecut. Se alege opt *călușari* (sing. *calucean*), se mai alege un *ceiuș*, doi *cimpoieri* și un *bloj*; acesta trebuie să fie glumeț. În zorii *Rusaliilor* se aduna de obicei la o movilă care desparte mai multe hotare, se prind frați de cruce și zic în cor *tatăl nostru*. *Voivodul* amintește păcatul cel mare care îl face cineva, călcând legile călucenești. Apoi scoate sabia cu care este încins, o pune cu tăiușul în jos și stă în fața ceiușului, împreunând *nageacul* său cu sabia *voivodului*. Sub ele stă întâiul călușar, ținând în mână un chip de *cal* sculptat și pus într'un mâner. Acesta este jurământul ascultării. *Voivodul* apucă de mână pe întâiul călușar, acesta pe al doilea și așa înainte până la cel din urmă, care ține în mână un *ciocan*. Ceiușul stă în fața lor, cimpoierii și blojul la spate. Cimpoierii încep a cânta *jocul soarelui la răsărit*, iar călucenii joacă în jurul movilei, înconjurând-o de trei ori.

1. Rezumat de S. Niculcea (Sofia Nădejde) în *Revista Tinerimii și Gazeta săteanului*, XIII, p. 311-3, 354.

Ceiuşul are după cap o traistă în care ţine nouă buruieni, după câte *zâne* şi sunt: *boz*, *leuştean*, *budiene*, *usturoiu*, *pelin* şi altele. Cu un ciocan, ceiuşul rupe din aceste buruieni câte puţin şi le aruncă asupra lor, iar blojul îi atinge din când în când cu biciul, spre a nu lăsa duhurile necurate să se apropie de ei. Biciul e de teiu împletit în ziua de *Rusalii*, lung de trei-patru metri, cu coada de o prăjină. După înconjurarea movilei, voivodul scoate sabia, ceiuşul nageacul (băţul cu ciocan), le împreună şi sub ele trec calucenii, închipuind prin aceasta, că de acum sunt scutiţi de orice primejdii.

Trecând toţi, voivodul şi ceiuşul se întorc într'un călcăiu, împreună armele şi călucenii trec din nou pe dedesubt; tot aşa mai fac odată. Astfel se sfârşeşte sfinţirea înfrăţirii. Apoi, păşeşte înaintea voivodului, după el câte o pereche de căluceni, ceiuşul şi cimpoierii cari cântă *marşul sfinţelor* (zânelor). Călucenii scutura zurgălăii dela picioare.

De acum, călucenii trebuie să fie pretutindeni cel puţin câte doi împreună, ziua şi noaptea.

Când trec vreo punte, se rotesc pe călcăiu, ca să vadă dacă nu-i urmăreşte cineva. Poporul crede că ei au puteri vindecătoare, dacă joacă peste cei *pociţi de zâne*.

Ei au 12 jocuri cu 21 figuri. Trei jocuri sunt pentru femeile «bolnave de dorul jocului» :

1°. *Sbătuta* o joacă prinzându-se de mijloc roată, sărind înainte şi bătând cu picioarele în pământ.

2°. *Sarita* o joacă în roată, unul după altul, neprinşi, lovind cu picioarele în pământ.

3°. *Ciocana*. După ce au jucat-o pe femeia bolnavă în cele dintâi două jocuri până ce au ostenit-o, o culcă cu faţa'n jos pe un covor. Vătaful scoate sabia şi tot aşa face şi întâiul călucen, ce are în mână calul de lemn; ceilalţi căluceni scot cuţitele, iar al optulea ciocanul. Apoi vine ceiuşul cu ciocanul şi florile, blojul cu biciul şi cimpoierii cântând *ciocana*. Joacă în roată unul după altul, sarind numai la început şi apoi bătând din călcăie şi vârful picioarelor, împrejurul bolnavei. În tot timpul călucenii se uită la voivod. După o ocolire, voivodul face peste bolnavă o tăietură crucişă cu sabia şi începe a juca din nou. Toţi călucenii ating cu cuţitele în acelaş loc; tot aşa şi ceiuşul cu ciocanul, punând cu aceasta pe bolnavă şi un fir dintr'o buruienă ce o are în sacul sau

traista sa. Blojul pune un fir de teiu din biciul său, iar cimpoierii o ating cu piciorul. După un număr de nouă înconjurări și prin urmare nouă atingeri, cimpoierii lasă cimpoaiele lor să se desumfle; în acest sgomot, călucenii fug în lături. Credința este, că tot așa va lăsa boala pe bolnavă, cum au lăsat-o și călucenii ¹.

Dacă sunt oameni sau copii bolnavi, se joacă tot astfel, numai că ceișul și blojul nu joacă, ci întâiul stă la capul bolnavului, iar al doilea la picioarele sale. La cap se află un ciubar cu apă. După trei ocoliri, unul din căluceni sloboade un foc de pistol peste bolnav, dela stânga la dreapta. Dacă pistolul nu iea foc, se fac alte trei ocoluri și apoi se trage cu pistolul. După pocnitură, blojul atinge pe bolnav cu biciul, iar ceișul varsă ciubarul pe apă peste el.

4°. *Ursul*. Acest joc îl joacă voivodul cu o femeie care crede ca-l va întrece la joc; când voivodul ostenește, vine ceișul de o iea și joacă dânsul mai departe, iar pe voivod îl iea blojul în spate, ducându-l înaintea privitorilor și făcând fel de fel de glume.

Dacă și ceișul a ostent, vine alt călucean și după dânsul altul, până ce femeia ostenește și cade. În joc, voivodul apucă cu stânga mâna dreaptă a femeii, iar femeia ține cu stânga de sabia voivodului.

5°. *Cioara*. Acest joc se joacă numai de ceiș și seamănă cu săritul cioarelor pe câmp; sare săltând și bătând din mâni ca cioara din aripi. Când ceișul ostenește, voivodul iea pe bloj de mână și-l duce înaintea privitorilor să-l vândă, dar urît și sluțit cum e, nimeni nu-l cumpără.

Celelalte jocuri n'au numiri proprii și călucenii le zic *caluțul* și *caluceanul*; figurile sunt cu totul deosebite. Este o figură în care joacă cu băeți mici în brațe, alta numai pășind înainte cu tact, ș. a.

Călucenii trag seama la vremea chindiei (apusul soarelui), după care nu mai au voie să joace. După apus, cântă de cină *jocul soarelui la apus*. Călucenii se prind de voivod și joacă în cerc, ca la horă, dar iute, sarind, întorcându-se ca la movilă, numai de trei ori împrejur.

Mergând să se culce, se despart cel puțin câte doi, bătându-i ceișul cu ciocanul la tălpi de câte trei ori, ca să nu se apropie

1. S. Liuba vede în acest fapt epizodul răpirii Sabinelor de către Romani, după întemeierea Romei.

de ei *haluile*. Blojul se culcă la cei din urmă doi. Dacă s'ar culcă unul singur, l-ar poci *zănele* și ar muri.

Călătorind într'alte sate și trecând pe la o movilă, o ocolesc în joc de trei ori, slobozind apoi câte un foc de pistol și fugind.

Înainte de mâncare, toți călucenii, afară de bloj, mai joacă încă un joc. La masă stau cu capetele goale, iar blojul stă în picioare, cu capul acoperit, cu biciul în mână și așa mănâncă. Când lovește cu coada biciului în pământ, trebuie să fie ascultat.

A unsprezecea zi după *Rusalii*, Marți, când este sărbătoarea *Tudorusaliilor*, merg la o movilă dintre hotare și joacă jocul soarelui pentru cea din urmă dată în acea zi. Inconjură movila de trei ori jucând, blăstămând pe cel care n'ar fi păstrat cu sfințenie regulile călucenești. În acest timp, blojul ocoleşte movila fără a jucă, lovind-o numai cu biciul. Când sunt gata, cu fața întoarsă către movilă, voivodul sloboade un foc de pistol asupra ei. Fiecare pornește de fugă și fuge până la casa lui, fără a se uita în urmă. Blojul s'a chinuit să rupă biciul de movilă, dar dacă nu l-a rupt, caută să-l rupă cu mâinile și să lese jumătate pe movilă. Dacă nu-l poate rupe, îl lasă întreg și fuge și el.

A treia zi dela despărțire se întâlnesc la casa voivodului ca să se vadă dacă sunt teferi, își împart ce-au câștigat și fără a vorbi un cuvânt măcar, își dau mâinile și se despart.

Damaschin Bojinca¹ descriind instituțiunea *Coli-Saliilor* romani, descrie și *calușarii*, așa cum se obicinuesc tot peste munți și mai ales în *Ardeal*.

«*Coli-Salii* aceștia și până azi se mai țin în *Ardeal* și prin *Banat* și se chiamă *calușari*, iar peste ei mai mare, după a cărui orânduială joacă și fac toate, este unul care se numește *vătav*, adică *vates*.

«Joacă la *Rusalii* toată săptămâna, umblând prin sate, și precum *Colii-Salii* vechilor Romani erau preoți și slujiau unei dumnezeiri, așa și *calușarii* Românilor de acum cred că este o putere care-i ajută în săltare și privește neadormit la jocurile lor; ba încă și aceea cred, că cel ce nu știe jucă bine, acela cade amețit la pământ, semn că nu e plăcut acelei puteri, și pe loc iese dintre *calușari*. Încă și un *șbicer* este, cel ce, când ceilalți saltă, neîncetat îi

2. *Anticele Romanilor*, Buda 1832; cf. D. C. Ollănescu, *Teatru la Români*, Buc. 1897, I, p. 55-6.

înconjură pocnind cu *sbiciul*, de care toți se feresc: aceasta înseamnă doară puterea nemărginită a Romanilor de care, ca de sunețul sbiciului, se feriau alte neamuri. De mirare este cu adevărat ținerea vechilor datine la Români, cum și una acesta se putu păstră de atâtea mii de ani până acum».

Jocul *calușerilor* în Transilvania este și *Romanul*¹; el constă din douăsprezece figuri cu aceeaș melodie la toate figurile: are 3-4 reprize în tact de $\frac{3}{4}$, în tempo moderat pentru primele șase figuri și repede pentru celelalte șase. Forma primă o încep toți deodată, fără ca vătavul să o arate întâiu. Celelalte sunt precedate de *preumblată* (preumblarea ce o fac călușerii între singuratecele figuri ale jocului; în timpul acesta, vătavul arată figura următoare) și jucate în forma călușerului. Figura a șasea e numită *pipărușă*; a opta, *adunată*; a noua, *fuga lungă*; a zecea *crucea*, a unsprezecea, *căldăiul*; a douăsprezecea, *berbecele*, care-i cea mai frumoasă și mai grea².

Prin alte părți ale *Transilvaniei*, melodia este uniformă sau aproape uniformă pentru toate figurile, constând din două perioade a câte opt tacturi în mișcare moderată. Jocul constă din opt figuri precedate asemenea de *preumblate*. Jucătorii cari au un băț în mână, stau în cerc la distanța de unul sau doi pași între dâșii, având pe vătav în mijloc. Singuratecele figuri sunt executate în aceeaș rânduială ca la *baluta*³.

În comunele Benic, Galda de jos, Teuș, Stremț, Gârbova și în cele din vecinătatea lor de pe malul stâng al Murășului, anume Pețelca, Zărieș, Căpuș, Tâmpăhaza, Ocnișoara, Ciumbrud, etc., la Înălțarea Domnului (Ispas) se *leaga calușerii*.

În Transilvania, adevărata instituțiune a călușerilor, pe cât știm, este în regiunea inferioară a Târnăvelor, în regiunea centrală și superioară a Murășului, pe câmpia Turzii și a Clujului și mi se pare că și pe Săcaș.

Înrolarea sau *legarea calușerilor* se face în modul următor:

Vătavul unui ținut, compus din mai multe sate vecine, se duce pe la târguri în orașele din apropiere și dând peste feciori cari joacă să-i placă, îi întreabă dacă nu vrea *sa intre în calușerie*.

1. După onor. raportor al acestei lucrări, *Romanul* a fost întocmit după motive din *jocul calușerilor* prin a. 1850 de Ștefan Emilian și Iacob Mureșeanu în Brașov. Vezi și T. Pamfile, *Jocuri de copii*, III, p. 11.

2. Timoteiu Popovici, *Dicționar de muzică*, Sibiu 1905, p. 128.

3. *Ibidem*, p. 25.

Cel care răspunde afirmativ, numai decât trebuie să dea vătavului o arvună în valoare de un florin.

«La primirea *arvunii*, vătavul spune feciorului că în ziua de Is-pas să fie la casa lui, unde întrunindu-se cu toți feciorii înrolați, pleacă cu vătavul în frunte în *nouă botare* și într'o sticlă ieau apă din *noua izvoare*. Iar după aceea se duc la alte *trei botare*, cari se împreună la olaltă în *trei colțuri*, și oprindu-se între căi, vătavul pe fiecare, pe rând, îl leagă peste fluierul piciorului, pe din jos de genunchi, cu câte două curèle pe cari sunt înșirate *zurgălaiele* (clopoței). De asemeni îl mai leagă și peste brațe, pe din sus de coate, cu câte două rânduri de *prime* (panglici).

«La terminarea ceremoniei *legatului*, feciorii formând un cerc și rugând pe *Irodeasa*, *patrona calușerilor*, ca să le ajute, vătavul îi stropește cu apă luată din cele *noua izvoare* și le poruncește ca să ridice bătele cu capătul cel subțire în sus, pe cari le ciocnesc de câte trei ori, privind mai întâiu spre apus și apoi spre răsărit. Ciocnirea bătelor e semnul tainic după care se cunosc jucătorii dacă fac parte din societatea călușerilor. Bătele sunt anume facute din stejar, de un stat de om de lungi și cu măciucă în cap, fiind ferecate cu câte o măciucă de fier la vârful cel subțire.

«După împlinirea acestor formalități și după inițierea în tainele societății, vătavul le poruncește ca fără să cuteze a se uita carevă înapoi, să plece la el acasă, unde deslegându-i, le zice că precum i-a legat, așa trebuie să rămână legați între sine, în bine și în rău, și numai el are putere să-i deslege de îndatoririle luate. De asemenea le mai amintește că de câte ori vor începe a jucă, totdeauna să nu uite a rugă pe *Irodeasa* și să ciocnească bătele, spre a se încredința dacă toți câți intra 'n joc sunt călușeri. Dacă cinevă îi va îmbiă cu mâncare sau băutură, totdeauna cea dintâi bucatură sau cel dintâiu pahar cu băutură să-l arunce sub masă ca *jertfa* adusă *Irodesii*.

Călușerii sunt la fel îmbrăcați. Pălariile sunt late în *pereți* (margine, boldor) și cu *prime* de mărgele împodobite. Sunt numai în cămașe și peste mijloc sunt încinși cu un brâu de strămături îngust ca de un lat de mână și cu *canacii* (ciucuri) atârnați în jos. *Cioarecii* sunt de *giolgiu* sau de pânză subțire de bumbac, croiți pe picior și cu șiret negru sau albastru pe margini, iar la glesne sunt răsfrânși ca de patru degete și *chiviți* cu *pușori* de arniciu roș. Numai în opinci pot jucă, în cari se încalță cu obiele albe de pânză,

iar curelele sunt foarte înguste și cu mult gust împletite prin *nojițele* opincilor și înfășurate pe după glesne, pe sub răsfrânsătura cioarecilor. Peste fluierile picioarelor au zurgălaiele, printre cari atârna în jos niște *candăci* răsfrăți.

«Muzica e anume întocmită și arii călușerești numai în ținuturile lor se pot auzi de pe la lăutari. Ariile sunt line și melodioase, iar nu trăsărite și sdrăncănite cum se aud pe la orașe cu ocaziunea pretinselor jocuri călușerești : *Romanul*¹ și *Batuta*.

«Cu zurgălaiele țin tactul și la comanda vătavului: *Odata copii! Uite așa, iacă așa și iara așa!* execută cu toții câte o figură compusă din cele mai grele mișcări gimnastice, sărind de jos pe un pahar de vin pus pe masă, sau aruncându-se cu toții în creștet pe băte și bătând de câte trei ori din călcăie.

«Mai de mult, când erau anume poștiți să joace la câte o curte boierească sau jucau la târguri, de regulă aveau cu ei și câte un comic, care făcând numai figuri pantomimice, se numia *mutul calușerilor* și care făcea pe toată lumea să râdă»².

Urmează acum descrierea călușarilor din țară, fără a ști anume din ce parte, dar probabil că se referă la *Țara-Româneasca*.

«Tinerii, distinși jucători, se strâng cu o săptămână înaintea *Rusaliiilor* într'un loc ales mai dinainte (vale, deal, pădure), unde se exercitează în tot cursul acelei săptămâni.

«Aici își formează ei steagul, o prăjină lungă, împodobită cu panglici, cu hârtii colorate și în vârf cu o batistă, în care se află *pelin* și *usturoiu*. Tot aici ei se jură unul după altul că vor lupta până la unul în contra aceluia ce i-ar neliniști și că nu vor ascunde nimic din darurile ce vor lua în decursul săptămânii.

«Înșiși ei se îmbracă în haine frumoase, se înfrumusețează cu pene de păun, cu piteni la picioare și la încingătoare își pun *pc-lin*, *usturoiu* și *tamăie*.

«In cap poartă fes sau căciulă. Numai unul din ei, în unele părți, își pune un fel de potcap de hârtie pestă căciulă, făcând, în tot timpul de înrolare, pe *popa*.

«Se mai obișnuște de unii o *piele de iepure*, în care se pune *pelin*, *usturoiu* și niște *ațe* cari reprezintă lungimea taliei fiecăruia din jucători.

1. V. mai sus, p. 59.

2. T. Frâncu și G. Candrea, *Românii din Munții apuseni (Moșin)*, București 1888, p. 130-3.

«Accasta se coasă, se pune în vârful unui băț și se poartă de unul din cei mai distinși călușari, purtând numele de *iepure*.

«Unul din ei poartă *steagul* și se numește *stegar* și *vataș*. Al-tul, devenit *mut* de bună voie, se jură cu credință că va păstra credință perfectă în tot timpul cât va dura jocul.

«Pregătiți în modul acesta, pornesc prin sate și orașe pentru a distra lumea, săvârșind la sunetul vioarelor variatele și giganticele salturi. Prin mersuri măiestrite, produse de ei într'adins cu refrenul de: *Hop, șa, șa! Hai pe ea, pe ea!*, electrizează pe asistenți.

«Dacă din întâmplare se află cineva bolnav în acest timp, se aduc numai decât călușarii ca să-i joace. Într'adevar de multe ori se întâmplă ca cel bolnav să se scoale, realizându-se prin aceasta zicătoarea: «credința mântuie pe om».

«Se mai crede că acel străin care s'ar apropiă în timpul jocului de flamură, cade jos, se îmbolnăvește (*e luat din caluși*) și dacă nu se va plăti călușarilor ca să-i joace în special, nu se va mai scula.

«Fiecare din jucători are în mână un *toiag* (ciomag) cu care se ajută ca să facă neîntrecutele salturi.

«Unul dintre dâșii joacă mii puțin, însă supraveghează ca pe ceilalți să nu-i îmbulzească lumea și ca să execute bine acea voinicească întoarcere ce se face pe mâni și picioare.

«Cel ce primește *calușul*, dacă aduce o strachină cu *sare*. *pelin* și *usturoiu*, nu va mai fi *luat din caluș*.

«În timpul jocului, vătavul lovește pe un jucător cu *toiagul*; acesta începe a-și schimba fața, a se moleși și în fine cade jos, prefăcut ca mort. Cel care face pe *poșă*, se face nevăzut prin mulțime. Doi alți jucători îl găsesc și îl aduc într'o roabă sau de mână, sau altfel, ca să cetească celui mort. După niște scurte și comice cuvinte ale popii, mortul, stropit cu apă, frecat cu usturoiu și pelin, începe a se mișca treptat, până când se scoală.

«Se mai obicinuește în unele locuri o *oală cu apă*, pe care vătavul, într'un moment anumit, o lovește cu ciomagul; cel stropit cade jos, îngălbeneste și numai procedându-se ca mai sus, își vine iar în fire.

«Unul die ei, mai către finele jocului, își alege un loc înalt, pe care îl apără în contra celorlalți ca pe o moșie (sau cetate).

«Se mai obicinuește în unele părți a simula o luptă strașnică, un fel de duel făcut cu *toiegele*.

«Steagul și iepurele se înfig în pământ sau se țin în mână în timpul jocului.

«Marția viitoare, după săptămâna de înrolare, ei se duc cu toții într'un loc anumit, taie vârful toiagului și-l îngroapă în pământ, acoperind acest loc cu mărăcini, ca nimenea să nu calce pe acolo.

«Aceasta constituie ceea ce se numește de țărani *îngroparea ciocului*. În unele părți, steagul se dă pe apă.

«După ce s'a făcut aceasta, jucătorii fug, săltând veseli și cu pletele în vânt, în diferite direcții, fără a se uita înapoi. Se crede că cel ce se va uita înapoi, va fi *luat din caluș*. Ziua în care se petrece acest fapt, e sărbătorită sub numele de *ziua îngropării ciocului*¹.

Despre această datină, iată ce aflăm scris cu privire la unele sate din jud. Muscel :

«In zilele de *Rusalii* și în toată săptămâna *Rusalilor*, joacă călușarii.

«Vom arată aci legământul călușarilor, adecă modul cum *se jura* ei și în urmă vom descrie *călușul*, jocul lor.

«In ziua de *Strat de Rusalii* se adună la o casă 13 flăcăi, aceia cari sunt hotărâți a se face călușari. Din toți aceștia, aleg pe unul *vătaf*, adecă conducătorul lor, și pe *mut*. Apoi se face legământul între ei sau *legătura steagului*, în chipul următor : se iea o prăjină de alun, iar în vârful ei se leagă o *geavrea* și *usturoiu verde*, de fiecare călușar câte trei fire.

«Acesta este *steagul* călușarilor, care e păzit cu multă grijă de către călușari, căci se crede că, dacă cineva ar fură din acel usturoiu, înnebunesc călușarii.

«Jurământul se face în următorul chip : ridică steagul în sus, ținându-l drept; pun apoi toți mâinile pe steag, afară de mut, care în timpul jurământului tace adevărat ca un mut, căci dacă ar vorbi, amuțește. Ei jură astfel : «In numele lui Dumnezeu sfântulețu, ne legăm jurând în credință către steag, că vom jucă în dreptate, fără supărare și fără murmur».

«După ce au jurat, începe și mutul să vorbească și să spuie

1. D. Popescu-Sângeriu în *Albina*, rev. encicl. pop. An. II, p. 1042-4 ; mai departe autorul reproduce părerea lui S. Liuba despre răpirea Sabinelor, pe care epizod îl și narează.

*trantii*¹. Apoi se despărțesc, după ce mai întâiu hotăresc locul de întâlnire în ziua de *Moși (Rusalii)*, când vor începe a umbla cu călușul.

«Din ziua de Strat de Rusalii și până la Moși ei se adună pe la câte o casă, unde fac repetiție și învață jocurile, pentru ca atunci să fie bine preparați.

«În timpul colindului ei umblă întovărășiți de un lăutar cu cobzarul lui, care le cântă *hora, florica, calușul* ș. a.

«Vătaful are un *gârbaciu* (biciu) cu *rafturi*, și comandă cclorlalți.

«Mutul are o sabie de lemn ori chiar de fier. Treaba lui e să facă loc jucătorilor când se îmbulzește lumea pe ei și să facă câte istorii toate, pentru a stârni râsul și veselia. Are o mască pe ochi, făcută din *cojoaca* neagră și e îmbrăcat caraghios și schimonosit. El în timpul jocului nu vorbește, iar în repaos *îi toacă gura 'n patru*.

«Îmbrăcămintea călușarilor se compune din: cămașă bună, ițari, pălării cu panglice multe pe ele; se încing cu câte 5-6 perechi de bete, cu ciucuri și cu mărgelile. Betele sunt date de fetele din sat, căci betele jucate aduc sănătate fetei.

«Sunt încălțați cu opinci, de cari sunt legați *clopoței înfundați* (rotuzi ca o nucă) și piteni de fier. Au ciorapi în diferite fețe și peste ciorapi sunt înfășurați cu târsâni, cu bete și panglice, până peste genunchi.

«Fiecare călușar are la brâu 3 căpățini de *usturoiu verde*.

«La joc, călușarii se așează roată. Apoi după cântecul lăutarilor, începe vătaful:

— Hăp, șa!

— Hap, șa! repetă 'n cor și ceilalți călușari.

Tot așa! zice vătaful.

— Tot așa! repetă corul călușarilor.

Pân' o veni Garoșă!

Să mi-o bată Dereșă!

«Pe urmă face o mișcare vătaful, cu un pas înainte: «I-auzi una!», iar ceilalți fac după el, jucând «la una». Apoi: «i-auzi două!», «i-auzi trei!», până la opt.

«După ce se joacă la opt, începe «plimbarea călușului».

«Apoi iarăș: «I-auzi nouă», «zece», etc., până la 12 bătăi.

1. Dăfii, istorii, secături.

Mai joacă după aceea *floricica*, *Banul Maracine* și apoi *hora dreapta*, după obiceiul vechiu.

«În tot timpul jocului, mutul nu joacă, ci umblă cu sabia în mână, când înăuntrul horei, când pe afară și dă târcoale să facă largime și să cheme lumea. La sfârșitul jocului încep călușarii și mutul a face fel de fel de *secaturi*.

«Mutul se prefăce mort, iar călușarii se duc lângă el, îl dibue, și încep să se întrebe între ei :

— Mă, omu' ăsta e mort ?

— Da' de ce o fi murit, ma' fraților ?

De trezie ?

— De beție ?

Dumnezeu să-l știe !

Mă, a murit frate-tău.

Ei așa ? Frate-său a înnebunit de dragoste.

«Încep să-l jeluească, apoi îl ieau pe mut, ca pe un mort, până în mijlocul horei. Aci, după ce se deșteaptă, îl pune vataful pe mut sa *innumere* pe jucători, după ce unul din ei se ascunde. El înnumără și înumără (în gând), și dacă vede că lipsește, începe să-l caute încoace și încolo, până-l găsește și atunci începe să-i dea cu sabia, spre a-l aduce în număr. Apoi intră iarăși cu toții în joc.

«Alteori, în timpul când mutul e mort, se apropie de el doi călușari :

Mă, a murit frate-tău.

Nu e frate-meu.

— Iea-i seama bine, mă, că e frate-tau.

— Bine, bine, să-mi ieau seama.

Se uită și iar se uita. Apoi măhnit : «Ah ! El e, că-i cu gâtul ca *lureacu'* și nu mai poate, săracu'» !

— El e mă ?

El, ne-el, hai să-l îngropăm că se împute.

Ba nu, zice celălalt, întâiu să-i luăm pielea s'o vindem.

Cum să i-o luăm ?

Întâiu să-l umflăm ca pe berbec.

Și numai decât pun peste mut un șervet mare, care ci-că e pielea. Cauta un băț¹ și-l pun ca pe un căpătâiu în piciorul mortului, la ciorap, iar cu celălalt îl ține în gură, suflând tare, să-l sufle

1. Care închipue țeava cu care măcelarii umflă vita când o jupoaie.

pe mut. Apoi se fac că-l jupoaie, pun pielea (șervetul) pe un ciomag, o iea la spinare și începe a strigă :

Piei de cloșcă de vânzare

«Se repede unul din ei și-l trage de mânecă :

— Cum, mă ? Vrei să vinzi pielea singur ? Hai s'o împărțim frățește.

Hai, dec. Na întâiu ție, zice unui jucător și începe să-i dea pielii cu cotul : «unu», «două», «trei» și la fiecare cot, în timpul când imitează măsurătoarea, lovește pe celălalt cu palma peste piept.

— Ți-ajunge ?

Mi-ajunge.

Acù să dăm și vătăfului, că trebuie să-și facă opinci.

«Îi măsoară la fel, decât că atunci când vrea să-l izbească și pe el cu palma 'n piept, vătăful îi trage câte una la spate, de se lipsește și de împărțit și de tot.

«Privitorii fac mare haz.

— Acù i-au luat pielea ; hai să-l îngropam.

Hai ! Dar e vorba cum să-l îngropăm noi ? Pe la voi cum se îngroapă morții ?

«Uite așa ; și îl așează cu burta pe pământ.

— Nu așa, mă, ci uite așa ; și zicând acestea, așeza mortul pe spate, îi ridică un picior în sus și-l sprijinește cu călcâiul într'un *pop*¹.

-- De ce-l îngropi așa, mă ?

— De ce ? Să-l cunoască nevasta când o veni cu ciobul cu tămâie.

— Nici așa nu e bine. Eu aș zice să-l îngropăm până 'n gât, iar capul să-i rămână afară, să se scarpine porcii de el.

— Cum, ne-cum, hai să-l îngropăm odată !

«Doi călușari pun două toiege jos, așează pe mut peste ele, apoi îl ieau și-l duc să-l îngroape încolo, departe, prin curțile oamenilor, chiar prin cotețe.

«Ceilalți călușari, după ce l au lăsat pe mut, vin la vatra jocului și aci prind a juca *floricica călușului*.

«Unul din călușari rămâne să-l prohodească. Trece peste el încoace și încolo, zicând la fiecare trecere : «Mortu'-al dracului, pământu'-al Domnului» ; iar când e să plece, dă puternic cu toiagu 'n

1. Baț, ciomag.

pământ, la capul mortului. Apoi fugе repede în horă, de se amestecă printre ceilalți jucători.

«Mutul se scoală repede de jos, intră în horă și începe a căută pe cel care l-a prohodit pe el, amenințându-l până la sfârșitul jocului.

«Fetele și nevestele tinere joacă cu mare drag lângă călușari, caci ci-că vor fi totdeauna sănătoase și drăgostoase flăcăilor. Iar sătenii se întrec care mai de care să cheme călușarii în curte, spre a jucă, căci se crede că cel ce primește călușul, va aveа noroc și *ferire* de boale.

«Eră în Beleți un rudar schilod, și neavând, săracul, cu ce se căută, a pus de au trecut călușarii peste el și acū ci-ca s'ar fi vindecat».

«Când joacă într'o curte, stăpânul casei pune bolovanul de sare în mijlocul horei. Sarea acea e bine s'о lingă vitele, ca să fie sănătoase și *prasitoare*.

«Călușarii dau fetelor și femeilor, cari le cer, usturoiu dela brău și de cel legat la steag, nu însă din cel care-i legat tocmai la vârful steagului, ci de cel care-i legat mai în jos pe prăjina. Acest usturoiu e bun ca leac pentru friguri.

«Jocul călușarilor ține toată săptămâna Rusaliilor.

«Tot ce agonisesc, împart frățește în fiecare seară.

«Ba pentru a se țineа de legământul făcut în ziua de Strat de Rusalii, în tot timpul jocului ei nu se duc pe acasă, ci mănâncă și dorm cu toții la un loc.

«La sfârșit, adecă la *Spartul Călușului*, fac un chef bun și apoi, în mod înduioșător, își ieau rămas bun, urându-și bună întâlnire în călușul anului viitor»¹.

Cu deosebire asupra jocului propriu zis, mai adaugem următoarele informațiuni adunate din com. Șegarcea din deal, jud. Teleorman:

«Sunt nouă călușari, cu vătaful și cu *mutulică*.

«Când lăutarii încep să cânte *drumii*, oamenii merg cam în pas, după vătaf, strigând: «*Op odată, op!*».

«Pe urmă stau la rând și ridică toți odată piciorul drept și-l bat, așa de zornăie clopoșii dela călcăie. Atunci zic toți într'un glas: «*cu ăst așă nic' așaaa!*». Lăsă piciorul în jos și bat în pinteni. Fac apoi și cu stângul tot așa și zic: «*Cu astalalt așă, nic' așă!*»

«După ce fac asta de trei ori, vătaful ridică bățul sus și-l ține

1. Radulescu-Codin și Mihalache, *op. cit.*, p. 69-73.

între *dește*. Atunci pleacă spre dreapta jucând și ocolind pe unde vrea vâtaful. Toți călușarii merg unul după altul și fac tocmai ce face vâtaful. Ei strigă astfel: «*Alai ș'alta, Alai șa!*» Pe urmă se prind de mâinile drepte doi câte doi și mutulică rămâne singur. Unul ține mâna dreaptă peste piept, iar celălalt o ține întinsă. Și joacă așa des și strigă: «*Ehehei! I-auzi ia, i-auzi ia!*»

«Tot așa ținute de mâni, vin sărind înainte și strigă:

Op odată și-altă dată
Și 'nc' odată, și 'nc' odată;
Op odată iar așa
Și 'nc' odată tot așa!

«Apoi pleacă în rând, înainte, cu bețele în sus strigând tot: «*Alai ș'alta, alai ș'alta!*»

«Odată pun bețele jos și încep să joace cu mâinile 'n solduri, strigând ca la început: «*Op odata, op!*»

«După ce fac jocul tot, fără bețe, stau jos așa pe spate, *razmafi* în mâni și joacă foarte des. Acum se rostogoiesc spre stânga ori spre dreapta, după cum vrea vâtaful. După asta se dau peste cap toți odată. Pe urmă se dau peste cap unul după altul înainte, înapoi, în șir spre partea unde joacă vâtaful. Asta e partea cea mai grea din tot jocul, dar e și *a* mai frumoasă.

«După asta se reped și-și ieau ciomegele, dar mutul le amesteca și vâtaful îi bate pe ăi cari nu-și găsesc ciomegele.

«Asta e *calușul al mic*. Dacă vor ei, joacă unul mai greu, cu fel de fel de *chisnovații*. Da' ăla nu prea se joacă, fiindcă se pierde multă vreme, jucătorii ostenesc prea mult și degeaba, că ăcuma lumea e săracă și nu are cu ce să le mai platească, cum se facea altădata.

«La sfârșit calușarii fac horă. Se ieau de ciomege și joaca *patulul*. Când zice:

Larg la gură,
Strămt la fund,

calușarii joacă cu picioarele apropiate și se lasă pe spate, ca să fie capetele departe; iar când zice:

Strămt la gură,
Larg la fund,

atunci apropie capetele și depărtează picioarele.

«Când pleacă pe drum, călușarii își ieau steagul și joacă toți pe lângă el. Atunci pe drum strigă: «*La noi, nica, la noi!*»

«Steagul călușarilor este dintr'o prajină lungă și o basmă albă. La steag călușarii pun *pelin*, *usturoiu* și alte lucruri de ale lor.

«Călușul *sare* Sâmbătă seara înaintea Duminecii de Rusalii și se *parge* după opt zile. Când se sparge călușul, se cântă niște cântece foarte jalnice și frumoase»¹.

În sfârșit, din cele ce mai putem arăta cu privire la Țara-Româneasca, sunt și următoarele:

Călușarii au la brâu *leuștean*, *sânziana* și *usturoiu*, cari sunt bune și de leac. Ei trebuie să fie primiți în toată casa, deoarece se crede că de dâșii fug *Dânsele* și *Ielele*, cari fac rău gospodarilor, pocesc și fură copiii. Cu obiectele cari le au, fac întocmai ca și călușarii din Oltenia, după cum vom vedea. Le sfarma, le îngroapă și fug fără a se uita înapoi, ca să nu-i pocească *Rusaliile* ².

În *Oltenia* călușarii joacă toată săptămâna *Rusaliilor*. Fiecare călușar e îmbrăcat astfel: în cap are fes cu ciucuri, în picioare opinci cu clopoței și piteni, cămeși înflorate, se încing cu trei, cinci sau șapte perechi de bete, iar în mână au câte un băț cu care fac figuri la jocuri. Numărul lor este nepereche și mai au un *mut* care nu grăește nimic. Acesta are în mână o *sabie* de lemn sau de oțel și o *piele de iepure*, cu cari face figuri. Jocurile călușărilor sunt: *batuta*, *chindia*, *dumareanca*, *ballareasca* ș. a.

Toate jocurile lor se sfârșesc cu o horă în care se prinde ori și cine, căci «dacă joacă de mână cu călușarii, nu-i vor apuca frigurile în timpul verii». Mamele își dau copiii în brațele călușarilor, ca să se facă și ei tot așa de voinici și jucători ca și călușarii.

Când joacă, ei au în mijlocul lor un *drob de sare*. *Usturoiu* poartă și la brâu, întocmai ca și ceilalți oameni, ca să nu-i pocească *Rusaliile*. În ziua de *Rusalii* nimeni nu trebuie să doarmă, ci să petreacă pe călușari pe unde vor jucă, iar dacă vor trebui să se culce, să-și pună sub capătăiu un *cușit*, ca să nu se trezească pociti.

Călușarii au un *steag* pe care îl poartă drept în sus și nu aplecat, căci atunci toți călușarii vor muri. Înainte de joc, *stegarul* atinge pe fiecare călușar pe la nas, ca să-i deie putere la joc. Noaptea, acest steag stă înfipț în pământ, unde e păzit de unul din călușari.

1. Fl. Cristescu, *În mijlocul horelor*, Craiova 1919, p. 36-9.

2. S. Neculcea, *loc. cit.*, p. 368.

După sfârșitul *calușului*, steajul, *casca* mutului, sabia și iepurele sunt sfărâmate în bucăți și îngropate adânc, ca să nu dea nimeni de ele ¹.

Călușarii au un vâtaf, un *tacâm* de lăutari și se aleg pe 1, 3, 5, 7 sau 9 ani ².

Cea mai amănunțită descriere a acestei datine o avem tot cu privire la Oltenia și anume pentru părțile dunărene; ea ne este comunicată de d-l N. I. Dumitrașcu, învățător în Boureni, jud. Dolj. Ca încheiere a acestui capitol, urmează:

Când mai sunt *doaua* săptămâni până în *Dumineca Rusaliilor*, se vorbesc mai mulți oameni, așa mai *facuți*, mai inimoși, ca să se strângă într'un loc oarecare unde să se ținue în privința *calușului* din acel an. Unul zice una, altul alta, până în cele după urmă se duc la un lăutar, care să le cânte, iar ei să joace ca să se vadă. Dintre cei mai buni, se aleg *noauă*; celui care joacă mai bine, i se zice *Iedul* sau *Vătaful calușului* ³. Odată ales, de aici înainte tot ce va porunci dânsul, vor îndeplini ceilalți, bine înțeles, în folosul lor.

După oarecari orândueli, tot în acele zile se duc cu toții la o vrăjitoare, care le *va face* câteva descânțece, în care timp îi și va împodobi, cum știe ea — *cum îi cânta ei Uciga-l-toaca*. Ea le va da o cârpă, cârpa aceea trebuie luată din capul unei femei rele, moartă cu ea pe cap —, în care, într'un colț, pune câteva căpățâni de *usturoiu* descântat. Acel descântec nu-l poate spune vrăjitoarea la nimeni, cu nici un chip, măcar fie cine-ar fi acela.

Toate acestea puse în colțul cârpei, se leagă cu cârpa în vârful unei prăjini, lungă de vreo cinci metri, așa fel ca usturoiul să se vadă. Colțul de jos al batistei îl prinde tot de prăjină, rămânând celelalte două colțuri libere, ca să fâlfâie. Acesta este steagul, care nu va putea fi purtat de nimeni altul, afara de călușari.

1. Șt. St. Tuțescu, P. Danilescu, *Monografia satului Catanele-Dolj*, Craiova 1908, p. 127-8: «De remarcat în localitate este *jocul călușului*, moștenit dela Romani, și care se joacă în toți anii în sârbătorile *Rusaliilor*, până la *îngropatul ciocului*. Tinerii cari se recrutează pentru acest joc, se disting în totdeauna prin istețime și tărie de picior».

2. S. Neculcea, *loc cit.*, p. 368.

3. Mai rar, alegerea vâtafului se face și în chipul acesta: după ce s'au ales călușarii, se duc la un hotar, unde se măsoară cu arcușul lăutarului. Pe urmă își face fiecare *stat* (statură). Cu statul fiecăruia se măsoară prăjina steagului și a cui va fi în dreptul steagului ori a cârpei, sau va fi atins umbra ei, acela va fi vâtaf.

Acea cârpă și usturoiul, după descântec, dau un miros foarte tare.

Cu acel steag se dă călușarului pe la nas, dar mai ales i-l ține deasupra capului. Acela se întărește la joc din ce în ce mai mult, fiind amețit de miros.

Călușarii sunt țărani români și câte odata și țigani.

Imbrăcămintea lor e aceasta : pe cap pun câte un fes turcesc, roș, cu moț la spate. Se îmbracă în cămăși, mai scurte de obicei, pâna la genunchi, peste cioareci (nădragi), ca să fie mai ușoare, și se încing cu câte un brâu, la fel ca lățime și culoare. În picioare au cioareci mai subțiri pe cari îi acoperă călțunii până pe aproape de genunchi, cusuți numai cu flori și încrucișați cu curele, de cari sunt cusuți clopoței. Se încalță cu opinci groase, cu pinteni cu câte cinci-șase roțițe de tinichele, cari la joc, la olaltă cu clopoței pomeniți, când călușerii bat din călcăie și sar, dau un minunat tact jocului.

Astfel în ziua hotărâtă, la *Rusalii*, până nu cânta cocoșii de ziuă, ei iarăș se vor *încărdui* cu lăutarul, și de aici vor pleca din nou la vrăjitoare.

În timpul când își pregătesc hainele, au grijă să găsească o *piele de iepure*, din care trebuie să facă *ciocul*. Acest cioc se face astfel : ieau un cârlig de lemn pe care se înfașoară și se coase acea piele. Acest cioc nu e pentru altceva pregătit, decât doară a speria copiii. Dar și el își are rostul lui.

Ajunși la vrăjitoare, îi fac acesteia un joc, cât timp dânsa trebuie să stea în picioare înaintea lor. La fiecare întorsătură de cântec a lăutarului, călușarii strigă jucând :

Hăăp, hăp ! Iar așa, așa, așaaa ! Și 'nc' o dată tot așaaa ! Iară hăp, hăp, hăăăp !

În această vreme, vrăjitoarea îi ocolește cu steagul descântând. În toiul jocului, ea face probă cu steagul să vadă dacă este descântat bine sau nu : iea steagul și-l ține deasupra capului inima ; și dacă îl va *dobori*, adică dacă acel călușar va cădea jos amețit, atunci steagul este bine descântat și vrăjitoarea le zice :

— Să umblați cu bine, cu noroc și fără frică.

La ziuă, ca să le meargă bine, se duc să joace *calușelul* la cel mai bogat om din sat și căruia îi plac astfel de lucruri. Dacă omul îi primește, se așează pe rând în chipul următor : vâtaful sau iedul în dreapta, iar toți ceilalți în stânga lui. Lăutarii încep să cânte *bobocica*, *calul*, *floricu* a ș. a. Călușarii încep a striga :

— Ahăp, neică... ldiriri-ldiriri ! făcând aceste tacturi împreuna cu baterea în pinteni.

Ăhăp, neică,
I-auzi neică,
Ahăp, neică,
I-auzi, i-auzi ;

Ăhăp ș'alta,
I-auzi, ia ! ;
Ăhăp, neică
Ldiriri-ldiriri !

Și după multe figuri, în șir unul după altul, cu bățul deasupra capului, ținut de capete între degetele mânilor, în dreptul pieptului, oblice, dinainte, orizontale sau în alte chipuri încă, vor pune ciomagele jos la o margine de drum, iar ceilalți se dau la cealaltă margine și vor face cu toții joc fără bețe : vor bate în palme jucând, vor jucă pe vine, va mai face vâtaful câteva *minciuni* la luarea bețelor..., și de-odată se repede de-și iea bățul și-l svârle în sus, și acela care rămâne pe urma, este luat în spate de altul după porunca vâtafului și astfel săltat, încât rămâne cu fața în sus. Și ca să facă glume, iedul strânge toate bețele și-i dă cu toate peste tăpile picioarelor aceluia care se roagă să fie iertat, cu făgăduela că nu va mai greși.

Acest joc ține cât timp vor ei, jucând diferite hori bătute, dar mai ales cele pomenite mai sus : bobocica, calul și florica.

Numai când ai fi acolo, ai putea gustă tot farmecul acestor jocuri de călușari. Să vezi muncă pe ei, mai ales la luarea bețelor ! Dar mult mai minunat este atunci când vataful îi *doboara* cu steagul.

Când este jocul mai în toi și fiind rimpul apropiat spre a-i doborî, lăutarii cântă din ce în cei mai repede și mai cu aprindere. Vâtaful iea steagul de unde eră înfipt sau *rasmat*,—în care timp toată lumea își ațintește privirile spre el , și-l ține ca de-o palmă în sus, deasupra capului unui călușar. Ceilalți joacă mereu și nici nu se uită la ce face vâtaful. Pe acel cu pricina îl vezi din ce în ce mai abătut, galben și neliniștit, se roșește, nu se mai gândește la nimic, nu aude, nu vede, se întărește din ce în ce la joc, pe când ceilalți se pierd încetul cu încetul până aproape ce stau. Vâtaful, câte puțin, câte puțin, apropie acea cârpă cu căpățânile de usturoiu mai aproape de capul lui. Acela tot mai înverșunat joacă și vâtaful tot mai aproape îi dă cu steagul, până ce-i așterne cârpa pe cap. Atunci încă mai mult se întărește la joc, și tot mai repede, apoi curgând *țuțuroiu* de pe el, de-odată se rostogolește și cade de-al binelea. Doamne ferește de-așa căzătură ! Poate să fie jos numai pietroaie și gloduri, el, dacă nu știe ce face—, poate să-și spargă

și capul. Se duce câte cinci-șase pași *de-a'mboul*, în această grea căzătură. În acest timp numai ce-auzi :

— Tiuuu...! da' rău căzù *ghetu'* Busduc! (un călușel din com. Bărca, jud. Dolj), sau cum îl chiamă pe acel care cade.

După căderea lui, repede dau fuga ceilalți călușari, îl ieau pe brațe aproape mort și-l duc la umbra vreunui gard sau pom, îl spală cu apă rece mereu, și dacă a căzut din greu, îl freacă cu usturoiu sau oțet, dar nu cu usturoiu din prăjină. Ce e drept, e groasnică această căzătură și numai cu greu și-o poate cineva închipui! Cel cazut, *de-abi, de-abi*, peste două ceasuri se desmeticește.

Odată cu căzătura celui călușar, jocul se isprăvește în acel loc și încep o horă, întâiut tot de către călușari, dar în care mai apoi se prind și alții din lumea cealaltă, căci în acest timp al călușului se aduna împrejurul lui câte trei-patru sute, urmărindu-l pretutindenea, după cum e satul de mare.

Când se joacă hora, unul din călușari umblă cu *ciocul*, despre care am vorbit, ca să sperie copiii. Atunci să vezi pe copii cum fug și fug! Pe cari îi prinde, le dă drumul dacă îi sărută mâna; dacă nu, îi ieă în brațe, și cu toate că copilul plânge, se prinde cu el în horă și joacă. Și strigă, și joacă, de nu i se mai văd picioarele. Atunci, toată frica îi piere copilului.

Se crede că este bine ca să fie jucați copiii de călușari, fiindcă aceasta ajută la sănătatea lor.

Cu sfârșirea acestui joc, călușarii își primesc plata în fes, o primește vâtaful, și poate fi dela doi până la douăzeci de lei și chiar și mai mult. Apoi pornesc mai departe.

Astfel se face jocul călușarilor, din moși-strămoși moștenit, în ziua de *Rusalii*, iar de multe ori și în întreaga săptămână ce urmează *Duminica mare*.

Călușarii mai pot sluji însă și la altceva. Ei au darul de a tămădui pe cei *luați din caluș*.

Intr'adevăr, Românii au credința că dacă cineva lucrează în ziua de *Strodul' Rusaliilor*, care cade Miercuri, ziua dela jumătatea cincizecimii, acela *va fi luat din caluș*, adică are un *dor* în cap și la inimă, îi tremură capul și dărdăie, slăbește, are aiurări, ba se mai zice că adcesa se întâmplă să bată și din pînteni ca călușarii.

Se poate însă să fie și altă boală, asemănătoare cu luatul din caluș și, ca să se încredințeze despre pricina îmbolnăvirii celui om, chiamă pe călușari, căci trebuie să se aleagă la un fel, de-i

boală din căluș ori din altă pricină, și dacă-i din căluș, bolnavul trebuiește *sculat*.

Călușarii vin în curtea sau în casa bolnavului, dar mai ales în curte, și întreabă ca să afle tot rostul boalei. Apoi după ce află și-și dă cu părerea că e *luare din caluș*, aduc pe bolnav și-l pun pe o cergă sau pe o *scoarța* (covor), cu fața în sus, cu capul spre miazăzi, și câte odată și spre răsărit, îi așează lângă pat steagul și o oală de pământ cu apă, de care leagă cu o ață roșie un pui mic de găină.

Vătaful pune pe lăutar să repete toate cântecele jocului precum și altele, să le cânte mai rar sau mai des, până ce va nimeri felul boalei, și de-i boala grea sau ușoară. Apoi iedul răzemat în băț la capătul bolnavului, cu spatele, mișcă și el din picioare, mai tare sau mai încet, după cum cântă lăutarul, și schimbă fel și chip, după ce nîmerește cu felul boalei.

Dacă după un rastimp oarecare bolnavul *dărdăie* și bate și din călcăie, câteodată, nu mai rămâne nici o îndoeală că e luat din căluș.

După aceasta, se tocmesc cu cei ai bolnavului, de obicei de zece lei în sus, și după ce s'au *unit* din preț, se învoesc în ce zi să vină spre *a-l ascultă*, căci în ziua cercării, fiind Duminică, mai bine le vine să joace prin sat, decât să scoale pe ceilalți din căluș. Prețul astfel se ridică mai mult, deoarece nici cei din apropierea bolnavului nu vor să mai întârzie boala.

În ziua hotărîta vin toți călușarii și fac întocmai cum s'a aratat mai sus, adică îl scot pe bolnav afară în batătură pe o cergă, îl așează cu capul spre amiază sau spre răsărit, îi pun steagul la cap, îi așează oala *noaua* de pământ, umplută cu apă, după ce i-au legat de *manușa* (toartă) un pui de găină negru, născut cel mult de-o zi și-o noapte. Legarea se face tot cu un fir de ață roșie. După aceasta încep. Lăutarii cântă acel cântec nemerit când au cercat bolnavul și tot asemenea joacă și călușarii la capul bolnavului. Lăutarii cântă din ce în ce mai des și călușarii joacă de asemenea, și joacă, și tot joacă, de nu li se mai văd picioarele. Din timp în timp, bolnavul începe și el să bată din pinteni, iar călușarii de ce văd astfel, de ce joacă mai tare cu strigatele obișnuite.

Din când în când călușarii sunt atinși de vătăf cu steagul și câți se întâmplă să fie atinși atîția vor cădea jos.

Cei ce rămân, adună pe cei căzuți, îi duc la umbră, îi răcoresc cu apă sau îi freacă cu oțet și usturoiu, ca să se desmetească

mai repede. Sa vedeți cum își blestemă atunci, sărmanii, zilele și soarta !

După ce și-au venit în fire, se pun iar pe joc. Și joacă, joacă, de crezi că se scufundă pământul sub ei. Și bolnavul saltă, saltă !

Vătaful, după ce a frecat puțin pe bolnav cu usturoiu și oțet, iea din nou steagul și doboară alt rând. Felul acesta se repetă de trei ori.

Când este al treilea rând de joc, vătaful iea puiul într'o mână și oala în cealaltă și când bolnavul sau bolnava se prinde în joc și joacă de saltă dela pământ, le aruncă în sus cât poate mai tare. Când cad jos, oala se sparge și puiul rămâne mort.

Dacă bolnavul are noroc să se scoale, sar câteva picături de apă pe dânsul ; acesta se ridică și fuge după călușari jucând. Dacă nu are noroc să se scoale, adevă atunci când astfel îi este *ursat* (ursit) să moară, moare și e mort și picăturile de apă nu-l stropesc.

O astfel de *bolnavie*, e credința că nu se lipește de oricine și mai ales de boieri, fiindcă ei nu cred, și apoi.... fiindcă ei nu sunt țărani !

La șase săptămâni după *Rusalii se îngroapă ciocul*. Să se vadă atunci plânsete și jălanii pe calușari ! Și de ce să nu-l plângă, dacă îl îngroapă ca pe un om ! Preot numai le lipsește, dar îl pot înlocui dâșii.

Călușarii fiind o datină de seamă, credem de cuviință să po-
menim pe câțiva călușari vestiți de prin părțile acestea :

Boghean, din com. Bărca, jud. Dolj, mort prin 1900, a fost în tot timpul vătaf. Se zice că acesta jucă atât de lin și de ușor, că chiar pe o farfurie să fi săltat, el tot n'o spărgea.

Busduc, din acelaș loc, și

Căciulan, din com. Giurgița, acelaș județ.

Călușarii cei mai buni sunt și la Băilești, cunoscuți tuturora din primăvara anului 1907.

Astfel este datina călușarilor prin com. Boureni, Băilești, Bărca, Giurgița, Intorsătura, toate din jud. Dolj, partea de către Dunăre.

Asupra originii acestei datine trecem, căci nu se poate stabili, cu toate încercările ce s'au făcut ¹.

1. Răposatul D. C. Ollănescu în *Teatru la Români*, pe lângă încercarea ce-o face de a stabili originea latină a Călușarilor, descrie călușarii din Ardeal și Transilvania astfel :

«Danțul celor din Transilvania, de unde cu mici schimbări a trecut și în Muntenia, este *cu cântare* sau *fără cântare*.

«Când este fără cântare, mutului, a carui mască are în de obște cioe

VIII. Rusitorii.

Rusitorii sau *Rusitoarele* sunt numele *Sâmbetei* ce cade la o săptămână de *Moșii de vara*, adică a șasea zi după *Duminea mare* și a cincea după *Rusaliu*. *Rusitorii* mai pot cădea și *Marția* ce vine după întâia *Duminea* dela *Duminea mare*. În acest caz ea se numește *Marția Rusitorilor*.

În *Banat*, în această zi este datină ca să se grijească de sufletele celor morți.

Într'adevăr, prin acele părți este credința ca membrii de familie morți vin în ziua de *Joi-mari* pe lângă casa unde au locuit și petrec la olaltă cu cei vii. În această zi, chiar în zorii zilei, li se dă de pomană colaci cu fragi, cireșe, flori, *pusule* și altele. Pomana se dă pe un *taier* (*tâneriu*, *taler*), vecinilor și rudelor, dela cari se primesc înapoi tot astfel de pomeni sau *moși*. Această pomană trebuie să se facă neapărat, căci altfel morții cari așteaptă dela *Joi-mari* aceste daruri, văzându-se uitați și nesocotiți, își umplu gura cu nisip ori cenușă și se îndepărtează plini de mânie dela casa strămoșească.

Când *Rusitorii* cad *Marți*, adică atunci când se numesc *Marția Rusitorilor* sau *Marția morților*, se crede că în această zi morții vin în casă și-și aleg loc de stat lângă ușă. Pentru aceasta trebuie ca acel loc să fie în totdeauna curat, iar dacă femeia, din pricina muncilor la câmp, nu are vreme să-și măture casa, atunci trebuie neapărat să-și măture măcar locul de după ușă și să aștearnă acolo o

de barză sau de dobitoc sălbatec (ca în *Brezaea* sau *Țurca*), îi este dat să se lege de oameni și mai ales să sperie femeile, plescând cu ciocul ori clănțanind falcile, după tactul muzicii, cu o sfoară ascunsă sub haine.

«Sprijiniți în ciomag și făcând mișcări și sărituri cu adevărat vrednice de mirare (Pentru a se dovedi cât de greu este acest danț, începătorii trebuie să se bage într'un butoiu, pentru a se prinde bine măsura săriturii ce vor face în aer și care nu se cade să fie mai largă cât o gură de butoiu desfundat. Se zice chiar că dascălul își cunoaște elevii buni de joc și de săltări, numai după partea trupului ce rămâne afară. Wilhelm Schmidt în *Das Jahr und seine Tage*, p. 13, crede mai lesne că această înfundare în butoiu a ucenicilor călușari, pentru a-i deprinde cu măsura pașilor și rotunzimea săriturilor, este un basm, pe care el nu l-a putut dovedi. Totuș există o credință generală, că adică prin puternica mijlocire a diavolului, pe care o capătă fiecare danțuitor, se poate juca jocul acesta),—joacă ei atunci fiecare în deosebi; apoi trosnind din degete, bat

pânză curată sau un *masaiel*, spre a avea pe ce sa se odihnească sufletele ¹.

Tot în *Banal* este obiceiul ca în această zi să se facă *slobozirea apelor* sau *slobozitul apei*, când o fată din neamul celui curând raposat cară apă pe la casele vecinilor, până ce împlinește un număr de vase, optzeci adesea ; aceasta pentru sufletele morților.

Un bocet consfințește această datină, după cum se vede în următorul fragment :

Soare, soare, mă rog ție,
Mie să-mi dai marturie,
C'am să-i slobod apele
Și să-i dau luminele,
Să-i plătesc și vămile !².

Slobozirea apelor am văzut-o practicându-se și în *Țara-Româneasca* și anume în jud. Olt, prin satele din preajma Slatinei.

Duminecă, a doua zi după *Rusitori*, cade *Dumineca tuturor sfinților* ³.

IX. Sfinți-mărunții ; Timofteiu, Vârtolomeiu, Onofreiu, Eliseiu și Iuda.

Din *Rusalii* până 'n *Sânzenii* sunt zilele multor sfinți, cari în *Moldova* se cinstesc sub denumirea de *Sfinți-marunții*, adică *Sfinții marunți*, mici. Nu-i serbează toți.

Timofteiu sau *Timoteiu* cade la 10 Iunie și se serbează «pentru cele rele». Asemeni și în *Țara-Românească* ⁴.

pământul cand cu vârful, când cu calcâiul piciorului, și în pași mărunți, se poartă la dreapta, la stânga, înainte, înapoi, ba uneori se lasă și pe vine desghinându-se.

«Dacă este cu cântare, atunci călușarii se fac roată, fără să-și dea mâinile, sprijiniți pe bătele lor, fac sărituri pe loc împrejur, dau din mâni și din picioare, se mlădiază și se rotesc cu așa repeziciune și măiestrie, încât din mișcarea tuturora se poate prea bine desluși credința celor vechi, că jocul lor ar imita adică învârtirea stelelor, în jurul soarelui sau al lunii».

«Pe când se face danțul acesta, flăcăii cântă versuri de vitejie sau de dragoste și în Transilvania se înfîșe pe bătătură, în mijlocul lor, o flămură, așa că fiecare danțuitor, se repede să o smulgă, sfârșindu-și cântarea cu refrenul : *pe ea ! pe ea !*...

1. S. Manginca, *Calendar pe 1882*, Brașov, p. 137-8.

2. Marian, *Immormântarea*, p. 339.

3. *Ibidem*, p. 391.

4. R.-Codin și Mihalache, *op. cit.*, p. 73.

Vărtolomeiu cade la 11 Iunie și se serbează pentru că e rău de *hale* (furtuni groaznice) și furtuni cu *piatra* ¹.

La 12 Iunie, când biserica noastră preamărește pe *Sf. Onofreiu*, Românii din unele părți ale Bucovinei cred că în această zi se *încheie Primăvara* și o numesc pe scurt *Onufrie*.

Până cu o săptămână înaintea acestei zile, trebuesc sfârșite din semănat sau *pus* : popușoiul, cartoafele sau barabulele și *semințurile* de legume. În săptămâna de dinaintea lui *Onofreiu* se mai poate semăna *brîșca*, iar după 12 Iunie nimic altceva ².

Ca durată, ziua lui *Onofreiu* se crede a fi cea mai mare ³.

Poporul serbează această zi pentru bielșug în câmp, dar mai ales ca nu cumva *viermii* să strice *curechiul* sau *varza*.

Dacă în această zi plouă, se crede că în tot cursul anului nu vor mai fi *șoareci* ; pentru acest cuvânt, *Onofreiu* se mai numește și *sarbătoarea șoarecilor* ⁴.

Sf. Eliseiu, sau după cum îl numește poporul mai pe scurt *Eliseiu* și *Elisau*, cade la 14 Iunie și se serbează pentru paza câmpului. Cinstindu-l ziua lui cu nelucru, câmpurile vor fi ferite de bătaia *pietreei*, adică de stricăciunile grindinei ⁵.

Prin unele părți ale *Oltenei* se numește *Liseiu* ⁶, iar prin altele din *Țara-Românească*, se chiamă *Eliseiul*, și se păzește din muncă, mai ales de către femei, ca să *lege* grâul rod. Cine nu-l ține, va seceră grâul cu spicul sec. Prin jud. Muscel se numește *Aliseiu* și se ține de asemenea cu nelucrul, pentru că «la Aliseiu *baga* grâul bob», adică leagă grâul ⁷.

Sf. Iuda sau *Iuda*, ce cade la 19 Iunie ⁸, se serbează prin *Țara-Românească* în de obște pentru paza câmpului și mai ales pentru *vârtej*, furtuni și *piatră* ⁹.

După credința locuitorilor de prin jud. Prahova, Iuda este acel ce stăpânește și poartă *fortunile* pe unde voește și *da* sau sloboade *piatra* asupra semănturilor ¹⁰.

1. *Ibidem*.

2. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 93.

3. E. N.-Voronca. *op. cit.*, p. 616.

4. *Ibidem*, p. 947-8.

5. *Albina*, București, V, p. 341.

6. Comunic. de St. St. Tuțescu, com. Catanele, jud. Dolj.

7. R.-Codin și Mihalache, *op. cit.*, p. 73.

8. În 1910, *Sf. Iuda* a căzut în aceeași zi cu *Strodu' Rusaliiilor* (*Calendar folcloristic*).

9. R.-Codin și Mihalache, *op. cit.*, p. 73.

10. *Rev. p. ist. arh. și fil.*, An. II, vol. I, p. 388.

SÂNZIENILE.

I. Floarea Sânziênilor.

În *Moldova* se numește *Sânzanie*, pl. *Sânzanii* și *Sânzanioară*; în *Țara-Româneasca*, *Dragaică*; în *Banat*, *Sânziene galbene* și *Floarea lui Sf. Ioan*; în *Transilvania*, *Sânjuane*, *Sânzene*, *Sânzeni*, *Sânziene*, *Sânzeana*, *Sânzene* (fr. *caille-lait-jaune*; germ. *Echtes-Lobkraut*, *Mariennettstroh*; lat. *Galium verum*, L.), plantă a cărei rădăcină trăește și iarna, iar primăvara dă colț și mai târziu flori. Este o erbacee din familia *Rubiaceae*, cu tulpină rigidă, rotundă, cu patru muchi; frunzele îi sunt dispuse câte 8—12 în verticile, îngust-liniare ascuțite, mucronate, cu marginile răsucite, acoperite pe fața inferioară cu peri scurți și moi; are flori galbene-aurii, plăcut mirositoare, cu lobii corolii obtusiusculi și foarte scurt apiculate; fructele îi sunt mici, glabre și netede. Crește prin livezi, pășuni, margini de păduri și poieni. Înfloarește prin Iunie-Iulie¹.

În unele părți din *Moldova*, precum în com. Țepu, jud. Tecuciu, se crede că această plantă înfloarește în noaptea despre *Sânzeni*, adică în noaptea de 23 spre 24 Iunie. Dacă înfloarește mai târziu de această zi, se zice că *vremea este târzie*, adică verdeța și semănăturile nu sunt așa de înaintate, cum ar trebui să fie de obicei; dimpotrivă, dacă la această zi *Sânzeniile* sunt înflorite, timpul este prea înaintat.

Legende asupra acestei plante n'am putut găsi nicăiri până acum; numele ei însă se află în multe balade sau cântece bătrânești, închipuind *Luna*. Inceputul unuia din aceste cântece urmează:

Pe raze de soare,
Pe scursuri de mare,

Țese
Iana, țese

1. Z. Panțu. *op. cit.*, p. 87.

Rasboiaș de fir,
Suluri de oțel
Cu spată de sârmă,
Face pânză bună.
Soare că veniă,
D'aș-te ziua-i da :
— Aș-te, ziua, *Iano*,
Iano,
Sânziano !

Țese *Iana*, dichisește
Și de nuntă se gătește.
Țese
Iana. țese
În și cu mătase,
Lui *Soare* cămașe
Fir
Cu ibrișin,
Lui *Soare* zăbun....¹

Inceputul unei alte variante este acesta :

Șoimanul de *soare*
E puternic mare,
Umblă să se 'nsoare.
Vremea i-a venit
De căsătorit
Și el că mi-și umblă,
Crez, de nouă ani,
Crez, pe nouă cai.
Patru a oborît.
Cinci a ciumpărit
Și el n'a găsit
Potrivnică 'n lume.
Să se potrivească,
Să se nemerească.
Papuc din picior,
Ineluș din *deșt*.

Și el s'a lăsat.
La nouă *argele*
Este-o *argelușă*,
Argea de marmură,
Cu ușa la vale
Cu ferestre 'n *soare*,
Cu suluri d'argint,
Scripeți de argint.
Pânza-i de mătasă,
Lui *soare* cămașe.
Țese, 'nchindisește
Neana Sâmzeana
Doamna florilor
Și-a garoafelor
Țese, 'nchindisește,
Și găitanește...²

II. Sf. Ioan de vară.

Ziua de 24 Iunie, *Nașterea cinstitului, slăvitului Prooroc, Mergătorului înainte și Botezătorului Ioan*, cum o numește biserica noastră, se cunoaște în popor sub numele de *Sf. Ioan de vara*, *Sf. Ioan*, dar mai cu seama *Sânzanii*, *Sânzaine* sau *Drăgaica*.

În deobște se socotește acest Sfânt de sine statător, altul decât cel ce cade la 7 Ianuarie, având legende de lui în popor. Acest fapt provine din serbarea care se face la 24 Iunie la Suceava, în *Bucovina*, întru preamarirea *Sf. Ioan cel nou*.

Acolo, poporul a legat ziua de 24 Iunie cu numele *Sf. Ioan cel nou*, iar ziua s'a numit simplu : *Sf. Ioan*. Această sf.-sărbătoare s'a

1. P. G. Ciocânel ș. a., *Brașoave*, București 1905, p. 113-22.

2. Tocilescu, *colecț. cit.*, p. 15.

lătit apoi și în jos spre Moldova, unde spre a deosebi ziua aceasta de *Sf. Ioan de iarna*, a fost numită *Sf. Ioan de vara*. Acest Sfânt este prin urmare *Sf. Ioan cel Nou*, al cărui hram se prăznuște *Joi după Rusalii*¹, sau în ziua de 2 Iunie².

În cele ce urmează, vom da tot ce știe și spune poporul român despre acest nou Sfânt în Bucovina, unde venerarea lui este mai mare, și apoi vom vedea chipul cum biserica, împreună cu credincioșii ei, serbează această zi.

Răposatul S. Fl. Marian, în minunata monografie asupra *Sf. Ioan dela Suceava*, arată, în rezumat, următoarele:

Ioan s'a născut pe la începutul veacului al XIV în Trapezunt (Asia mică), din părinți creștini, cari, încă din frageda-i copilărie, i-au însuflat dragostea credinței adevărate. Călătorind mai apoi *Ioan* după vânzări și cumpărări de mărfuri, nu umblă după câștig bănesc, ci mai mult se folosea spre a-și mărturisi credința sa, pentru popoveduirea ei și pentru ajutorarea săracilor.

Odată își încercă marfă din Trapezunt și porni cu alți negustori pe corabia unui *Frânc*, prin urmare un creștin de lege apuseană. Acesta văzând pe *Ioan* înfocat apărător al ortodoxismului, intră în vrajbă cu dânsul. Cum ajunsese în Cetatea-albă, merse Frâncul la căpetenia orașului și-l pârî pe *Ioan*, zicând că acesta i-a mărturisit lui de mai multe ori, că ar voi să se lepede de religiunea creștină și să treacă la persianism. Eparhul îl chemă la sine, dar fericitul

1. *Carte de rugăciuni*, București 1899, p. 208: «2 Iunie, Sf. Nichifor, Joi după Rusalii serbăm pe Sf. *Ioan cel Nou* (ale cărui moaște se află în Suceava din Bucovina)».

2. Marian, *Sf. Ioan cel Nou dela Suceava*, București 1895, p. 67-8: «După cum se vede din această narațiune a năvălirii Cazacilor în an. 1622, asupra Moldovei și în deosebi asupra Sucevei, Românii Moldoveni, deși se aflau moaștele Sf. *Ioan* de 220 de ani în capitala țerii lor, nu aveau încă o anumită zi de serbare pentru dânsul.

«Din ziua însă în care a scăpat Moldova și în deosebi Suceava cu ajutorul Sf. *Ioan* de nenorocirea cea mare ce-o amenința din partea Cazacilor zaporojeni, s'a stabilit ca ziua de 2 Iunie st. v., în care s'a întâmplat această minunată scăpare, să fie o zi de serbare pentru întreaga Moldova.

«De atunci încoaace a început a se introduce numele acestui Sfânt și în cărțile bisericești și a se scrie cu litere roșii, ceea ce înseamnă că ziua respectivă, în care s'a introdus Sf. mare martir *Ioan cel Nou* cu aceste litere, e o zi legată de biserică, adică înălțătoare, care are să se serbeze nu numai de biserică, ci de toți creștinii din Moldova, cari se țin de biserica noastră, prin abținerea dela orice lucru».

Ioan, ascultându-l vreme îndelungată, își aduse aminte de vorbele Dumnezeuului adevărat: «Când veți fi aduși înaintea împăraților și a domnilor pentru numele meu, sa nu vă învâțați mai înainte ce să vorbiți, ci să răspundeți într'acel ceas, caci se va da voua cuvânt, căruia nu-i vor putea sta împotriva potrivnicii voștri».

Apoi i-a răspuns eparhului, plin de tăria adevăratei credințe, că minciuni au fost toate câte i s'au spus de către Frânc, și că el rămâne tot ceeace a fost.

Eparhul, auzindu-și hulita legea lui, porunci sa aducă toiege, să-l bată pe *Ioan*. Cu amenințări a căutat apoi să-l îndemne a se lepădă de credința lui, dar fără folos i-au fost toate. A început sa-l bată, dar iarăș fără folos, căci *Ioan*, ridicându-și ochii spre cer, se ruga :

— Mulțumescu-ți ție, Doamne, că m'ai învrednicit a mă spăla cu sângele meu și a mă curăți de pacatele cari mi s'au întâmplat cândvă a le face, dupa slabiciunea firii omenești !

Seara l-au închis păgânii, iar a doua zi l-au scos din nou la judecată și l-au chinuit, dar *Ioan* le-a răspuns cu vorbele Sf. Apostol Pavel : «Pe cât se strică omul nostru cel de afară, pe atâta se înnoește cel din lăuntru».

Chinurile au început din nou, până când mucenicul fu legat de coada unui cal neînvațat la călărie și târit pâna în mahalaua jidovească a târgului, unde un Jidov s'a repezit și i-a tăiat capul.

Trupul i-a rămas noaptea în mijlocul drumului, caci nimenea n'ar fi îndrăznit de frica eparhului să-l iea și sa-l îngroape în țințirumul creștinesc. Noaptea însă, un Jidov din apropiere văzù lumină împrejurul mortului și trei chipuri ca trei preoți, luă arcul și săgeata și voi să tragă într'acolo, dar Dumnezeu îndată își arată puterea : arcul și săgeata ramasera lipite de mâinile sale !

Astfel statù Jidovul întreaga noapte, pâna a doua zi dimineăta, când adunându-se multă lume împrejurul lui, începù acela sa povestească tuturor vedenia de noapte, care pierise acum ; și apoi, părându-i rău și caindu-se de ceeace a vrut să săvârșească, i se sloboziră mâinile de arc și de săgeată, prin puterea dumnezească.

Auzind în urmă și eparhul de cele întâmplate și temându-se și el de vreo primejdie, porunci mulțimii de creștini care strajuiă trupul Sfântului, sa-l iea și să-l îngroape în țințirumul creștinesc.

Nu mult după aceasta, Frâncul apusean, întovărășindu-se cu mai mulți de legea lui, merse să fure trupul Sfântului din țințirim, dar pe când sapau cu toții, *Sf. Ioan* se arată preotului creștin din

Cetatea-albă și-l îndemnă să meargă și să alunge pe tâlhari. Preotul porni, alungă pe furi, și la olaltă cu mai mulți creștini desgroapă el moaștele *Sf. Ioan*, le așează în sicriu, iar sicriul îl duse și-l puse în sf. biserică creștinească, aproape de sf. masa.

Moaștele rămaseră aici în biserică peste 70 de ani, lângă masă, iar deasupra ei urmară să se arate multe vedenii după aceasta; mulți suferitori, cari au mers și s'au rugat lângă sicriul cu sf. moaște, de multe boale s'au vindecat ¹.

Din Cetatea-alba, moaștele au fost ridicate și așezate în Mitropolia Sucevei, pe timpul lui Alexandru cel Bun.

În Mitropolia cea veche, care se mai numiă și Biserica Mirăuțului, *Sf. Ioan* a stat câtvă timp numai, căci simțind Sfântul că zidurile ei se ruinează, a fugit din ea cu sicriu cu tot și s'a dus în niște boji, pe acolo unde astazi se ridica Mitropolia cea nouă, cu hramul Sf. m. m. Gheorghe. Fuga aceasta s'a repetat pe vremea lui Bogdan Voda și Ștefan cel Mare.

O variantă a acestei tradițiuni suna precum urmează :

Sf. Ioan dela Suceava petrecu un timp mai îndelungat într'o biserică din România. Se pare însă că petrecerea lui în acest loc nu i-a plăcut, căci adese ori se vedeă noaptea părăsind biserica și perigrinând departe, în afară. Și el nu încetă de a perigrina, până ce nu ajunse pe locul unde se afla astazi așa numita *Biserica Sf. Ioan din Suceava*. Toata localitatea aceasta însă eră pe atunci un tapșan deșert și pustiu, pe care creșteau numai tufișuri, dudău și spini. Cu toate acestea însă, oamenii începură a aveă o părere mai bună despre locul acesta și ziseră :

— Biserica cea veche nu-i place lui Ioan al nostru ; deci sa-i ridicăm aici o casă care să-i placa mai bine.

Și ei au făcut aceasta : i-au zidit o capelă pre care *Sf. Ioan* a întrebuințat-o de acum înainte spre rugaciunea sa. Deoarece însă reputațiunea sa atrăsese o mulțime de oameni și din cauza aceasta se adeveră că acea capelă eră prea mică, de aceea eră de neapărată trebuință a se gândi la zidirea unei biserici mai mari și mai spațioase. Așa se înființă în decursul zilelor biserica cea frumoasă și mare a Sf. Ioan în Suceava ².

După strămutarea sfintelor lui moaște în Mitropolia cea nouă, *Sf. m. m. Ioan* urmă să-și arate puterea sa prin felurite minuni, dintre

1. Marian, *Sf. Ioan*, p. 60-3.

2. Ludwig Adolf Staute-Simiginowicz, *Volkssagen aus der Bukowina*. Czernowitz 1885, p. 28-9. Cf. Marian, *Sf. Ioan* p. 42.

cari două sunt povestite de Petru Movilă, nepotul domnitorului Ieremia Movilă.

Întâia arată că unchiul său, domnitorul, printre mulți slujitori de curte, reușește și pe un Polonez anume Uiadovschi, care mergând într-o împreună cu vodă la sărbătoarea *Sf. Ioan*, a văzut cum multă lume este adunată spre a se închină și a aduce daruri sfintelor moaște. Văzând el acestea toate, și fiind de credință apuseană, a început să hulească pe cei de față și împreună cu dâșii și sf. moaște. Bine însă n'a isprăvit, căci îndată a început să strige și să sară ca luat de *ducă-se-pe-pustii*, căci diavolul intrat în el îl chinuie amar. Și l-a chinuit mult, și n'a fost slăbit decât după rugăciunea Mitropolitului către Dumnezeu și către *Sf. Ioan*. «Iară această minune și până acum se istorisește de mulți oameni, martori oculari. Aceasta este scrisă și în cărțile Mitropoliei de Suceava. Iar eu am auzit-o povestindu-se de către părinții mei, cari au fost martori oculari și singur pe acel Uiadovschi, de și eram foarte mic, îmi aduc aminte că l-am văzut»¹.

A doua minune a *Sf. Ioan*, pe care a auzit-o dela Varlaam ieromonahul, e aceasta :

«În anul 1620, în Miercuria de după Pogorîrea Spiritului Sfânt, când se serbează amintirea *Sf. Ioan cel Nou*, marele martir, în Mitropolia din Suceava, după obicei, oamenii ce vin din locuri multe și îndepărtate proaduc multe daruri și când sărută moaștele sfântului, dau mulți bani.

«Eclesiarhul, fiind învățat de diavol, a luat o parte din banii ce erau pe talerul de pe racla Sfântului și i-a ascuns în punga sa. Abia a închis aceasta, a intrat Satana într'însul și l-a trântit pe dânsul la pământ, înaintea raclei Sfântului, strigând și curgându-i balele.

«Îndată ce au văzut cei ce erau de față, au înștiințat pe Mitropolit, care venind și văzându-l că se muncește de acel rău, zise :

«— Sau din moaștele Sfântului a luat, sau din banii aceștia fără binecuvântare s'a înduplecat a face furare de cele sfinte!

«Și îndată a poruncit să-l caute. Și căutându-l, a găsit nu puțini bani în punga lui. Deci părându-i rău Mitropolitului când îl vedeă pe dânsul că se muncie foarte de cel rău, a început să-i cetească rugăciunile de blăstăm, și îndată a ieșit din dânsul duhul necurat

1. Ghenadie Enăcean, *Petru Movilă și meșterul Manole*, București 1881, p. 194-200 ; cf. Marian, *Sf. Ioan*, p. 42.

și sculându-se, a căzut la picioarele arhiereului, mărturisindu-și greșeala sa și rugându-se de iertare. Iar el mult muștrându-l pre dânsul și dându-i interdicțiune, l-a învrednicit de iertare»¹.

Suceava a păstrat moaștele *Sf. Ioan* până în timpul lui Constantin Cantemir, când Ioan Sobieschi, apărătorul Viegei, năvăli în Moldova, și când printre altele luă și moaștele *Sf. Ioan* și le duse la Zolkiew în Polonia. Acolo au rămas până la 1783 Iunie 30, pe timpul împăratului Austriei Iosif II, când au fost aduse din nou în Suceava.

Legende de mai sus sunt trecute în multe părți ca documente istorice și, se înțelege, fără temei. Afară doar de povestirea martiriului, care poate să aibă mai mult adevăr, toate celelalte amănunte și povestiri sunt făurite de popor și redată posterității prin condeiul oamenilor de seamă, fețe bisericești mai ales.

Acestea de altfel nu-s toate legende; mai găsim și altele, de sigur tot la poporul român din *Bucovina*, care vine mai des în atingere cu locul unde se află și astăzi moaștele *Sf. Ioan cel Nou*.

Întâia legendă ne arată că «*Sf. Ioan dela Suceava*, când eră băiat, păștea vitele tatălui său pe *toloaca*, și tatăl său îl vedeă adesea uitându-se la cer, rugându-se și râzând :

«— Măi, de ce râzi tu când te uiți în sus?

« Când mă vei vedeă râzând, să pui piciorul dumitale pe al meu și vei vedeă !

«Tatăl său a făcut așa și a văzut cerul deschis și pe Dumnezeu ținând în mână *tunul* (tunetul, așa ca un biciu împodobit cu flori).

«Cu pușca aceea, Dumnezeu, în tot anul spre Anul nou, blagoslovește lumea, și ce picură din pușcă, aceea avem ; și îndată își scrie, își însemnează, în care țară are să fie pâne, în care nu ; care om are să moară, cine are să se nască, ce are să pățească, ș. a. Unde nu s'au rugat oamenii de Dumnezeu, acolo nu dă pâne, așa după cum au făcut»².

A doua legendă spune că *Sf. Ioan* eră neguțător prin părțile turcești, unde din deosebite pricini a supărat pe păgâni, și aceștia prigonitorindu-l, într-o zi s'au hotărât să-l ucidă ; l-au legat adecă cu funia de un cal și au dat apoi drumul calului. Calul înspăimântat, a tot fugit prin acele părți îndepărtate, până ce a ajuns în *Bucovina*, la localitatea ce se chiamă astăzi *Crisceatec*, unde desnodându-se

1. Enăcean, *op. cit.*, p. 345-7.

2. E. N. Voronca, *op. cit.*, p. 791.

funia, trupul fără vieță al *Sf. Ioan* a rămas locului sub o stâncă. Calul a căzut și el mai departe, asemenea mort.

Acolo a stat trupul sfântului multă vreme, neștiut de nimeni, până când din întâmplare a fost găsit. Când fu ridicat de sub pământul care îl acoperise, de odată a început să izvorască o apă limpede și bună, care s'a prefăcut apoi în pârâu ce curge și astăzi. Oamenii au văzut atunci că acela este trupul unui om sfânt. Pornind ei mai încolo, au găsit și calul cel mort. Pe locurile acelea fu ridicată mai apoi o mănăstire, aducând moaștele Sfântului la Suceava.

La acea apă, în tot anul, la *Sânziene*, merg creștinii cu procesiune; preotul face aghiasmă într'însa, iar oamenii beau apă, căci cred că este bună de durere de ochi, de cap și de orice altă boală¹.

A treia legendă, aceasta din părțile *Moldovei de sus*, vecina cu Bucovina, ne spune că *Sf. Ioan* a fost cioban în vremea lui. Ajungând într'o seară acasă, vede că i s'a rătăcit un miel. Luându-se apoi pe urma lui, fără pic de mânie în suflet, l-a urmărit pas cu pas, dar de prins nu l putea prinde, căci aproape amândoi fugiau deopotrivă. Treceau peste tot, pe pământ și peste ape, mergând amândoi pe deasupra și nescufundându-se.

Tocmai târziu, Ioan ciobanul prinse mielușelul, și ridicându-l în brațe, începî să-l desmierde și să-i sărute picioarele, zicînd :

Sărăcuțul de dînsul ! Tare trebuie să-l mai doară picioarele !

Iar Dumnezeu de sus, văzându-i mila lui cea curată și sufletul sau cel bun, mirându-se că în loc să ucidă îndată pe cel care îl făcuse să alerge într'atîta, îl desmeardă și îl sărută, își vărsa asupra lui harul său cel dumnezeesc și-l prefăcî în sfânt.

Vara i se scoate icoana ce-l închipue, un copilaș frumos, cu mielul lângă gât,—și poporul crede că îndată trebuie să înceapă a plouă².

Intr'adevăr, adevărata icoană a *Sf. Ioan cel Nou* îl arată cu un miel lângă dînsul.

Românii din *Bucovina*, fiind mai aproape de racla ce cuprinde moaștele *Sf. Ioan cel Nou*, vor serbă într'un chip mai strălucit ziua acestui martir, decât Românii de prin alte părți³, cari din cărți doară dacă au auzit câte ceva. Pe de altă parte, știind cât de slab

1. E. N. Voronca, *op. cit.*, p. 928.

2. *Ibidem*, p. 312.

3. Prin Moldova de jos, ca pildă, nici nu se pomenește de *Sf. Ioan dela Suceava*.

este temeiul pe care îl pun ei, pe tot ce scrie în cărți, vom înțelege de ce, prin aceste locuri, ziua acestui mucenic trece nebăgată în seama.

În cele ce urmează, vom arăta după un cunoscător al vieții populare a Românilor de pretutindeni, chipul cum se serbează în Bucovina această zi. O transcriem, în părțile cari ne privesc, în-tocmai, spre a vedea câtă căldura pune scriitorul în zugrăvirea acestei zile, ce se socotește ca un dar dumnezeesc, hărăzit Bucovinenilor în deosebi.

«Am putea cu drept zice că *Sânzienele* sunt o zi de peregrinagiu, mai cu seamă pentru Rutenii greco-catolici din Galiția și pentru cei ort.-orient. din Bucovina, cari locuiesc dincolo de Prut, caci Românii de prin ținuturile învecinate cu Suceava, cari pot ori și când cercetă Sfântul, sunt în această zi cu mult mai slab reprezentați.

«Cu trei sau patru zile înainte de *Sânziene*, se văd venind ne-încetat, zi și noapte, zeci și sute de inși, parte cu trenul, parte cu trasurile și parte pe jos, astfel că în ajunul *Sânzienilor* e plină Suceava de peregrini, adunați din toate părțile și ungherele...

«Și afară de saracimea care asemenea vine din Galiția, ca să-și caștige pâinea de toate zilele în decursul serbării *Sânzienilor* și care de cele mai multe ori rămâne pentru totdeauna în Bucovina, mai toți ceilalți creștini, atât ort.-orient. cât și gr.-cat., nu vin cu mâna goală, ci aduc, unii diverse *lumini*, și aprinzându-le, le pun parte lângă *racla* cu moaștele Sf. Ioan, parte pe la icoane și în alte locuri din biserică, alții diferite ștergare, pe cari le întind pe *lacra* Sfântului sau le pun și pe acestea pe la icoane, și iarăș alții plătesc câte una sau mai multe liturghii și *salindare*, atât pentru sănătatea și fericirea celor vii, cât și pentru iertarea păcatelor celor repauzați. Unii aduc untdelemn, alții smirnă și tămâie spre folosul bisericii, neluând în schimb pentru toate darurile nimic alta, decât binecuvântarea călugărilor și a preoților funcționari, sau câte un șipușor mic cu untdelemn sfințit și câte un pumn, două de *buruiene dela Sfânt*.

«Cei ce voesc să aiba untdelemn, smirna, tămâie și buruiene dela Sfânt, peste întreg anul, și cu deosebire femeile, căci mai ales acestea caută să iee și să ducă câte ceva *dela Sfânt* acasă, le vezi venind câte c'un braț întreg de plante, cari înfloresc pe la *Sânziene*, precum : *sânziana galbena* și *albă* ¹, *poala Sânta-Mariei* ², *braileanca*,

1. *Galium Molugo*, L.

2. *Chaiturus Marrubiastrum*, L.

*romanița*¹, *mintă creastă*², *busuioc*, *nalba*, etc., pe cari le pun ca să stea măcar vreo câteva minute lângă racla Sfântului, în firmă credință că dacă vor sta și numai atâta, dacă și numai se vor atinge de moaștele Sfântului, se sfințesc, și sfințindu-se sunt bune și folositoare pentru orice fel de boale, spre care scop le și întrebuințează apoi în decursul anului.

«Unii dintre peregrini vin mai mult ca să vadă Sfântul și să i se închine; alții, fiindcă mai înainte de aceasta *au facut vot*³, cu ocaziunea vreunei boale grele sau a vreunei întâmplări nenorocite, că trecându-le boala și scăpând de nenorocire, numai decât îl vor cercetă și i se vor închină; unii, fiind bolnavi, ca să li se cetească acatistul Sfântului, precum și alte rugăciuni; alții pentru ca să li se facă *masliu* și să li se sfințească apă; unii ca să-și mărturisească pacatele și să se împărtășească; mai pe scurt, fiecare pentru ceeace are mai mare lipsă și ce crede că-i va fi mai de folos, atât în privința corporală, cât și în privința spirituală.

«Nu odată și nu într'un an am observat că pe lângă națiunile și confesiunile amintite mai sus, vin și o mulțime de Lipoveni și Lipovence, atât din Bucovina cât și din Moldova, cari, deși nu duc și nu jertfesc nimica bisericii, totuș nu se lasă până ce nu străbat lângă racla Sfântului și nu sărută, dacă nu de mai multe ori, apoi cel puțin odată moaștele acestuia.

«Aici, lângă moaștele Sfântului, vedem nu numai creștini ort.-orient., ci și de diferite alte confesiuni, stând alături ca și niște frați, îngenunchind și rugându-se deopotrivă, în adâncul inimii lor, adorând pe unul și acelaș Dumnezeu, care susține întreaga omenire, fără deosebire de națiune și confesiune, și implorând ajutorul *Sf. Ioan*.

«Preotul care stă lângă racla Sfântului se roagă neîncetat și rugăciunile lui deșteaptă speranța și mângâierea mamei, care imploră însănătoșirea fiului sau ficei sale, ce de mult timp zace, a unui frate pentru fratele său ce suferă, a unei surori pentru frații și surorile sale, a unui soț pentru soția lui și viceversa, sau a unui fiu pentru părinții săi.

«Tot aicea se roagă fiecare și pentru supărările și lipsele sale ce le simțește, și toți așteaptă, venerând pe *Sf. Ioan*, clemența și ajutorul său.

1. *Matricaria chamomilla*, L.

2. *Mentha crispa*, L.

3. Onor. raportor al acestei lucrări : *s'au legat*.

«Cel ce nu ar putea să străbată în aceste zile până la racla Sfântului și nu i-ar putea sărută moaștele, s'ar crede omul cel mai nefericit din lume, fiind sigur că numai de aceea n'a putut să străbată, pentru că ar fi prea păcătos și neplăcut înaintea lui Dumnezeu și a Sf. Ioan, ostașul său.

«Cu vreo cinci sau șase, uneori chiar și cu mai multe zile înainte de *Sânziene*, o samă de orășeni creștini din Suceava și anume bărbați și femei din clasa mai sărmană, cari vor să câștige macar *ciș-ceva* la această ocaziune, își fac un fel de șetre sau tarabe de o parte și de alta a drumului, începând de lângă clopotnița bisericii, în sus spre oraș, în cari stau și vând fel de fel de mărunțișuri precum : lumini, smirnă, tămâie, apoi pâne, franzole, prescuri și diverse fructe, cari sunt pe timpul acesta coapte, mai pe scurt tot felul de lucruri, cari știu că le sunt peregrinilor de adevărată trebuință.

«Afară de orășenii și orășencele acestea, mai vin de un timp încoace și se așează pe lângă drum, între mulți alții, încă și *iconari*, cari aduc și vând o mulțime de icoane, iconițe și crucițe...

«În ajunul acestei sărbători, cum a bătut orarul orașului 4 oare după amiază, toate clopotele bisericilor încep a suna.

«Un semn că a sosit timpul serviciului dumnezeesc de sară.

«N'a apucat însă *palimariul*¹ a pune bine clopotele în mișcare, și numai ce vezi că peregrinii se adună ca albinele, din toate părțile și care de care năzuește să intre cât mai de grabă în biserică, ca sa poată cuprinde un loc și să asiste la vecernie, litie și privighere...

«După serviciul de seară și privighere, după predicele îndătinate la această ocaziune, cari se țin publicului adunat, atât în limba română, cât și în cea ruteană², se scoate racla cu moaștele Sfântului în curtea bisericii, și aice, puindu-se pe un stelagiu anume pentru acest scop facut, trece apoi întreg poporul adunat pe sub dânsle.

«A doua zi des de dimineață, înainte de începerea liturghiei, care asemenea se face în sobor, năvala este și mai mare, căci acum vin o mulțime de închinători, nu numai din îndepărtare, ci și de prin satele învecinate.

«Sute și mii de inși, bărbați și neveste, feciori și fete, tineri și bătrâni, îmbrăcați în tot felul de costume naționale și vorbind într'o mulțime de limbi precum : românește, rusește, lipovenește,

1. *Eclesiarh*, făt, crâșnic.

2. Se putea altfel!

sau *muscălește*, lesește, slovăcește, ungurește, franțuzește, germănește și jidovește, pare că te-ai afla lângă turnul Babilonului, după amestecarea limbilor, umblă încolo și încoace, ca niște albine dinaintea unui știubeiu, căutând care de care să străbată mai de grabă până la ușa bisericii, ca să poată intra înăuntru.

«După sfârșirea sf. liturghii, care se face cu cea mai mare solemnitate și 'n decursul căreia se slobod mai multe rânduri de *sacalușuri*, ies cu toții din biserică afară, de unde pornindu-se dimpreună cu procesiunile dela toate bisericile ort.-orientale din Suceava, cari pleacă înaintea, și după cari urmează racla cu moaștele Sf. Ioan, purtată de către șase inși pe umere, apoi Mitropolitul cu crucea în mână și înconjurat de către toți preoții îmbrăcați în ornate, se duc cu toții până într'un loc anumit din oraș, unde se află o cruce zidită, lângă care se sfințește apă.

«Sfințindu-se apa și stropindu-se publicul adunat cu dânsa, se întoarce impozanta procesiune îndărăt, la care ocaziune se trece prin mai multe strade ale orașului, în sunetul clopotelor, cari de astadată se trag nu numai la bisericile noastre, ci chiar și la unele străine, precum e bună oară cea armenească și cea greco-catolica.

«Iară după ce s'au întors cu sf. moaște îndărăt și s'au așezat iarăș la locul lor, fiecare se pornește spre casă plin de mângâiere că i-a ajutat bunul Dumnezeu să poată fi măcar odată la *Sânziene* în Suceava, ca să se închine Sf. Ioan»¹.

Această zi se serbează astfel nu numai în Suceava, ci și prin alte multe părți din *Bucovina*. Așa în Bobești, lângă Broscăuți, la *Sânziene* se face aghiasmă în pădure, la o fântână, în care s'a găsit o icoană a Maicei Domnului. Acea aghiasmă se crede a fi bună pentru durere de cap și amețală.

Pe lângă sărbătoarea bisericească în cinstea St. Ioan cel Nou dela Suceava, sau Sf. Ioan de vară, mai trebuie să mai pomenim și câteva practice superstițioase, cari se obișnuiesc la această zi.

În *Banat*, cei cari sunt cu dare de mână, dau de pomană pentru sufletul morților, câte un colac cu *jordilene* (caise și pere)²; aceasta constituie *moșii de Sânzênii*.

1. Marian, *Sf. Ioan*, p. 126—36. — E. N. Voronca, *op. cit.*, p. 28: Când îl scoate pe Sf. Ioan, trebuie să ploaie». «De *Sânziene* se face aghiasmă și la Suceava, când scot moaștele Sf. Ioan cu procesie. Aghiasmă de aceea și untdelemn, e bună de durere de cap, surzenie, ba și pentru dragoste, de poți să o ieai, ca la Iordan, cea întâi».

2. Marian, *Immormântarea*, p. 391.

În *Oltenia*, unde ziua de *Sânzenii*, ca și floarea cu acest nume, se mai numește și *Dragaica*, se păzește cu desavârșită nelucrare, caci se crede că cel ce muncește în acea zi, va fi pocit, va înnebuni și va fi jucat de *Dragaica*.

Cu acest înțeles, *Dragaicele* sunt un fel de *Șoimane*, *Rusalii* sau *Sfinte*, cari *opacesc* pe oameni ¹.

Tot în această zi se crede că disdiminează soarele se spală pe față în timpul răsăritului; cine se uită la dânsul cu băgare de seama, vede curgând apă în jos, pe poala răsăritului, sub înfățișarea unor lungi raze luminoase ².

În *Țara-Româneasca* și *Moldova de jos*, în aceasta zi se dau de pomana fructe, cari se coc pe această vreme, și altele ³.

III. CUNUNA SÂNZIENILOR.

Dimitrie Cantemir vorbind, în *Descrierea Moldovei*, despre aceasta zi, ne spune ca sub denumirea de *Sânziene* sau *Dragaica*, se subînțelege zeita *Ceres*. «În acest timp, când încep a se coace semănăturile, se adună la un loc toate fetele din mai multe sate, și alegând pe cea mai frumoasă și mai robustă, îi dau numele de *Dragaica*. Apoi, cu ea înainte, merg prin semănături și-i fac o cunună împletită din spice, i-o pun pe cap, o mai înfrumusețează cu o mulțime de cârpe, de toate colorile și-i dă în mână cheile dela șurele lor. Drăgaica, în acest chip înfrumusețata, cu brațele întinse și cu cârpele expuse vântului, ca și cum ar sbură, se întoarce spre casă, cântând și săltând, și merg prin toate satele fetelor cari au însoțit-o. Acestea, urmând-o în cântece destul de frumoase, o numesc sora și superioara lor. Toate fetele țăranilor din Moldova năzuesc foarte mult ⁴ la această cinste, deși cântecul lor zice că acea fată, care reprezenta pe *Dragaica*, nu poate să se mărite până după trei ani» ⁵.

1. Pr. T. Balășel, în *Albina*, V, p. 341.

2. E. N. Voronca, *op. cit.*, p. 616.

3. R.-Codin, și Mihalache, *op. cit.*, p. 73: «În această zi se împart castreți tăiați în felii, pâine și mere dulci; că nu e bine să mănânci din nici un fel de poame nouă, până n'ai împărți, ca să guste din ele întâiu raposații».

4. Nu știu că s'ar fi mai practicând pe undevă, în Moldova, această datină astfel descrisă.

5. P. 154.

Iată acum ce se mai păstrează din această datină astăzi, în *Moldova*.

În unele sate, fetele pleacă în cârduri la câmp și adună tot felul de flori, dar mai ales *Sânziene* (cu corola galbenă); din acest soi de flori își fac coroane sau cununi. Dacă împreună cu *sânziene* mai culeg și flori de *cicoara*, din ele fac colane, cu cari se țin pe peste mijloc, umblând apoi întreaga zi astfel.

Seara, când se culcă, strâng aceste cingători și le pun de se usucă, căci sunt bune ca leac împotriva boalelor de neputință și altele ¹.

Prin alte părți, tot din *Moldova*, se face de către oameni un colac de *sânziană* și se aruncă pe casă; dacă colacul rămâne acolo, este semn vădit că acel ce îl aruncă va trăi mult; dacă dimpotrivă, colacul cade jos, este semn că acel care l-a aruncat va muri ².

Acest colac, dacă vine jos de pe casă, este luat și păstrat în cuiele dela streșină; dacă rămâne pe casă, este lăsat acolo. El este însă menit pe numele unuia din cei din casă și dacă colacul se risipește curând, fie păstrat, fie pe casă, prevestește lucruri neplăcute ³.

Prin unele locuri colanele de *cicoară* se păstrează și ele ca fiind bune mai târziu ca leacuri, împotriva boalei numite *epilepsie* (pron. pop.: *ipilipsie*) sau, cum se mai numește, *a boala* ⁴.

În *Moldova*, prin unele părți, se obicinuește a se face de către fete și flăcăi, în dimineața *Sâmzătorilor*, înainte de a răsări soarele, câte o cunună de *sâmzătorii*, cu care se duc în ocolul vitelor, unde o aruncă. Dacă cumva este a unei fete și de cununa se anină mai întâiu o vită tânără, *ursitul*, adică viitorul soț al fetei va fi tânăr; dacă se anină o vită bătrână, viitorul ei ursit va fi om în vârstă. Tot astfel fac și flăcăii spre a-și cunoaște viitoarele soții ⁵.

În *Țara-Românească* și anume prin jud. Brăila, este datină ca Românii sa-și facă spre *Sâmzătorii*, de cu noapte, o cunună de *sulfina*, pe care o aruncă apoi pe casă, în bătaia lunii. În zori de zi, înainte

1. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 83—5.

2. *Șezătoarea*, VI. p. 28. — I. A. Zanne, *op. cit.* IX, p. 292.

3. *Manuscrisele* lui M. Pompiliu în *Șezătoarea*, VIII, p. 183. «În ziua aceasta e obicei că fetele culeg niște flori de câmp, galbene, numite *Sânziene*, le împletesc în cununi mici și menind pe fiecare cu numele celor din familie, le aruncă pe acoperișul casei; pe unele locuri le atârnă în cuiele dela streșini. A cui cunună se risipește și cade mai de grabă de pe casă, acela va muri mai întâiu».

4. *Rev. p. ist. arch. și filolog.* An. II, vol. II, p. 388.

5. A. Gorovei, în *Șezătoarea*, I, p. 147.

de a răsări soarele, merg să-și afle cununa și să-și vada felul de vite la care vor avea noroc peste an. Dacă vor găsi pe cunună fire de păr de bou, vor fi norocoși la boi; de va fi de cal, vor avea noroc la cai; tot astfel și cu privire la alte soiuri de animale. «Am cercat și eu, zice un povestitor, dar nu mi s'a arătat nimica; se vede treaba că n'am știut descântecul»¹.

În *Dobrogea*, *drăgaice* în felul cum le descrie D. Cantemir, se fac patru fete, din cari numai două sunt îmbrăcate femeiește. Acestea se apucă cruciș de mână cu celelalte două, apoi pornesc dănțuind pe la case, fiind însoțite de un *fluierar* care le cântă felurite melodii. Dănțuitoarele capătă bacșișuri².

În *Transilvania*, în ajunul acestei sărbători, sătenii pleacă pe câmp și pe livezi, și adună florile numite *sânzuene*, pe cari le aduc acasă și din cari împletesc cununi. Aceste cununi le așează dânșii pe la ușile caselor, pe crucile dintre hotare și holde, prin straturi, pe la stupii cu albine.

Când este aproape ca soarele să apună, *căsanii* toți dintr'o casă se înșiră în fața casei, și fiecare aruncă pe coperișul ei câte o cunună. Fiecare cunună este menită cu numele unuia dintre dânșii în viață, care este de față sau lipsește.

Cununile bărbaților sunt împletite în formă de cruce, iar cele împletite pentru femei sunt rotunde. Fiecare își aruncă cununa sa, iar prezenții pe cele ale absenților. Dacă cununa se oprește pe acoperiș, este semn că acel a cui este sau pentru care s'a venit, va avea bucurii, îi va merge bine; dacă dimpotrivă va cădea, este semn vedit pentru acela, că-i va merge rău și poate chiar că va muri³.

Tot în *Transilvania*, câteodată cununa se aruncă de trei ori, dacă întâia și a doua oară cade⁴.

1. Candrea, Densușianu, *Speranță*, *op. cit.*, p. 247.

2. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 83-5.

3. Frâncu-Candrea, *Rom. din Munții apuseni*, p. 135-6.

4. Gr. Goilav, în *Șezătoarea*, V. p. 82: În *Transilvania* este obiceiul de *Nașterea Sf. Ioan*, de a se face cununi de o *floare galbenă*, ce înflorește pe acest timp, și după ieșirea din biserică, merge unul din casă afară și asvârle pe casă atâtea cununi, câți inși trăesc în acea casă. Care cunună se prinde pe casă, acela, a cui e cununa va trăi ani mulți de acum înainte, iar a cărui cunună cade de pe casă, va trăi mai puțin. Și aceste cununi căzute se aruncă de trei ori pe casă, dacă nu se prind la întâiaș dată. Dacă cade și la a treia dată, acela, a cui e, va muri în curând, și naște mare jelanie în acea casă, pentru el, ca de mort.

Z. Panțu, *op. cit.*, p. 87: «Din florile acestei plante (*drăgaica*) se fac buchete și cununi în ziua de 24 Iunie, *Nașterea Sf. Ioan (Drăgaica)*,

Despre practicarea acestei datine la Macedo-Români, vom vedea mai departe.

Sâmziene), cari se pun la ferestre, la poartă și chiar la casă, căci după credința poporului, aceste flori feresc pe om de toate relele, aducând în acelaș timp noroc la casa omului».

Toiul secerișului fiind tocmai pe-această vreme, credem nimerit a alătură la această zi încă o datină câmpenească pe care o aflăm practicându-se și în *Munții apusei* (Frâncu-Candrea, op. cit., p. 137-9):

«Pe la poalele munților, fiecare sătean, când termină cu seceratul, împletește din spice o frumoasă *pană* sau *cunună*, pe care cu mândrie o duce acasă. Cu ocaziunea ducerii cununii, toți cari au apă la îndemână, îl udă, și chiar și copilașii aleargă după el cu donițele cu apă.

«Cununa se atarnă pe perete d'asupra mesei, și când gazda casei a isprăvit cu semănatul grâului, o împlântă în capătul pământului, unde a tras cu plugul cea din urmă brazdă.

«Cea mai mare veselie, impresurată cu *pana grâului*, este aceea când vreun frunțaș din sat... a acordat *claca jocului* pentru o zi de secere.

«Frunțașul în timpul secerii chiamă pe *căpeleși* și le arată ziua în care dorește ca să fie *claca*. În presara clăcii, căpeleșii, vâtaful jocului și mai mulți feciori, pleacă cu lăutarii prin sat. La fiecare poartă unde e fată mare, se opresc și joacă, iar căpeleșii intră în casă, rugând pe părinți să binevoască a o lăsa la claca jocului. Numai când s'a întâmplat vreo nenorocire în familie, refuză părinții invitarea.

A doua zi, înainte de răsăritul soarelui, feciorii pleacă cu lăutarii la casa frunțașului, care merge cu ei la camp și le arată holda.

În acelaș timp sosesc necurmat din sat fete, neveste și bărbați la holdă, pe unde se înșiră pe câte un spaț anumit, spre a-l seceră, și acel spaț se numește *postate*. În fruntea postății e unul din căpeleși, care conduce pe secerători. Lăutarul se plimbă cântând din vioară, dela un capăt până la celalt al postății, iar *călușerii* joacă, pe când fetele și nevesteleacompaniate de bărbați, cântă secerând, încât se clatină frunza în codru. Toți clăcașii sunt îmbrăcați în haine de sărbătoare.

«În ziua clăcii, în curtea frunțașului e mare mișcare; toate finele și muierile oamenilor săi din sat sunt ocupați cu gătitul mâncărilor, cu pusul meselor, cu măturatul și udatul curții, încât nu mai știu unde le este capul, pentru ca să nu fie defăimați de clăcași. Când nu mai este decât o postate de secerat, și soarele se apropie de deal, fetele mai meștere se retrag la o parte și împletec din spice *pana* sau *cununa*, pe care o oferă membrului familiei prezente la holdă și acesta o încredințează unui fecior sau unei fete spre a o duce.

«La plecare, clăcașii se formează în coloane; cel cu *peana* înainte, după el feciorii ținându-se pe după cap, la mijloc lăutarul și în urmă fetele și nevestele ținându-se de peste mijloc. Căntecele și chiuiturile răsună, satul întreg îl pun în picioare. Din toate curțile ies cășanii cu doniți cu apă și aleargă pe ulițe ca să ude pe cel cu cununa, care, când

IV. CULEGEREA BURUIENILOR DE LEAC.

Vremea aceasta, pe la *Sâmșanii*, este cea a maturității, pentru tot soiul de ierburi și flori. E firesc dară, ca gospodinele românce să se îngrijească acum spre a adună toate acele buruieni și flori, ale caror proprietăți binefacătoare asupra sănătății sdruncinate sunt cunoscute. Căci cine ar putea să neghe marele folos pe care îl aduce poporului, lipsit de asistența medicală, acele cunoștințe empirice ale medicinei populare, pe cari le-a dovedit ca bune practica atâtor veacuri!

În *Bucovina* se crede că cel mai nimerit timp pentru culesul buruienilor este la *Sâmșanii*, când, odată cu culegerea, se duc la biserică de se sfințesc ¹.

Până la aceasta zi, nu eră bine a le culege, căci nu puteau să aiba nici o înrăurire asupra boalelor și bubelor, din pricina că erau *pișcate de Rusalii* ².

Sânșiana este bună pentru roada grădinilor și a câmpului și în deosebi pentru pepeni și curechiu. Ea se pune și în *scaldatori* sau feredeie pentru vindecarea celor ce pătinesc de boale rușinoase sau sunt slabi din fire ³.

ajunge acasă, pare că ar fi scos dintr'un râu. La poarta casei, de asemeni, toți cei din curtea frunțașului îl udă, încât curge apa ca valea de pe el, iar în pragul ușii, îl așteaptă stăpâna casei, care îl stropește cu apă dintr'un pahar și-i dăruiește un florin în piesă de argint. De aici, stăpâna, însoțită de trei căpeleși și de lăutar, îl conduce în casă, unde după ce au așezat cununa, îl cinstește cu câte un păhărel de vinars, iar cel care a adus cununa, se duce să-și schimbe hainele.

«Masa e întinsă în curte, și în frunte șade gazda casei, iar la stânga lui se înșiră muierile și la dreapta bărbații. Băuturile și mâncările sunt din cele mai bune și după masă se încinge prin curte *haidăul* (jocul). Toți membrii familiei, oricat de mari boieri ar fi, ieau parte la această veselie generală, care ține până după miezul nopții, când gazda casei, adunând împrejurul casei pe clăcași, le închină câte un pahar de vin, mulțumindu-le pentru bunăvoința ce au avut-o de a nu-i ocoli casa și masa și pentru rânduiala ce au păstrat-o.

«Cu această solemnitate se termină frumoasa zi a zeiței Ceres sărbătorită în acele ținuturi frumoase românești, cu atâta veselie și ordine minunată».

1. E. N.-Voronica, *op. cit.*, p. 944.

2. I. A. Zanne. *op. cit.*, VII. p. 139.

3. E. N.-Voronica, *op. cit.*, p. 944.

Prin unele părți din *Țara-Românească*, *sânzenii* se culeg spre a tămădui cu ele lipitura, guturaiul, *din-dă-vântul* și alte boale. Ele «se pun sub țăst, se aprinde o lumânare la ele și se lasă acolo, până au trebuință de ele». *Sânzenii* sunt bune și împotriva *Ielelor*; de aceea aceste zâne se tânguesc în cântecele lor astfel:

Dacă n'ar fi avrămeasă,
Mușețel și împărăteasă,
Odolean

Și leuștean,
Usturoiu de samulastră,¹
Toată lumea ar fi a noastră².

În *Oltenia*, zeama de *Sânziană* pisată e bună împotriva frigurilor³.

Sânzienele culese în această zi se mai pun și prin *bulendre*, zestrea gospodinei din casă, alcătuită din țeale, lexicere, velințe, saci și perine, căci o feresc de molii⁴; e bine chiar ca în această zi să se scoată hainele afară la soare, spre a se curăți de *molii*⁵.

Cele mai de seamă plante cari se culeg la această sărbătoare, sunt:

Usturoiul, care, smuls și păstrat în această zi, se numește *usturoiu luat din Sânziene*; el este bun pentru foarte multe leacuri.

Cicoarea, cu care este bine să umbli încins, spre a fi ferit de durere de șale și spre a fi ferit «ca să nu te iea *Drăgaica*»⁶. Vedem prin urmare aici, că *cicoarea* sau *cicoara* (*Cicharium Intybus*, L.) joacă același rol ca și pelinul și celelalte plante, despre cari am vorbit la *Rusalii*.

Cimbrisorul (*Satureja hortensis*, L.) se culege la această dată, ca mai târziu, fiert cu frunze de măr dulce, să se întrebuințeze împotriva *parlelii* sau *cel-peritului*.

Capul Sf. Ioan sau *osul viu*, numit și *trifoiul alb* (*Trifolium repens*, L.) se strânge pentru a fi întrebuințat la întărirea trupului slăbit de boli⁷.

Drobița numită și *drob*, *drobișor*, *drobița boiangiilor*, *drobușor*, *drog*, *droghița*, *genistra*, *genistru*, *grozama*, *grozămă mică*, *inistru* (*Genistra tinctoria*, L.), se culege în totdeauna pe la *Sânziene* sau *Naș-*

1. Răsărit fără a fi sămănat de cineva, ci a rămas în pământ sămănța de anul trecut.

2. R.-Codin și Mihalache, *op. cit.*, p. 74.

3. Dat. loc. din com. Catanele, jud. Dolj, comunic. de Șt. St. Tuțescu.

4. Dat. loc. din com. Țepu și alte sate învecinate, jud. Tecuciu.

5. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 33-5.

6. *Albina*, V, p. 341.

7. E. N. Voronca, *op. cit.*, p. 944.

terea Sf. Prof. Ioan Botezătorul, adică atunci când e mai înflorită și are pastaiuțe ¹.

Impușcata (?), voiejnița ², coaiete-popii sau spânzul (*Helleborus purpurascens*, L.) și sburătoarea sau răskoage și Iarba lui Sf. Ioan (*Epilobium angustifolium*, L.) se culeg tot la această dată spre a fi uscate și întrebuințate mai târziu, împotriva frigurilor.

Multe din florile și ierburile cari se culeg în această zi, se duc la biserică, cu credință că vor fi sfințite și prin aceasta vor fi curățite de unele urme ale Rusaliilor sau Drăgaicelor. Numai astfel, se zice că vor fi bune de leac.

În Țara-Românească și Oltenia, precum în jud. Vâlcea, se crede că sulfina sfințită la biserică este bună de pus prin lăzi și haine spre a le feri de moliile ³ cari rod lănețurile. Sulfina în deobște se pune prin haine ca să le parfumeze ⁴.

Pe la miezul nopții, spre Sânziene, se crede că înflorește iarba fiarelor, dar numai pentru câteva clipe. Această credință este răspândită prin Banat ⁵. Cu această plantă, crede poporul român că se poate descuiă orice încuietoare, oricât de meșteșugită ar fi făcută. Spre acest scop este foarte mult căutată de către tâlhari, spre a se sluji de ea. Aceștia o poartă în brâu sau încolăcită împrejurul degetului mic dela mâna stângă.

Pentru a o găsi, mijlocul se crede a fi acesta: ieau un lacăt încuiat și-l leaga cu o ată, iar pe la miezul nopții, înspre Sânzénii, încep a-l trage după ei, prin locurile unde crește aceasta iarbă. În data ce lacătul se atinge de iarba fiarelor, se descuie și cipe este acolo, o găsește.

Alt chip de a avea iarba fiarelor este căutarea ei în culcușul ariciului, care o aduce în această noapte. Dacă nu se găsește nici acolo, se ieau puți ariciului și se închid într'un țarc sau ocol mic făcut din cuie sau bețe de fier. Îndată după aceasta, acel ce caută iarba fiarelor, se pune la pândă și stă ascuns, așteptând ca hrâciul să vină cu această buruiană, ca să atingă zăbrelețele de fier, să le

1. Marian, *Cromatică pop. rom.*, București 1882, p. 11.

2. Panțu, *op. cit.*, p. 333; Voieșnița, Voieșnița, ismă (*Mentha silvestris*, L.)

3. Marian, *Insepte*, R. 303.

4. Panțu, *op. cit.*, p. 289: florile de sulfina (*Melilotus officinalis*, L.) se pun printre rufe spre a le parfuma.

5. Șezătoarea, IX, p. 8.

îndoaie ca să-și scoată puii afară¹. Cel ce pândește, sare asupra lui, îi iea *iarba fiarelor* și se folosește apoi de dânsa la ce îi este nevoie².

O credință referitoare tot la această zi îndeamnă să nu se scalde nimeni la *Sânzenii*, căci e primejdie de înnece. Cine însă se bizue pe puterea sa și trece de trei ori o apă în not, fără ca să se odihnească, se poate scaldă tot anul și în tot felul de ape, căci nu va mai fi în primejdie de a se înnece.

Prin *Moldova* este datină ca în această zi să se facă *descântecul de întors inima* unuia către altul, spre a alungă ura și vrajba dintre doi înși și a aduce între ei bunătatea și voia cea dragă. Descântecul se face în chipul următor:

Se scoț nouă cărbuni aprinși din vatra focului pe vatră și peste dânsii se pune cu gura în jos o *ulcică* (de băut apă). Deasupra *ulcei* (s. *ulcicăi*), se pun iarăș trei cărbuni aprinși, după care se descântă:

Eu voiu întoarce ulcica asta
Și ulcica întoarce vatra
Și vatra întoarce soba
Și soba întoarce grinzile cu horna
Și grinzile întorc poddelele,
Leăturile și șindilele,
Șindilele întorc crângurile
Și crângurile întorc pe Sf. Spiridon

Și pe *Sânziene*,
Și Maica Domnului
Să întoarcă inimile, celor împri-
nați,
Unul asupra altuia.
Cu cugetele.
Și cu dragostea
Să se împăciuească!

Cărbunii de pe fundul ulcei, cari s'au stins sau au prins cenușă în timpul cât s'a rostit de trei ori descântecul de mai sus, se *sting*. (se udă, moaie) în apă neîncepută. Din apa aceea, cei învrăbiți parte o beau, iar cu ce rămâne se spală pe față și-și stropesc hainele.

Cărbunii de sub ulcică închipue dușmanii și duhurile rele

1. În legătură cu aceasta, trebuie să punem și joaca ce și-o fac copiii cu *ariciul*: Tudor Pamfile, *Jocuri de copii*, I p. 91-2; Un ariciu, îndată ce se vede prins, își bagă capul înăuntru, ghemuindu-se, spre a se apăra cu țepii. El însă, la sgomotul produs prin lovirea a două *fiare*, scoate capul, chiar de ar fi în mijlocul cânilor și începe a jucă; copiii îi cântă răsând și țipând. strânși roată în jurul lui. Cântecul la p. 92 în I, 100 în II; vezi și *Ion Creangă*, II, p. 43-4.

2. S. Manguica, *De ins. bot. rom.* în *Familia*, X, p. 511; *iarba-fiarelor* (*Vincetoxicum officinale* Moench, *Asclepias Vincetoxicum* L.).

care învrăjdesc oamenii; de aceea se ieau și se pun jos, lângă ușă, se calcă în picioare și apoi se aruncă în gunoiu¹.

V. TAGHIANILU.

Fetele Românilor din *Peninsula balcanică* îndătină că în ajunul Nașterii Sf. Ioan Botezătorul, adică în ziua de 23 Iunie, să meargă pe câmp și să culeagă flori și feregă, cu cari apoi împodobesc un *ghium*² gol, care în acest prilej poartă numele de *galeată*.

Purtând cu dansele această găleată, fetele cântă un cântec numit *Taghiani*, dela care și datina aceasta se chiamă tot *Taghiani*.

Tot în ajunul Nașterii St. Ioan Botezătorul, fetele merg cu această găleată la fântână, și umplând-o cu apă neînceptută, pornesc din casă în casă, cântând pretutindeni *taghiani*. Cei pe la cari umblă cu găleata, pun într'însa obiecte de argint.

În apă aceste obiecte se pot albi mai mult, dar se întâmplă să se înnegrească; acest fapt a dat loc la credința că stăpânii obiectelor ce se vor înnegri, vor muri în curând, iar cei ale căror obiecte se vor albi, vor trăi mulți ani fericiți.

La această petrecere ieau parte mulți Români și chiar Turci. Așa ieșind aceștia la plimbare în ajunul Nașterii Sf. Ioan Botezătorul, în comunele Târnova și Magarova și întâlnindu-se la moșia acestora, privesc cum fetele umblă cu *taghiani* și ascultă cum cântă. Pe la aceste sate vin Români chiar și din Bitolia³.

Cevă mai mult decât acestea, ne spune d-l N. Bațaria, pe care îl resumăm.

În ziua de 23 Iunie, la Românii macedoneni e ziua *taghianilui*. În această zi băieții strâng ban cu ban și-i încredințează unuia dintre dâșii, Apoi merg la pădure, taie crângi de fag și pin și culeg verdeață de feregă. Unul din ei se însărcinează să facă *tenda*,

1. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 83-5.

Maî trebuie să adăugem aici încă, că sub numele de *Sânziene*, etc. și *Drăgaică*, se înțeleg și târgurile, iarmaroacele sau bălciurile cari se deschid pe la 15 Iunie și se închid sau *sparg* (spartul iarmarocului) la 24 Iunie sau a doua zi. Cele maî de seama iarmaroace, la această dată sunt la Buzău, Tecuci, Focșani, Ipătești (Olt), Buda (R.-Sărat), Colentina (Ilfov), Giurgeni (Ialomița), Pitești, C.-Lung, Cornățel, Cărbunești și Broșteni (Mehedinți).

2. Cană de metal; pe turcește, *ibrik*.

3. I. Nenițescu, *op. cit.*, p. 256.

o colibă din patru pari, îngrădită cu lemne tăiate ; înăuntru aştern feregă şi tot cu feregă o şi acoperă. Fiecare grup de copii se sileşte să aibă *tenda* lui mai frumoasă ca a grupului vecin.

Fetele culeg şi ele flori de *taghiani*, le împletesc în cununi, culeg trandafiri (rose) şi cu aceste flori împodobesc *galeata* (mireasa), care nu este altceva decât un ibric de aramă. Seara ies fetele însoţite de băieţi cu *galeata* prin sat, cântând cântecul *taghiani* :

Taghiani, ghianizmata
Cocăza ş'ma micăza
Iu' nchisişi di-mi te-adăraşi
→ Inchisişi la nauli fraţi,
Nauli fraţi,
Gloni ninsuraşi,
Ninsuraşi,
Niisusişi.

Taghiani (Simziene) ghianizmata
Unde ai pornit, unde mi te-ai gătit ?
— Am pornit la cei nouă fraţi,
Nouă fraţi,
Tineri ne'nsuraşi,
Ne'nsuraşi,
Nelogodişi.

Cu *galeata* merg la şase ori nouă fântâni să ia apă, întocmai cum fac cu mireasa, Sâmbătă, în ajunul nunţii. Dela fiecare fântână luând câte puţină apă, merg apoi mai departe, şi cum *galeata* este *mireasa*, i se cântă obişnuitul cântec de nuntă :

Uple soră, vearsă frate...

Înainte vreme, în seara de *taghiani* se socotia ca un sacrilegiu cântările în limbi străine ; astăzi însă, fetele cari umblă la *kirii* (şcoli greceşti), cântă şi cântece din *dorutle greceşti*.

Înainte de a se despărţi fetele, aruncă în *găleată* câte un *dsimicò* (obiect de argint) : înel, braţare, cercei ş. a., după care o lasă toată noaptea sub un trandafir.

Băieţii, după ce au băut şi au mâncat în *tunda*, rămân şi dorm noaptea acolo.

A doua zi băieţii şi fetele merg la pădură, cântând cântecele din ajun. Băieţii trag cu coada ochilor la fete, iar pe la prânz pornesc din nou către sat. Fetele desbracă *găleata* şi o împart. Fiecare se uda pe cap cu apa din ibric, ca sa nu aibă durere de cap şi sa le crească parul. Îşi iau odoarele puse în ajun, îşi împart florile şi se despărţesc cântând :

S' nu-ţi pară-arăbi, găleată sor,
Că multe şopute nu te-alăgam,
Că diveară ma s'banam
Mă multe vă te alăgam.

1. La anul.
2. Dacă trăim.

Apoi își dau întâlnire la anul ce vine și se despart urându-și una alteia toate fericirile ¹.

Cea mai completă descriere asupra acestei datine aromâne o găsim într-o mare colecție de literatură populară, pe care credem nimerit a o da în întregime.

Taviani este sărbătorită de toți Aromânii cu mare pompă și se poate considera ca pur aromânească în Peninsula balcanică, deoarece popoarele conlocuitoare nu o sărbătoresc în felul Aromânilor.

Îată cum se face în Vlăho-Clisura :

În ajunul *Sf. Ioan*, adică în 23 Iunie, toate femeile, nevestele și fetele ies în grupuri-grupuri, la marginea orașelului prin poieni și pădure, ca să gasească buruiana numită *cusifă*.

Fiecare nevestă sau fată, cum găsește această buruiană, o *săamună*, o înseamnă, adică o leagă cu un fir roșu și apoi o acopere cu frunze, ca nu cumva să vie altă nevestă sau fată și să i-o găsească. Apoi se duce mai încolo, căutând mereu după *cusife*. Fetele și nevestele din acelaș grup nu se păzesc unele de altele, ci pe când unele *săamună cusifele*, celelalte se uită să nu vie vreun alt grup.

În tot drumul acesta, fiind sau nu însoțite de vreun bărbat, fac să răsună pădurea încântătoare ce se întinde ca o coroană deasupra orașelului, de cântece. Așa se plimbă prin pădure, până înserează de tot, când tot în cântece se reîntorc în orașel.

Fetele, pe lângă *semnarea cusifelor*, mai aleg tot felul de flori, printre cari nelipsita *sulbina* sau *surfina*, cum se mai zice, numită și *gălăată*, trebuind să facă gălăata la întoarcere în sat.

Pentru facerea *gălelei* se strâng mai multe fete într-o casă și după ce ieau un *ghium* sau *ibric*, pe când unele cântă cântecele obișnuite la gătirea miresei, celelalte găsesc *gălăata*, împodobind-o cu flori de tot felul. Ele au ambițiunea să o gătească cât se poate mai frumos și cu flori cât mai felurite, așa că în ziua următoare, când două grupuri deosebite se vor întâmpina în drum, să nu rămâie cu rușine că *găleata* cealaltă a fost mai frumos *adrală*.

Apoi, mărindu-se grupul cu neveste, fete mici, femei și curioși, *gălăata*, purtată de două fecioare îmbracate în haine de sărbătoare, e dusă ca și mireasa, la trei *șopute*, sau cum se mai zice, la trei *fântâni*.

1. *Șezătoarea*, VIII, p. 76-9.

Dela fiecare fântână se iea apă și când se umple *gălăata* la gura șipotului, celelalte fete cântă :

Umple, soro, văarsă, frate,
Si-lî dăm apă ali cri pate...

Umple, soro, varsă, frate,
Să-i dăm apă întristatei...

cântec care se cântă și miresei cu aceeaș ocaziune. Se înțelege că tot orașelul e în mișcare și răsună de cântece.

Pe la miezul nopții, fiecare se retrage acasă, după ce mai întâiu a fost condusă *gălăata* acasă.

În dimineața viitoare, în 24 Iunie, atât fetele cât și nevestele, deși obosite din ajun, că s'au culcat târziu, se întrec a se sculă dededimineață și tot grupuri-grupuri, îmbrăcate în haine de sărbătoare și în cântece, se duc să culeagă *cusilele* și să prindă, dacă vor putea, și din *cusilele* celorlalte grupuri.

Fiecare fată și nevestă din grup își are *cusifa* sa, pe care o smulge cu mâinile anapoda, întoarsă fiind cu spatele spre *cusifă*.

Nevestele, se cere ca să-și lege mijlocul cu ele ca să fie sănătoase, să conceapă cu înlesnire și să nu simtă dureri în momentul nașterii.

Fetele își *lăga* capul cu ele, adică le înfășoară dealungul coșitelor, ca să le crească coșitele.

Intorcându-se apoi, umblă fetele cu *gălăata* din casă în casă, cântând în tot timpul acesta și având pe lângă dânsle câte doi-trei băieți cu săbii de lemn, ca să le păzească, fiindcă alți băieți, tot înarmați cu săbii de lemn, pe cari și le prepară de mult, le taie drumul prin ulicioare, cercând să le taie *gălăata*.

Aceștia sunt *gîmli*, voinicii.

Dacă două grupuri se întâlnesc în drum, fetele dintr'un grup înconjoară *gălăata*, ca cele din grupul celalt să nu le-o vadă, putându-se întâmpla ca *gălăata* acestora să fie mai frumoasă și să se dea de rușine astfel.

Dacă văd însă că *gălăata* grupului advers nu este bine împodobită cu flori, n'o ascund de loc, ci o arată și provoacă și pe celelalte să facă tot așa, dacă le dă mâna. Atunci să ȳezi epitetele ce capătă *gălăata* rău gătită !

Giomli din cele două grupuri cearcă să taie gălețile adverse, din care cauză se ieau la ceartă, pe când bietele fete tremură de frica pericolului de a-și vedea găleata tăiată.

Pentru ele, stricarea găleții se explică a le merge rău tot anul.

acela, ca și cum găleata ar avea o influență favorabilă sau defavorabilă asupra lor.

În casele unde se duc, dau câte puțină apă și capătă câte un ban de argint și ieau altă apă curată în schimb.

Cu apa din găleată își udă părul, ca să le crească *cusite* mari.

După ce au umblat îndeșt, se întorc la casa de unde au pornit cu găleata și din banii ce au câștigat fac o plăcintă și alte de ale mâncării, petrecând ziua toată cu cântece și dans, apoi se retrag, împărțind apa și florile și dorindu-și la anul mai bine.

Așa se practică acest obicei la Vlaho-Clisura, și mai acelaș lucru se face în fiecare sat aromănesc, cu mici deosebiri.

La Bitolia, fetelor cari umblă cu găleată, li se dă faină, unt-delemn și bani. Florile obicinuite sunt sulfina și *marandu*. Petrecerea ce se face *galătiliei* se zice *a-beare, fac a băare*.

La Aromânii din Veria și jurul Veriei, Xirolivad, Selia, tetele, când fac găleata, aduc fiecare *asimicale*, obiecte în argint, cu cari, după ce le înșiră într'un fir roșu, înfășoară găleata. Seara o gătesc și o lasă să doarmă, după ce se întorc dela cele trei fântâni, iar dimineața umblă cu dânsa. Dacă două găleți se întâlnesc în drum, fiecare din cele două conducătoare de găleată își dă reciproc câte un ban de argint.

Când se strică găleata, apa se împarte între fete și se păstrează, fiind bună de spălat pe cap, ca să le crească părul și să albească la față.

Tot așa se face și la Nijopule, unde se crede că *asimicalele* spălate cu apa aceasta nu mai înnegresc niciodată. Se obicinuește în unele părți, când se scoate prima *cusită* (Nijopule: ferigă), ca fata sau nevasta să aibă o *mășcătură* (bucată de pâne) în gură, fiindcă așa e bine.

În unele părți se explică în rău dacă *asimicalele* depuse în apa din găleată au înnegrit. În cazul acesta, stăpânii obiectelor înnegrite vor avea să sufere cine știe ce nenorociri, pe când cei ale căror obiecte au înălbit, vor trăi fericiți și le va merge bine în cursul anului.

La Avela și mai în toate satele aromânești din Pind, se serbează în mare splendoare *taviani*. Aci bărbații adunați toți în *misuhori*, fac pe unul mai glumeț mireasă și după ce îl pun călare pe măgar, străbat satul în lung și lat, cântând și împușcând în vânt, de ai crede că nu e petrecere, ci luptă. Apoi trecând pe la cele trei

fântâni, unde pun pe mireasă să se închine (să *si nclina*), după cum este obiceiul, se strâng iarăş în *misuhori* şi aci, jucând şi cântând în lumina *dzadei*, petrec aşă până des dedimineaţă, pe când femeile sfârşesc obiceiul cam pe la miezul nopţii.

În Magarova, Târnova, Cruşova, bărbaţii ies împreună cu femeile în ajunul Sf. Ioan şi fiindcă serbarea aci se face foarte frumos, mulţi locuitori din Bitolia vin să asiste.

În privinţa numelui, *Taviani* vine din gr. ἄγιος Ἰωάννης, cfr. *Sâm-ziene*.

Totuş observăm că deşi în 24 Iunie este Naşterea Sf. Ioan Botezătorul, poporul pe aceasta din urmă o numeşte *avui Viani* (Sf. Iani), pe când prin *Taviani*, sau *Tagihani*, sau *Staghiană*, cum se mai aude, înţelege obiceiul descris de noi mai sus.

Iată acum şi diferitele cântece cari se aud cu prilejul acestei datine :

Când se strâng fetele la gălăta :

— Taviani, vianismatáchia¹
Căcăza ş-na nîcăza,
Iu nî-earăi, iu nî-alăgăi,
Cu țe gîone nî-amintăi?
— Sunu meru,
Sunu peru,
Sunu umbra di cîreşu.

— Sânzîene, ochi de Sânzîenê,
(Roşie ca) Gheorghina şi cea mai mică,
Unde erai, unde alergai,
Cu ce voinic (flăcău) te 'ndrăgostiai?
— Sub măr,
Sub păr,
Sub umbră de cîreş.

Când se prîneşte galeata :

Taviani, vianizmata,
Căcăza ş-ma nîcăza!
Iu nchîsişi di-nî tē adărăşi
Di z-băgaţi giuplu ş-măruna²,
Di-nî Ț-umpluşî mîinle cu neale,

Sânziene, *vianizmata*,
Gheorghina şi cea mai mică,
Unde ai pornit de mi te-ai gătit,
De Ț-ai băgat *giuplu* şi *măruna*,
De mi Ț-ai umplut mîinle cu inele,

1. *Vianismatachîa* este o etimologie populară. Am tradus-o după însemnarea ce rezultă din descompunerea cuvîntului în *vianis* şi *matachea*. Observ însă că, pe caţi am întrebat în popor, nici unul n'a ştiut să-i dea o explicaţiune.

Cuvîntul *amintat*, înseamnă propriu *câştig* (a câştigă); numai la Vlaho-Clisura l-am auzit şi cu senzul de: mă îndrăgostesc, fac amor.

Pomii: mărul, nukul, castanul, cîreşul şi alţi câţiva sunt consideraţi de Aromâni ca sfinţi.

2. *Vianismata*, d-l Weigand o traduce prin buruie de Sf. Ioan; *giuplu* şi *măruna*, sunt două feluri de haine femeieşti.

Di-nî ț-umpluși gîechîli cu mearș ?
 — Inchiși la naôlîi frați,
 Naôlîi frați tuți ninsurați,
 Ninsurați, niinsuși,
 Ni la nun, ni la furtăt,
 Ni la nvăastă ma mușat.

Altul :

Tē-alăxiși, tē-armătusiși,
 Guguliana-nî !
 Spune iu ma țā nchișiși,
 Mori, mușata nîi.
 Nîi tē adrăși tută dē-asime,
 Mori alēapta-nîi.
 Spune iu-nî țā nchișiși tîne,
 Mori scriata-nîi,
 — Nîi nchișiși la nōaûlîi frați,
 Guguliana-nîi,
 Nōaûlîi frați nimsurați¹,
 Mori alēapta-nîi !

Varianța :

Taghîane, ghîanesmătaghîa,
 Stăghiană !
 Dă-nî iubricul² sâ-nî beaû apă,
 Stăghiană !
 S-ți bănează fratele ațel ma mare,
 Stăghiană !
 Ațel ma mare ș-căvărnarlu,
 Stăghiană !
 Taghîane, ghîanesmătaghîa,
 Stăghiană !³

De mi ți-ai umplut buzunarele cu
 mere ?
 — Am pornit la cei nouă frați,
 Nouă frați toți neinsurați,
 Neinsurați, nelogodiți,
 (Neduși) Nici la nun, nici la fârtat,
 Nici la mireasă măi frumos

Te-ai îmbrăcat, te-ai gătit,
 Rotunjioara mea,
 Spune unde ai pornit,
 Fa, frumoasa mea.
 Te-ai gătit toată în argint (cu o-
 biecte de argint),
 Fa, aleasă mea,
 Spune unde ai pornit,
 Fa, zugrăvita mea !
 — Am pornit la cei nouă frați,
 Rotunjioara mea,
 La cei nouă frați necăsătoriți,
 Fa, aleasa mea !

Sânziene, *ghianesmătaghia*,
 Stăghiană,
 Dă-mi ibricul să beau apă,
 Stăghiană,
 Să-ți trăească fratele mai mare,
 Stăghiană !
 Cel mai mare, *cărvănarul* (chirigiu),
 Stăghiană !
 Sânziene, *ghianismătaghia*,
 Stăghiană !

1. Se obișnuște a se cânta *găletii* ca și unei mirese. Când fetele pornesc cu găleata, se face ca și cum ar porni cu mireasa. Cei nouă frați din cântec sunt legendarii nouă feți frumoși ai mamei sărace din basme, cari duc la sfârșit bun orice lucru, fiecare dintre dâșii fiind dotat cu toate cele nouă calități frumoase (*nōaûli hâri*), pe lângă una care excelează asupra celorlalte.

2. În loc de *ibric*, se zice și *gălăată*.

3. Se repetă la fiecare vers. Forma *Stăghiană*, sf. Ieană, care se aude la Gropești, e o formațiune, prin analogie după Stămărie, Stăvineri (Sf. Marie, Sf. Vineri), femininul lui *sum* sau *sâm* (Sf.), care ne întâmpină în *Sâm-Giorgiu* (Sf. George), *Sâm-Chietru* (Sf. Petru), *Sumedru* (Sf. [De]metru).

În privința feminizării Sf. Ipan în *stă-Gheană*, vezi Silca în *Gazeta Transilvaniei*, 1898, asupra *Sânzienilor la Români*.

Dă-ni iubricul să-ni beau apă,
S-ți bănează fratele noljican,
Noljicanul, cujuharlu.

Taghane, ghînesmătaghia,
Stăghiană !

Dă-ni iubricul să-ni beau apă,
S-ți bănează fratele ma nicu,
Ațel ma nîc și grămatic !

Dă-mi iubricul să beau apă,
Sa-ți traească fratele mijlociu,
Mijlociul, cojocarul.

Sânziene, ghianismătaghia,
Stăghiană,

Dă-mi iubricul să beau apă,
Sa-ți traească fratele mai mic,
Cel mai mic și carturar !

VI. MUȚIREA CUCULUI ȘI ULIUL.

După credința Românilor de pretutindeni, cucul nu cântă decât dela *Bunavestire* sau *Blagoviștenie* și până la *Sămăzaniei* ², când se înneacă cu *orz* sau cu *cireșe*. Din această pricină răgușește și nu mai poate cânta ³. Această din urmă credință se găsește și în cântecele populare ce urmează :

'Legea ta de cuc balan,
Te-am nămit să-mi cânți un an ;
Tu-ai simțit a *Sânziene*
Și ți-ai vărît pliscu 'n pene !

Cucușorule balan,
De ce nu-mi cânți câte-un an ?
Ai cântat nunai o lună
Și ți-ai luat ziua bună ! ⁴

1. Papahagi, *Din lit. pop. la Arom.*, p. 745-9.

2. Zanne, *op. cit.* I, p. 452.— E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 644.

3. Marian, *Sărbători*, III, p. 22-9: «cucul cum a sosit (la Bunavestire) și s'a deslegat limba, îndată începe a cânta și cântă neconținut până la *Sânziene*, iar atunci se înneacă cu *orz*, și ne mai putând mai mult cânta, se preface iarăși în uliu și astfel petrece el apoi peste iarnă, până la Bunavestirea viitoare».

4. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 449.— Marian, *Ornitologie*, p. 31-2 ;

Legea ta de cuc balan,
Ți-am plătit să-mi cânți un an ;
Tu nu mi-ai cântat de-un ban !
Mi-ai cântat pe munți la oi,
Tot a scârbă și nevoi.

Ibidem, p. 38 :

Legea ta de cuc balan,
Ți-am plătit să-mi cânți un an ;
Când a fost la *Sânziene*,
Tu ți-ai pus clobanțu 'n pene !

Această credință a izvorit de sigur din faptul că cucul nu cântă prin părțile noastre decât vara, adică la începutul ei, cum tot cântecele populare adevăresc :

Frunză verde de *molotru*,
Yeni postul lui Săn-Pietru,
Părăsi cucul *bungetul*

Și mierlița frăsinetul
Și turtureaua
Vâlceaua

Și lelița maloteaua.¹

Salt ;

Cuculeț cu pana sură,
Ce tot cântă la noi pe sură ?
Vara vii, vara te duci,
Și cânt codrului cu drag !²

Mă mir iarna ce mănânci ?
— Mănânc putregaiu de fag
Și beau apă dintr'un lac

Iata acum și câteva legende, cari se referă la aceste credințe :

Întâia, culeasă și scrisă în *Bucovina*, sună precum urmează :

Pasărea pe care o numim noi astăzi *cuc*, ci-că nu este cucul adevărat, ci soția acestuia, *Sava*.

Cucul cel adevărat, care aveă pene de aur, nu se mai află acum pe pământ, ci e în cealaltă lume.

Dintru început, cine știe când a mai fost și aceea, ci-că trăia și cucul împreună cu soția sa Sava pe pământ, dar fiindcă soția sa i-a fost necredincioasă, cucul a părăsit-o.

Aceasta a fost adică așa, că Sava s'a iubit cu *privighitoarea*. Cucul, ci-ca, prinzând-o că se iubește cu alta pasăre, s'a supărat foarte tare pe dânsa și-a muștrat-o foarte, zicându-i : cum de a putut să se iubească cu *privighitoarea*, cu o pasăre atât pe mică și de urită, pe când el e cu pene de aur ? Apoi după ce a muștrat-o și și-a descărcat tot aleanul inimii sale asupra ei, ci-că a părăsit pentru totdeauna pământul acesta plin de farădelege și răutate și s'a dus în cealaltă lume, în raiu, iar pe Sava a lăsat-o aici în astă lume.

Sava văzând ca soțul său, cucul, nu glumește, ci o lasă și se duce, l-a întrebat când și unde să-l caute ?

Cucul supărat i-a spus să-l caute, dacă voește, *dela Blagoviștenie până la Sânziene*, și dacă până atunci l-a află undevă, bine de bine ; dar dacă nu, mai mult să nu-l caute.

Sava cunoscându-și greșeala și voind a se îndreptă, cum au sosit Blagoviștenii, *deauna* a și început a sbura și a-l căuta în

1. Colecția mea ; culegere din com. Țigănași, jud. Iași.

2. Idem, din com. Țepu, jud. Tecuș.

toate părțile; și l-a tot căutat până la *Sânziene*, dar nicăiri nu l-a putut afla.

Și nu numai atunci l-a căutat, ci și de-atunci încoace, Sava, adecă pasărea ce-i zicem noi astă-zi *cuc*, deauna în tot anul începe pe la Blagoviștenie a cânta și a căuta ne'ncetat până la *Sânziene* pe soțul său, pe *cuc*.

Și fiindcă nici acum nu-l poate nicăiri afla, de aceea Sava e foarte neastâmpărată; nu stă mult pe un pom, ci punându-se pe-o ramură și strigând de câteva ori: *cucu, cucu!*, îndată sboară pe altă ramură, și tot așa sboară din pom în pom, de pe o ramură pe alta și strigă: *cucu, cucu!*, doară, doară îl poate afla pe soțul său.

Inzadar însă îi este toată alergătura și strigarea, căci cucul, soțul său cel cu penele de aur, e dus pe cealaltă lume¹.

O a doua legendă care se aude prin *Bucovina*, grăește astfel:

Au fost odată pe lume doi frați, cari niciodată nu umblau despărțiți, ci totdeauna laolaltă, căutând multe de toate prin pă-

1. Marian, *Ornitologie*, I, p. 2-4. Legenda aceasta se pare că a dat naștere următorului cântec cules din jud. Covurlui și comunicat mie de d-l N. Gh. P. Țovurlucanu;

Și-am zis verde de mohor,
Cuculeț de pe răzăr,
N'ai nici milă, n'ai nici dor!

— Eu am milă, am și dor,
Numai n'am aripi să sbor,

Ca să sbor

Pe sub pământ,

La puicuța în pământ,

Să-i pun capul pe picioare,

Să mă jăluu ce mă doare:

Mă doare 'n piept și 'n spinare,

De dorul puicuții *meale*!

— Cuculeț, tu un' te duci,

Vara vii, vara te duci,

Mă mir, iarna ce mănânci?

— Mănânc putregaiu de fag,

Și beau apă dintr'un lac

Și cânt codrului cu drag!

Iată și o variantă a acestuia, culeasă din jud. Putna și comunic. de d-l Gh. Mândru:

— Foaie verde de-alior,
Cuculeț de pe răzor,
Tu n'ai milă, tu n'ai dor!

— Ba am milă, am și dor,

Numai n'am aripi să sbor,

Ca să sbor pe sub pământ,

La măicuța la mormânt,

Să mă jăluu de-un cuvânt;

Să-i pun capul pe picioare,

Să mă jăluu ce mă doare.

Mă ține-un junghiu în spinare;

Nu mă ține-așa de tare!

Rău, maică, m'ai blestemat,

Să umblu din sat în sat,

Nebăut și nemâncat;

Că m'ai blestemat la lună,

Ca să stau cu arma 'n mână;

Și m'ai blestemat la nor,

Să fiu țării-apărător!

În sfârșit, a treia variantă culeasă de prin jud. Buzău, urmează cu melodia ei în P. Ciorogariu, *Cântece din popor*, Buturești 1909, p.- 912:

după, După câtăva vreme însă, cei doi frați, *Cucu* și *Sava* s'au ră-tăcit, unul de altul și nu s'au mai putut găsi niciodată. Această despărțire le eră îndestul de amară și de aceea Dumnezeu, făcân-du-i-se milă de dâșii, i-a prefăcut în păsări, ca sa se întâlnească din nou.

Umblau dară iaiăș împreună, dar acuma nu-și mai erau dragi ca mai înainte, când își împărțiau pe din două tot ce aveau. Acum, ce află unul, mănță singur și nu mai da și celuilalt, din care pri-cină adesea se supărau.

Aceasta însă n'a ținut mult, căci vazând ca nu se mai pot împacă, s'au învoit să se despartă, iar când vor simți nevoie să se întâlnească, și-au spus să se strige pe nume.

Dar nici așa n'au dus o mult, căci Cucu a fost împușcat de un vânător, iar sufletul lui a fost dus de către Dumnezeu pe cea-laltă lume.

Mulț l-a mai fost strigat Sava, dar înzadar i-a fost strigară. Tocmai târziu, făcându-i-se lui Dumnezeu mila, l-a trimis iarăș în lume, dar numai între *Blagoviștenie* și *Sanziene*, și aceasta numai o singură dată. Intre aceste zile mari, cei doi frați au stat împreună, dar la *Sanziene* Cucul s'a dus iarăș din lumea albă și dus a rămas.

Frațiorul lui însă, Sava, necurmat îl caută și-l strigă: «Cucu, cucu!», de cum vin Blagovișteniile și până 'n Sanziene, crezând ca doar-doar il va găși; și dacă vede că nu-l mai află, tace și nu-l mai chiamă.

Of! Foate verde și-un mohor,
Cuculeț de pe răzor,
Tu n'ai milă, tu n'ai dor,
Tu n'ai milă, tu n'ai dor.

Ba am milă, am și dor,
Numai n'am aripi să sbor;
Aripioare ce-am avut,
Un vânător mi le-a rupt.

D'așteaptă-mă, surioară,
Numai pân' la primăvară,
Să-mi crească de-o aripioară,
Să-mi crească de-o aripioară!

Și să sbor pe sub pământ,
La puicuța, la mormânt,
Să mi-o vad, să mi-o sarut,
Și s'o 'ntreb de ce-a murit!

Mă doare, țaf, mă doare,
Mă doare 'n piept și 'ntre șale,
Mă doare, țaf, mă doare,
Numai de dragul măiale.

Mă doare, lele, mă doare,
Mă doare la inimioară,
Mă doare, lele, mă doare,
Numai de dorul matală!

Prin urmare de aceea auzim noi *cântecul cucului*, care nu-i altceva decât strigarea Cucului de către Sava, între Blagoviştenie şi Sânziene ¹.

O variantă a acestei legende, asemeni culeasă şi scrisă în Bucovina, zice :

O femeie a născut odată doi copilaşi *de-a gemenea*. Şi copilaşii aceia, din ziua în care s'au născut, tot o gură şi un plânsset au ținut vreo câteva zile după olaltă, până ce în urmă au şi murit. Maica lor şi-a dat cea mai mare silinţă, doară-i va putea reţine de la plâns, dar de geaba i-a fost toată osteneala, căci n'a aflat nici un singur mijloc sau leac, prin care i-ar fi putut îmbună sau *multcomi*.

Şi copilaşii după ce au murit, s'au prefăcut amândoi în două păsări. Se vede că aşă le-a fost împărţit dela Dumnezeu.

Unul dintre aceşti *gemanari*, zice că după ce s'a prefăcut în pasere, îndată a şi părăsit pământul şi s'a dus în Raiu, unde petrece şi acuma şi se numeşte *Cucu*, iar celalalt a rămas şi se afla până în ziua de astăzi aici pe pământ, şi se numeşte *Ştefan*.

Ştefan în tot anul începe a cânta, totdeauna dela *Blagoviştenie* şi până la *Sânziene*, şi a strigă în timpul acesta ne'ncetat de fratele său cel din raiu, tot : *Cucu, Cucu !*. Iar cel din raiu îl strigă pe fratele său, ist de pe pământ, tot : *Ştefan, Ştefan !*.

Se zice că numai întru atâta constă pomelnicul acestor doi fraţi, că se strigă ne'ncetat, dela Blagoviştenie şi până la Sânziene, numindu-se unul pe altul pe nume. Iară dacă nu s'ar strigă şi numi în răstimpul acesta unul pe altul, atunci nimeni nu i-ar mai şti, nici nu i-ar mai pomeni, căci de mult ar fi fost uitaţi cu totul ².

Cukul, pasere dragă tuturor Românilor, îşi arată, în strigătul lui scurt şi răsunător, întreaga jale a sufletului său, îşi spune cea mai curată dragoste ce poate fi, pentru fratele sau soţul său dispărut. De aceea şi tinerii îndrăgostiţi sau sufletele amărite chiamă cucul să le cânte şi lor, ca să-şi mai potoale cât de cât aleanul. Mărturisiri :

Cântă, cuce, nu tăceă,
Nu trage nădejdea mea !
Că nădejdea dela mine,
Ca şi gheaţa cea subţiré :

Când o calci cu un picior
Ea se rupe 'ncetişor ;
Când o calci cu amândouă,
Ea se rupe drept în două ! ³.

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 450-1.

2. Marian, *Ornitologia*, I, p. 7-8.

3. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 454.

Unde-aud cucul cântând
 Și mierlița suierând,
 Mă fac broască la pământ,
 Mă 'ntind ca un pui de lup,

Pe mândră să mi-o apuc,
 În brațe ca să mi-o strâng,
 Oasele să Ț le frâng!¹

Prin urmare, are un rost credința care spune că cine va împușcă un cuc, această pasere cu inimă curată,—înainte de Sânziene, și-l va frige, și-l va mânca fără pâine și sare, iar capul i-l va purta totdeauna cu sine, îl va îndrăgi și-l va ascultă cu plăcere toată lumea, cum ori și cui ți place să asculte cântecul cucului :

Bată-te crucea de cuc,
 Cântă-mi bine, că te 'mpușc
 Și te 'mpușc, și te mănânc,
 Nici fript bine, nici sărat,
 Numai prin cenușă dat².

Cântecul cucului se socotește ca un bun mijloc de a cunoaște mersul vremii. Dacă cucul încetează de a mai cânta cu mult înainte de Sânziene, e semn, că vara se va purcede întâiu cu căldură și apoi va fi secetoasă³.

Dovadă următoarele frânturi de cântece :

Frunză verde mărăcine,
 Câte glasuri sunt pe lume,
 Nu-i glas ca și-al cucului,
 Când e vremea plugului...⁴;

Doamne,—ajută cucului,
 Să sboare din cuibul lui,
 În mijlocul câmpului,
 Pe coarnele plugului.
 Să sboare din sat în sat,
 Că Dumnezeu l-a lăsat ;
 Să sboare din pom în pom,

Să-l audă orice om ;
 Să sboare din curte în curte,
 Toți copiii să-l asculte.
 Cucul de nu ne-ăr cântă,
 Nici noi n'am mai ară ;
 Cucul de nu s'ar porni,
 Nici noi n'am plugări⁵.

Pe la Sânziene începând vremea cositului, cucul părăsește țara și se duce, de îndată ce aude *batutul* și fâșiitul coasei :

1. Comunic. de V. Ungurean, din com. Mitoc, distr. Sucevii, Bucovina.

2. Marian, *Ornitologie*, I, p. 36.

3. Credi Rom. din com. Țepuș, jud. Tecuciu.

4. *Familia*, VII, p. 367.

5. Marian, *Poes. pop. rom.*, II, p. 25.

Câte păsări sunt pe munte,
Nu-s ca cucul de cuminte;
Câte păsări sunt în codru,

Nu-s ca cucul de cu *șodu'*;
Cum aude glas de coasă,
'Ndată lasă țara noastră! ¹.

Dacă întâmplător mai cântă cucul și după Sânzieni, nu numai că timpurile vor fi rele, aducând foamete mare în acel an, dar, după credința populară, acest fapt aduce rosboaie grele și alte nenorociri.

După Sânzieni cucul încetează de a mai cânta, iar mai apoi se și duce prin alte părți. Poporul crede însă că după Sânzieni cucul nu pleacă în țările mai călduroase, ci rămâne la noi, prefăcându-se în *uliu*. Sub acest *chip* petrece dânsul iarna și așteaptă Blagovișteniile, când se face iarăș cuc și începe a cânta.

Iată o doină din *Bucovina*, în care găsim pomenită această credință :

— Cucule cu pene multe,
Ce te sui vara la munte !
Ian mai vino'ncoă la țară,
Și-i cântă 'ntr'o luncă rară
Și-a ieși nevast' afară
Și cu drag te-a ascultă,
Prin luncă cum îi cântă.
Cucule cu limba sfântă,
Du-te la mândra și cântă,
Și să-i cânți pe cel pârâu,
S'o ajungă dorul meu !

Cucul merse și cântă,
Nevast' afară ieșă
Și pe cuc mi-l *hăci*
Și din gură că-i vorbi :
— Du-te, *uliule*, la dracu',

Nu-mi mai sparge mie capu'!

— Nevastă, nevastă hăi,
Am umblat lumea 'mprejur,
Nime nu m'a făcut *uliu*;
Am venit la casa ta
Și tu mi-ai pus poreclă.
N'am venit de capul meu,
M'a trimis drăguțul tău,
M'a trimis, ales de bine,
Să cânt în pomet la tine!

— *Uliule, uliule*, hăi,
Tu să n'ai parte de pui,
Până n'ai cântă și lui,
Pe-o crânguță de arfar,
În poartă de *crăminar* !

O variantă a acestui cântec, asemenea din *Bucovina*, sună astfel :

— Cucule cu gura sfântă,
Mergi la puica mea și cântă;
Și îi cântă pe pârâu,
Spune-i că te-am trimis eu,
Pe-o frunză de tămâiță,
La uș'șoară la temniță
Și pe-o frunză de mărari,

La ușă la *creminari*.

Da' cucu' s'a supărat
Și de-acolo a sburat;
Puica afară ieșă :

— *Hăș!* *uliule*, de-acolea,
Nu cântă 'n livada mea!
Da' te du de-i cântă lui,

1. *Familia*. VIII, p. 329.

2. Marian, *Ornitologia*, I, p. 127-8.

S'a 'ntâlnit cu ceialalți :
— Iaca ce-am pățit, mai frați :
Am cântat lumea 'mprejur,

Și nime nu mi-a zis *uli* ;
(Dar) S'a găsit o blastămata,
Ca să-mi zică *uli* odata.

Cu acest prilej, trebuie să mai pomenim și despre credințele cari asemenea spun că *uliul* se face din cuc, dar nu în totdeauna la Sâmbzënëii, ci și altă dată. Unii cred că *uliul* se face din cuc după ce acesta a cântat un an, iar alții zic că tocmai după șapte ani cucul se preface în *uliu* ¹.

Tot la aceste credințe se referă și zicala : «Ziua-i cuc, noaptea-i *uliu*», care se spune celui care are două fețe, adică pe față se arată cum se cade, iar pe din dos «își dă arama», sau «își arată arama».

În *Bucovina* se aude : Ziua-i cuc, noaptea *cobeț* ², vorbele *cobeț* și *uliu* fiind sinonime.

Prin *Moldova* de jos, se aude rar cuvântul *cobeț*, dar se referă mai mult la *bufniță*, *cucuvedă*, *buhurex* sau *boghiu*, păsări nocturne, cari prezic a rău, cari *cobesc*.

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 442.— Despre cei șapte ani vorbește poate următorul cântec cules din distr. Rădauțului și comunic. de d-l I. E. Torouțiu ; aici vedem însă *opt* în loc de *șapte* :

Foaie verde și-un pelin,
S'a dus cucul cel bătrân
Pe *opt* ani la Rusalim
Și-au rămas puii flămânzi.
Dar măicuța cea bătrână,
A luat puii de mână
Și-a sburat pe-o rădăcină,
Și-a sburat între ogoară
Și-a cules *grâuș* din țară
Și-a dat la pui să nu piară.

Dup' un an cucu-a venit,
Puii lui că și-a găsit ;
Și-a găsit puii în pene
Și n'au vrut să-i zică «nene».
Cucul rău s'a supărat
Și la cer că a sburat
Și de-acol'a cuvântat.
Și cerul s'a bucurat
Și puii s'au supărat
Și 'ncepură tare-a plânge,

Din inimă curgea sânge !

2. Marian, *Ornitologia*, I, p. 128.

SF. PETRU ȘI PAVEL.

I. Postul Sâm-Pietrului.

Singura legendă pe care o cunoaștem asupra postului de dinaintea *Sf. Apostoli Petru și Pavel* este următoarea :

Sf. Petru călătoria odată, nu știu cu *Sf. Pavel* ori cu *Sf. Dumitru*, când poposiră într'o seară la o crișmă. În crișmă, ca 'n crișmă : niște oameni cam cu chef începuseră să joace înfierbântați. Stătură ei Sfinții, și priviră cât priviră, dar dela o vreme, cu voie ori fără voie, se pomeniră și dâșii în rândul jucătorilor, cu cari jucară până mai târziu.

— Ce osândă le dai, Petre, îl întrebă celălalt Sfânt, pentrucă ne-au silit să jucăm fără gustul nostru ?

Apoi, răspunse Sf. Petru, *am să le fac și de post, ca să-și aducă aminte.*

Și de atunci, înainte de *Sf. Petru și Pavel*, s'a așezat un post, care le poartă numele lor ¹.

Acest post se ține pentru foamete, grindină și sănătate la oameni și la vite ².

În ziua întâi a postului Sf. Petru și Pavel, Românele nu lucrează nimic în casă, deoarece în această zic că trec *Frumoasele* cari ar strâmba trupul femeii găsire lucrând.

Tot în această zi, femeile leagă copilelor la grumaz *usturoiu* sau *pelin*, sau le pun la tălpi aceste plante, ca trecând *Frumoasele*, să nu le poată face nimic ³.

Prin unele părți din *Țara-Românească* se crede că cine se scoală în fiecare zi din acest post ca să privească răsăritul constelațiunii *Cloșca*, nu va duce lipsă de nimica și-și va putea săvârși toate treburile ⁴.

1. Culeasă din com. Țepu, jud. Tecuciu.

2. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 259.

3. Dat. și cred. Rom. din com. Straja, Bucovina, comunic. de d-l D. Dan.

4. I. Ottescu, *Credințele poporului român despre cer și stele*, p. 21.

II. Sf. Petru.

În popor, sărbătoarea dela 29 Iunie, *Sf. Apostoli Petru și Pavel* sau *Paul*, se numește cu un singur cuvânt *Sân-Petru*¹, *Sân-Chetru* sau *Sân-Chietriu*², *Sân-Petru*³, *Sâm-Petru*, *Sâmpietru*⁴, *Sâm-Chetru*, *Sân-Pătru*⁵, *San-Chetru*⁶, iar în Macedonia: *Sâm-Chietriu*.

Întreaga zi se socotește ca o sărbătoare a *Sf-lui Petru* (*Petre*, *Piëtrea*), și numai cei ce se numesc din botez *Pavel*, *Pavăl* sau *Paul*, mai șerbează această zi, ca fiind și a *Sf-lui Pavel*.

Poporul crede că *Sf. Petru* e mâna dreaptă a lui Dumnezeu și de aceea îl aflăm în povești, scoborându-se și amestecându-se printre oameni, alături cu Ziditorul, îndreptând la olaltă cele nu tocmai bine alcătuite, îmbucurând pe cei mergători pe căile dreptății și înfrânând pe trufași și pe rătăciți.

Tot ce face *Sf. Petru*, făcut și bine primit este și de Dumnezeu.

De unde vine această nelipsită tovărășie dintre Dumnezeu și Sf. Petru? Poate că avem o rămășiță din culturile antice, dar mai repede am socoti-o ca o influență a cărților bisericești și a cultului creștin, cari pretutindeni ne vorbesc de strânsa legătură dintre Isus Hristos *Dumnezeul* nostru și Sf. Apostol Petru.

Despre Sf. Petru ca apostol, găsim foarte puține tradiții în popor. Una ne spune următoarele:

În dimineața de *Joi-mari*, din săptămâna ce vine înaintea Paștilor, înainte de a cânta cocoșii a treia oară, oamenii se scoală și fac focuri prin ogrăzi. Se zice că aceste focuri închipuiesc focul la care a fost oprit și ispitit Apostolul Petru, lângă care s'a lepădat de Isus Hristos, în noaptea când Mântuitorul a fost prins și mai înainte de care îi zisese: «Petre, înainte de a cânta cocoșul de trei ori, te vei lepăda de mine»⁷.

Credința îndeobște a tuturor Românilor este că. *Sf. Petru* ține

1. În Oltenia și Țara-Românească.

2. În Moldova.

3. Frâncu-Candrea, *op. cit.*, p. 105.

4. R.-Codin, Mihalache, *op. cit.*, p. 74.

5. Pe valea Bahnii, jud. Mehedinți.

6. *Calendar folcloristic* pe 1910, la zi.

7. I. A. Zanne, *op. cit.*, IX, p. 308-9.

cheile raiului și numai el este în putere să primească în acest locaș de veșnică odihnă pe cei dreți ¹.

Chipul lui nu se vede; totuș în *Moldova*, și anume prin jud. Fălciu, se crede că *Sf. Petru* stă împreună cu *Sf. Pavel* în lună; *Sf. Petru* de-a dreapta și *Sf. Pavel* de-a stânga ².

Această credință asupra șederii lui *Sf. Petru* în lună, o găsim și în *Bucovina*, însă pe acolo se zice că alături de dânsul se află un cal și un ciubăr plin cu sânge.

Intr'adevăr, se povestește că *Sf. Petru* a alungat un cal pe care nu l-a putut prinde decât în lună, unde l-a și săgetat. Dar Dumnezeu a făcut să rămână acolo, și de aceea se vede lângă *Sf. Petru* un cal și un ciubăr, în care și acum picură sânge ³.

Sf. Petru fiind *chelar*, el nu păstrează numai cheile raiului ⁴, ci și toate cheile încăperilor cerești; este chelarul curții dumnezeiești,

1. *Șezătoarea*, II, p. 160.

2. *Etym. Magn. Rom.*, p. 1345-6.

3. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 619-20.

4. *Ibidem*, p. 1265-6: O femeie a avut 7 bărbați și 7 rânduri de copii, dar și mare noroc la avere. Pe toți copiii i-a pus la cale, ba și pe slugile și copiii slugilor ei. Făcuse un sat de oameni și la toți le dăduse vite, le făcuse gospodării. La urmă, fiind bătrână și gândindu-se că de măritat nu se mai putea mărită, pentru ce să muncească? Hai că ea se duce la raiu!

Copiii o roagă... Ea nici nu vrea să știe. Iși iea rămas bun și le spune că dacă n'a veni până într'un an, să n'o aștepte.

Merge în grajd între cai și zice: «Cai, căișorii mei, care vrea să meargă cu mine în lume? Iată că o iapă bălaie se apropie și pune botul pe umărul ei. «Tu, *bălăucă*, vrei să mergi cu mine? Bine, zice baba, hai!» Se suie baba calare și pornește.

Tocmai la un an ajunge sub un deal; sus eră *raiul* și Domnul Hristos cu *Sf. Petru* și *Sf. Neculaiu* se jucau cu mingea; iacă o zărește *Sf. Petru* pe babă și vine la ea.—«Stai, babă, nu te sui, c'acea-i raiul!»—«Da' tu cine ești», îl întreabă baba răstit.—«Sunt *Sf. Petru*».

— «Dacă ești *Sf. Petru*,
Bată-te în dos cu pietre!
Hai, bălaie, la raiu!»

Și pornește mai departe. Vine *Sf. Petru* și spune la ceilalți. Merge *Sf. Neculaiu*. Și pe el îl întreabă baba cine-i. El îi spune: — «Sunt *Sf. Neculaiu*!»

— «Dacă ești *Sf. Neculaiu*,
Bate-te în dos c'un maiu!
Hai, bălaie, la raiu!»

fiind mai mare peste grânarele pline, din cari trebuie să împartă pe la dobitoace ¹.

După credința poporului român din *Bucovina*, Sf. Petru *face* sau *fierbe* trei zile neconținut *piatra* adevărată, iar nu grindina, spre a o *mărunți*, ca să nu vatăme câmpurile, așezările omenești și pe oameni. Când se aude *forcolind* în cer, adică atunci când tună înăbușit, ca un clocot, se crede că Sf. Petru *fierbe piatra* ². Pentru aceasta Sf. Petru se serbează trei zile, dela 29 Iunie—1 Iulie inclusiv.

Afară de rostul pietrii sau al grindinii, el mai orânduiește, după credința Românilor din *Bucovina*, căldura și ploaia ; gerul nu-l sloboade Sf. Petru, ci Dumnezeu ³.

Când oamenii se trufesc și nesocotesc puterea dumnezească, atunci Sf. Petru chiamă *Balaurii* și cu dâșii se ajută la bătutul lumii cu *piatră*, balaurii o fac mărunță fierbând-o, iar Sf. Petru o *dă*, adică face ca nourii să ploaie cu piatră ⁴.

La scaunul de judecată, Sf. Petru însoțește pe Dumnezeu, dar adesea judecă și el singur, și mai ales pe *bețivi* ⁵, dela cari a pățimit multe în călătoriile sale prin lume.

Când Sf. Petru plesnește din biciu, din *sflichiul* sau *pleasna* biciului sar scânteii, cari căzând pe pământ se prefac în licurici ⁶.

Dintre legendele Sf. Petru, adică dintre povestirile întâmplărilor cum Sf. Petru a ajuns Sfânt și atât de plăcut lui Dumnezeu, n'am putut afla până acum decât una singură, și care urmează :

Merge Domnul Hristos. — «Ce cauți, babă, pe aice și ce te vâri în raiu ? D'apoi nu știi c'ai avut 7 bărbați ?» — «Da' cine ești tu, că știi așa de bine ?» — «Sunt Dumnezeu !»

— «Tu, Doamne, i-ai dat,
Tu i-ai luat,
In tine i-ai băgat !
Hai, bălaie, la raiu !

Vine și Dumnezeu și-i spune : — «Deschide-i, Petre, porțile, că nu scăpăm de babă ; și apoi nu a fost așa de rea, și a câștigat : copiii și casa și-a pus la cale și pe o mulțime de oameni i-a miluit și a fericit, și-a câștigat raiul ; las-o să intre !»

Și tot a intrat baba în raiu.

1. *Șezătoarea*, VI, p. 106.

2. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 803.

3. *Ibidem*, p. 402.

4. *Ibidem*, p. 802.

5. *Ibidem*, p. 915.

6. Marian, *Insecte*, p. 51.

A fost odată și odată

Și de-atunci e vreme multă,
Sănătate cui ascultă,

a fost un biet dascăl de strană, bătrân cât tata Noe, și babă tot așa de bătrână aveă, dar feciori nu. Și le eră mare jale de asta, că uite, ca mâni-poimâni închizi ochii, și nu-ți rămâne pe urmă unul măcar, care să-ți deie o bucătică de pâne și să zică: «Dumnezeu să-l ierte pe tata!»

Și cum spun, jeliă și el, jeliă și baba, dar ce folos! Ori cât ai plânge lângă un putregaiu de lemn, e tot în pustiu, că el mugur verde nu mai dă. Așa și cu bătrânii noștri. Putință să aibă și ei feciori din trupul lor, vedeau ei bine că nu mai este; dar așa, leaca de nădejde din cuget nu și-o poate omul adormi!

Mai trec ani mulți pe urmă și iaca lui Dumnezeu bătrânul îi vine prin minte să facă o minune mare. Imbracă straie vechi, își pune căciulă mișoasă pe creștet și glugă de mocan pe spinare, în glugă își ia fel de fel de buruiene și hai pe pământ. Umblă în-coace și încolo și ajunge și la casa dascălului, strigând:

Hai la mere boierești,
Hai la mere domnești;
Oricine a gustă,
Îndat'a purcede grea!

Elei, dascăle, se miră baba, ce zici?

Ce să zic? Ia să luăm și noi un măr, să nu ne ținem căiți.

Chemă apoi pe cel cu merele, se învoi în târgueală și cum-pără unul.

Uncheșul plecă în drumul lui mai departe, iar baba dascălului, în grabă mare și cu bucurie nespasă, mănă din trei mușcături mărul, și acum îi mai rămâneă să aștepte. Așteaptă o lună, două, nouă, și la soroc, o apucară durererile facerii: chemă îndată o moașă, chemă pe alta, tot din cele mai pricepute, dar degeaba. Copilul nu vrea să se nască și biata dascăliță se chinuia din greu și-și blăstămă dorul de feciori.

Dascăle, grăi târziu o moașă, du-te de chiamă pe cutare vrăjitoare, că aceea se pricepe mai mult decât noi.

Dascălul pornește într-o goană și se întoarce cu meștera. Asta se uită, ispitește ce s'a mai întâmplat ieri, ce-a mai fost alaltăieri, și

la urmă iea o furcă de tors și-un cosor, și punându-le pe pieptul bolnavei, strigă :

— Dacă ești fată, naște-te și iea-ți furca în brâu ; dacă ești fecior, ieși la cosor !

Și s'au auzit atunci :

— Ba nu m'oiu naște, mătușă, pentru niște fleacuri mărunțele ca aistea !

Acuma de-abia s'a dulmăcit vrăjitoarea, că pruncul din pântecul babei nu eră oricine ; apoi, cum mai auzise și despre alți feciori de crai cari nu s'au născut până ce nu li s'a făgăduit marea ou sarea și multe alte minunății de pe lume, a zis :

— Dascăle, alt chip nu-i de făcut, decât să-l amăgești, că i-i da cutare lucru.

Apoi începù dascălul :

Ieși, fiule !

— Ba nu, răspunse pruncul, că de geaba nu vreau !

— Ieși, că te-oiu crește mare și ți-oiu da de nevastă pe fata ispravnicului.

~ Pentru atâta numai, nu mă trudesce eu, tătucă !

— Ieși fiule, că ți-oiu face mireasă pe fata postelnicului.

Nici pentru atâta nu mă ostenesce.

— Că ți-oiu da pe cutare, că ți-oiu face așa și pe dincolo, că uite, ți-a trimis răvaș fata lui Vodă.

Aș ! Băietul luase pe «nu» în brațe, și cu nimica nu se învoia.

Ieși, fiule, că moare biata maică-ta !

— Las' să moară, că asta-i osânda lui Dumnezeu !

— Ei, aici a sfeclit-o dascălul. Pică pe gânduri și se gândi mult, și se gândi până ce auzi și pe vrăjitoare zicând :

— Să știi, dascăle, că are să-ți moară și dascălița și pruncul, și păcatul cel mare al tău va fi. Am să te învăț eu ceva, dacă m'ai ascultă. Pune urechea pe pragul casei și ascultă graiul ursitoarelor. Din cuvântul lor, tu lesne vei afla cheia, dar să știi atâta : că cine ascultă ursirea, moare de moarte năprasnică.

— C'apoi ia să vezi ! suspină dascălul ; pentru mine tot una-i, o rogojină veche pe care nici câinii n'ar roade-o. Ce să mai trăesc ! Sapa și lopata, și-o mână de țărână 'n ochi. Feciorul să-mi trăească și să mă urmeze în lume, că eu mi-am trăit traiul, mi-am mâncat mălaiul și de-acuma, aleluia !

Și mai mult pe gânduri nu stătù. A pus urechea pe prag și-a ascultat și-a auzit cum grăia una din ursitoare :

— Petrea, feciorul dascălului, nu se va naște până când tată-său nu i-a făgădui de nevastă pe *Zâna fără de tata*. La urma urmei pruncul are să se facă sfânt.

Grăi apoi a doua ursitoare :

Cartea vieții lui stă deschisă pe o masă, în chilia de piatră dela *Izvorul Iordanului*.

Iar a treia ursitoare, care în totdeauna rostește aceleași cuvinte, sfârși :

— Cine ne-a ascultat întru furiș, de mâna pruncului să moară !

Dascălul, auzind acestea toate, se umplu de bucurie și de spaimă, dar tot mai mare îi fu bucuria, și de aceea strigă :

— Ieși, pruncule, și te naște, că ți-oiu da de nevastă pe *Zâna fără de tată* !

Pruncul se născu, dascălița se sculă și începu să-l îngrijească.

Zilele treceau spre bucuria bătrânilor, dar veșnic își aducea aminte dascălul de osânda ursitoarelor și pentru asta, făcând sfat cu baba, se hotărî să-și așeze feciorul într'un sicrieș frumos și să-i dea drumul la vale, pe apa Iordanului.

— Că, zicea el, dacă Dumnezeu ne are în grijă, nu l-a lăsa să se prăpădească, ci-l va aduce spre viață !

Și așa, sicriul cu pruncul porni în jos pe apă, părinții îl petrecură cu ochii cât putură și apoi, când îl prăpădiră din vedere, intrară în casă, plângând amândoi.

Pluti sicriul mult, până când într'un târziu ajunse la castelul cel mare și luminat al celor trei *ursitori*.

Și ursitorii aceștia ce-s ? Trei mocani.

Cei trei mocani dară, s'au sculat când l-au văzut venind, l-au prins cu cângile și cercetându-l, găsiră întrânsul odorul și-l scoaseră afară. Și s'au bucurat mult, s'au bucurat că pot să crească și ei un suflet venit de peste ape ; l-au sburătăcit, l-au făcut frumos, să se uite lumea la dânsul ca la o făptură dumnezească. Iar la nouă ani, când se făcuse băiețandru, îl chemară cei trei ursitori la ei și cu glas răspicat i-au zis pe rând :

— Să te duci, Petre, și găsind pe zâna fără de tată, să ți-o faci dragă și să ți-o iei de nevastă.

Iar al doilea :

Să ceri dela tatăl tău cartea vieții tale !

Și cel din urmă :

— Ascultă băiete : să nu cumvă să uiți porunca ursitoarei de-a treia și să nu omori pe dascăl !

Băietul le sărută mâinile la tustrei, se închină pân' la pământ și plecă în sus pe malurile Iordanului.

Mers'a mult, o lună, două, cât ar fi mers el, eu nu știu, dar știu c'a ajuns la casa lor cea bătrânească, unde și-a găsit părinții sănătoși. S'au bucurat cu toții și s'au ospătat la olaltă, dar vremea trecea, și după socoteala feciorului, vremea eră scumpă.

— Tată, grăi feciorul, să-mi spui unde-i cartea vieții mele ?

Dascălul stătut o clipă pe gânduri, își aduse aminte de vorbele ursitoarelor și zise :

— Cartea vieții tale stă deschisă în chilia de piatră dela Izvorul Iordanului ; du-te și ți-o iea.

— M'oiu duce, tată, dar mai înainte de pornire trebuie să te omor. Cine se măsoară cu rânduiala lui Dumnezeu, vrednic de osândă este ; cine ascultă sfaturile tainice ale ursitoarelor, după hotărârea lor se cuvine să moară !

Luă apoi o secure și ridicând-o în sus, îi despică în două oasele capului. Pe urmă, sărută mâna maică-sei, îi ceru iertare și plecă la drum,

Și la sfârșitul anului
Ajunse la izvorul Iordanului,

la chilia de piatră.

Înăuntru eră o masă săpată în stană și un covor frumos peste dânsa, iar pe covor sta cartea zilelor lui Petrea. În cartea asta a vieții se află, ci-că, scris tot ce are să pătimească omul în lumea lui Dumnezeu, de când se naște și până când moare.

Toate după rânduială pân' acū, dar Petrea stătut pe gânduri :

— Unde mă duc eu ? se întrebă dânsul.

Și deschizând cartea, ceti.

— Să te duci, să te răsoești cu Șuga, feciorul *babei Răcoroaii*, dușmanul Zânei făr' de tată !

Ce să facă ! Porni, întrebând din om în om, din sat în sat, din târg în târg, peste țări și mări, până când dădū Dumnezeu și ajunse și la curțile cățalușei celeia, hapsâna Răcoroia care mănca numai carne de om.

Baba, bună-bucuroasă că i-au venit în mână bucate dulci pentru ospăț, îi zice :

— Bine-ai venit la noi, voinice ! Dar ce mai veste-poveste ?

— Venii cu treabă pân' la Șugă, feciorul dumitale, răspunse Petrea.

— Ai, și ți-i lucru cu grabă, cum văd eu. Ia poftim în casă, drumețele, și te mai hodinește o leacă.

Petrea căută în carte și ceti tot ce-i trebui, și apoi ascultă și de îndemnul babei.

— Până una alta, dragul mătușii, te-ai ruga să ieai oamenii aceștia morți și să-i svârli în cuptor ca să se pârljească cum se cade, că eu mă suiu în pod. Am acolo pușintel de lucru și viu îndată.

Da' Petrea, știind că cotoroașă de babă se suie în pod ca să-și ascută dinții, îi zise :

— Aleu, mătușă Răcoroaie, da' cum socotești dumneata c'aș putea face eu una ca asta ? Nu vezi ? Căruțul ista-i mititel și scurt și oamenii is cât o prăjină de lungi. Cum să încapă ei, de ; spune și dumneata : se poate ?

Baba făcu niște ochi cât pumnul, și zise :

— I, că nepriceput te-a mai făcut mă-ta ! Ce dracu, par'că ești crescut în pădure !

Și baba, ca să-i arate, se sui în cărucior, își puse capu'n piept și genunchii sub barbă și se făcu ghem. Lui Petrea atâta-i trebuia : mâna repede pe căruț, și fă-i, voinice, un vânt, să se oprească toc-mai în fundul cuptorului plin cu jăratec. Căruțul durue în pară și baba Răcoroaie pocnește în mijlocul jarului, dar nu așa, ca un ou pus în spuză ca să se coaca, ci ca o gură de tun, umplută pe de-a'ntregul cu iarbă de pușcă !

S'a fost cutremurat pământul, nu altceva¹.

1. Acest episod, cu aruncarea babei în cuptor, îl aflăm și în alte legende, dintre cari cea a *Capcânilor* sună precum urmează :

Puțini oameni or fi, cari să știe cum au fost *Capcânii* ori *Capcăunii*. Despre dâșii atâta cunosc eu că surori n'aveau, ci numai o mamă care-i naște, iar la bătrânețe îi îngropă, și baba rămâneă veșnic în viață.

Capcânii nu mâncau decât carne de om coaptă 'n cuptor, și de asta dâșii umblau să-i prindă, iar mă-sa îi cocea. Mama Capcăunilor își făcuse vase mari de fier, cu câte patru roate, și stăteau la gura cuptorului. În ele se suiau sârmanii, oameni, iar baba le făcea vânt, să-i prăjească în foc.

În mâinile Capcăunilor pică odată un copil. Baba îi spuse să se suie în covata de fier, dar baietul nu voi, ci se prefăcu nepriceput,

— Sui, băiete, în covată !

— Sui, mătușă, și-mi arată !

Și baba s'a suit ca să-i arate, dar nu mai avu vreme să se dea jos, căci s'a trezit în cuptor, de unde au scos-o alde fiu-so, prăjită-rumenită, gata !

Iar Șugă, feciorul babei, dela castelul Zănei tăr' de tată, cum aude, din vânturi miroase a primejdii și vine văjâind :

— Ce-ai făcut, hoțule ?

— Faptă bună, poruncită de Dumnezeu, răspunde Petrea.

— Și nu socoți că vorbești făr' de măsură ?

— Cugetul mi-i în cap și vorbele pe limbă !

— Ei, băiete, băiete, ori ești cinevă, ori vrei să mă sparii pe mine !

— Cu spaima nu umblu, că nu te știu așa de fricos, ci lăsa-ți odată nedumerirea și hai la luptă pe vieață și pe moarte. Alege-ți !

Căpeaunii ceia or mai fi trăind poate și acum, dar izvorul lor secând, odată cu dâșii li se va stânge și neamul. (După spusa fratelui meu Vasile, com. Țepu, jud. Tecuciu).

C. Teodorescu, în *Șezătoarea*, I, p. 232-5: «...că tare de mult, au intrat Tătarii în țară aici și între mulți robi ce au luat, eră și o fată mare de loc dintr'un sat din apropierea târgului Neamț.

Pe acești robi, ducându-i în țara tătarască, după ce i-au împărțit între ei, fata și încă cu alți câțiva au fost luați de un tătar, duși acasă și aleși : pe cei tineri puși în cușcă mare de fier, iar bătrânii lăsați pe afară și întrebuințați la diferite munci. În cușca unde a fost vârită fata cu ceilalți tovarăși, erau deja mai mulți oameni tineri și copii. Acolo le da demâncare numai pâne cu miez de nucă ; și fata vede că din timp în timp scotea câte unul care eră mai gras și pe care nu-l mai aducea înapoi. Pe aceștia-i mâncau, după ce-i frigeau în chipul următor : aveau un cuptor mare, pe care, după ce-l înfierbântau, aduceau un rob îngrășat, și punându-l pe o teleguță anume făcută, ca o lopată cu roate, îl repeziau în cuptor de viu, astupau apoi la gura cuptorului, și după ce se frigea, îl scoteau și mâncau.

Într'o zi, ducându-se Tătarii toți de acasă, a rămas numai o Tătaroaică bătrână, însărcinată să gătească bucate, pe când or veni ceilalți. Baba vine și scoate tocmai atunci pe acea fată din cușcă, o duce la cuptor și-i arată să se suie pe lopată.

Baba zice :

— Pas, fată,

Pe lopată !

— Pas, babă, de-mi arată,

răspunse fata.

Baba, crezând că fata voește ca ea să-i arate cum să se așeze pe lopată, s'a pus să-i arate. Indată însă ce fata a văzut pe baba pe lopată, repede i-a făcut vânt în cuptor, a astupat la gura cuptorului, apoi ieșind de acolo, și nevăzând pe nimeni prin casă sau împrejur, a dat drumul la robii din cușcă și așa au fugit cu toții.

— Din armuri nu ne-om bate, vorbi feciorul Răcoroaiei, că arma i poznașă ; din trântă ne-om încercă, voinice, că trânta-i dreaptă și de Dumnezeu lăsată ; iar mai înainte, să ne punem la masă și să ne ospătăm ca frații.

Bucatele s'au întins ca ieșite din pământ, dar Petrea gura pe ele n'a pus ; l-a lăsat pe Șuga să mănânce, și când ticălosul s'a săturat și l-a poftit pe voinic la trântă, Petrea a și sărit. Sta soarele în prânzul cel mare, când cei doi se apucară pe după umere : hai, hai, întâiu tot pe loc, pe loc, pe urmă cu brațele tot mai înveninate, iar către amiază, lupta lor eră o urgie nu altceva. Pe Petrea îl ajunsese foamea și setea.

Și soarele înțepenise deasupra capului și ardea cumplit.

Atunci deodată se văzù venind din brăul sfântului soare o porumbiță cu o sticluță de apă în unghii.

— Strophește-mă pe mine, porumbițo, strigă Șuga afurisitul, că dacă nu, teucid.

— Ba răcorește-mă pe mine, Zână-Zânișoară, că pentru tine îmi primejduesc vieța!

Vezi, Petrea știă din cartea lui tot ce aveà să i se întâmple !

Și cum spun, porumbița se lăsă ușoară și-l răcori pe feciorul dascălului. Petrea căpătă putere, apucă pe Șuga vicleanul pe sub coaste și-l întinse pe pământ, fără zile. Așă ! Pe urmă îl asvârlî în cuptor, să-l mistuească focul, iar după asta, scoțându-i afară scrumul, îl svârlî în vânt, ca nici pulberea să nu se mai aleagă de dânsul !

Acuma nimica alta nu-i mai rămânea de făcut, decât să plece spre Zâna făr' de tată, din cel castel măreț, departe, departe. Ce să-l înfrângă pe dânsul greu drumului ! Când sufletul tău sboară pe aripa dragostei, mergi și puțintel îți pare dacă ai picioare ori ba, dacă ți-i foame, dacă ți-i sete, ori nu !

A mers și-a ajuns și Zâna cea năzdrăvană, simțindu-l pe aproape, i-a ieșit înainte ca să-i mulțumească pentru înfrângerea lui Șuga.

— Las, nu-mi mai mulțămî, grăi Petrea, că și eu îți sunt dator cu ceva.

Pe urmă s'au pus la vorbă despre una și alta, și tăinuind așa, s'au apropiat din ochi și din inimă, s'au sărutat și s'au cuprins în brațe. Și-a vorbit Zâna :

— Petre, logodnică îți sunt, dar nevastă nu ți-oiu fi, până

când nu-i învia pe tatăl meu, bolovanul ista de piatră, vrăjit de atâția ani de baba Răcoroia și de feciorul ei.

Petrea căzu pe gânduri, și deschizând cartea zilelor lui, ceti cu băgare de seamă, se luminează și zise :

— Dă-mi, mireaso, două sticlute.

Zâna i le aduse, el le pune în brâu, își luă rămas bun și plecă mai departe. Incotro? Spre cei doi munți, cu vârfurile în nouii cerului, dușmani de mii și mii de ani, cari se bat pururea capete în capete, a vrăjmășie. Din răsboirea lor, purced două izvoare, unul de apă vie și altul de apă moartă.

I, Doamne, Doamne, bune-or mai fi apele acelea, dar cine focul negru să se poată apropii de munți și să iea o picătură, două !

Petrea se odihni o leacă la picioarele lor, și deschizând cartea, ceti :

— Când a sta soarele 'n cruce, munții și-or conțeni lupta pentru o clipă ; cine se bizue, iea apa și fuge.

Feciorul așteptă, soarele ajunse drept deasupra, și cei doi munți vrăjmași se opriră. Petrea se repezi ca un smeu, luă în cele două sticlute apă vie și apă moartă, și cu multă bucurie în suflet porni înapoi spre logodnica lui.

Ajunse la castel, stropi stana de piatră întâiu cu apă moartă, pe urmă cu apă vie, și împăratul, tatăl fetei cel adormit de atât amar de ani, se trezi, se frecă la ochi și zise :

— A, măi draga tatii, că mult mai dormii și eu !

Și-i răspunse fata :

— Ei, tătucă, dormiai dumneata mult și bine, dacă nu eră Petrea voinicul ca să te trezească pe dumneata din somnul de moarte, iar pe mine să mă scape de rușine !

Pe urmă s'au pus tustrei la povestit, și înțelegând împăratul cum stă pricina, împreunat-a mâinile feciorilor lui și datu-le-a blagoslovenie împărătească ; ba în grabă vesti și noroadale lui cele multe, că peste puțin își va nunti fata.

Nunta i-a fost mare și minunată, că pe atunci toate erau din îmbielșugare pe pământ, iar nu ca astăzi.

Să mă credeți !

După nuntă, de, traiu, dragii mei ; câte un necaz, așa, au avut și ei ca orișicare om, mai ales când muri împăratul, dar multă vreme nu i-a usturat inima. A murit ? Dumnezeu să-l ierte și pe noi să ne povățuească. Că vedeți, Petrea se ridicase acuma împărat.

Și a domnit ani și ani spre fericirea noroadelor, cincizeci de ani, dacă nu și mai mult. Împăratul a îmbătrânit și împărăteasa așijderea. Într-o bună zi, cade Zâna bolnavă la pat și se duce. Petrea-împărat o îngroapă cu multă jelanie și apoi, văzând că nu are urmaș, alege din cuprinsul împărăției lui pe unul, voinic la trup și luminat la minte, îl pune în scaun, împarte milostenii tuturor nevoeșilor, își iea rămas bun dela toți, și pleacă 'n lume.

Și cum eră el bătrân, mult i-a trebuit să meargă, până să ajungă la chilia de piatră dela izvorul apei Iordanului. Acolo s'a călugărit întru numele Domnului spre ispășirea păcatului cel mare.

După vieța de schivnic, Dumnezeu îi încercă de mai multe ori credințele și aflându-l sfânt și curat, îl luă cu sine în pământurile tainice ale cerului, unde noroadele cerului sunt înmiit mai multe ca pe pământ. Acolo șeade și astăzi lângă Dumnezeu și-l slujește cu credință, ținând în mână cheile raiului.

Aceasta este povestea *Sfântului Petru, dela Izvorul Iordanului*, și alta nu mai cunosc¹.

Cu toate acestea, pe alocurea întâlnim povestiri cari arată oarecari legături între acest sfânt și anumite locuri; așa, prin județul Mehedinți, găsim legenda *Babelor* sau a *Babei-Dochia*, pe care o înșirăm în cele ce urmează:

Putin mai în sus de insula Banului (Mehedinți), aproape de cataracte, în marginea Dunării, se înalță un *spic* de stâncă, din mulatele d'aci, pe care, privindu-l cinevă din depărtare, i se pare că vede două chipuri de om, ca niște statui de piatră înfipite în stâncă: unul este mai mic, altul mai mare. Numai privind d'aproape, se poate cinevă convinge că aceasta nu este o producție de mână omească, ci un joc al întâmplării, al naturii.

Aceste stânci se numesc *Babele* sau *Baba-Dochia*.

În apropiere se află un alt *spic* de munte, unde se deschide o mică câmpie; aici se află o cruce de piatră, înaltă aproape de doi metri, care se numește *Crucea lui Sf. Petru*. Împrejurul acelei cruci pământul este foarte prăbușit de săpături și gropi făcute după timpuri, de oameni d'acei ce visează desgropare de comori de bani. A fost un timp când chiar guvernul a autorizat așa săpături, cu scopul de a găsi bani. Se înțelege că la acele săpături n'au fost alți oameni, decât d'aceștia cari nu caută decât bani. Nici atâta nu știaș

1. Dict. de fratele meu Leon, com. Țepu, jud. Tecuciu.

acești oameni, că Sfinții niciodată n'au îngropat bani, sau ei cred în fabula celor trei șeici pline cu galbeni.

Această fabulă însă, se referă la un pustnic, anume Pătru. Tradiția *Babelor* este aceasta :

«Pe când *Sf. Petru* [care trăia prin acele părți] se găsea tare bolnav, a trimis pe niște babe după buruieni de leacuri, în țara sârbească, cari au întârziat foarte mult venirea lor și pe când Sfântul era aproape a-și da sfârșitul, văzând că ele nu mai vin, a trimis în două rânduri în calea lor, să privilegheze din sprinceana munților, dacă se văd venind, și i s'a spus că nu se văd, iar a treia oară, pe când Sfântul își dăte ultima suflare, i s'a răspuns că babele se văd odihnind pe o piatră din apropiere. Atuncea Sfântul le-a blăstămat zicând : «*Steiu de piatră să se facă !*», și așa au rămas până astăzi ! »¹.

Am zis mai sus că pretutindeni *Sf. Petru* se înfățișează, după felurite povestiri populare, ca un tovarăș al lui Dumnezeu și nu al Domnului nostru Isus Hristos. O singură povestire însă pomeneste și de Isus Hristos, pe care o dăm și noi, sub numele de *Planul Sfântului Petru*.

«Domnul nostru Isus Hristos, în marea sa milostenie pentru neamul omenesc, merse odată în iad, ca să cerceteze pe păcătoșii ce se muncesc acolo și să vadă de nu este vreunul care să-și fi ispășit păcatele și să aibă parte de îndurarea sa cea mare, ca să-l ierte de osânda de veci. Domnul Hristos era cu *Petre Apostolul*.

După ce străbătut iadul în pieziș și curmeziș, Domnul Hristos ieși afară. Petre se uitase acolo, privind la chinurile cele grozave ale păcătoșilor și nu băgă de seamă când ieși Domnul Hristos.

Trezindu-se din *uitucia* lui, Petru se văzu singur-singurel în mijlocul a milioane de draci, cari se uitau la dânsul cam chiorș, și începură a-l lua fiori de pe la spate, și hât în sus, hât în jos, nu găsi ușa pe unde să iasă ; căci se află în adâncimele cele mai de jos ale iadului.

Ce să facă el, să iasă de acolo ? Se întrebă și nu-i venia la socoteală ca să pată vreo *alagea*. Să stea acolo, nu prea îi da mâna, să nu-i vie poftă diavolului, să-l înhațe și pe dânsul. Ce să facă

1. V. Dimitrescu, *Monumentele ist. din Mehedinți* în Rev. p. ist. arheol. și filolog., I, Vol. I, p. 164-5. Vezi mai pe larg despre aceasta în *Calendarul Revistei «Ion Creangă»* pe 1911, p. 33 și *An. Ac. Rom. Desbaterile*, 1909-10, p. 8.

dar? O întoarse și el la șiretlic, și deci se prefăcù că iea măsura iadului cu o ață ce se află la dânsul din întâmplare.

Incepù dar a bate la țarușe în lung și în larg cu niște bețe ce găsi pe acolo și se făcea că tot socotește și tot înseamnă mereu.

Tartorul dracilor văzându-l, trimise un *scoloian* de drăcușor la dânsul, ca să afle ce face. Acesta alergă într'un suflet, și apropiindu-se, îl întrebă:

— Ce faci aci, Petre?

— Ce să fac! Iacă, ieu măsură, ca să clădesc o biserică.

— Aci biserică?

— D'apoi da.

Drăcușorul se repezi înapoi cu limba scoasă, de-i sfârâiau călcăile, și gâfâind spuse tartorului cele ce auzise.

Acesta trimise îndată p'un alt drac mai în vârstă, ca să poftască pe Sf. Petre afară. El se arătă Sfântului.

— Petre, zise dracul, domnul meu te pofteste să-ți ieai ale trei fuioare și să te cari d'aci.

— Aceasta nu va fi, răspunse Petru; eu sunt adus aci ca să fac biserică și biserică voi face.

Auzind tartorul de unele ca acestea, făcù un semn și toți dracii mari și mărunți, bătrâni și tineri s'adunaseră pe lângă dânsul.

Nu știu ce le șopti la ureche, că unde mi se repeziră necurații frunză și iarbă, asupra Sfântului Petru, îl luară cu nepusă masă, îl duseră pe sus până la poarta iadului și-l îmbrânciră afară.

Sf. Petre se bucură, nu se bucură, când ieși afară la lumina, dar dracii știu că se bucurară, când se văzură cotorosiți de-un mosafir ce le sta ca gunoiul în ochi, pentru care îl și scoaseră din iad ca pe o măseă stricată din gură¹.

Nici aici însă, această însoțire nu are un caracter particular. In locul lui Hristos s'ar putea socoti fără nici o pagubă Dumnezeu și înțelesul povestirii n'ar suferi întru nimic. Rămâne dară lucru lămurit că poporul își închipue pe Sf. Petru ca mâna dreaptă a lui Dumnezeu, cu care odată a umblat prin lume², care ține cheile

1. P. Ispirescu, *Poveștile uncheașului sfătos*, București 1907, p. 324-6.

2. Ion Creangă, *op. compl.* Buc. 1906, p. 255 (Ivan Turbincă)... «Și cum merge Ivan șovăind, când la o margene de drum, când la alta, fără să știe unde se duce, puțin mai înaintea lui mergeau, din întâmplare, pe o cărare lăaturalnică, Dumnezeu și cu Sf. Petru vorbind ei știu ce...» — I. T. Mera, *Din lumea basmelor*, Buc. 1906, p. 90: «...bătù Dumnezeu cu

raiuului,—prin raiu înțelegându-se nu numai fericitul locaș al drepților, dar și locul unde stă Dumnezeu cu toți Sfinții. Aici Sf. Petru e un fel de portar¹.

Ne-ar fi peste putință să înșirăm toate povestirile cari ne-ar grăi despre Dumnezeu și Sf. Petru; totuș vom da numai câteva, spre a înțelege mai bine acea legătură dintre Creator și Sluga lui dreptcredincioasă, și mai ales spre a vedea, cum firea veselă a poporului nostru răsare aceeaș, chiar și acolo unde fiind vorba de lucruri sfinte, ne așteptăm la ceva serios.

Întâia povestire sună precum urmează:

Sf. Petru fiind om cu trup și suflet, îi veni într'un rând dor de lumea noastră, unde aveă, poate, dacă nu neamuri, apoi cel puțin nrmași dintre ai lui ori măcar cunoscuți și prieteni. De aceea ceru voie lui Dumnezeu să-l lase pe pământ, ca să mai petreacă și dânsul puțin. Dumnezeu îl slobozi și Sf. Petru coborî din cer.

La noi pe pământ, ca la noi: veselie și toate cele bune, căci se întâmplase să fie anul cu roade îmbielșugate. Oamenii mâncau, beau și se veseliau și cu dânsii s'a fost prins și Sf. Petru.

Iar la veselie omu-și uită de necazuri și Sfinții de Dumnezeu.

Sf. Petru la ușă și cerură conac pentru noapte. Pentrucă, mă rog d-voastră, creștini buni, pe atunci nu erau vremurile așa stricate și oamenii nu atât de răi ca acuma, și *Tatăl din ceruri, cu Sluga lui credincioasă*, cutezau să umble prin rândurile păcătoșilor, nu ca astăzi, că suflet de om nu a văzut sfințele lor fețe...». — N. Constantinescu-Argeș, în *Viața literară*, I, No. 37, p. 8: «Pe când umblă *Dumnezeu și cu Sf. Petru* pe pământ, au nimerit la un lemnar». — Fl. Cristescu, *idem*, I, No. 21, p. 7: «A fost odată ca niciodată, de mult, mare, de mult, de când umblă *Dumnezeu cu Sân-Petru*, pe pământ, schimbați în doi moșnegi bătrâni, bătrâni ca vremea și albi, albi ca zăpada... Mergând ei așa, iată că au ajuns după urmă pe doi moșnegi bătrâni și gârboviți, de par'că ar fi dus sute de ani în spate. Erau *Dumnezeu și cu Sf. Petru*, prefăcuți în oameni și coboriți pe pământ, să cerceteze mai de aproape lumea și să mângâie cu bunătațea lor pe cei nedreptățiți. — *Ion Creangă*, II, p. 61: «Eră odată o vreme, când *Dumnezeu și cu Sf. Petru* umblau pe pământ. Pe atunci lumea eră bună și pământul curat. Astăzi *Dumnezeu și cu Sf. Petru* nu mai umblă pe pământ, pentrucă lumea s'a făcut de tot rea și pământul este cu totul spurcat...»

1. *Ion Creangă, op. cit.*, p. 265: «Moartea atunci neavând încotro, se băgă în turbincă și acuși icnește, acuși suspină, de-ți veniă să-i plângi de milă. Iară Ivan legă turbincă la gură cu nepăsare, ș'o anină într'un copac. Apoi începe a bate în poartă [la Dumnezeu]. *Sf. Petrea* atunci deschide, și când colo, se trezește cu Ivan...»

Aşa s'a întâmplat că şi Sf. Petru îşi uită de cer şi nu se înturnă la slujbă decât după patru săptămâni de zile, când Dumnezeu îl întreabă :

— Ei, Petre, ce mai fac oamenii pe pământ? Îşi mai aduc aminte de mine? Mai pomenesc numele meu ori ba?

— Mai nu, răspunse Sfântul, atâta doar am auzit cât am stat pe-acolo, că o femeie săracă te mai pomeniă şi se mai rugă ție, că-i arse casa focul şi nu mai aveà unde să se adăpostească.

Dumnezeu tăcù şi peste un an dădù secetă cumplită. Toamna trimise pe Sf. Petru pe pământ, iar acesta plecă bucuros. Mult însă nu stătù, ci se întoarse curând, iar Dumnezeu, cum îl văzù, îl şi întreabă :

— Ei, Petre, mai gândesc oamenii la mine, ori ba? Auzitu-i-ai rostind numele meu, ori nu?

— O, Doamne, cum să nu-l rostească şi să nu ți se închine ție, când atâta amar au pe capul lor! Că-i secetă mare pe pământ şi aproape nu mai au cu ce trăi.

— Lasă, Petre, din când în când şi acestea-s bune, ca să nu se rătéască lumea de tot!¹.

A doua legendă, în care, după credința poporului, vedem de-asemenea partea omenească rămasă în persoana Sf. Petru, zice :

«Pe când umblă Dumnezeu cu Sf. Petru pe pământ, ist din urmă se încumetri cu un țăran. Odată, cum mergeau pe drum, zise Dumnezeu lui Sf. Petrea :

— Petre, anul ăsta n'are să cadă nici un strop de ploaie pe pământ!

Cum auzi Sf. Petre cuvântul Domnului, se şi gândi la cumătru-su, să-i facă un bine, să-l înştiinţeze că n'are să ploaie şi să nu mai facă cheltueli cu aratul şi sămănatul anul acela. Întâlnindu-se în târg, îl înştiinţă despre spusa Celui-de-sus. Dumnezeu ştià de fapta Sf. Petre.

Cu toate că anul acela n'a plouat de loc, pământul a dat roade cu mare îmbielşugare; toată lumea scăpă la roade frumoase, numai cumătrului lui Sf. Petrea îi rămăseseră ogoarele pârlomagă, pline de holeri şi buruiene.

Sf. Petrea a văzut-o c'a greşit-o şi el.

Stând odată de vorbă cu Dumnezeu, îi spuse şi păşania cu cumătru-su.

1. *Amicul poporului român*, X, p. 281.

Dumnezeu îl mustră că nu ține în taină ce-i spune.

— Ce să fac, Doamne, că omul are o casă de copii și rămâne pieritor de foame, dacă nu plouă.

— Am știut de-atunci, Petre, de fapta ta; rău faci că te amesteci unde nu-ți fierbe oala, dar iacă te iert. Du-te de spune cumătru-tu să strângă ceea ce a crescut pe ogoare și să le dea foc, și ce va căpăta, a lui să fie.

Sf. Petre, mulțămind lui Dumnezeu că scăpă o casă de pîiere, povățuî pe cumătru-su ce să facă.

Omul ascultă sfatul Sfântului,—da' cam cu inima îndoită—, și făcî din ciulinii și dudăul de pe ogoare, pe vremea secerîșului, câte un stog pe fiecare ogor, și dădî foc buruienilor. Când colo, ce să vezi? Unde fusese sămănat popușoiu, se făcură niște grămezi de popușoi cât casele, și unde fusese sămănat grâu, niște girezi de grâu ca la boierii cei mari; și așa în toate ogoarele s'a revărsat în locul lipsei bunătatea lui Dumnezeu.

Oamenii din sat, văzînd minunea asta și socotind că și lor le va da Dumnezeu ca și cumătrului lui Sf. Petrea, începură și ei să strângă chiar holdele ce le aveau, să le facă grămezi și să le dea foc.

Dumnezeu însă, nu le dădî nimic, ca să priceapă ei că «la-comul mai mult păgubește». Și avură ce se blăstămă de pacostea ce dăduse peste ei și de prostia ce făcuse¹.

A treia legendă, îndestul de glumeață de altfel, pe care o știu și o spun Românii de prin jud. Ilfov, zice:

În vremea aceea, când Dumnezeu și Sf. Petru umblau pe pământ, îndemnînd pe oameni la fapte bune, dracul pe semne,—că altcineva n'a putut, puse la cale pe Sf. Petru să dorească în ascunsul inimii sale, să fie în locul lui Dumnezeu și să cărmuească astă lume, cel puțin o zi și o noapte.

Intr'o dimineață, pe când se apropiau de un sat, așezat la poalele unui deal mare și prăpăstios, numit «Dealul caprelor»,—căci numai de ele putea fi urcat și numai de ele puteau fi păscute firicelele de iarbă ce creșteau ici-coleă și printre bolovații de piatră numai,—Dumnezeu a zis:

— Știu ce plănuiești în adîncul inimii tale, Petre; fie ție după cum dorești și chiar de pe acum vei cărmui pământul și toate

1. M. Lupescu în *Șezătoarea*, VII, p. 139-40.

câte sunt pe el, dela dobitoacele cu patru picioare și până la paserile cerului și viețuitoarele ce înoată pe ape și cele ce se târăsc pe pământ; vei cârmui cursul soarelui, al lunii și al celorlalte planete și lumi nenumărate, presărate în văzduhuri de mâna mea. Inșă, vezi !

Și aici Dumnezeu voiă să povățuească pe Sf. Petru cum să-și îndeplinească slujba cea nouă, dar tocmai atunci trecu pe lângă dânsii, dându-le «buna dimineata», un biet om sărac c'o capră, căreia, ajungând în marginea dealului, i-a dat drumul zicând :

— Dumnezeu să te păzească.

Și se întorseră în sat.

— Auzi, Petre ? zise Dumnezeu ; omul acela și-a lăsat capra în paza ta, ca unul ce-mi ții locul. Vezi dară de dânsa !

Sf. Petru n'a așteptat să fie poftit a doua oară și s'a dus după capră, iar Dumnezeu și-a văzut înainte de drum.

Capra începui să rupă ici un fir de iarbă, colea un mugurel, și acum eră în vârful unei stânci înalte și anevoioase de suit, iar în clipa următoare, veselă și sglobie, se scoboră printre spinii deși, în câte o prăpastie adâncă. Sf. Petru fiind silit să alerge după dânsa, a ajuns-o, a prins-o cu mâna stângă de coadă, iară cu dreapta i-a lăsat vreo câtevă cu toiagul său pe spinare, căci eră tare amărit pe dânsa, pentru toate câte i le făcuse peste zi. Până atunci, caprele aveau coadă lungă cum au toate celelalte animale, iar de atunci nu mai au.

Sf. Petru cu spaimă privi coada din mână, când iată că veni și omul după capră ; și văzându-și dobitocul fără de coadă și pocit cum e mai rău, iar pe Sf. Petru cu coada în mână, nu mai stătu la chibzueală, ci-l luă pe Sf. Petru de păr și-l trânti la pământ, de credeai că n'a mai fost pe picioare de când e lumea. Apoi, cu unbăț sdravăn, mi-l snopi măr. Pe urmă a plecat acasă cu capra fără de coadă, căci ce eră să mai facă bietul om !

Pe drum s'a întâlnit cu Dumnezeu care, văzându-l cât de amărit și necăjit e, i-a vindecat capra de coadă, și de atunci încoace caprele nu mai au coadă, ci numai un semn de coadă.

Cu hainele sdrênțuite ca vai de lume, cu fața, mânilor și picioarele pline de sânge și înțepate de spini, obosit și mort de foame, Sf. Petru a venit smerit înaintea lui Dumnezeu și s'a rugat cu lacrimile în ochi să-l ierte pentru că a îndrăznit să dorească ce-a dorit. S'a rugat apoi să fie scutit de sarcina ce-i momise cugetul.

Dumnezeu, bun și milostiv cum este și a fost întotdeauna, i-a ascultat rugăciunea și l-a făcut—pentru că tot doriă o slujbă — *chelar* la raiu, în care slujbă e și până acuma, căci mai mult nu i-a trecut prin gând, nici poște nebune prin minte ¹.

A patra legendă, cunoscută aproape pretutindeni, sună astfel :

Odată mergând Dumnezeu și cu Sf. Petru pe un drum, văd o fată tânără, frumoasă și harnică, dând zor să isprăvească mai repede secerișul. Dumnezeu văzând-o astfel, o întreabă :

— Da' bine, mă fată, tu când o să isprăvești de secerat,—că văd că ai, de nu-ți pot spune!

Dar fata :

— Când o vrea Dumnezeu, că el este mare ; fata nu-l cunoșteă pe Dumnezeu.

Atunci Dumnezeu zise lui Sf. Petru :

— Vezi, Pêtre, fata asta cât este de harnică ? O să iea de bărbat un păcătos și-un leneș. Sf. Petre a tăcut. Mergând mai departe, dau peste o altă fată care mai aveă un colțișor de secerat. Dumnezeu o întreabă și pe dânsa :

— Dar tu când o să isprăvești, fată, că ce mai ai!? Dar ea :

— De-o vrea Dumnezeu, de n'o vrea, eu tot o să isprăvesc pînă 'nserat.

Dumnezeu îi spune încet lui Sf. Petru :

— Vezi Petre ? asta o să se procopsească, că 'n totdeauna trebuie să se unească unii mai răi cu alții mai buni, ca să se ție.

Atunci Dumnezeu îi dă niște dureri fetei așteia, încât n'a mai putut să secere de loc, așa că tot n'a isprăvit de secerat până seara. Și tot mai mergând mai departe Dumnezeu și cu Sf. Petru, dau peste un porcar păzind porcii, ce dormiă cu fața în sus. Dumnezeu îl întreabă când l-a sculat :

— Dar bine, mă omule, încotro sunt satele, că par'că pe-aici erau odată.

Dar porcarul, de-abia mormăind, zice :

— Incotro sunt porcii cu coadele.

Atunci Sf. Petru la vorba asta se repezi și-i dete o palmă porcarului ; iute Dumnezeu îi zise :

— De ce dai Petre ? Nu știi că în loc de una o să ieai două dela păcătosul ăsta ?

1. I. Encescu în *Familia*, XXXVIII, p. 246.

Sf. Petru se cam miră.

Trece vreme, vine vreme, se întâmplă că iar călătoresc Dumnezeu și cu Sf. Petru și înnoptează lângă un sat. Neavând unde să tragă și să doarmă, intră 'n sat și nimeresc tocmai la acel porcar, care luase de nevastă pe fata cea vrednică,—însă numai Dumnezeu știă. Apoi întreabă pe femeie dacă n'au și ceva demâncare. Femeia face ce face și le dă să mănânce și apoi se duse să-i culce,—firește însă, amândoi într'un pat. Mai târziu vine și bărbatu-său beat mort, făcând o gură de sculă tot satul. Dar femeia, mai cuminte, îi iese în cale și-i spune să facă gură mai puțină, că sunt niște oameni cari dorm în casă.

Auzind vorbele astea, se și repede în casă c'un ciomag în mână, zicând că ce caută în vremea asta oameni la casa lui. Și jap! trage una lui Sf. Petru,—că el eră la margine. Mai face el gură prin casă, ba mai muștrând pe nevastă, ba una, ba alta, până iese pe afară. Atunci Sf. Petru roagă pe Dumnezeu să se dea și el la margine, «că mie mi-a rupt oasele». Dumnezeu se învoește. Bărbatul vine iarăși zicând :

— Stăi, că ăstuia dela margine îi mai detei una de cheltueală, dar ălui dela părete nu.

Și iar jap! cu ciomagul în Sf. Petru, și apoi pleacă. Atunci Dumnezeu zice :

— Vezi, Petre? Nu ți-am spus eu că în loc de o bătaie o să ieai două? Și că fata asta n'a avut noroc? ¹.

O variantă a acestei povestiri, culeasă din Bucovina și scrisă mai pe scurt, zice :

«Merg [Dumnezeu și cu Sf. Petru] mai încolo și găsesc un flăcău leneș; îl chemă *Motofleață*; a cerut dela Dumnezeu să-i pice în gură o pară ², apoi a cerut să i-o mestece. Sf. Petru s'a mâniat. — Eu mă duc să-l bat, Doamne! Nu-l bate, Petre, că pentru o

1. Reny (N. I. Dumitrescu) în *Floarea Darurilor*, II, p. 78-9, culegere din Dolj. Variantă bucovineană la întâia parte din povestire, în E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 1250, și alta din jud. Muscel în R.-Codin și Miha-lache, *op. cit.*, p. 74-6.

2. Zicala generală :

Pară mălăeață

În gura lui Nătăfleață,

zugrăvește pe omul norocos, dar mai ales leneș, care așteaptă să-i vină toate de-a gata.

bătaie, vei mânca două băți ! Sf. Petru tot l-a bătut. —Vezi, Petre, a zis Dumnezeu, leneșul acesta are să iea pe fata cea harnică...¹.

A doua variantă a acestei povestiri, tot din Bucovina, spune că umblând Dumnezeu cu Sf. Ilie și Sf. Petru, le-a ieșit Diavolul cu rachiul înaintea și cei doi dintâi n'au bătut, fără numai Petru, care a tot cinstit până s'a îmbătat. De aceea Dumnezeu a făcut așa ca Sf. Petru să mănânce o bătaie dela niște cătane ².

A treia variantă arată că sf. Petru a mâncat trei băți ³.

A patra variantă arată cum Sf. Petru a mâncat două băți dela un om sărac, pe care Dumnezeu îl ajutase, după rugămintea Sf. lui Petru ⁴.

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 1250.

2. *Ibidem*, p. 915.

3. *Ibidem*, p. 914-6: „Sf. Petru a căpătat odată trei băți de-a rândul. Dumnezeu, Sf. Petru și Sf. Pavel tot mergeau ce mergeau și seara veniau de se culcau într'o crăsmă. Sf. Petre se îmbată bine și pe urmă se trântiau toți trei jos să doarmă. Niște cătane veniau și ele totdeauna acolo să bea, și zic între dânselle: —Ce caută bătrânii iștia prin picioarele noastre; ian hai și vom trage unuia o bătaie să nu mai vie. Apucă-l pe ist din margine!

Acela s'a fost nimerit că eră Sf. Petru. Ii trag o bătaie bună. A doua zi vin ei acolo iar să se culce; Sf. Petru zice lui Dumnezeu, ca să se dea el la margine și să-l lase pe el la mijloc.

Vin iar cătanele acolo. —Ce, tot nu s'au dus aiștea? Ian hai și i-om bate și pe ist din mijloc, că ieri l-am bătut pe cel dela margine.

Și iar îl apucă pe Sf. Petru la bătut.

A treia seară, schimbă Sf. Petru cu Sf. Paul; vine el la margine și Sf. Paul la mijloc.

Vin iar cătanele: —Ei, da' groși de obraz îs aiștia; hai și i-om trage și aistui din cea margine o bătaie, că amă pe aiștia doi i-am bătut; poate acela va fi mai subțire de obraz!

Și-i mai trag și a treia bătaie tot lui Sf. Petru. De unde eră el, să-l bată pe Dumnezeu!

Și așa a mâncat Sf. Petru trei băți, dar Dumnezeu anume a vrut așa, pentru că el s'a fost îmbătat... (Povestirea în acelaș loc, p. 915). Dar pe urmă Petrea a cerut dela Dumnezeu, ca să le dea o pedeapsă cătanelor. Și Dumnezeu le-a dat, că au ploaie la manevre.

4. *Ibidem*, p. 916: «Mergea Dumnezeu și cu Sf. Petru. Vede Sf. Petru pe un om cum duce o sarcină de lemne în spate din pădure. —Doamne, zice Sf. Petre, uită-te la omul acesta, cum năcăjește, sârmanul. Da-i ceva să-și cumpere boi, să aibă car cu ce cără, să fie gospodar!. —Îi voi da, zice Dumnezeu, dacă vrăi numai decât, dar ai să vezi că acesta are să te bată.

Dumnezeu i-a dat bani și el și-a cumpărat boi și de toate; și-a

După o cincea variantă, Sf. Petru a suferit bătaie dela un om beat, despre care Dumnezeu îi spusese că nu e beat, ci «câne turbat»¹.

A șasea variantă, asemenea tot din Bucovina, cuprinde lucruri nouă, și de aceea o dăm în întregime :

Dumnezeu după ce a făcut lumea, umblă cu Sf. Petru și cu Sf. Pavel, și atâta au fost umblat, până ce lui Sf. Pavel i s'a fost rupt cămeșa... Doamne, Doamne, zice Sf. Pavel, nu știu ce să fac, că-s negru și rupt și mi-i rușine să umblu așa ! —Da' umblă și așa, că nu-i nimică ; cum umblă oamenii cei săraci ?.

Merg ei, da' Sf. Pavel vede pe gard niște cămeși. —Doamne, gândește el, dacă aș putea să fur cămeșa asta ! —dar nu zice nimică.

Da' oare unde ne-om culcă noi ? întreabă Dumnezeu. În crăsmă, zice Sf. Petrea, că acolo-i tare bine ! —Dacă-i așa, apoi haide, zice Dumnezeu. Sf. Pavel a așteptat să fie noaptea bine, să fie tâlhar cum se cade ; după aceea a mers și a furat cămașa, s'a îmbrăcat și s'a culcat lângă dâșii.

Da' în crăsmă, ca în crăsmă : o mulțime de oameni beți și de toată mâna. Ii văd pe dâșii. —Oare ce vin aiștia, de se culcă aicea ; n'au unde se culcă ? zic niște bețivani și ieau și-i trag lui Sf. Petru o bătaie. Sf. Petru s'a dat din mijloc și l-a dat pe Dumnezeu la margine, da' la cealaltă margine eră Sf. Pavel. Da' pe acela l-ați bătut, zic bețivanii. Bateți-l și pe cel de dincolo ! Și-l bat și pe Sf. Pavel.

cumpărat câmpuri, ba și-a făcut și crăsmă în sat și sta toată ziua la crăsmă, numai seara venia acasă.

Trece Dumnezeu și cu Sf. Petru după o vreme prin satul acela, înnoptează pe aproape de casa lui și se roagă la femeie să-i lase să măie. Femeia le zice : —V'aș lăsa, dar nu mi-i omul acasă și mă tem să nu vă zică ceva ! Ei au intrat în casă și s'au culcat pe laiță : Dumnezeu la părete și Sf. Petru la margine.

Vine omul *bat* acasă și intră înlăuntru : —Da' ce calici îsaicia ? La ce i-ai primit ? Ian stăi să le dau eu, ce umblă noaptea pe la case ! Și merge la Sf. Petru și-i dă o bătaie. După aceea se duce iar la crăsmă.

Iar îl aud că vine. Sf. Petru zice : —Doamne, lasă-mă pe mine la părete... (etc.).

— Vezi, zice Dumnezeu, nu ți-am spus eu că aista are să te bată ?.

1. E. N. Voronca, *op. cit.*, p. 116-7 : «Sf. Petru când a mers la crăsmă, vede un om *bat*... Uită-te, Doamne, ce om bat !. Acela nu-i bat, zice Dumnezeu, e câne turbat !

După ce omul l-a bătut pe Sf. Petru, zice Dumnezeu către Sf. Petru : — Uită-te la omul cel bat !. Ba nu-i om bat, zice Petru, da'-i câne turbat !»

A doua zi Dumnezeu le zice: Vezi, Petre, ție ți-a trebuit crâșmă? Și ție, Pavele, ți-a trebuit să furi cămeșa de pe gard? Aceea-i femeie săracă; Dumnezeu știe cum a făcut ea cămeșa ceea! Iar mergi la fereastră și vezi cum plânge! Amù să te duci îndată, să i-o duci înapoi.

Se duce Sf. Paul și gândește: «Mi-a ajutat Dumnezeu că am furat-o, amù de mi-ar ajutà s'o și pun la loc». Merge și se desbracă și iea cămeșa lui și se îmbracă și pe aceea o pune unde a găsit-o. Da' femeia din casă plângea și blăstămă.

A venit el înapoi, Dumnezeu i-a suflat și i-a îmbrăcat pe amândoi preoțește și de atunci sunt preoții și biserica pe lume. Iar pe dâșii i-a pus să slujească pentru păcatele oamenilor și pentru păcatele ce le-au făcut ei, că până atunci nimeni nu furà¹.

A cincea legendă narează apucăturile omenești ale lui Sf. Petru, precum urmează:

Intr'un rând mergea Dumnezeu și cu Sf. Petru și Paul prin lume, să vadă ce se mai întâmplă printre oameni. Veșnic însă Sf. Petru se plângea că i-i foame și Dumnezeu se cam luase de gânduri de atâta mâncare ce mistuia Sf. Petru. La câteva zile poposesc tustrei pe-un câmp și Sf. Petru, ostenit cum eră, adoarme. Dumnezeu îndată se scoală și cum îl văzù pe Petru adormit, îi scoate mațele și le înșiră pe răchita sub care Sf. Petru odihniă. După aceea mai trece puțin până se trezește și Sf. Petru, și fără să știe despre ceace se întâmplase, pornesc mai departe.

Au mai mers ei cât au mai mers, și la întors le-a fost calea tot pe la răchita ceea. În acest timp însă, lui Petru nu-i mai fusese de loc foame.

Cum ajung la răchită, Sf. Petru o și cunoaște, și întreabă pe Dumnezeu.

— Doamne, ce-i cu răchita asta de s'a uscat într'atâta? Doar nu e multă vreme de când am trecut pe-aici, când am adormit sub dânsa la umbră!

— Dar ție, Petre, îl întreabă și Dumnezeu, de când am trecut pe-aici, ți-a mai fost foame?

— Nu, răspunse Sfântul.

— Apoi uite ce-i: cât timp tu ai dormit sub răchita asta, eu ți-am scos din tine mațele și le-am înșirat pe crângile ei; de asta

1. E. N. Voronca, *op. cit.*, p. 309-10.

ție până acum nu ți-a mai fost foame, căci n'ai mai avut mațe, și de asta răchita o vezi acum *boștora*, căci mațele tale au mâncat-o.

O variantă a acestei povestiri, asemenea din Bucovina, spune că Dumnezeu a înșirat mațele Sf. Petru pe un măr, pe care l-au găsit la întoarcere cu toate frunzele mușcate, pe când mațele țipau și *chiordăiau* de foame.

Din mațele Sf. Petre se crede că se trage *porumbelul* sau *porumbrelul*¹.

Numeroase apoi sunt povestirile și legende din cari aflăm cum Sf. Petru se roagă lui Dumnezeu, în colindarea lui prin lume, ca să facă Ziditorul câte ceva, după placul Sfântului. În acest chip aflăm cum s'a născut *Ungurul*², *Țiganul* și *Armeanul*³ și *Neamțul*⁴.

Dar nu numai Dumnezeu a făcut câte ceva, după cererea lui Sf. Petru, ci chiar el, prin purtarea sa, a avut darul creațiunii și mai ales al preschimbării.

A șasea legendă urmează dară și ne spune cum s'a născut pe lume insecta numită *călugăriță* :

În vremile pe când trăiau Sf. Apostoli, se făcuse mare vrajbă în țara Jidovilor, neștiind pe cine să pună de împărat.

Păgânii umblau roată, roată, pe lângă casele creștinilor, cerându-le *votumul*⁵. Umblară chiar și la Sân-Petru, care pe atunci eră vătaful Apostolilor.

Sân-Petru, înțelegând însemnătatea alegerii aceleia, se sfătui cu ceilalți frați apostoli, că așa se numiau ei între ei, și plănuiră să facă o mare strânsură de popor creștin, pentru a se sfătui cu cine să ție. Și se strânsură mai mulți. Dar după ce, pe vremea aceea, creștinii erau tare împrăstiați și îndepărtați unul de altul, apoi și de frica de păgâni, rămaseră cei mai mulți pe la casele lor, căci doar în vreme vrăjbită, cine dintre cei cu copii mulți și-ar fi lăsat copiii și nevasta singuri, în cap de noapte,—apoi deoarece, pe vremea aceea, creștinilor nu le eră iertat să se întâlnească doi sau mai mulți la olaltă, că de-i vedeau, îi prindeau păgânii și-i uđau cu *fotogen*⁶.

1. E. N. Voronca, *op. cit.*, p. 253.

2. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

3. Dict. de M. Lupescu, directorul orfelinatului «Ferdinand». com. Zorleni, jud. Totova.

4. Idem.

5. *Votumul*, votul.

6. Naftă, petrolu.

Destul că după ce Sf. Petru își strânse vreo câțiva sfinți de ai lui, se puseră pe sfat, că cum ar fi mai cu cale a face.

Unii ziceau una, alții alta, ca *abună-oară* cum zic și azi oamenii pe la strânsuri, dar ca să iasă la ceva sfătuală mai de treabă, ferit-ai Doamne!

Sf. Petru, ca mai învățat, văzând că nu-i modru a o scoate la cale, sculându-se de pe scaunul lui de vătaf, cu glas blând și tremurător le zise :

— Fraților, știm că pentru a putea merge la bătaie, trebuie să ai bărbați bravi și isteți,—asemenea și la noi. Pentru a putea *desmântă* și înțelepți poporul nostru creștinesc, trebuie mai întâiu să avem bărbați și încă oameni pricepuți și înțelepți. Noi însă, cu durere trebuie să v'o spun, că încă atâția bărbați nu avem, apoi știm bine, dragii mei, că dacă poporul păgânesc ar vedea că unul sau altul dintre noi ar umbla pe la casele creștinilor noștri, nu știu zău dacă nu ne-ar lua la ochi. Trebuie deci ca să ne îngrijim altcum, așa că pismașilor noștri nici prin minte să nu le vină de cele ce noi le ursim. Eu, ca mai bătrân, m'am gândit zi și noapte despre treaba aceasta și am ajuns la socoteala, că numai dacă ne vom câștiga femei iscusite și învățate, vom ajunge la ispravă. Ce ziceți de asta ? Oare n'ar fi bine ca noi cei mai bătrâni, ca mai cumiți, să facem un răvaș peste toate femeile creștine mai iscusite și mai înțelepte, și învățându-le, să le dăm drumul pe la casele oamenilor noștri, ca să le spună gândul nostru și dorințele noastre.

Bine, îi ziseră ceilalți învățați.

Nu mult după aceea, strigând, după răvașul făcut, toate femeile mai deștepte, le explicară zi de zi, noapte de noapte, până le înțeleptiră, după cum eră de lipsă, și apoi, dorindu-le drum bun și ispravă bună, le trimiseră pe la cei creștini. Înainte însă de a le trimite, le spuseră că lor nu le este iertat ca să se uite la urmă în ochi, căci ochii altor oameni iscuipați din ochii diavolului, și nici ca să grăiască cu nimeni, căci limba multora varsă venin în sufletul creștinesc.

Toate, după învățătura primită, își înveliră fața, de numai ochii li se vedeau, apoi luându-și merinde, o luară la drum, rugându-se lui Dumnezeu și ținând *postul lui Isus*, nemâncând numai a treia zi odată.

Una însă, și anume *Călugărița*, căci așa o chemă, umblând prin mai multe orașe, unde domnii is mai *cinaș* îmbrăcați și ma

drăcoși ca alți oameni, a dat de un domnișor, coleă, înalt ca o trestie, alb ca spuma, cu mustața răsucită și creată, apoi cu ochii ca de șearpe, și cu gura mică și potrivită, de-ți sloboziă gura apă după el, nici nu alta.

Domnișorul, viclean ca toți domnișorii de astăzi, se puse cu buna, și vorbindu-i câte în lună și în stele, o făcù de Călugărița își uită învățăătura primită și poruncile ce i s'au dat și își destupă fața și a început a grăi de câte numai îi puteau ieși pe gură, până mai pe urmă îi spune domnișorului și gândul creștinilor și despre învățătura ce o primise dela Sf. Petru.

Auzindu-le acestea toate, domnișorul cel drăcos se făcù nevăzut; căci doar nu eră altul, fără feciorul Satanei.

Sf. Petru, care despre acestea toate aveà cunoștință, căci îngerul lui Isus toate i le spuneà, a luat-o și el la drum pe urma Călugăriței celei păcătoase, ca s'o ajungă și s'o oprească de a umbla mai departe, fiindu-i frică că învățătura asta o va mai descoperi și la alți domnișori. În urmă găsind-o pe un câmp verde și înflorit, unde se jucă cu niște *copii de țântari*, a oprit-o în loc și i-a zis:

— *Călugăriță* te-ai chemat, călugăriță să te cheme și de acum înainte, dar mai mult formă de om să nu mai ai, căci vâlul de pe față ți l-ai țipat și fața cea frumoasă și creștinească ți-ai spurcat!

Călugărița, văzând pe Sf. Petru, dă să-și acopere fața, care îi eră descoperită (desvelită), dar nu puteà, căci Dumnezeu o schimbase într'o gujulie mică și verde, care și acum împreunându-și picioarele dinainte, face ca și cum ar voi să-și astupe fața¹.

1. Marian, *Insectele*, p. 495-500. Mai departe, p. 503-4, găsim o vrajă, care stă în legătură cu această legendă: «Dacă ai o femeie rea, pune-i trei *călugărițe* noaptea sub cap, numai trebuie să zici, de trei ori, în trei zile după oaltă, următoarea *descântecă*, care se aude în Transilvania:

Călugăriță
Cu necredință,
Sf. Petru te-a învățat,
Să faci bine
La creștine,
Să dai învățătură
La cei fără 'nvățatură;
Învățatură ai dat
Dar nu te-ai purtat,
Că ai spus
La pismașii lui Isus,
Că te-ai arătat

Și te-ai desvălit,
Până Dumnezeu te-a pedepsit.
Iată și eu acum,
O femeie
Ca o scânteie,
Rea de gură
Și fără 'nvățatură,
Rea de toate,
De nu mai poate,
Rea,
Pismăterea,
Celuitoare;

A șaptea povestire sau legendă sună astfel :

Zice-se că Sf. Petru s'a dus odată la un alt apostol, bună oară cum mergem și noi astăzi unul la altul.

Apostolul la care s'a dus Sân-Petru, chiar în ziua aceea promise o coșarcă plină cu pere, de-ți fugiau ochii pe ele și gura-ți sloboziă ap văzându-le, așa de frumoase erau.

Sân-Petru, căruia îi plăceau poamele minunat de bine, nu așteptă mult îmbiat, far', ostenit cum eră, ca omul ce făcuse un drum lung și *ostenicios* pe o vreme călduroasă, de ți se aprindea sufletul în trup, începù a-și alege tot perele cele mai frumoase, dar când da să le bage în gură, spre a-și astâmpără setea, ele se prefăceau în niște gujulii mici, pestrice, urite și grețoase.

Numai atât i-a trebuit lui Sân-Petru, care și până atunci eră din cale afară de grețos, și de odată și luă coșarca și o aruncă în drum cu pere cu tot.

N'a apucat însă bine de tot a aruncă coșarca, și iată că toate perele dintr'însa se schimbă în niște gujulii mici și iuți, și o luară la fugă care încotro.

Despre aceste gujulii se crede că ar fi *stelnițele de pere* (*Pentatoma baccharum*, L. sau *Mormidea baccharum*, Am.)¹.

A opta povestire, privitoare la persoana și faptele Sf-lui Petru, cuprinde legenda insectei numite *țigăiu* (*Hilobius obietis* L.), care se aude prin unele părți din Transilvania :

Zice că Sf. Petru aveă datină de a *duhanț*, ca și cei mai mulți oameni din ziua de azi, însă nu din țigară, ci din *pipă*, pentrucă pe vremea aceea nu erau încă cunoscute țigările.

Pizmuitoare,
Făr' de stare,
Făr' de hodină,
Făr' de splină,
Cu inima de rău plină !
Tu *călugăriță*
Fără credință,
De Dumnezeu bătută,
De oameni hulită,
Și huiduită,
Fă-mi bună
Astă nevestă,

Și din rea și necredincioasă,
Fă-o bună și credincioasă.
Din înșelătoare
Și pismuitoare,
Fă-o bună și iubitoare,
Că de nu,
Vai de capul tău,
Vai de neamul tău,
Că pe el m'oiu sui
Și tot l-oiu adrobi:
Pe el m'oiu urcă
Și tot l-oiu sfarmă !

1. Marian, *Insectele*, p. 422.

Intr'o zi, astupându-i-se pipa și voind a o destupă cu *sulhacul* ¹, ori și câtă silișcă și-a dat, n'a putut-o de fel destupă.

Văzând el aceasta, se făcù foc și pară de mânie, și apoi, aruncând sulhacul cine știe unde, zise :

— Atunci să te văd, când mi-oiu vedeà ceafa ! Atunci și nici atunci !

Din sulhacul Sf. Petru s'a făcut apoi un gândac cu capul mic, cu un rât lung, foarte ascuțit și încârligat ca un sulhac, care se numește *țigăiu* sau *țigăinat*, și care de frică s'a ascuns într'o bortă de copac.

Și de atunci, tot prin borți de copaci, pe cari și le face el singur, trăește el până în ziua de astăzi ².

În sfârșit a noua și cea din urmă legendă ce o mai dăm, se referă la credința ce este răspândită prin unele părți din Țara-Românească și care arată chipul cum Sf. Petru a răscumpărat sufletele oamenilor din robia diavolului :

Cică pe noi ne-ar fi vândut Moș Adam *spurcatului*, cu zapis în regulă. Da' pe urmă s'a fost căind amarnic de greșeala ce făcuse și într'una se muncià cu gândul, ce să facă și cum să dreagă, ca să răscumpere sufletele oamenilor.

Intr'o zi, găsește Adam pe Sf-lui Petre.

— Sf. Petre, ce crezi c'ar fi de făcut, ca să putem răscum-pără ale suflete ce-au încăput pe mâna spurcaților ?

— O să slujesc eu diavolului trei ani, și cred că le-om scăpă.

La o lună după intrarea Sf. Petre în slujba diavolului, se po-menește cu Dumnezeu.

— Ce e de făcut, Doamne, că Sarsailă nu vorbește de loc ?

— Petre, tu să taci ; dar în 3 ani tu să-i pui 3 întrebări, să vezi ce-o să-ți răspundă.

— Bine, Doamne.

Și s'a dus iar la *slugărie*.

După ce trecù un an, zice :

— Stăpâne, dacă ne-au vândut părinții o moșie, cum s'o scoatem noi ?

— Asta nu e treaba ta ! s'a rostit încornoratul.

La al doilea an, tot așa l-a întreat.

1. În com. Țepu, jud. Tecuciu, se numește *suvac*.

2. Marian, *Insecte*, p. 89.

— Tu să taci, să nu mă mai întrebi, a răspuns iarăş Sarsailă.
Când s'au împlinit trei ani, iar l-a întrebat :

— Stăpâne, cum să răscumpărăm o moşie pe care ne-au vândut-o părinţii noştri ?

— Să mori şi apoi să înviezi, a răspuns Satana.

Domnul Hristos nu se născuse până atunci.

Pe urmă, diavolul zise lui Petre :

— Haideţi la mare să ne scăldăm.

— Hai !

Şi au plecat.

*Palaşca*¹ cu zapisul pe care-l dedese Adam diavolului, când ne-a vândut pe noi, eră după gâtul lui Sarsailă.

Când au ajuns ei la mare, s'a încins un zăduf, din mila Sfântuleţului, de s'a oprit diavolul tocmai pe fundul mării. Iar palaşca o lăsase cu priminele pe mal.

Sf. Petre n'a vrut să se scalde, prefăcându-se că i-i frică de înec.

Tocmai când diavolul eră pe fundul mării, Sf. Petre puse mâna pe palaşcă şi începù să se înalţe în sus, spre vămile cerului.

Se împliniseră cei trei ani de slugărit.

Când să iasă diavolul din apă, Petre nicăiri ; iar palaşca iea-o dacă ai de unde !

Uitându-se încornoratul în sus, vede fulgerând la răsărit. Eră Sf. Ilie care vrea să facă minciuni diavolului şi să-l încurce, pân' o apucă Sf. Petre să intre pe poarta cerului.

Diavolul, crezând că lumina fulgerului e Sf. Petre, se repezi într'acolo ; dar n'apucă să ajungă acolo unde se zărise lumina, şi Sf. Ilie fulgeră iarăş la apus. Diavolul, hai şi el într'acolo. Apoi fulgerul se zări la miază-noapte şi diavolul o apucă într'acolo şi, în sfârşit, la miază-zi. În acest timp, Sf. Petre scurtase mult din cale. Diavolul atunci se luă şi el repede după argatul lui, urcând cu mare repeziciune cuiele scării cerului.

Când să intre sf. Petre pe poarta cerului, gata-gata să pună Sarsailă mâna pe el.

De-abia îl apucă de picior, rupându-i o halcă de carne din talpă.

— Sâc ! sâc ! sâc !, îl necăjiă Sf. Petre,—că zapisul dela mine n'ai să-l mai vezi în ochi. Acù, du-te unde a dus mutul iapa şi Țiganul cârlanul !

1. Geantă de piele.

Diavolul, de necaz, plângea de speria lumea.

Și a răscumpărat Sf. Petre sufletele creștinilor din robia diavolului.

Iar de atunci au rămas oamenii cu o scobitură la talpa piciorului ¹.

Fără a putea stabili amănănunte de legătură, trebuie să pomenim și credința ce este răspândită prin jud. Mehedinți, că *buruiana împușcată* se numește astfel, din pricină că a tras Sf. Petru cu pușca în ea. Această plantă are frunze mici, lungărețe și flori albastre în trei ramuri, dintre cari cea din mijloc este numai la jumătatea celorlalte două ².

III. — CUCU—TÂLHARUL ȘI CÂNII LUI SF. PETRU.

Povestea bătrânească spune, *măre-leț*, că în vremea veche lumea era mai bună și pământul mai curat ca acum. D'aia și Dumnezeu și Sfinții umblau pe pământ. Și Sfinții își aveau și ei cuprinsul lor, cum bunăoară avem și noi azi : casă, masă, vitișoare, copilași și de toate câte trebuie la casa omului.

Între Sfinți însă, al mai însemnat era *Sfeti-Petrea*. El umbla mai mult cu bunul Dumnezeu p'un drum. Dar își avea și el, ca tot Românul, rostul lui, casa și toate treburile, în bună rândueală, ca un Sfânt al lui Dumnezeu ce era. Povestea bătrânească spune că, între alte avuturi ale sale, avea și o herghelie însemnată de cai frumoși tot unul și unul : negri în păr ca pana corbului și iuți ca focul, de mâncau nori, nu alta. Mă rog d-voastră, cai de Sfânt și dă-le pace !

Și în vremurile alea, cum din păcate și acum, pe lângă Sfinți, oamenii lui Dumnezeu, erau și destui hoți de codru, căci și Dracul și-a avut și-și va avea totdeauna partea sa în lume.

Dar mai înainte vreme, hoții erau tot mai puțini și mai cu frică și rușine și ședea neumblați decât de duhuri rele ; pe când în ziua de azi, din păcate, hoții s'au înmulțit atât de tare, încât mai nu e colț unde să nu dai de ei : în sate, în orașe și pe tot locul, te fură ziua nămiaza mare, ba te fac de le dai cu mâna ta și tu rămâi cu o mână la inimă și cu alta scărpinându-te în cap !

Un hoțoman de frunte, de pe vremurile alea, era și *Cucu* !

1. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 77-8.

2. *Tinerimea română*, III, p. 449.

De unde și până unde, că acesta află de caii lui *Sfeti-Petre* și își puse în gând să-i șterpelească.

Vreme multă nu mai trecu la mijloc, de vreme ce *Sfeti-Petre* eră mai mult călător p'în lume cu Dumnezeu, și așa într-o noapte, făcù cum făcù și-i fură caii, și cu ei la pădure, băiete!

A doua zi pică și *Sfeti-Petre* din călătoriile sale. Și cum veni, întrebă de cai, Caii nicăiri! Că o fi, că o drege, că sucita, că învârtita, nu sunt caii și pace! Ei, de luat i-a luat, dar cine i-a luat și unde i-a dus?

Sf. Petre, ca un sfânt al lui Dumnezeu ce eră, numai decât ghici hoțul. Cucu i-a luat, și după el, copii!

Sf. Petre ceru dela Dumnezeu să-i dea câți-vă câni voinici, cu cari să plece prin pădure după cai.

Dumnezeu îi dăte *lupii* și de atunci lupii au rămas să fie *câinii* lui *Sf. Petre* ¹.

Și plecă Sf. Petre cu câinii după el și răscoli toate pădurele și toate *hududoarele*, de dimineață și până seara și de urma cailor nu mai dăte și nici de a hoțului. Il apucă noaptea în pădure și eră o noapte d'ale, să-ți dai cu degetele în ochi de întunec, beznă nu altceva, mai întuneric ca în iad. Nu mai vedeă Sf. Petre încotro să apuce. Atunci se rugă el la Dumnezeu să facă vreo minune, ca să-i lumineze calea.

Dumnezeu Sfântul ascultă rugăciunea lui Sf. Petre, și cât te-ai șterge la ochi, se umplu toată pădurea de *licurici*.

Sf. Petre se veseli și pe lumina licuricilor mai căută caii toată noaptea prin păduri, iar la ziuă se întoarse acasă tot fără cai.

Atunci Sf. Petre blestemă pe Cucu, să se prefacă în pasere neagră, să fie cobe rea și singur să-și spuie numele, unde s'o află.

De atunci hoțul Cucu a rămas pasere neagră și blestemată, și când ți-a cântă în spate, pe casa ori în curte, moarte însemnează;

1. *Albina*, IV, p. 1393: Lupii sunt câinii lui Sf. Petru, căci cu ei gonește pe draci, fiindcă numai lupul și cănele negru mănâncă pe drac și dracul fuge de ei. — R.-Codin și Mihalache, *op. cit.*, p. 78: «Din ziua de Sâmpietru încolo, cucul nu mai cântă: Iată de ce: Se crede că această pasere ar fi fost mai înainte vreme un hoț, care tot fură boii lui Sf. Petru mereu, de nu mai isprăvia bietul creștin arătura. Odată prinzându-l Sf. Petru cu boii furați. ci-că l-ar fi blestemat să se facă pasere și din ziua de Sâmpietru înainte să amuțească».

și el altceva nu mai zice, decât își strigă toată ziua numele prin păduri: *Cucu! Cucu!*

Și *Cucu* are mare frică de licurici. De aceea, cum se ivesc licuricii prin păduri, el încetează de a mai cânta, crezând că Sf. Petre îl caută iar să-l prindă, pentrucă i-a furat caii.

Licuricii sunt blagosloviți de Sf. Petre, ca să lumineze calea rătăciților prin păduri: ei sunt *făcliile pădurilor*. Ei se ivesc tot aproape de Sf. Petre, adică de ziua lui Sf. Petre, cam prin postul lui Sf. Petre. Atunci și *Cucu* tace, cum vine și din vorba cântecului:

Veni postul lui Sân-Petru,
Părăsi *Cucu bugetu'*
Și turtureaua vâlceaua
Și mândruța poticeaua¹.

Această legendă e culeasă de prin Oltenia; ea însă este generală, căci iată o variantă de prin munții Sucevei, transcrisă după o publicație în graiu local. Pe lângă altele, ea motivează și credința pe care o au Românii și pe care am pomenit-o, când a fost vorba despre *mușirea cucului la Sânzânie*:

Pe vremea lui Sf. Petrea, trăia un om și omului aceluia îi zicea *Cucu*. Dar ce avea *Cucu*, că el acum era om, acum era pasere. Dar nici cântătura frumoasă cum cântă *Cucu* nu se mai găsea om pe lume să-i stea împotrivă. Dar el era cam tâlhar, fură vite: cai, oi, boi și ori ce-i ieșea în cale.

Eră acum pe la Sânzânie, când Sf. Petre gătise de arat pentru popușoi și se gândia să deie hrișcă. Dar *Cucu*, iaca ce-și zice:

— Măi, ce fel de om e și acesta, de nu mai lasă aratul! Iaca au venit Sânzienile, și încă de acum are să mai samene cine știe câtă hrișcă. Dar las' că i-oiu face-o eu; l-oiu hrăni eu pe jupân Petrea de arături!

Și-și pune 'n gând să fure boii lui Sf. Petrea, că Sf. Petrea avea vreo doisprezece boi. Cum a zis, așa a și făcut, că numai s'a dus la ocolul lui Sf. Petrea și-i iea frumușel boii, și să te duci băiete..; i-a dus cine știe unde, în niște păduri, să nu mai dea Sf. Petrea de ei, măcar să răstoarne pământul.

A doua zi, în ziua de Sânzienii, cată boii să se ducă la arat, când colo, iea boii de unde nu-s. S'a și priceput că altul nu i-a făcut-o, fără numai *Cucu*. Se iea și se duce 'ntins la *Cucu*.

1. Pr. T. Bălășel, în Marian, *Insecte*, p. 49-50.

— Măi Cucule, știi ce, una?

— Știu dacă mi-i spune!

— Măi, nu știu cine mi-a furat boii, și eu, mai că-mi zice gândul că tu i-ai luat!

— Da' de unde, Sf. Petre, da' ce-am să fac eu cu boii, da' nu i-am luat, ferească Dumnezeu.

— Iară Sf Petrea pe vorbă l-a cunoscut că el e cel cu pricina. Și-i zice:

— Măi Cucule, să-mi dai boii, că eu am să te *pușc*!

— Se duce Sf. Petrea acasă, iea pușca și se duce la Cucu. Da' Cucu se făcuse pasere și s'a fost suit într'un copac.

— Măi Cucule, nu-mi dai boii?

— Nu ți-i dau!

— Te pușc, măi!

— Numai dacă mă-i vedeă!

— Și cucul tot se da după creangă, de nu-l vedeă Sf. Petre.

— Și nu-mi dai tu boii, măi?

— Nu ți-i dau!

— Apoi că nici tu nu-i mai cântă de-acum înainte!

— Și de atunci a rămas, de nu mai cântă cucul dela Sânzieni înainte, că l-a blăstămat Sf. Petre, pentrucă i-a luat boii ¹.

A treia legendă a cucului, culeasă de prin Moldova de mijloc, sună astfel:

Sf. Petru eră om plugar și în ograda lui aveă doi argați; pe unul îl chemă Lazăr, iar pe celălalt Cucu.

Intr'o zi îi trimise cu plugul și cu boii la arat, dar nu știu cum făcù, că nu le dădù mâncare în de ajuns. Flăcăii ceia punându-se la masă cu ce le dăduse stăpânul lor, și neindestulându-se, s'au apucat și-au tăiat boii și i-au mâncat.

După aceasta, Sf. Petru punând mâna pe dâșii, i-a luat la bătaie și l-a bătut pe *Cucu* până l-a ucis; cât despre Lazăr, acesta a făcut ce-a făcut și a scăpat, și apoi în urmă, ca nu cumvă Sf. Petru să mai poată pune mâna pe dânsul și să-l mai bată sau chiar să-l omoare ca și pe frate-seu, de frică s'a prefăcut în pasăre.

Se crede că și *Cucu* s'a prefăcut tot în pasăre, dar fiindcă a fost ucis, s'a ridicat la cer.

De atunci și până azi, cei doi slujitori ai Sf-lui Petru se strigă

1. Al. Vasiliu în *Șesătoarea*, VI, p. 104-95.

și se caută pe lume. Lazăr strigă: *Cucu! Cucu!*, după fratele său ucis, iar acesta se crede că-i răspunde din cer ¹.

După cum am văzut mai sus, lupii sunt câinii lui Sf. Petru ², dăruți de Dumnezeu, pentru a prinde pe Cucu-tâlharul.

Sf. Petru le ursește în toate nopțile vitele pe cari lupii trebuie să le mănânce ³, dar mai cu seamă aceasta se întâmplă în noaptea de Sf. *Andrei de iarnă*, când Sf. Petru își chiamă toți lupii lângă sine, arătând fiecăruia dintre dâșii prada ce li-i hotărâtă ⁴.

Când Sf. Petru face această împărțire, osândește mai ales pe cei ce au lucrat la *Filipi*, *Joile de după Paști*, *Vinerile* și alte sărbători. Cățeii lui Sf. Petru vin, prin urmare, la acești oameni și le mănâncă vitele sorocite ⁵. Această credință o aflăm pretutindeni.

Fiecare lup, fiecare cățel al lui Sf. Petru, mănâncă deci numai aceea ce i se dă.

Se povestește că Sf. Petru a poruncit odată unui lup să mănânce calul cel pintenog al unui om. Omul însă, prin ce chip nu se știe, simțind despre aceasta, a alergat îndată și a mănjit piciorul calului cu balegă, ca atunci când va veni lupul și-i va căuta calul cel pintenog, să nu i-l găsească.

Nu mult după aceasta, iată că veni într'adevăr și lupul, care căută în zadar calul. Se întoarse apoi la Sf. Petru și-i zise:

— Stăpâne, am căutat ce mi-ai hărăzit, dar n'am putut afla.

Iar Sf. Petru, care știă de vicleșugul omului, i-a poruncit:

— Du-te și mănâncă pe stăpânul calului.

Și lupul s'a dus și a mâncat pe omul care îndrăznise să se împotrivească poruncilor lui Sf. Petru ⁶.

Se poate adesea întâmpla ca Sf. Petru să hotărască chiar și pe unii oameni ca hrană lupilor; dela această hotărîre nimeni nu poate scăpa.

Se zice că într'un rând, un om bogat foarte află prin vis că-i sorocit ca hrană cățeilor lui Sf. Petru. Cum se sculă, porunci îndată unor meșteri să-i facă o ladă mare de fier, în care să se încuie

1. G. Popescu, în *Șezătoarea*, II, p. 45.

2. Vezi și Marian, *Surbătorile*, I, p. 230-7

3. *Etym. Magn. Rom.*, p. 1345-6.

4. I. A. Zanne, *op. cit.*, IX, p. 267.

5. *Lumina pentru toți*, III, p. 515-6.

6. Din com. Țepu, jud. Tecuciu.

și în care să stea toată ziua, ca nu cumvă căutându-l lupul, să-l găsească și să-l mănânce, ci să scape dela primejdie cu zile.

A stat el, așa dară, toată ziua închis în ladă, iar seara, când cei din casa lui au venit cu alte neamuri și au descuiat lada de fier, de ce-au văzut, s'au minunat. Cum au ridicat capacul lăzii, îndată a sărit dintr'însa un lup, care a fugit, iar înăuntru n'au aflat decât oasele bogatului ¹.

Sf. Petru nu poruncește în totdeauna lupilor să mănânce toată vita, ci adesea le spune să-și iea numai o anumită câtime.

În această privință se zice că odată Sf. Petru a trimis pe un lup să mănânce dintr'un cal numai o litră, adică un sfert de ocă, dar lupul s'a lăcomit și a mâncat tot calul. Sf. Petru, l-a chemat în grabă și l-a întrebat :

— Cum de ai îndrăznit să mănânci tot calul, când eu nu te-am învoit decât pentru o litră ?

Iar lupul a răspuns :

— Apoi de, stăpâne, l-am mâncat tot, căci cântarul meu mi-gura și atâta mi s'a părut și litra ².

O variantă a acestei legende, culeasă din com. Zorleni, jud. Tutova, grăește astfel :

«Odată Sf. Petru, *chelarul lui Dumnezeu*, împărția mâncare la dobitoace. Pe toate le chivernisise cu mâncare, pe toate le mulțămise, și amu sta răzâmat de ușorul dela ușa magaziei și se gândia că mare-i puterea lui Dumnezeu. Iaca într'un târziu și un lup schiop.

— Dă-mi și mie, Sf. Petre, să mănânc, că nu mai pot !

— Da' de ce întârziezi ? Du-te în pădurea ceea, c'acolo este o iapă cu mânzul ei și mănâncă din armul de dinapoi al iepei o ocă și jumătate de carne, că ți-i de ajuns.

1. Dict. de părintele meu C. I. Pamfile, com. Țepu, jud. Tecuciu. — I. A. Zanne, *op. cit.*, VII, p. 179-80 : Se povestește că cineva spunând unei babe, ca să nu dea sare cu împrumut sara, că e rău de lupi, dânsa a răspuns :

— «Doar c.rul să mi-l mănânce, că alta n'are ce». Sf. Petru, supărat, s'a hotărît s'o pedepsească. Într'o noapte, ieșind baba afară, un lup s'a repezit și i-a rupt c.rul.

2. Dict. de I. Medeleian, com. Țepu, jud. Tecuciu ; cu acest prilej amintim și zicala care se adresează unei lăcome, când dă de ceva bun și mult : «O potrivește ca lupul din gât» sau «O cântărește ca lupul din gât».

— Lupul, chita lui ; șovâlc ; șovâlc ! tiva în pădure și mănâncă iapa toată și pe mânz, de s'a saturat și el gospodărește.

Peste câteva zile, vine iar la Sf. Petrea să ceară demâncare.

— Bine, dihanie urită și spurcată ce ești ; eu ți-am spus să mănânci din iapă numai o oca și jumătate de carne, că tot mai trăia iapa, nu s'o mănânci toată !

— Păi, Sf. Petre, eu n'am avut cântar în pădure ; eu am scotit că iapa-i o oca și mânzul o jumătate ; de aceea am mâncat-o toată ¹.

Prin jud. Tecuciu se crede că Sf. Petru se îngrijește în deosebi de lupii bătrâni și schilozi, cari nu-și pot agonisi singuri hrana ².

Oricum, nimeni nu cunoaște porunca lui Sf. Petru, dar se crede că dânsul în totdeauna poruncește sau îngăduie lupilor să ucidă și să mănânce, și dacă aceste fiare sălbatece fac de multe ori acest lucru, omul nu trebuie să se mânia și să cârtească împotriva Sfântului, căci una este inima lui curată și cumpănită pentru creștini și alta este isprava jiganiei.

Când urlă lupii adunați mai mulți în *baite*, *baiticuri*, *cârduri* sau *noaje*, ei se roagă atunci lui Sf. Petru ca să li se rânduiească pradă ³.

În sfârșit, Sf. Petru poartă de grijă nu numai lupilor, ci tuturor sălbăticiinelor, căci el, după cum am văzut mai sus, este chelarul și magazinerul lui Dumnezeu. Prin unele părți, precum bunăoară în jud. Suceava, chelarul dumnezeesc este Sf. Gheorghe ⁴.

1. M. Lupescu în *Șesătoarea*, VI, p. 106.

2. Cred. loc. din com. Țepu.

3. I. A. Zanne, *op. cit.*, VII, p. 179-80: Lupii sunt câinii lui ; unde le poruncește Sf. Petre, acolo fac lupii pradă. Altfel pot trece pe lângă o vită, și dacă n'au poruncă, nu o mănâncă. Când se strâng mai mulți lupi la un loc și urlă, se zice că ei se roagă lui Sf. Petrea, magazinerul lui Dumnezeu.

4. *Șesătoarea*, VI, p. 106: «În jud. Tutova se crede că Sf. Petrea, magazinerul lui Dumnezeu, împarte hrană la dobitoace. În com. Broșteni, jud. Suceava, Sf. Gheorghe omorîtorul balaurului, care a voit să înghită pe fata împăratului, e împărțitorul mâncării la dobitoace».

IV. SF. PAVEL.

După cum s'a pomenit și mai înainte, cu toate că ziua de 29 Iunie este orânduită întru cinstea Sfinților slăviți și întru tot lăudaților Apostoli Petru și Pavel, cu toate că biserica le dă aceeaș cinstire ¹, prea rareori pomeneste Românul pe Sf. *Pavel*, *Pavăl* sau *Paul*, cum i se mai zice de către frații de peste Munte.

L'am găsit rareori pomenit alături de Dumnezeu și de Sf. Petru, călătorind pe pământ, și acum mai pomenim o singură tradiție bucovineană, cu toate că nu-i îndestul de limpede :

«Dumnezeu umblă cu oamenii și-i învătă, iar *zilele* erau sfinte și umblau cu el. Oamenii făceau la copii, în toată ziua câte unul, ca să fie sfinți. În ziua întâi au făcut pe Sf. Neculaiu, a doua zi pe Sf. Varvara, și tot așa au făcut, după cum e scris la calendar, până ce s'a încheiat anul și au ajuns iară la Sf. Neculaiu. Apoi, după ce a fost norod de ajuns, nu se mai înmulția așa de tare, au rămas ca noi. Pe atunci copilul deodată umblă și până la doi ani eră cuminte și știă carte. Sf. Neculaiu până în ziua a șaptea a fost băietan mare și cuminte. Dumnezeu l-a învățat și i-a dat de soție pe Sf. Varvara și l-a pus învățător oamenilor, ca să nu fie proști, să știe a trăi, să-i învețe carte și de toate, ca să nu se mai deie la beție și la altelea, să nu fie rău pentru dânșii. Dumnezeu dacă a văzut cât e Sf. Neculaiu de bun, l-a luat la cer lângă dânsul, și a pus în locul lui pe Sf. *Pavel* învățător».

V. DATINE ȘI CREDINȚE.

Această zi de sărbătoare se *ține* sau se *păzește* întru cinstirea patronilor ei, dar și pentru alte credințe și datine, pe cari le pomenim :

1. *Troparele Sf. Apostoli Petru și Pavel* : Cei ce sunteți între apostoli mai întâi pe scaun șezători și lumii învățători, stăpânului tuturor rugăți-vă, pace lumii să dăruască și sufletelor noastre mare milă !

— Pre propoveditorii cei tari și de Dumnezeu iertători, capiteniile apostolilor tăi, Doamne, i-ai primit întru desfătarea bunătăților tale și odihnă ; că chinurile aceloră și moartea ai primit mai vărtos decât toată roada, cela ce știi cele din inimă !

Cucul care a început să cânte la Buna-Vestire, cântă neîntre-rup, de îndată ce i s'a deslegat limba, până la *Sân-Petru*, când limba i se leagă din nou, adică până atunci când, după credința poporului, se îneacă cu orz și nu mai poate cânta. În această zi el se preface în *uliu* și rămâne astfel până la Buna-Vestirea din anul următor, când se va preface din nou în cuc. Am văzut și în altă parte, că această credință se referă și la *Sâmbăzii*.

Oamenii *pistruiți* se spală cu apă în miezul nopții când cântă cocoșul, căci se tem să nu fie socotiți drept Jidovi, și așa petele de pe față li se pot îmulți. Pentru aceasta se feresc, ba încă se și roagă să le piară și acele ce le au ¹.

În *Bucovina*, Sf. Petru se ține pentru *piatră* sau grindină ². Prin jud. Botoșani, tot din această pricină se ține și ziua a doua după Sf. Petru, adică 30 Iunie, iar în *Bucovina*, prin unele părți se țin trei zile chiar, tot spre acest scop ³.

Dacă va tună sau va fulgeră în această zi, *nucile* nu vor prinde în anul acela miez, nu vor fecundă, ci vor rămâne sterpe, sau, cum se mai zice *cu nuci*, numindu-se *fulgerate* ⁴.

În *Bucovina*, pe lângă nuci, se crede că nici *alunele* nu vor prinde miez, sau chiar dacă vor prinde, viermii vor năpădi asupra-le și nucile și alunele vor cădea ⁵.

Tot pe acolo, aceeaș credință o întâlnim și atunci când tună după Sf. Petru ⁶.

În această zi, aproape pretutindeni se fac *moși, moși de Sân-Petru*, adică se dă de pomană pentru sufletele morților colaci și lumânări, precum și mere dulci sau acre ⁷.

Sătenii cari au vite se duc la biserică și pun spre sfințire caș proaspăt, brânză, urdă, *colarexi* și pasat. Aceasta se obișnuiește prin jud. Buzeu ⁸.

Prin jud. Tecuciu, precum bunăoară în Țepu, Vizurești și

1. Cred. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

2. E. N.-Voronea, *op. cit.*, p. 802.

3. *Ibidem*, p. 803.

4. Cred. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

5. E. N.-Voronea, *op. cit.*, p. 803.

6. *Ibidem*, p. 856.

7. Marian, *Immormântarea*, p. 391.

8) Despre sfințirea turmelor, vezi M. Lungianu, *În sărbători*, București 1910, p. 241—73.

Brăhăsești, în această zi se duc la biserică *mere*, *zarzăre*, colivă de grâu, iar cine are, și cât de puțină miere în faguri. După biserică, când iese preotul, femeile merg la cimitir. Acolo preotul cetește morților, iar femeile bocesc și tămâiază.

În această zi se *împărțesc* mere, adică se dau de pomană. Nici o femeie nu trebuie să mănânce mere până în această zi, fără a face un mare păcat, fără a supăra pe morți. Femeia măritată, dată la casa ei, trebuie să aibă grija morților ce i-au fost neamuri, și deci trebuie să păzească această zi. Cu atât mai mult o păzesc femeile cari au copii morți.

După această zi, femeile tinere pot mânca mere; cele mai bătrâne trebuie să aștepte până la Sf. Ilie.

O datină îndestul de răspândită, — căci o aflăm atât în jud. Gorj, cât și în jud. R.-Sărat, este aceea de a păzi *pietrele lui Sf. Petru*.

«*Pietrele lui Sf. Petru* le ține omul, că-i rău de piatră, că altfel îți bate grindina porumbul și viea» ¹.

Iată și un *descântec de judecată*, cules din jud. Gorj, la care se folosesc chiar *pietrele împietrite de Sf. Petru*:

— Buna ziua, apă mare,

Doamnă mare!

— Mai șezi!

— N'am venit să șez,

Ci am venit să te dăruesc

[cu meu,

Tu să dăruiești pe (cutare) cu o

[sută de smei.

Martorii lui să se sfrijească,

La judecatori în divan să se ri-

[sipească,

Să nu mai aibă gură căscată,

Limbă ridicată,

Să nu mai vorbească,

Să nu mai grăească

Vorbă de rău

Asupra capului meu.

Tu pământ,

Cum ești mut și surd

Și *hărănești* lumea,

Așa să amuțești pe (cutare),

Să nu mai aibă gură căscată,

Să mă vorbească,

Să mă grăească!

— Bună ziua alun mare,

Domn mare;

Ce rudă ești cu (cutare)?

— Nimic.

— Nimic să n'aleagă (cutare) la

[judecatorie în divan.

Buna ziua soc mare,

Domn mare,

Ce rudă e mă-ta cu tată-tău?

— Nimic nu e.

— Nimic să nu s'aleagă de (cu-

tare) la judecată în divan,

Cum ține gardu' cu *proptu'*,

Așa să țină (cutare) cu (cutare);

Nu legai aceste propteale ale

[gardului,

Ci legai gura (cutăruia),

Să nu mai aibă gură căscată,

Limbă ridicată,

Vorbă de rău

1. Candrea, Densușianu, Speranță, *op. cit.*, p. 269.

Limbă ridicată,
Vorbă de rău,
Asupra capului meu,

Să vorbească,
Să grăiască !

Rețetă : Se descântă cu meu și se aruncă de nouă ori în apă, repetându-se descântecul. După aceasta se duce la un alun, la un soc și la un gard și se spun vorbele de mai sus. Se ieau apoi *pietre din ziua de Sf. Petru* și cu ele se zic vorbele : «*Cum a împietrit Sf. Petru pietrele, așa să împietresc eu gura și limba (cutăruia)*» ¹.

În această zi mare prin unele părți se țin bâlciuri sau iarma-roace, fiind numite cu numele acestei sărbători. Dintre acestea, cel mai caracteristic este târgul ce se face la Găina, munte situat la miazăzi și apus de Munții Apuseni ai Transilvaniei, la 1.774 m. înălțime.

«În cea dintâi Duminică după Sân-Petru, liniștea din Găina se întrerupe. Este ziua fantasticului *târg de fete*. În zori de zi de dimineată, de pe toate dealurile curg Moți și Moațe, Crișeni și Crișene, toți în haine de sărbătoare. Cântecelor *igreților* (lăutarilor) asurzesc pădurile.

Des de dimineată, doi delegați din partea Moșilor din Vidra-de-sus și doi din partea Crișenilor din Bulzești, trag o linie de despărțire între Moți și între Crișeni, în câmpul târgului, care se ține pe o pajiște verde, care se întinde între cele două piscuri ale muntelui. Linia e trasă astfel, că Moșii își așează merindele în partea de către răsărit, iar Crișenii în partea de către apus.

Până pe la orele 10 dimineată, toți sunt ocupați cu cumpărarea și vânzarea uneltelor de casă și agricole, precum : coase, streanguri, greble, tulfice, oale și diferite poame și legume aduse în târg de Crișeni.

După târguirea celor trebuincioase, lumea începe să prânzească pe iarbă verde și să se adune împrejurul igreților, cari cântă lângă câte o *berbința* (butoiu) cu vin ori cu vinars de cireșe, sau cu *rosolie* (ital.: rosoglio), un fel de vinars roș îndulcit cu zahăr sau cu miere de stup, și apoi jocul sau hora se încinge peste întreg târgul în câte 8 și 10 grupe separate, și formate din Moți și din Crișeni, cari la sunetul ceterilor, clarinetelor, cimpoaielor și fluierilor, jucând, își adresează prin *chiuituri* tot felul de satire, strigând Crișanul către Moț :

1. Gr. Tocilescu, *Materialuri*, p. 666.

Ține, Moș, de hastă *straiță*
 Să mă *hiț*¹ cu hasta Moață :
 Până mă *hițai* cu Moața,
 Se duse Moșul cu *straița* !

Iar Moșul îi răspunde :

Măi *Crișene*, lapte 'n *teoc*,
 Adă fata să ți-o joc,
 De nu ți-oiu jucă-o *bire*,
 Intre *smeri* 'n ea și 'n *tire* !

Din aceste glume, adesea se nasc mici certe, cari îndată se aplatnează de către delegații însărcinați cu păstrarea ordinei și cari numai atuncea degenerază în bătăi și neorândueli, când poliția străinului se amestecă... (cazul din 1852).

Săracul Moș ! Nici în vârful Muntelui nu-l lasă străinul să-și petreacă zilele în pace !

Când soarele e numai de o suliță pe cer, până să apue, oamenii încep să plece râzând și glumind. Crișanul, iute la fire și rău la mânie, fiindcă nu și-a putut vinde oalele, începe a le sparge cu bâta, iar Moșul, voind ca oalele cumpărate să ajungă mai iute de cât el acasă, le dă drumul din deal și până în vale... (Despre un *târg de fete*, nici vorbă ; acest pronume este o calomnie răutăcioasă).

În vremurile de demult, păstorii din acel munte făceau în fiecare an câte o feștanie în mijlocul turmelor². Cu acea ocaziune Vidrenii duceau mâncări și băuturi și se ospătau cu *popa* lor pe iarbă verde și între brazi. În urmă feștania a dispărut, iar petrecerea a rămas și se ține în fiecare an la *Sân-Petru*. Crișenii din apropiere au început și ei să iea parte la petrecerea Vidrenilor și așa, dintr'o petrecere locală a Vidrenilor, cu timpul a ajuns să fie petrecere generală a Moșilor și Crișenilor...

Despre originea târgului, ne-a spus bătrânul Gavrilă Bădescu, cel bătut cu o sută de bețe (în 1852), că a aflat dela tatăl său, care a trăit 130 de ani, că într-o zi Vidrenii, petrecându-și în Găina, au fost surprinși de *Curuți* și de *Lobonți*, pe cari, respingându-i, în amintirea acelei învingeri și-ar petrece Moșii în ziua numită.

Tot cam în acest sens vorbește și etnograful german Reissenberger, care zice că *Mongolii* năvălind în Ungaria, Românii din țara

1. Joc.

2. Această datină o aflăm încă prin Munții Muscelului.

ungurească, cari locuiau la poalele despre apus ale Bihariei, i-au găsit pe munte, unde fiind întâmpinați de Românii transilvăneni, pe toți i-au omorât. «În amintirea acelei învingeri, își petrec Românii în fiecare an la *Sân-Petru* în muntele Găina, și cu care ocaziune se contractează și unele căsătorii» ¹.

La târgul din Găina, care seamănă cu *nedeiele* din țara Hațegului, sau mai bine zis cu *târgul fetei* ce se ține la Bobotează la Recea din țara Făgărașului, sau cu cel dela Sântă-Măria din Teuș, de pe vatra Mureșului, ori cu cel dela Ispas din Blaj, se fac, ca de obicei, cunoștințe între feciori și fete, din care rezultă și câte o căsătorie între un Crișan cu o Moață, niciodată însă între un Moț cu o Crișancă, fiindcă Crișencele nu sunt așa de frumoase ca Moațele. Cununia însă se celebrează cu toată cuviința acasă în sat, înaintea altarului bisericii, iar nu în munte, unde se zice că ar fi pustnici sau călugări, cari în țara Moșului n'au existat de când e lumea» ².

În sfârșit, prin unele părți din Țara-Românească, precum în jud. Muscel, a doua zi după Sf. Petru și Pavel, se serbează *Stoborul Sâmpietrului*, pentru pază de lupi și de pagube ³.

VI. JOCUL SCLAVILOR.

O datină de cea mai mare însemnătate o găsim în viața poporului român din *Macedonia*. Iată în ce constă aceasta, după o singură descriere ce o avem :

La Românii macedoneni, obișnuiesc tinerii dela 14 ani în sus, cei ce se numesc *gioni* (juni), adică cei ce poartă *sarica* la 18 ani îmbrăcată numai pe umărul stâng, să joace *jocul sclavilor* în zilele de sărbătoare, «dar *mai ales în ziua de Sf. Petru*, când întreaga suflare aromânească se află pe acasă și poate fi față la această luptă de amintire veche».

Înainte de a începe jocul, unii din juni trag clopotul dela biserică, ceea ce vestește că junii în acea zi își vor măsura puterile și meșteșugul de luptător.

Nu încetează clopotul și se vede cum pâlcuri-pâlcuri, de fete, neveste, femei, bărbați și bătrâni, se strâng la locul hotărât jocului,

1. Dr. K. Reissenbergen, *Siebenbürgen*, Wien 1881.

2. Frâncu-Candrea, *op. cit.*, p. 69-72.

3. R.-Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 78.

formând un cerc cât se poate de mare, spre a nu opri lucrarea junilor în mișcările lor de apărare sau atacare.

Odată lumea strânsă și formată în cerc, doi juni, dintre cei mai svelteți și mai curagioși, vin în mijlocul cercului, lepădându-și saricele de pe braț, ceea ce e semnalul luptei.

După ei vin în cerc alți juni, doi câte doi, de aceeași măsură și putere, ținându-se de braț.

Cei doi dintâi sunt închipuiți ca conducători ai luptei și acum urmează să-și aleagă armata, nu după voie însă, ci după noroc.

Pentru acest scop, se iau și ei la braț, se întorc cu spatele spre celelalte perechi de juni și atunci unul din ei întinde celui alt cele două degete dela mână dreaptă: arătătorul și mijlociul. Unul din ei își alege, să zicem, arătătorul, iar cel alt mijlociul. După aceasta se duc amândoi la fiecare pereche, propunându-le a alege fiecare, ori arătătorul, ori mijlociul. Cel ce alege arătătorul, trece la dreapta, iar cel cu mijlociul la stânga, fără a li se spune dacă vor face parte în luptă cu cutare sau cutare comandant, până nu se isprăvește cu toate perechile.

Spre mai mare ușurință vom numi pe unul din comandanți *A* și pe celălalt *B*, iar soldații lui *A* cu literele *C*, *C'*, *C''*, *C'''*, *C''''*, etc., pe cei ai lui *B* cu literele *D*, *D'*, *D''*, *D'''*, *D''''*, etc. Numărul soldaților poate fi oricât de mare, însă egal la amândoi comandanți.

Câți și-au ales arătătorul vor face parte din comanda lui *A*, iar cei cu mijlociul din comanda lui *B*.

După aceasta se procedează la delimitarea hotarului de mișcare și de drepturi. Am zis de drepturi, căci în mijlocul cercului se trage un diametru, care este o linie neutră. Cine depășește această linie, calcă un teritoriu străin și este pedepsit, dacă este prins, cu sclăvia.

Delimitându-se cercul de acțiune, oștile se așează față în față, pe marginea cercului, la o distanță de cel puțin 200 de metri una de alta, așa că fiecare are un teren de 100 metri dela cartier și până la linia neutră.

Să presupunem că comandantul *A* s'a așezat în dreapta cercului și *B* în stânga. Deci fiecare va așeza pe sclavii căzuți în luptă înspre dreapta dela cartier.

Pe unul din puncte, — bine înțeles pe partea cea mai ridicată, de unde se pot observa toate mișcările tuturor luptătorilor, — ce atinge linia neutră a cercurilor, iea loc un tribunal compus din

trei oameni mai în vârstă, aleși de comandanții trupelor, numiți *derepți*. Acești *derepți* sunt obligați a fi cu băgare de seamă la toate mișcările luptătorilor, ca la cas de vreo neînțelegere din partea luptătorilor sau la vreo călcare de teritoriu, ei să se pronunțe. Hotărârea *derepților* este indiscutabilă.

Odată tribunalul *derepților* înființat, se hotărăște cine să înceapă lupta. Și aici tot sortul decide.

După aceste măsuri, cei doi comandanți se retrag fiecare cu armata la lagărul său. Se așează față în față, între linia neutră, gata de luptă, lepădându-și saricele și formând un morman din ele. Acest morman este considerat ca lagăr.

Să presupunem că sortul de a ataca întâiu a căzut lui *A*. Acesta trimite un *pion* (gione), anume pe *C* spre *B*, trecând peste linia neutră, călcând astfel teritoriul lui *B*.

B trimite și el un pion *D* spre isgonirea lui *C*. Pionul *C* nu este în drept a captivă pe *D*, căci el a plecat înaintea lui *D* și este considerat ca usurpator. Spre paza lui *C* însă, urmărit de *D*, a pornit *C'*, și spre paza lui *D*, urmărit de *C'*, s'a trimis *D'* și așa mai departe. Cel ce iese cel din urmă, cu o atingere pe adversari, îi consideră captivați și fără multă rezistență îi duce la lagărul său, predându-i comandantului.

S'ar putea ca *C*, care ieșise cel dintâi, să aibă și el dreptul ca printr'o atingere să poată și el captivă pe adversari.

Acest drept se câștigă, dacă în urmărirea lui ar reuși să treacă prin lagărul său, luând semn. Prin acest semn, din urmărit de adversari, și posibil a deveni sclav, dacă n'ar fugi cât poate și n'ar face mișcări strategice, devine urmăritor și acum adversarii lui caută a fugi spre a nu fi atinși și captivați.

Aceste mișcări sunt controlate de arbitrii numiți *derepți*.

Pionii urmăriți, spre a nu cădeă în captivitate, bravează orice obstacol: sar peste șanțuri, gropi, bare, aleargă cât îi țin picioarele, numai și numai să nu cază în captivitate. Cei căzuți în captivitate se numesc *sclavi*. Sclavii se duc la lagăr, nu se țin însă chiar în lagăr, ci la o depărtare oarecare. Distanța nu se hotărăște de învingător, ci de cei învinși, și pentru acest scop, comandantul celor căzuți în sclavie trimite pe unul dintre cei mai voinici, ca să sară în trei sărituri dela lagărul învingătorului înspre dreapta, și unde va ajunge, acolo să se așeze sclavii. În momentul când se alege

distanța sclavilor, este armistițiu. Și să se noteze că sunt pioni cari în trei sărituri sar distanță de 60—70 picioare.

La această distanță, sclavul se așează în picioare, cu mâinile întinse și îmbrăcat cu sarica pe ambele brațe, așteptând liberarea dela ai săi, dacă n'ar fi păzit la timp, căci cu o atingere poate fi liberat și intră din nou în luptă, considerat fiind că n'a fost niciodată sclav.

Se întâmplă des că din ambele părți să cadă sclavi; atunci, dacă sunt egali la număr, se face schimbul de sclavi și lupta începe din nou. Dacă însă într-o parte sunt mai mulți și în cealaltă parte numai unul, și dacă acest sclav este unul din cei mai de seamă luptători, îl răscumpără cu 4—5 sclavi.

Lupta nu se termină decât atunci când unul din condamnați pierde toți pionii prin căderea lor în robie. Rămânând singur, se predă de bună voie în mâna învingătorului. Atunci învingătorul face invazie pe teritoriul învinșilor și prima lor grijă e de a pune mâna pe sarica comandantului învins, pe care îl îmbracă cu ea, pe ambele brațe. După aceea, cei învingători formează arcuri din brațele lor, doi câte doi, iar cei învinși trec pe sub acele arcuri umiliți ¹.

După ce trec sub furcile caudine, cei învinși sunt călăriți de cei învingători de trei ori prin cercul de luptă. În urma călăritului vin *derepții* în fața comandantului învingător, cerând răscumpărarea sclavilor. În acest moment se formează perechile dela începutul luptei, cu deosebire că acum perechea este formată dintr'un învingător și un învins. Cel dintâiu, cu sarica pe un braț și cel de-al doilea pe ambele brațe, lipsindu-i libertatea.

Răscumpărarea se face astfel:

Unul din derepți apucă de sarică pe sclav cu o mână, iar cu cealaltă se face că numără banii, zicând: «Gione iaste» (voinic este), — la care și învingătorul răspunde: «iaste», desbrăcându-i sarica de un braț, semn că i s'a dat libertatea.

Așa se urmează cu toți sclavii pe rând și astfel se termină jocul cu sclavii ².

În cele ce urmează, vom reproduce un joc copilăresc din Moldova, care are oarecari asemănări cu *jocul sclavilor*. El se numește

1. Aici descriitorul adaugă: «Acest obicei nu face a pune o întrebare: aceste arcuri nu vor fi ele oare o amintire a *furcilor caudine*?»

2. G. Apostolescu, în *Albina*, VI, p. 665-9.

de-a petrecul, petrecându-se în chipul următor. Copiii se adună într'un loc mai deschis și se împart în două tabere de câte 6-10 băieți ori mai mulți; se trage apoi la sorți să se vadă care tabără pică la *vacă* și care *afară*. *Vacă* se chiamă o grămadă de gunoaie făcută de băieți, peste care mai pun și straiile mai grele, ca să se facă mai sprinteni de fugit. Aici șed și copiii mai mici, precum și cei cari nu pot fugi. Sortirea se face cu ajutorul *paiului*: două pășoare, unul mai lung și altul mai scurt, puse la unul în mână, cu câte un capăt afară; câte un jucător din cele două tabere le trag și tovarășii celui ce a tras paiul mai lung sunt la vacă; ceilalți afară. Cei dela vacă vor căută *să taie* pe cei de afară, adică să puie mâna pe ei și să-i aducă la vacă, unde vor șede și nu vor mai lua parte la joc. Dacă cei dela vacă au tăiat pe toți cei de afară, partidele își schimbă rolurile. Aceasta însă e greu, căci dacă unul de afară fuge repede pe lângă vacă și nu e tăiat, toți cei căzuți se duc de drept la tovarășii lui de afară. Dacă unul de afară trece netăiat printre doi din partidul celor dela vacă, cel din urmă iese din joc și se duce la vacă. Când a rămas numai unul din cei de afară, cei dela vacă se ieau după el; alungatul poate trece printre ei și vacă și toți cei căzuți la vacă din rândul celor de afară își ieau locurile lor și jocul urmează. Cu acest prilej, alungătorul strigă: «A dat vaca». Această *minciună* sau *șiriclic* a alungatului o cată dinadins cei dela vacă, dacă aceștia au dintre ai lor pe mulți căzuți la vacă. Dar cei de afară în acest caz nu vor să dea vaca, mai ales dacă sunt căzuți dintre ai lor tovarășii. Se întâmplă să rămâie numai câte unul din ambele șiruri: în această clipă jocul are mult haz, așteptându-se cele mai sus spuse ¹.

Partea finală a *jocului sclavilor* o găsim și într'un alt joc, tot din Moldova, care se numește *de-a paiul*, în care, după ce un grup învinge pe altul, învingătorii și cu stăpânul lor se pun unul lângă altul, iar alături de stăpân stă stăpânul învinșilor. Dumnezeu și dracul (căpeteniile celor două tabere) s'apucă de mână. Învinșii trec pe lângă învingători, cari au fiecare câte un băț în mână. Ei sunt loviți, iar când trec pe sub mâinile căpiteniilor, aceștia îi lovesc în spinare cu pumnul ².

1. T. Pafimle, *Jocuri de copii*, II, p. 63-4.

2. *Ibidem*, I, p. 28.

SF. COSMA ȘI DAMIAN.

I. — Cosmandinul.

Întâia zi din *Iulie*¹, închinată *Sf. doftori fără de argint, Cosma și Damian din Roma*, se serbează pe alocurea sub denumirea de *Cosmandin*, nume compus din *Cosma și Damian*, pentru a fi oamenii feriți de boale².

Prin alte părți, această zi se numește *Cosmadin*³.

De sigur că sub influența numelor bisericești ale lor, s'a nascut și credința populară, care spune că *Cosma și Damian* au fost niște *doftori* cari umblau prin lume din loc în loc și tămăduiau pe bolnavi, fără a le lua pentru aceasta vreo plată⁴.

Aceasta explică deasemenea pricina pentru care se pomenește la începutul unor descânțece numele Sf-lor Cosma și Damian. Iată un asemenea descântec de *lungoare*, cules din *Bucovina* :

Amin! amin!
Cosmă, Dămin!
Unde purcezi,
Codrii ciuntezi,
Toate fântânele,
Toate izvoarele,
De mături
Și de gloduri

Să le curățești,
Să le limpezești,
Lungoarea ș'o izgonești.
Lungoare prin foame,
Lungoare prin sete,
/ Lungoare prin osteneală,
Lungoare cu tăhueală
Lungoare cu nebuneală,

1. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 96. «Iulie se mai numește *Cuptoriu*, *Cuptor*, *Coptoriu*, adică luna fierbințelilor sau a coacerilor». Adăugăm : *Cuptoriu*, iar în pronunție populară, *Iuli*.

Gr. Tocilescu, *op. cit.*, p. 1197-8, de sigur după compoziție originală :

Cuptor, el cu *săduhul*
Impulberă văzduhul,
Acum pe toți umbra-i chiamă,
Dar pe leneși mai cu seamă,

Că lor le este mai dragă,
Sub dânsa un somn să tragă.
Apoi răsturnat pe o muche,
Să stea, *treanța* să-și păduche.

2. Dat. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

3. Marian, *Sărbătorile*, I, p. 228.

4. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 91.

Lungoare de nouă feluri,
 Lungoare de nouă neamuri,
 Alege-te,
 Culege-te,
 Din creierii capului.
 Din fața obrazului,
 Din auzul urechilor,
 Din vârful degetelor,
 Din inimă,
 De sub inimă,
 Din toate ciolănțele,
 Din toate 'nchieturèlele.
 Alege-te,
 Culege-te,
 Ca eu nu te-oiu alege,
 Nici nu te-oiu culege,

Ci eu cu secera te-oiu seceră,
 Cu mătura te-oiu mătură,
 Și 'n Marea neagră te-oiu aruncă,
 Ca acolo să pieri,
 Să răspieri,
 Cum piere spuma de mare
 Și roua de soare
 Și stupitu 'n cărare.
 N. să rămâie curat,
 Curat și luminat,
 Ca maica ce l-a făcut,
 Ca Dumnezeu ce l-a crescut,
 Ca sfântul soare,
 Ce 'n senin răsare.
 Dela mine descântecul,
 Dela Dumnezeu leacul¹.

Un alt descântec, de *raul-copiilor*, asemenea din Bucovina, se începe astfel :

Amin ! amin !
Cosma, Damin !
 Descântecu-l descânt eu,
 Leacu' il dă Dumnezeu.

S'a mânecat,
 S'a sâneecat,
 N. pe cale
 Pe cărare...².

În sfârșit iată și începutul unui alt descântec, de *speriat*, cules din Transilvania :

Amin, amin.
Cosma de amin,
 Eu aș căută...³.

Vorbele de *amin* nu pot fi altceva, decât o corupție din *Damian*.

II. — Ana-Foca.

În *Transilvania*, sărbătoarea dela 1 Iulie este cunoscută sub numele de *Ana-Foca*.

Cine nu păzește această zi și lucrează la vie, soarele îi va doborî vicia cu arșiță și prin aceasta se va usca⁴.

În ziua de *Ana-Foca*, «arde piatra în apă, joacă soarele în apă»⁵ sau sub apă.

1. Marian, *Descânțete pop. rom.*, p. 148-9.

2. *Ibidem*, p. 200.

3. *Ibidem*, pag. 234.

4. *Etym. magn. rom.* p. 1154.

5. S. Măgiuța, *Calendar poporan*, 1852, a. 1.

B. P. Haşdeu, vorbind de această zi, spune :

«In cursul lui Iuliu se serbează la 22 *Sf. Foca*, iar la 21 *Sf. Ana*. Din ambele aceste sărbători, poporul a compus pe *Ana-Foca*, ca nume al primei zile a lunii, deşi această zi e consacrată în specie *Sf. Cosma* şi *Damian*, din cari, printr'o procedare analoagă, se compune poporanul *Cosmandinul*.

«Findcă φῶξη, «phoque», însemnează o vietate care trăeşte în mare la Greci, *Sf. Foca*, martir din epoca lui Diocleţian, este privit ca patron al corăbierilor, adecă un sfânt al apei. La Români, din contra, fiindcă *Foca* seamănă cu *foc*, printr'o astfel de etimologie poporană s'a născut credinţa că el *pârleşte*, de unde ziua de 22 Iulie se cheamă peste Carpaţi «*ieşirea Pârlielor*, surori ale lui Sânt-Ilie»¹.

1. *Etym. magn. rom.*, p. 1154.

PRICOPUL.

Ziua *Marelui mucenic Procopie*, care cade la 8 Iulie, o serbează Românii sub numele de *Pricop* în Moldova, *Precup*, art. *Precupul* în Oltenia, Țara-Românească, și Ardeal, sau sub acel de *Pricope*, *Pricoche*, *Procope* sau *Procopie*.

În Moldova se serbează pentru bunătatea lui cea mare, căci se crede că poartă o deosebită grijă muncitorilor de câmp. Într'adevăr, se zice că *Pricopul pricopește grâiele*, adecă face să dea în copt semănăturile de primăvară, cum este grâul, secara, orzul, ovăsul sau ovăscul și altele.

Când însă acest blajin Sfânt este supărat cu ceva, și mai ales atunci când nu este serbat cum se cade, el *prichește* grânele, adecă le grăbește uscarea înainte de maturitatea lor; soarele dă arșiță mare și semănăturile întâiu se pălesc și apoi se usucă, având boabele nedesvoltate și crude ¹.

În Țara-Românească și Oltenia, *Precupul* se serbează pentru a feri semănăturile de grindină sau *piatră*, căci după credința poporului din aceste părți, *Precupul arde*, adecă topește boabele de *piatra* în apă și, în loc de grindină, curge ploaie curată ². Prin jud. Muscel se zice chiar că în această zi «arde piatra în apă» ³. În Oltenia, se ține mai ales pentru paza cânepii ⁴.

Pentru paza de grindină se ține și în Bucovina ⁵. Pe aici însă

1. Cred. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu. — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 86.

2. Cred. loc. din com. Catanele, jud. Dolj, comunic. de d-l Șt. St. Tușescu: «Precupul se zice că arde piatra». — *Albina*, V, p. 455: Sf. Procopie arde piatra în ape.

3. R. Codin-Mihalache, *op. cit.*, p. 79.

4. Credința loc. din com. Catanele, jud. Dolj, comunic. de d-l Șt. St. Tușescu.

5. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 802.

mai este și credința că dacă ziua lui se serbează cu nelucrare, *Pri-copul* păzește pe oameni de foc și opărire cu apă fiartă sau *uncrop*¹.

În comit. Hunedoarei, asemenea se păzește ziua de Precup, nu numai pentru *piatră* sau *ghiață*, ci și pentru vijelii îngrozitoare, cari se pot porni sau deslănțui peste câmpuri, pricinuind pagube însemnate².

Moții din Munții Apuseni serbează de-asemenea Precupul pentru vânturi. După credință, răspândită prin aceste părți, vânturile cari se bat în această zi, sunt două: *Harcodanul* și *Dornadosul*, amândouă fiind foarte primejdioase. *Harcodanul* suflă *sfredel*, adică în vârfuri, iar *Dornadosul* drept înainte,

Muntenii spun că mai de mult un proprietar silind în ziua de Precup pe un *iobagiu* (clăcaș) al său ca să lucreze, și fiindcă iobagiul se opunea, nobilul proprietar, spre a-i dovedi că el nu se teme, a început să sape la ceapă în grădină. N'a trecut mult și a venit unul din cele două vânturi puternice, amintite mai sus, și l-a luat pe *domn* (boier), ducându-l pe sus, cu grădină cu tot, tocmai în vârful Bihariei. În locul unde l-a trântit vântul la pământ, și până astăzi găsesc păstorii ceapă, tot atât de bună la mâncare ca și cea de grădină; și de aceea Moții numesc acel loc: «*gradina cepelor*»³.

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 1200.

2. *Familia*, XXXIX, p. 43: În 8 Cuptor, st. v. țaranul nu-ți lucrează că-i sărbătoarea lui *Precup*, adică mucenicul Procopie, și tot pe atunci vin vijeliile cele mari și bate piatra (ghiața) pe țarină. «Știe Dumnezeu Sfântul, când și ce fel de primejdii pe capul nostru — da' noi, Precupu' îl ținem, că cu el ne-am pomenit», așa zice Marc Moise, povestindu-mi cum o păși odată un biet Unguraș, dregătorul grofului, care a adus pe *datorașii* români ca să-i lucreze cu sila.

3. Frâncu-Candrea, *op. cit.*, p. 136-7.

CIURICA.

La 15 Iulie, biserica noastră prăznuiește pe *Sf. mucenici Chiric și Iulita*. Prin jud. Prahova¹ și Muscel², această sărbătoare se cunoaște în popor sub numele de *Ciurica*; prin alte părți, asemenea din Țafa-Românească, i se zice *Ciric* sau *Chiric*.

Se zice că această zi se serbează pentru că *Sf. Chiric*, când s'a făcut Sfânt împreună cu maica sa *Iulita*, era numai de trei ani și afară de aceasta era și șchiop³.

Prin jud. Muscel se crede că cine va fi bătut în această zi, tot anul va fi *ciuruit*⁴.

Prin jud. Ilfov am auzit zicându-se că această zi trebuie să se serbeze mai ales de cei ce au rămas de mici orfani de mamă, căci se crede că *Cirica* a fost ucisă de bărbatul ei, un «Turc păgân, liftă spurcată», care o luase de nevastă cu deasila, pentru că nu voise să-și treacă la legea păgânească pe singurul copil ce-i rămăsese de la întâiul ei bărbat.

Prin unele părți din Oltenia, această zi se numește *întâiul Ciircov al Mărinii*, și se serbează de către femei⁵.

1. *Rev. p. ist. filolog. și arheolog.*, An. II, Vol. III, p. 338: 15 Iulie e sărbătoare mare, numită *Ciurica*.

2. R.-Codin și Mihalache, *op. cit.*, p. 79.

3. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 86: «Oamenii serbează în această zi pe *Ciric (Chiric)*, mai mult de frică, căci zic ei, *Chiric* când s'a făcut Sfânt împreună cu mă-sa *Iulica*, era numai de trei ani și era și schiop, și să te ferească Dumnezeu de bătaia chiorilor și de dragostea schiopului, că de omul însemnat să-ți tai poala și să fugi».

4. R.-Codin și Mihalache, *op. cit.*, p. 79.

5. *Calendarul folcloristic*, Craiova 1910, la zi.

MĂRINA ȘI CIRCOVIL.

I. — Mărina.

La 17 Iulie poporul român, aproape de pretutindenea, serbează pe *Marina măcinică*, Sf, mucenică Marina.

În com. Țepu, jud. Tecuciu, după credința și spusa poporului, *Mărina* e o sfântă cu *hăchițe*, adică e nestatornică : bună, prea bună cu unii și foarte aspră cu alții. Unora le prinde bine și-i ajută chiar și atunci când aceștia muncesc de ziua ei, altora le face rău. Gospodinele văd în decursul anilor dacă această zi le prieste și prin urmare o serbează sau nu. Nevestele tinere o serbează în totdeauna.

Când Mărina nu-i sprijină cuivă și când acesta muncește de ziua ei, va căpăta niște bube uricioase în partea dinăuntru a șezutului, și cari se numesc *mărini* ¹.

Prin unele părți din Oltenia, Mărina se ține ca fiind rea de *piatră*, stricând câmpurile cu semănături ² și cânepa în deosebi ³, ca aducătoare de trăsnet ⁴ și pentru ca vitele să fie ferite de lupi ⁵.

Credința în deobște însă, ce o au aproape toți Români, este că Mărina e rea de *bube* și *buboaie*, adică acel ce va îndrăzni să lucreze de ziua ei, se va *boboti* din senin.

După credința Românilor din comit. Hunedoarei, Mucenica Marina a suferit martiriul fiind de nouă ori *măcinată*, adică trasă la roată ; de aceea, cu mare sfințenie o păzesc prin nelucrare. Povestesc chiar întâmplări de ale unor gospodine și zic, de pildă : «fie iertată Coculeasa *hai* bătrână (din Vețel) : o copt mălaiu în țest în

1. Cred. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

2. Cred. loc. din com. Hălăngești-Zăicoiu, jud. Dolj, după spusa locuitorului I. Brătulescu, comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu : «La 17 Aprilie se ține *Mărina*, ca fiind rea de piatră».

3. Cred. loc. din com. Catanele, jud. Dolj, comunic. de d-l Șt. St. Tușescu.

4. Idem.

5. *Calendărul folcloristic* pe 1910, la zi.

praznicul ăsta și i s'o arătat, că dragul meu și-a lu' Dumnezeu, *cân'* o tăiat cu cuțitu' în mălai, iaca o dungă de sânge pă urma cuțitului! S'o luat d'o groază, biata muiere! Luă mălaiu' în poală și *curse* iute la popa să i-l arate. Părintele—noi nu l-am apucat—o sfădit-o rău pentrucă o necinstit ziua *Mărtinii macinica*. I-o poruncit să *șipe*¹ *mintulaș*² mălaiu' pă Murăș și să nu mai cuteze să mai prindă ceva în ziua *abaia*, c'a afușisește»³.

Pentru nenumăratele soiuri de bube, pe cari cineva le poate dobândi când muncește în această zi, este bună de leac baleza *dela Mărina*.

În Moldova de sus, această baleză se folosește și atunci când cuivă—și mai ales copiilor⁴—, le *văjie* urechile⁵.

Prin jud. R.-Sărat, în această zi se lipește de gard, ca să se usuce, o *balegă de vacă*; cu dânsa se va descântă de *năjit*, o boală de care *curg* urechile⁶.

Prin jud. Tecuciu, baleza nu se lipește de gard oricum; de aceea, în *noaptea spre Mărina*, femeile se desbracă cu totul, se duc în bătătură, ieau baleza de vacă ori de bou și o izbesc de nuiielele gardului, ca să se usuce. După uscare o strâng și o folosesc, afumând cu ea *bubele* și *najitul*, cari se descântă.

Pelinul cules și făcut mături în ziua de Mărina este bun împotriva unor boale, după cum reiese din următorul *descântec de măn-cătură și deochiu*, cules din jud. Dâmbovița:

Apucă (cutare)	La scară
Pe cale,	De aur
Pe cărare,	Puneă
Țipând	Și jos scoboră,
Și văicărând.	La nouă pomi mergea,
Și nimeni nu-l auziă	Nouă muguri luă,
Și nimeni nu-l plângea,	Și miere dela stupină găsiă,
Doar Maica Domnului ce făcea?	Și ciocanul în mână luă,
Picioare	Cu ciocanul ciocăniă,
De ceară	Înima (cutăruia) o plămădiă,

1. Arunce.

2. Indată.

3. *Familia*, XXXIX, p. 463.

4. I. A. Zanne, *op. cit.*, IX, p. 382: «De curge urechea copilului mic, să-l afumi cu baleză strânsă din ziua de *Mărina*».

5. *Șezătoarea*, II, p. 121.

6. Candrea-Densușianu-Speranță, *Graiul nostru*, I, p. 271.

Că se 'ntâlnise (cutare)
 Pe cale,
 Pe cărare
 Cu nouă strigoi în cale,
 Nouă strigoi,
 Nouă strigoaice.
 În cap îl plesnise,
 De inimă-l ciupise ;
 Inima i se vătămase,
 Sângele i se turburase ;
 În scursături
 Îl scursese,
 În uscături
 Îl uscaser,
 Iar eu cu ciocan
 În inimă-i dam,
 Inima i-o plămădiam.
 Toate deocheturile
 Și toate nădușelile
 Le curățiam,
 Și așa că-l descântam :
 De-o fi deochiat
 De om cu *căiță*,
 De fată mare
 Făcută cu *căiță*,
 De flăcău
 Făcut cu *căiță*,
 De popă
 Făcut cu *căiță*,
 De preoteasă
 Făcută cu *căiță*,
 De-o fi deochiat
 De un om
 Făcut îndărăt...
 Fugi deochetura
 Că te-ajunge
 Vânt din gură
 Și descântătura.
 Pasere albă
 Sbură,
 Cu nor alb
 S'amestecă.
 De-o fi deochiat

De vânt,
 Să cază la pământ ;
 De-o fi deochiat
 De codru,
 Să cază frunzele ;
 De-o fi deochiat
 De fată mare,
 Să-i cază coada
 Din spinare,
 Să rămâie cheală.
 De-o fi deochiat
 De flăcău,
 Să-i cază chica,
 Să rămâie chel,
 Să răză lumea de el ;
 De-o fi deocheat
 De muiere,
 Să-i crape
 Țățele,
 Să-i cază
 Cosițele,
 Ca să-i moară
 Pruncii de foame.
 C'a plecat (cutare)
 Pe cale,
 Pe cărare,
 S'a întâlnit
 Cu nouă fete mari
 În cale,
 Nouă fete mari curate,
Cu nouă mături
De pelin dela Mărina
 În mână.
 Cu măturile a măturat,
 Toate deocheturile,
 Toate mâncăturile,
 Toate nădușelile
 Le-a svântat,
 Le-a curățat,
 Să rămâie (cutare)
 Curat, luminat,
 În grija maichii Precistii dat
 Și lasat !.

Întru cât se atinge de acest fel de mături, ele se fac în ziua de *Mărina* mai ales, și anume din *pelin* sau *peliniță*, pentru măturatul caselor, căci se crede că pe unde se mătură cu mături făcute din aceste plante, *puricii* nu mai umblă, căci mor din pricina *amarului* lăsat de *pelin* și *peliniță* ¹.

Prin jud. Muscel, femeile duc la biserică *usturoiu*, *tămăie* și *pelin* pentru leacuri. Femeile se așează lângă icoana Maicii Domnului, iar lucrurile duse le așează pe fereastră, în dreapta lor. După sfârșitul slujbei din ziua de *Mărina*, cu tămăia aprinsă afumă usturoiul și pelinul. Aceste plante se pun apoi la *păstru*, fiind bune de leac pentru *boala copiilor*.

Tot prin aceste părți se împart de pomană mere și pâne ².

II. Circovii.

În ziua de 6 Iulie încep *Circovii*, cari țin trei zile, până în ziua de 18 Iulie ³. Prin jud. Prahova se cunosc tot trei *Circovi*, numiți și *Circovii Mariei*, dar țin dela 17 până la 19 Iulie, cari nu îngăduesc nici o altă muncă, afară de jocul tineretului ⁴.

Prin alte părți, ei se numesc *Circovii Marinii*, al *Mărinii* și se serbează «pentru toate boalele femeiești», «*îngrecădrile*», etc., prăznuindu-se prin jocuri și petreceri.

În aceste zile, nimeni nu trebuie să se pieptene, căci este primejdie de jigăanii; lupii mai ales vin și strică vitele.

Fiind rău de *pocituri*, *lovituri*, *luat din Iele* și *luat din Circovi*, de aceea iar a rămas o zicală ce se adresează celor ce «nu-s în toate mințile»: «ce, ești luat din Circovi?» ⁵. Acestor vătămări se expune mai ales cine lucrează *Circovul întâiu*. Despre diferite nenorociri de acestea, prin unele părți se dau și povestiri.

Circovii se țin prin Oltenia și pentru trăsnet ⁶.

Prin jud. Muscel, la *Circovul întâiu*, nu se mătură și nu se dă gunoiul afară. În această zi se culege *pelin*, din care se capătă o zeamă numită *apa de pelin*. Cu aceasta, unii se dau pe față, ca să

1. Daf. și cred. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

2. R.-Codin și Mihalache, *op. cit.*, p. 79.

3. *Ibidem*.

4. *Rev. p. ist. filolog. și arch.* An. II, vol. III, p. 388.

5. R.-Codin și Mihalache, *op. cit.*, p. 79.

6. Cred. loc. din Halăngești-Zăicoiu, comunic. de d. N. I. Dumitrescu.

li se subțieze pielea obrazului. Unii culeg tot în această zi mărar, care se crede a fi bun pentru vindecarea umflăturilor de stomac ⁵.

Circovul Marinii *ăl din urma* se serbează pentru foc ⁶.

După câte știm, această sărbătoare populară nu este cunoscută în Moldova ⁷.

Ce însemnare ar putea avea vorba *Circovi*, nu putem spune; atâta doar c'o aflăm într'un *cântec de ștău*, cules din jud. Mehedinți, sub numele de *Circovie-Împarat*. Iată-l:

Steaua sus răsare
Ca o taină mare
Și steaua își dă rază,
Maicii lumineasă.
Eu Maichii grăesc
Graiu filosofesc.
Că de când pământul
S'a născut cuvântul,
Născând pe Hristos,
Lumii de folos.
Tă, o stea luminoasă
Și din toate-aleasă,
Că cu-a ta ivire
N'aveți¹ întocmire;
Că nouă ne scrie
Din *astrolomie*,
Din cetatea lui David,
Fiilor arătând.
Și îndată au aflat,
Pe cel ce au căutat,
Și lui i s'a arătat,

Ca unui împărat,
Circovie-împărat,
Și prea luminate,
Te știu din ce ești mare:
*Dintr'o iță*² ești slăvit,
Pe pământ ai venit,
Pe cruce te-ai răstignit,
Și te-ai dat în chip de fob,
Ca să scapi lumea de foc.
Și te-ai dat în chip de slugă,
Ca să scapi lumea din muncă.
Așteptându-te, Hristoase,
Ca și fiarele setoase,
Când coboară
La izvoară
Și de apă
Că s'adapă,
Și lui Dumnezeu se roagă:
O, Isuse Hristoase,
Ispitind cu Sf. Cruce,
De vrăjmașii nevăzuți,

Că în păcate sunt căzuți!³

În sfârșit, tot aci trebuie să mai adaogem că prin jud. Muscel, poporul mai cunoaște și alți *Circovi*, numiți *Circovul lui Sf. Ilie al dintăi* (19 Iulie) și *ăl din urmă* (21 Iulie) cari se țin întocmai și pentru aceleași pricini, ca și *Circovii Marini*.⁴

5. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 86.

6. R.-Codin și Mihalache, *op. cit.*, p. 79.

7. Cu toate acestea găsim o credință din jud. Suceava, *Sezătoarea*, III, p. 49: «În zilele *Circovilor* nu se face nici o treabă, că mănâncă lupii porcii».

1. Ne-aduci ? (n. a.)

2. Probabil că aici e o greșeală a culegătorului, care a auzit *dintr'o iță* în loc de: *din Troiță* (Sf. Treime).

3. Gr. Tocilescu, *op. cit.*, p. 1485.

4. R.-Codin și Mihalache, *op. cit.*, p. 519-20.

SF. ILIE.

I. Sf. Ilie.

După credința Românilor de pretutindeni, *Sf. Ilie*, înainte de a fi Sfânt, a ucis pe tatăl și pe mama sa prin înșelăciunea Diavolului. Din aceasia pornește neîmpăcata ură a Sf. Ilie împotriva Necuratului.

Întâia legendă care pomenește această întâmplare și care se aude în Bucovina, grăește precum urmează :

Mama lui Sf. Ilie se măritase în sat străin și când a fost vremea aproape de a naște, a rugat pe bărbatu-său s'o ducă la maica-sa, căci la o femeie lăuză, câte nu trebuesc și numai omul bătrân se pricepe la aceste treburi.

Au pornit ei, dară, amândoi pe drum și au mers o bucată bună, când iată durerile facerii apucară pe femeie și aceasta nu-și mai poate urmă calea.

— Du-te, barbate, zise dânsa, și adă aici pe mama, căci eu nu mai pot merge.

• Omul o duse binișor lângă un stog, iar el porni spre satul soacrei sale, s'o aducă.

Nu mult însă după plecarea lui, femeia naște un prunc lângă stog, și cum îl naște, aude un glas vorbind deasupra stogului :

— Pe pruncul acesta are să-l cheme *Ilie*; el va ucide pe tatăl său și pe mama sa !

Femeia s'a înspăimântat, când a auzit astfel de proorocie, dar s'a stăpânit, și când bărbatu-său se 'ntoarse, îi povesti cele auzite.

— Taci, femeie, îi zise acesta, și nu te pierde cu firea ! Câte nu i se par omului, câte năluciri nu dau peste dânsul ! Cum crezi tu că s'ar putea să ne omoare copilul ?

Cum, ne cum, dar după ce mai trece puțintel, iată pe om că se ieă și dânsul pe gânduri ; și sfătuindu-se cu nevastă-sa, mama lui Sf. Ilie, se hotărăsc să așeze binișor pruncul într'un leagăn de papură și să-i dea drumul pe apă.

— Se va duce el unde îl va îndreptă Dumnezeu, şi-au zis cei doi ; păcat este şi acesta, dar mai mare păcat ar fi dacă ne-ar uide el pe noi ori noi pe dânsul.

Leagănul a plutit pe apă şi după câtăva vreme a ajuns într-o parte de ţară, unde un negustor văzându-l, l-a scos afară, şi aflând într'insul pe copil, cu mare bucurie l-a luat să-l crească, mai ales că nu avea copii de parte bărbătească.

După ce l-a facut măişor, l-a dat la 'nvăţătură, l-a deprins cu negoţul, cu care se îndeletniciă şi dânsul, l-a însurat cu o fată asemenea crescută de suflet şi l-a dat la casa lui.

A trăit Ilie bine o bucată de vreme, dar nici el n'a avut noroc de prunci ; şi-a luat şi el un copil de suflet să-l crească, dar iată că în acest timp, vine sorocul să se împlinească spusa ursitei, adică ziua când Sf. Ilie trebuia să-şi ucidă părinţii, căci cum scrie omului la carte, de această moarte trebuiau să moară, şi nu de alta. Şi moartea, dacă nu-ţi vine singură, te ducă tu şi ţi-o cauţi.

Aşa au făcut şi cei doi părinţi bătrâni ai lui Sf. Ilie. Au pornit pe urma lui, au întrebat din om în om şi l-au aflat. Voiau, sârmanii de ei, să-l vadă şi să se bucure sau să se întristeze de soarta lui ; despre proorocie, se înţelege, uitaseră de mult şi acum nici prin cap nu le trecea ce avea să li se întâmple.

Mergând ei la casa lui Ilie, găsesc numai pe nevastă-sa, căci dânsul plecase după negustorii.

Au întrebat de una şi alta, au ispitit, s'au bucurat mult, văzându-i gospodăria îmbelşugată cu de toate, aflându-i vieaţa tihnită şi plină de înţelegere.

— Unde doarme Ilie ? şi-au întrebat ei nora.

— Când vine târziu, se duce şi se culcă în şură.

— Acolo avem să ne culcăm şi noi, în patul lui, ca să ne afe cum va veni, că i-am călcat în urmă, ostenindu-ne până la dânsul.

Astfel au mers bătrânii şi s'au călcat în şură, în patul lui Ilie, dar acesta nu mai sosiă.

Tocmai târziu, isprăvindu-şi treburile, iată se apropie de casă şi intră în ogradă. Eră noapte şi întunec. Înainte îi iese copilul cel crescut de suflet şi-i zise :

— Tată, tu umbli pretutindenă şi te osteneşti cu muncă şi mare bătaie de cap, pe când nevastă-ta te necinsteşte pe tine şi-ţi

necinstește casa. Uite-o, că și acum chiar doarme c'un ticălos în patul tău din șură!

Ilie a rămas ca de piatră când a auzit aceste blăstămății ne mai pomenite. De mânie n'a mai văzut înaintea ochilor, cu mîntea n'a mai cerșat să gândească și 'n alt chip, ci mergând de-a dreptul la patul lui din șură, și zăbind cu adevărat pe doi înși dormind într'însul, a scos sabia și i-a tăiat. Apoi a plecat de-a dreptu 'n casă.

— Tu ești Ilie? îl întrebă nevasta.

— Eu, dar cum, tu ești tot vje?

— Vie!

— Cum? Nu țe-am ucis? Da' copilul unde-i?

— Doarme de aseară pe cuptor.

— Ai, ai! suspină Ilie. Dar pe pat în șură, cine au fost culcați?

— Tatăl și mama ta, c'au venit dela mari îndepărtări, să afle despre rosturile tale.

Acum de abia văzù Ilie că-și ucisese părinții și că nimeni altul nu-l împinsese la aceasta, decât diavolul, care luase chipul copilului său de suflet și-i spusese minciuna.

Pe urmă și-a îngropat părinții creștinește, și săturându-se și de casă și de tot, și-a luat lumea în cap și s'a pornit încotro i-au arătat luminile ochilor.

A mers el cât a mers și într'un târziu a dat în mijlocul unui câmp de niște oameni, cari făcuseră un foc mare. Ei săriau peste foc ca să ploaie. Ilie, văzându-i cum sar, s'a apucat și a sărit și el. Și îndată s'a lăsat un fel de ceață, și ceața s'a îngroșat, și nourii au început să se frământa, până ce picături de ploaie au prins să curgă.

— Iaca, le zise Ilie oamenilor, eu v'am dat ploaie.

— Cum? Începură oamenii să strige, Dumnezeu ne-a dat-o, nu tu; dar ia mai stăi dacă-ți dă mâna, să ieai numele lui Dumnezeu în deșert, că-ți arătăm noi!

Ilie, cum a văzut că gluma se' ngroașă, a sbughit-o la fugă; fugia el, fugiau și oamenii după dânsul ca să-l prindă. Și când eră gata-gata să pună mâna pe el, iată că Dumnezeu trimite din cer un car de foc, care-l iea și-l ridică la sine.

— Ei, Ilie, îi zise Dumnezeu, așa-i că păcătuiși?

— Am păcătuit, Doamne, și de greu păcat îmi voiu da seamă, dar diavolul m'a împins să-l fac.

— Și ce ai porni împotriva diavolului, dacă ți l-aș da în mână? l-a întrebat Dumnezeu.

— L-aş sfârâma, Doamne!

Dumnezeu i-a dat aturci *tunetul*, să *tune* şi să trăsnească după diavol. Şi Ilie când a început să *tune* şi să trăsnească, ai fi crezut că lumea se prăpădeşte. De aceea Dumnezeu, văzând că Sf. Ilie este prea puternic, i-a luat o mână şi un picior, lăsându-l aşă.

Astfel ciung şi schiop este şi acum; de aceea nu poate umbla singur, ci, când voeşte să pornească goană după draci, se prcă în carul său ¹.

O variantă a acestei povestiri, culeasă din Moldova, şi anume din jud. Botoşani, zice precum urmează:

Sf. Ilie dintru început a fost un om gospodar ca toţi oamenii, eră însurat şi aveă pe tatăl său pe lângă sine.

Într'o zi, întorcându-se el dela câmp, se întâlneşte cu preotul satului, pe care Ilie îl cunoştea îndestul de bine.

— Doamne, măi omule, îi zice preotul, tu umbli şi te munceşti cu greul, pe când nevasta ta îţi terfeleşte cinstea şi-şi bate joc de tine. Uite, nu mai departe acum, doarme acasă cu tatăl tău!

— Şi ce să fac, părinte?

— Cum, ce să faci! N'ai topor ascuţit? Du-te şi-i omoară, şi păcat dacă va fi, mi-l ieau pe suflet; aibi inimă în tine şi curăţă lumea de doi ticăloşi.

Ilie, auzind acestea toate şi crezând că la una ca asta îl îndeamnă chiar o faţă bisericească, intră în casă cu toporul în mână şi ne mai băgând seamă în cine şi cum dă, ucise pe tatăl său şi pe mama sa cari dormiau.

— Ce-ai făcut, Ilie, ce-ai făcut? îl întrebă nevastă-sa îngrozită; ţi-ai omorât părinţii, sârmanii de dânşii, — diavolul te-a îndemnat la aceasta!

— Diavolul! răspunse şi Ilie.

Dar ce se întâmplase, se întâmplase, şi la loc nu se mai putea face. Ilie, mâhnit şi ucis de scârbă, îşi luă lumea în cap şi porni, întrebând pretutindeni, pe cei bătrâni, pe preoţi şi pe călugări, dacă nu cumva ştiu vreun chip, ca să-şi ispăşască păcatul.

Tocmai după multă rătăcire şi mult umblet, se întâlneşte cu un călugăr, care îl învaţă aşă:

— Să cauţi, fiule, o cioată de păr uscat şi punând-o în pământ, să cari veşnic apă şi s'o uzi până ce cioata va înverzi, va da

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 519-20.

muguri și mugurii se vor preface în rămuri și crângi, crângile vor înflori și florile vor lega, până ce va face pere și perele se vor coace; dar din pere tu să nu mănânci, ci să mă aștepți pe mine, că voi veni să te văd.

Ilie s'a apucat și a făcut după învățătura călugărului; a căutat rădăcina de păr uscat și în genunchi, vreme îndelungată, a cărat apă și a udat-o până a dat muguri și rămuri și până ce le-a văzut pline cu pere.

Când perele s'au copt, iată și pe călugăr:

— Uite, Ilie, îi zise el, arătându-i mulțimea perelor; câte pere vezi, atâtea păcate ai tu.

Apoi a început călugărul să scuture perele și perele porniră să cadă jos. În urmă călugărul zise din nou:

— De toată para care a căzut, Dumnezeu ți-a iertat câte un păcat; au rămas însă, cum vezi, numai două, pe cari Dumnezeu încă nu ți le uită, pentru că ai ucis pe tatăl tău și pe mama ta. Șezi și priveghează lângă ele, dar să nu le scuturi; așteaptă să cadă singure jos. Și când le vei vedea căzute, să știi că Dumnezeu ți le-a iertat și pe acestea.

Ilie a stat mult timp lângă păr și tocmai târziu au căzut și cele două pere. Acesta eră semnul că Dumnezeu îl iertase și pentru uciderea părinților lui și că prin urmare eră curat de păcate ca un copil ¹.

A venit atunci un înger și l-a ridicat la cer.

— Diavolul te-a îndemnat, Ilie, să faci ce-ai făcut! zise Domnul.

Diavolul m'a îndemnat, Doamne!

— Na-ți tunetul; tună-l și omoară-l!

Ilie a prins tunetul în mână și se zice că numai odată a tunat; cu aceasta a ucis, pe lângă draci, încă o mulțime de oameni și vite și a dărâmat o mulțime de case.

Dumnezeu văzându-l așa de amarnic, se puse pe gânduri; apoi porunci lui Sf. Ilie:

— Culcă-te, Ilie, și dormi!

Ilie se culcă și adormi; Dumnezeu se duse și-i luă prin somn o mână și un picior.

Tare-i și astăzi, Sf. Ilie, dar așa de înfricoșat ca atunci, tot nu este! ².

1. Vezi ale mele *Firișoare de aur*, p. 20-2.

2. E. N.-Veronșă, *op. cit.*, p. 520-21

A doua variantă a acestei legende, care se aude prin jud. Vâlcea, publicată în graiu local, iar de noi transpusă, sună precum urmează :

Pe *Sfete-Ilie* l-a luat în *loagăr*¹ și și-a lăsat nevasta,—c'a avut și el nevastă,—acasă, cu tată-său și cu mă-sa (ai lui Sf. Ilie). Dracul de mult îi tot coceă lui Sf. Ilie, că prea îl vedeă voinic, și acum i-o făcù.

Se duse la Sf. Ilie, unde eră în loagăr, și-i zise :

— Răpezi, Ilie, până acasă, că doarme nevasta ta cu ibovnicul în paț și mă-ta cu tată-tău pe vatră !

Sf. Ilie eră *neacăjicios* rău ; cum auzi, sări în sus de ciudă, își luă paloșul și fugi acasă. Cum ajunsese acasă, scoase paloșul și intră la *sobă*² ; văzù doi inși culcați și-i reteză pe amândoi cu paloșul. Da' nevasta lui se brodisese culcată la foc cu copilul și când auzi larma la sobă, se sculă iute și iptră acolo. Acolo văzù pe Sf. Ilie cu paloșul în mână, plin de sânge, și două capete jos. Nevasta, cum văzù așa, o arse la inimă și zise :

— Ce făcuși, Ilie, tăiași pe tatăl tău și pe mă-ta !

Sf. Ilie când văzù așa, tocmai acum îl tăie capul c'a fost înșelat de diavol. Iute se puse într'o *caruță de foc cu cai de foc*, se urcă în sus la Dumnezeu și îi spuse beleaua ce-i făcuse diavolul.

Dumnezeu i-a dat un *biciu* și i-a zis :

— Cu ăsta să săgetezi și tu pe diavol !

Dracii erau în cer până la istoria asta; și Sf. Ilie, cum a luat biciul, s'a pus pe ei; cum da odată, cădeau dracii din cer ca frunza și ca iarba, hăruiau din cer pe pământ ca frunza și ca iarba.

Dracii văzând că Sf. Ilie o să-i măture și n'o să mai rămăne nici un picior din ei, au început să strige la Dumnezeu :

— Ho, Doamne, nu ne prăpădi pe toți, că nu se mai închină lumea ție !

Dumnezeu i-a zis atunci lui Sf. Ilie să-i lase mai ușor, dar numai când or face ei zavistii, de or răscoli nori, și or face viforniți, atunci să săgeteze. Sf. Ilie cum i-a lăsat, dracii așa au încremenit, fieștecare unde s'a brodit: Tartorul și cu alți draci mai mari căzuseră în fundul pământului și acolo au rămas până în ziua de azi ; alții, când au căzut din cer,

1. Armată.

2. «In părțile de munte se zice: *intră în casă*; la câmp se zice: *intră la sobă* și în jud. Romanați și Olt se zice: *intră în sobă*».

au intrat în pământ numai până la genunchi și așa au încremenit; alții au căzut pe pământ, prin fântâni, prin văi, munți, dealuri, râpi, prin pomi și prin tot felul de locuri, unde sunt și astăzi; alții au rămas spânzurați prin văzduh, unii cu gurile în jos, și așa sunt încremeniți până astăzi.

Tartorul și cu dracii din fundul pământului au făcut iad acolo unde bagă Tatăl pe oamenii păcătoși; cei de pe pământ zavistuesc oamenii și îi învață cum să facă relele și le ajută, Dracii cei din ape sunt cei pe cari îi scot muierile vrăjitoare de-i trimit în cutare ori în cutare loc, la cutare slujbă. Toți ăștia sunt cei {cari fac să se înec oamenii, împiedecându-i de picioare când înoată și răstoarnă luntrile ¹.

Cei cari au rămas spânzurați prin pomi, sunt cei cari *dau brânci* să cadă jos oamenii de prin pomi.

Cei cari sunt spânzurați prin văzduhuri, au făcut *vămi* și țin calea lor la oamenii cari mor, și vămuesc și nu-i lasă să treacă în cer la raiu, până nu le plătesc și lor ceva, ori în bani, ori în *țeleturi*. Cei ce sunt cu gurile spânzurate în jos, slobod noaptea, dela *scăpătatul* soarelui până 'n răsărit, bale din gură. Acestea sunt *balele vrăjmașului*. Unele cad prin fântâni, altele în apele curgătoare, altele prin ierburi. Ele au putere de omoară pe om, îl bolnăvesc greu, dacă se întâmplă ca vreun om să le bea în apă ori să se culce unde sunt ele căzute.

Stelele sunt ostașii cerului; Dumnezeu le-a pus să adune toate balele ce cad din gurile dracilor, ca să nu cază pe pământ, să se îmbolnăvească lumea. Și ele când văd că vreun diavol a slobozit vreo bală din gură, se reped după ea de o prind și n'o lasă să cază pe pământ. Și de aceea le vedem noi umblând noaptea pe cer. Dar unele bale, ori nu le văd stelele, ori nu le pot prinde, și acelea cad pe pământ și aduc multe boale. Dar de n'ar fi stelele să le prindă și de ar cădea toate, apoi mai toată lumea ar fi schilodită și bolnavă din pricina balelor drăcești. De aceea nu e bine să bea cineva apă din fântână, pâraie, după sfînșitul soarelui până 'n răsărit, că se poate să se brodească vreo bală drăcească.

Prin pădure, pe unde nu prea vede soarele, balele drăcești au

1. Nu știu despre alți draci, dar despre ăștia știu că poporul crede că-și au locuințele în fundul mărilor și al apelor, își au case și-și găsesc demăncare, făcându-și ei focuri acolo. Focul lor nu se stinge în apă, ca al nostru.

putere și ziua, dar mai puțină ca noaptea. Când bei apă din pâraie de-al de acestea, ziua să pui un semn dela tine în acea apă după ce ai băut, că boalele ce ar fi să se puie pe tine, se pun pe semnul acela. Semn pui : un păr de cap, ori o *stramă* din bete, din cămeșă, brâu, ș. a. Tot așa când șezi undevă jos pe pământ, afară la câmp, când te scoli, pune în locul unde ai șezut un semn sau *barim* scui pă acolo.

Și de atunci și până azi, Sf. Ilie nu lasă în pace pe draci ; cum se apucă ei de zavistii, de răscolesc norii, Sf. Ilie înhamă caii la căruță, pleacă prin cer și începe prin ei de-i trăsnește. Ei când aud pe Sf. Ilie cu căruța, fug de se prăpădesc și se pitulă pe unde pot. Dracii se pitulă mai mult pe după câini și se vără în capre. De aceea, în vreme de vifornițe, nu e bine să lași câini și capre pe alături, nici să stai pe la strâmtori, pe unde poate să treacă vreun drac, ori să te pituli prin scorburi de copaci, că se poate întâmplă să fie vreun drac pitulat acolo, și când va trăsni pe drac, te trăsnește și pe tine. Ferestrele și ușile caselor, în vreme de viforniță să nu le lași deschise, că poate să se *acioleze* vreo spurcăciune de drac în casă și se poate să trăsnească casa. Dracul trage mai mult la *carpin* ; de aceea nu e bine să pui la casă lemn de carpin, ori să te aciolezi sub carpini, în vreme de viforniță. În vreme de viforniță să stai la luminișuri și mai bine să te *ploauă* decât să te duci la adăposturi, că tot la adăposturi trag și diacii.

În vreme de viforniță să-ți faci des cruce, că Dumnezeu a zis lui Sf. Ilie când i-a dat biciul în mână, să trăsnească pe draci :

— Ilie, în toate să dai, dar în *cruce nouă* să nu dai !

Până când a rămas Maica Domnului grea cu Domnul Hristos, Sf. Ilie săgetă cu mâna cea dreaptă, și când săgetă, se cutremură pământul și se dărdăie și cerul din tășnile lui ; multe vite și muieri se stărpiau și mare pagubă se făcea în lume ; dar când a rămas Maica Domnului grea cu Domnul Hristos, când a trăsniț Sf. Ilie odată, s'a cutremurat și Domnul Hristos în maică-sa și atunci Domnul Hristos l-a blăstămat să i se usuce mâna cea dreaptă și să nu mai săgeteze decât cu cea stângă. Și de atunci și până acum Sf. Ilie a rămas stângaciu și împrejurul oamenilor stângaci nu dă de loc, că îi e frică că-l lovește. Când muiera taie ceva cu barda ori cu securea, asemenea fugă dimprejurul ei, că-i e frică că-l lovește, căci ea, tot ca omul stângaciu, tot de-a'ndoaselea dă cu unealta ; într'un loc îi e voia să lovească și în altă parte nemerește.

Stângaciul, ciungul, schiopul, chiorul, surdul, mușul, sunt oameni însemnați și să te păzești de ei. Să te, păzească Dumnezeu de bătaia muierii, a stângaciului, a ciungului și a schiopului, de pușca chiorului și de făpta mutului și a surdului, vorba Românului 1.

A treia variantă, care e culeasă din com. Catanele, jud. Dolj, zice astfel :

Ci-că Sf. Ilie a fost om muncitor.

Fiind la plug, s'a prefăcut diavolul că e dela ei din sat, ca să-l amăgească, să-l înșele; zice:

— Tu, ce dormi aici, Ilie?

I-a spus el:

— Sunt, *ete*, aicea la plug.

— Poi, bine măi, că nevasta ta este cu cutare.

El s'a dus acasă și a luat toporul și când a dat cu toporul — a fost ta-său și cu măsă, culcați în pat, în gârlici — i-a tăiat și a plecat îndărăt la plug.

Dimineața, când nevasta s'a pomenit, și s'a dus la el la plug plângând, zice el nevestei:

— Ce (cutare)?

— Ce să fie! Tăica și maica sunt tăiați amândoi în pat.

El când a auzit, a știut, s'a văzut înșelat de diavol, și așa a plecat să-și ispășească păcatele...

S'a dus întâiu să se spovedească la un popă, că să vadă ce păcat o să-i dea.

S'a dus, s'a spovedit la un popă, la doi, la trei, la 40 de popi, și n'a găsit la nici unul să-i dea păcate, să fie mântuit.

Tocmai la al patruzecilea, când s'a spovedit, i-a spus că nu poate să-și mântue păcatele decât să care lemne verzi și uscate din pădure, să care, — într'o vale care va fi mai adâncă, până când o tîmplea valea, 9 ani, și la 9 ani să puie să se dea foc lemnelor, și când o fi focul mai aprins, să saie acolo. Și așa a făcut. A cărat lemne nouă ani, și verzi și uscate, și a umplut valea aia, și le-a dat foc, și când s'a aprins focul și a fost în putere, a sărit în foc, și îndată ce a sărit în foc, Dumnezeu văzând că e drept și vrea să-și piardă vieța în orice caz, l-a ajutat de a sburat în cer. Și d'aia se zice că Sf. Ilie e cu trupul în cer, — nu e mort. 2

1. Pr. T. Bălășel, în *Șezătoarea*, III, p. 77-81.

2. Șt. St. Tușescu, *O parte din Sfinții poporului*, Craiova 1908, p. 17-8.

A patra variantă, care se aude tot prin această parte, urmează așa :
Sf. Ilie a fost cumpărător de vite.

Intr'una din zile, când să se întoarcă acasă dela târg, un om tâlhar — diavolul — îi ieși înainte.

— Bună seara, prietene! a zis Sf. Ilie.

— Bună seara, neică Ilie. D-ta ești? Da' bine, mă neică Ilie, pe unde ai mai fost?

— Am fost și eu, de, ca omul, după negoț. Da' ce mai aveți pe la comuna dv?

— Bine, da' numai de una este rău. Nevasta d-tale se ține cu tat-tău.

— Se poate? întrebă Sf. Ilie mirat.

— Se poate. Du-te, că-i găsești culcați în gârliciu pe amândoi.

Sf. Ilie a plecat dela acel tânăr și a mers mai înainte. S'a întâlnit cu un uncheș:

— Bună seara, mă moșule! a zis el.

— Bună seara, nepoate Ilie! Da' pe unde ai mai fost, nepoate Ilie?

— Ca omu', moșule, cu negoate... prin sate.

Și l-a întrebat Sf. Ilie pe moș:

— Ce mai aveți pe la comună?

— Am bine, da' numai de una e rău: nevasta d-tale se ține cu tat-tău.

— Se poate, mă moșule?

— Se poate, nepoate Ilie. Du-te că-i găsești în gârliciu.

— Bună seara, moșule, și rămâi sănătos, a zis Sf. Ilie și a plecat înainte.

A mers să intre în sat și s'a întâlnit cu un băiat. I-a dat și lui, tot ca la ălanți, bună seara și l-a întrebat ce mai e pe la comună.

Băiatul i-a mulțămît și i-a răspuns că e bine, dar numai de una este rău.

— Nevasta d-tale se ține cu tat-tău!

A plecat apoi Sf. Ilie de acolo și s'a dus acasă. Tat-său și cu mumă-sa erau culcați în gârliciu la bordeiului. El numai ce-a ajuns, și-a și scos sabia și i-a tăiat. Nevasta, ce eră culcată în *soba*¹, când a auzit țipete, a strigat:

— Ilie, te-a înșelat diavolul.

1. Odaie.

El când a auzit că a păcătuit — s'a înșelat de diavol, — a poruncit vizitiului să puie cai la căruță, să se ducă, să se suie pe munte și să dea drumul căruții, să se prăpădească și el și caii.

Dumnezeu văzând aceasta, a trimis un nor alb ca zăpada, l-a amestecat, l-a suit la cer și l-a întrebat :

— Ilie, te-a înșelat diavolul ?

El a răspuns :

— M'a înșelat, Doamne ; te rog să mă pui mai mare peste ei.

Dumnezeu l-a pus mai mare și i-a zis să i se usuce mâna dreaptă cu care a tăiat pe *ta-său* și pe *mumă-sa*.

De atunci a rămas stângaci Sf. Ilie, șt ci-că nu mai are moarte până nu se va naște un fecior dintr'un frate și o soră.

Când trăsnește, Sf. Ilie dă după draci cu săgeata, să-i stârpească de pe fața pământului ¹.

A cincea variantă, culeasă de prin jud. Buzău, scrisă în graiu local iar aici în transpunere, urmează astfel :

Pe Sf. Ilie l-a luat militar și a făcut miliția trei ani, și după ce s'a liberat — el eră însurat și aveă o nevastă de treabă, — a venit acasă, și când să intre în sat, i-a ieșit diavolul înainte în chip de om și i-a zis :

— Mă Ilie, mă !

Da' Sf. Ilie zice :

— Ce zici, mă ?

Da' diavolul i-a zis :

— De unde vii tu ?

Și Sf. Ilie i-a zis :

— Uite, acuma mă liberai și eu din armată.

Și diavolul i-a zis :

— Mă Ilie, tu nu știi una, mă, că nevastă-ta se ține cu tatăl-tău !

— Ce vorbești tu, mă ! i-a zis Sf. Ilie.

Iar diavolul i-a zis :

— Da, să știi că nevastă-ta nu-i fată curată !

Și s'a dus diavolul. Pe urmă, Sf. Ilie când eră aproape de casă s'a întâlnit iar cu diavolul.

Și eră sară și i-a zis diavolul :

— Mă Ilie, mă, nevastă-ta se ține cu tatăl-tău și ai s'o vezi culcată într'un pat cu el !

1. Șt. St. Tuțescu, *O parte din Sfinții poporului*, p. 23-5.

Sf. Ilie intră în casă, și năcăjit de vorbele diavolului, scoate sabia și dă cu sete mare în capul patului unde erau culcați mă-sa și tată-său, și le-a tăiat la amândoi capul. Și nevastă-sa s'a dat speriată jos, că eră într'alt pat, și a zis.

— Ilie, Ilie ! sunt fată curată, sunt fată curată și acela a fost diavolul de te-a amăgit !

Și Sf. Ilie a căzut în genunchi și s'a rugat lui Dumnezeu să-i dea ceva, să pedepsească pe diavol ; și Dumnezeu i-a dat în mâna lui norii ca drum, și i-a dat un car de foc cu doi cai și cu biciu cu care s'alerge după diavol, să-l prăpădească și să-l trăsnească !

De atunci, până la sfârșit, oricând s'aude duruind pe cer după fulger..., e Sf. Ilie cu carul de foc, care aleargă mereu după diavol să-l trăsnească cu săgeata lui; și când fulgeră acolo pe cer, trăsnește biciul lui, când dă în cai să fugă iute. Și de aceea e rău când plouă și fulgeră, să nu ții în casă dobitoace de acelea : câni, pisici, că intră diavolul în ele și de aceea începe a săgeta și trăsnește locul acela ¹.

A șasea și cea din urmă variantă, care se aude prin Bucovina, se deosebește de toate cele de până aici, prin felul cum Sf. Ilie își sfârșește viața pe pământ. Iată-o :

Sf. Ilie, după ce a ucis pe tatăl său și pe mama sa, a pornit în lume să întrebe fețele bisericești asupra păcatului săvârșit și să-și iea canon dela dâșii. Oricât a umblat însă, nici unul nu i-a putut da osândă după păcatul făptuit și de aceea Sf. Ilie îi ucidă pe toți.

Tocmai într'un târziu se duce și la un schivnic care auzise despre cine-i Ilie. Acesta făcù ce făcù și-l amână cu răspunsul până ce se strecură afară din bordeiu, lăsând pe Ilie înăuntru. Cum se văzù afară, închise lacătul dela ușa bordeiului cu cheia, iar cheia o aruncă într'un iaz, ca nimeni să n'o mai poată scoate, iar Ilie uci-gașul să piară de foame înucuiat în bordeiu.

În bordeiu, Ilie a găsit o pâne, o cană cu apă și o carte. Dacă mușcă din pâne, pânea crește la loc și Ilie mănă până se saturează; dacă bea din apă, apa nu se mai isprăvia, și astfel Ilie nu muriă de foame.

Din carte cetia neconținut.

Astfel a stat Ilie închis acolo patruzeci de ani, fără ca nimeni să-i poată da drumul, cu toate că lumea de prin prejur îl știa că se

1. Candrea, Densușianu, Speranță, *op. cit.*, p. 218-9.

afă închis. La patruzeci de ani însă, întâmplându-se ca oamenii vecinătății să strice iazul, apele s'au scurs și la fund s'a găsit și cheia. Și cum știau de unde este, s'au dus și au dat drumul lui Ilie afară.

Indată după asta, iată că-i trimite Dumnezeu un înger din cer să-i vestească ispășirea păcatului, dacă va căra un an de zile lemne și va aprinde un foc mare și se va arde într'insul. Ingerul Domnului merse și-l vesti și Ilie făcù întocmai.

A cărat necurmat un an de zile lemne și la încheierea anului a aprins focul să se ardă. Când ardea însă, îngerii s'au scoborît din văzduh și l-au ridicat la cer, căci Ilie acum eră fără păcate și Dumnezeu îl făcuse Sfânt.

În cer, ca să-l răsbune Dumnezeu împotriva dracilor cari îl ademeniseră la păcat, i-a dat lui Ilie *pușca*, ca să împuște pe diavoli. Și Ilie a început să-i împuște pe rudă, pe sămânță. Întâia și a doua oară i-a împușcat cum i-a împușcat, dar a treia oară a fost ci-că o grozăvenie, că de spaimă și vițelul a pierit în vacă.

Trei zile și trei nopți au curs dracii din cer pe pământ, fără curmare, și sus n'a mai rămas nici unul.

Aceasta trebuia să se întâmple, căci diavolii ajunseră prea îndrăzneți. Mă rog: dacă tartorul lor voia să steie în scaun alături cu Dumnezeu, ce mai doriți?! Și așa Sf. Ilie le-a venit de hac ¹.

Pegenda și variantele ei de până aici vorbind, între altele, și de păcatul săvârșit de Sf. Ilie prin uciderea părinților săi, trebuie să pomenim că prin multe părți se zice Sf. Ilie și-a ucis încă și pe o soră a sa. Pentru aceasta, urmează legenda culeasă din Oltenia:

Sf. Ilie, după ce a tăiat pe tatăl său și pe mumă-sa, se zice că s'a dus pe un munte și s'a făcut păstor de oi.

Făcându-se păstor de oi, a șezut și a păstorit trei ani de zile. După trei ani de zile, și-a făcut și el o turmă de oi. Ce s'a gândit el?

— Ce să mai stau eu prin ăle pustietăți pe aici! Și s'a hotărît să se ducă și el acasă, la nevastă și la copii.

A vândut oile, și-a luat banii și a plecat și el pe drum să duca acasă.

A mers până aproape de casă și a văzut că unul furase pe soră-sa, o luase de acasă și plecase cu ea, nu știu unde ².

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 521.

2. «Bag seama, a fost divolul».

Și l-a întrebat Sf. Ilie că unde se duce cu soră-sa ?

El n'a răspuns nimic.

Atunci Sf. Ilie ce să facă ? S'a pus și a tras paloșul și când a dat să dea în ăla, a tăiat pe soră-sa.

Dumnezeu, care vede toate, i-a zis :

— Ce făcuși Ilie ? Te-a înșelat diavolul ?

— M'a înșelat, Doamne; să mi-i mai dai odată în mână, că nu le fusei *harnic* dintâiu.

Și Dumnezeu i-a dat pe diavoli în mână.

Sf. Ilie s'a pus pe ei cu bătaia, — cu trăsnete și fulgere în toate părțile...

Când a trăsnit odată, s'a cutremurat pământul, toate vitele s'au stărpit și pe Maica Domnului a lovit-o un *dor* în cap.

Ea l-a blestămat să i se usuce trei *dește*¹ dela mâna dreaptă. De atunci el dă cu stânga².

O altă legendă, culeasă din com. Țepu, jud. Tecuciu, ne arată chipul cum Sf. Ilie și-a ucis nevasta și copilul. Ea urmează :

S: zice că Sf. Ilie a fost om ca toți oamenii, cu casă și gospodărie, și însurat de tinerel, ca să se adeverească vorba ceea : «mân-carea de dimineată și însuratul de tânăr, nu strică.» Nu după multă vreme însă, îi veni rândul să se ducă la oaste, să-și facă și el *dreptul*

1. Degete.

2. Tuțescu, *O parte din Sf. poporului*, p. 27-8. Legenda e culeasă din com. Catanele, jud. Dolj ; e *uimitor* cât de aproape e aceasta pe lângă alta ce o aflăm în Candrea, Desușianu, Speranță, *op. cit.*, p. 238, în limba locală a Buzoienilor, iar aici în transpunere :

Odată Sf. Ilie năcăjindu-se foc pe tată-său și pe mă-sa, a pus mâna pe un picior de scaun și lovindu-i, i-a omorât pe amândoi. Apoi el s'a dus pe un munte și s'a făcut păzitor de oi. Acolo a șezut el trei ani, și-a făcut și el o turmă de oi. Dela o vreme, i se urî prin cele pustietăți ; și-a vândut oile și s'a întors acasă la femeia și copiii lui. Aproape de casă vede un om ce furase pe soră-sa, și l-a întrebat unde se duce cu ea, și nu i-a răspuns nimic. Atunci a tras cu băta, și când a dat în cela, a lovit pe soră-sa și a omorât-o. Dar Dumnezeu care văzu toate, i-a zis :

— Ce făcuși Ilie ? te-a înșelat diavolul ? căci el eră cel care furase pe soră-sa.

— M'a înșelat, Doamne, dar să mi-l mai dai odată în mână, căci nu fusei *harnic* dintâiu.

Și Dumnezeu i l-a dat. De atunci Sf. Ilie aleargă mereu după diavoli și-i topește cu bătaia, trăsnetul și fulgerul în toate părțile !

Cum s'o fi întâmplat aceasta, întrebăm și noi !

ca oii și ce creștin, cum ne ducem și noi astăzi. Și-a lăsat nevasta și copilașul și s'a pornit departe-depart, pentru douăzeci de ani încheiați, cât țineă armata pe atunci.

A stat acolo și și-a făcut datoria și la douăzeci de ani a plecat acasă. A mers, cât a mers, și când aproape să intre în sar, iată că se 'ntâlnește c'un uncheș. Și uncheșul cela eră diavolul.

— Bună seara, Ilie ! fi dă moșneagul ; dar ce ești așa de *veselos* ?

— Cum să nu fiu, moșule, dacă toată lumea par'că-i a mea ! îi răspunse Ilie.

— Hei, nepoate, nepoate, rău faci că-ți bucuri sufletul, căci grozav de tare ai să ți-l amărăști ! Mai bine ai nimeri-o să-ți ieai lumea în cap și să te duci într'altă parte, decât să-ți mai vezi casa !

— Dar de ce, moșule ?

— Apoi, uite ce-i : nevastă-ta se *ține* cu altul !

— Cu cine se ține ?

— Cu câți s'a ținut până acuma, nu i-aș putea număra, dar acuma ce este, e grozav. Dacă vrei, du-te și vezi.

Ilie pornește mai departe, cu capul aprins de mânie și intră în casă tocmai după ce se întunecase binișor. Face așa ca să nu-l simtă nimenia și trage la pat. Pe pat vede pe nevastă-sa adormită, iar la picioarele ei pe altul, un om așa cam de douăzeci de ani. N'a mai stat mult pe gânduri să-și socotească anii de când a plecat și să vadă cam de câți ani trebuia să-i fie feciorul ; a tras repede sabia și i-a tăiat pe amândoi, pe nevastă-sa și pe fiu-său !

— Ce-ai făcut, Ilie ? auzi dânsul glasul lui Dumnezeu, care i se arată în față.

— Diavolul m'a înșelat, Doamne ! Iartă-mă, răspunse Ilie, căzând în genunchi înaintea Domnului.

Dumnezeu îl iartă și-l ridică 'la cer cu sine ; acolo îi dădă pe seamă tunetele și trăsnetele, ca să-și răsbune Sf. Ilie pe diavoli.

Și Sf. Ilie, unde vedeă câte o clacă de drăcușori, puneă tunetul și fulgerul și-i *detună* ; unde vedeă câte o nuntă de necurați, vreo îngropăciune de a lor, iarăș pornia tunetele și trăsnetele toate asupra lor, ca să nu mai rămâie unul pe fața pământului.

Se împutinează diavolii, nevoie mare, lucru care nu-i prea plăcea lui Dumnezeu. De asta luă lui Sf. Ilie mâna dreaptă și piciorul drept, lăsându-l ciung și schiop, iar cu tunetul și fulgerul i-a spus să tragă, numai când va găsi Dumnezeu cu cale ¹.

1. Dict. de Costică al Lăcătușului (C. V. G. Costin) și comunic. de fraatele meu Vasile.

O povestire care se deosebește întru totul de cele de mai sus, așa cum se aude în Bucovina, este aceasta :

«Sf. Ilie e din oameni. Acuma eră mare și nici nu vorbiă, nici nu umblă ; ședeă lângă vatră.

Intr'o zi, merg părinții lui să taie nuiele, să lăzuească, da' îngerul vine la Sf. Ilie și-i zice :

— Ilie, scoală și mergi la nănașul tău, căci i-a fătat iapa un mânz, și-l roagă să ți-l vândă, că el ți-l va da de geaba.

Se scoală el în picioare, și-l întreabă îngerul :

— Tare ești, Ilie ?

— Tare, c'aș prinde lumea într'o mână și-aș învărti-o ca pe o rășniță.

Atunci îngerul, pentru vorba asta, i-a luat din puteri și l-a făcut schiop. Ilie s'a dus de a slobozit apă mare, ca să nu poată veni părinții lui, și după ce a căpătat calul, l-a pus în grajd și s'a dus la părinți, să-i cheme acasă. Cum s'a dus, apa s'a uscat și nuielele, numai a gândit, și s'au tăiat singure și s'au așezat în movili. Părinții întâiu nu l-au cunoscut cine este, că nu-l auziseră până atunci vorbind. Apoi au venit acasă voioși. Și a mai stat el câteva zile cu ei, până au venit îngerii și l-au chemat afară. I-au fost adus o căruță ; el a înhamat calul la dânsa și s'a suit la cer. De aceea Sf. Ilie umblă cu căruță, că e schiop ; și dracul de nimic nu se teme, decât de fulgerul lui, că unde îl năpădește, acolo îl fulgeră. Dracul se ascunde sub om, sub vită, în copac ; dar săgeata lui Sf. Ilie despică copacul și-l nimerește» ¹.

Acestea sunt toate legendele pe cari le-am putut afla, cu privire la viața pământească a lui Sf. Ilie și urcarea lui la cer. Dintr'insele, printre altele se vede și pricina pentru care Sf. Ilie este schiop sau stângaci. Asupra acestui punct însă, mai pomenim și următoarele :

Dumnezeu chemase odată la masă pe toți diavolii, ca să vadă câți sunt de mulți. Sf. Ilie, care aveă mare ură pe ei, a rugat pe Maica Precesta să-l lase și pe el ca să-i privească. Maica Precesta n'a vrut, zicând că o să-i trăsnească. Atunci Sf. Ilie s'a legat că nu le va face nimic. În timpul petrecerii, Sf. Ilie s'a necăjit iar atât de mult pe ei văzându-i, încât ne mai ținând seamă de nimic, căci uitase și legătură și tot, a tras odată cu săgeata în ei așa de tare,

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 519.

omorîndu-i aproape pe toți. *De-ală-de-ală* dacă au mai rămas doi, un drac și o drăcoaică, cari de frică s'au pitulat în *dipla* unui lăutar. Astfel a scăpat neamul drăcesc dela pieire.

Maica Precesta acum, drept pedeapsă, l-a blestemat pe Sf. Ilie să i se usuce mîna dreaptă, și i s'a uscat, și de aceea și astăzi el este stîngaci. Când trăsnește, lumea zice :

— Dacă acû Sf. Ilie dă cu stînga, dar cu dreapta ce-ar mai fi !¹.

În Bucovina, prin unele părți se crede și se spune că Sf. Ilie a fost chirigiu sau cărauș, și pe un drum i-a stricat diavolul căruța. Pentru aceasta, Sf. Ilie s'a fost rugat lui Dumnezeu să-i dea pe mîna dracii, măcar o singură zi.

Dar de îndată ce i-a avut în față, a tunat și a trăsmit într'atât de mînios, că nu numai c'au pierit aproape toți dracii și s'au ascuns, dar că toată lumea s'a înfricoșat ; multe pagube s'au făcut și multe vieți s'au primejduit.

Pentru aceasta, ca să scutească lumea de o pacoste mare, Dumnezeu i-a luat o mîna și un picior.

Tot în Bucovina se crede că «Sf. Ilie s'a bătut cu dracii ; zice că ei îl tot îndemneau să se gătească de bătaie ; Sf. Ilie le zicea că-i gata.

— Da' unde ți-i oastea ?

— N'aveți voi grijă, gătiți-vă voi !

Ei s'au strâns cîtă frunză și iarbă și când a dat Sf. Ilie cu tunul, a curs trei zile și trei nopți păcură dintrînșii.

Alții spun că «decînd cu începutul lumii, Dumnezeu a fost dat pămîntul în stăpînirea dracului, numai i-a zis ca să se poarte bine. Dar diavolul l-a *indit* pe Sf. Ilie de a ucis pe tatăl său și pe mama sa. Sf. Ilie a rugat cu atîta credință pe Dumnezeu, să-i dea putere asupra diavolului, pînă i-a trimis Dumnezeu car de foc și patru cai cu aripi și l-a luat în cer. Atunci dracii, cu toții după dînsul, să vadă ce face ? Dumnezeu i-a dat tunul și fulgerul și când a slobozit Sf. Ilie tunul în ei,—cu gând să prăbușească toți dracii în iad,—cerul și pămîntul s'a cutremurat. Da' Dumnezeu s'a supărat tare pe Sf. Ilie, că a zis că și dracii sunt buni la ceva ; de n'or fi ei, oamenii nu vor mai avea frică. Pentru aceea, i-a luat o mîna și un picior, că altfel eră prea tare. Vite, oameni și toate ar

1. Cred. loc. din Halângești-Zăicoiu, comunic. de d-l N. I. Dumitrașcu.—
Vezi și R.-Codin și Mihalache, *op. cit.*, p. 80.

fi omorât. Și cum a blagoslovit Dumnezeu în ceasul acela, așa au rămas dracii din cer sus, până în iad jos, și de atunci sunt dracii și în cer și în iad și aici (pe pământ). Dar pe pământ nu ar fi așa de mulți, dacă nu s'ar face din *moroi*.

Dracul merge cu *piatra* prin cer și se slutește la Sf. Ilie, da' și Sf. Ilie îl urmărește în toate părțile cu fulgerul și unde-l nimește, curge dohot din el ¹.

După o credință răspândită prin jud. Botoșani, se zice că Sf. Ilie este văr cu *vântul* și cu *focul*, și iată cum :

Intr'un rând, *focul* și *vântul* s'au fost pus să-și încerce puterile. Dumnezeu, temându-se să nu se întâmple ceva, i-a poruncit lui Sf. Ilie :

— Ilie, du-te în grabă și te pune între dâșșii, ca să nu se primejduască lumea !

Sf. Ilie s'a și pornit, dar în loc de a li se așeză în cale, s'a făcut tovarăș cu dâșșii.

Pentru acest cuvânt, Dumnezeu i-a luat o mână și un picior, îngrijorându-se de prea marea lui putere ².

O altă legendă zice :

Un om, ducându-se la moară, a luat să macine și unei vădane cu cinci copii, un sac cu porumb.

După ce a măcinat, a plecat îndărăt spre casă. Pe drum îl îndemnă împelițatul de diavol să iea din sacul văduvei și să puie la el.

Sf. Ilie văzând, s'a mâniat și l-a trăsniț așa de tare, că șapte ani de-a rândul s'au stărpit animalele și femeile de pe fața pământului.

Maica Precista s'a speriat și ea din acel trăsnet și a blăstemat pe Sf. Ilie să i se usuce mâna dreaptă. D'aia Sf. Ilie ci-că trăsnește numai cu mâna stângă ³.

În sfârșit, într'o iertăciune de nuntă, culeasă din Bucovina, se spune că făcând diavoli iadul sub pământ, Dumnezeu a trimis împotriva lor pe Sf. Ilie, zicându-i :

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 500-I.

2. *Ibidem*, p. 402.

3. Șt. St. Tuțescu, *Taina aluia*, P.-Neamț 1906, p. 63 — *Albina*, IV, p. 1226, cred. din Vâlcea : Sf. Ilie într'atât s'a mâniat pe un diavol, încât trăsniind după el, s'a cutremurat pământul și Domnul Hristos în pânțele Maicii sale. Atunci Domnul Hristos l-a blestemat să i se usuce mâna dreaptă, și de atunci Sf. Ilie e ciung.

... — Ilie, Ilie,
 Mare Sânt-Ilie,
 Ascultă cuvântul meu
 Și fă ce ți-oîu spune eu :
 Pornește tunetul tău,
 Tunetul tău cel cotit
 Și de mine rânduit,
 Pornește-mi-l, da-l pornește
 Și pe draci mi-i fugărește,
 Că ei iată ce-au făcut,
 Din sus despre răsărit,
 Dedesubt pe sub pământ :
 Un iad mare și rotat,
 De diavoli întemeiat,
 De care singur m'am înspăimântat.
 Ilie când auzi,
 Din putere năvăli,
 Și din tun când a trântit,
 Cerul că s'a scrijilit,
 Pământul s'a prăbușit
 Mulțime mare de diavoli
 Din iad că i-a prăpadit,
 Dumnezeu când a văzut,

Sânt-Ilie ce-a făcut,
 Singur s'a înspăimântat,
 Ce putere mare i-a dat.
 La dânsul a alergat,
 Mâna dreaptă i-a luat,
 Piciorul drept i-a scurtat.
 Sânt-Ilie înspăimântat,
 De ceeace s'a întâmplat,
 În glas mare a strigat :
 — Of, of, Doamne ce mi-ai dat ?
 Mâna dreaptă mi-ai luat,
 Piciorul drept mi-ai scurtat,
 Cu ce, Doamne m'ai lăsat ?
 Dară Dumnezeu a stat,
 Și zicând i-a cuvântat :
 — Ilie, Sânt-Ilie,
 De-acuma al tau să fie,
 Tunetul ște *pietrite* ¹,
 Când or înflori pânile,
 Că a bate piatra
 Intr'o zi de vară
 Să nu aiba ce mîncă
 Intr'un an o țară !... ².

Afară de aceste legende, mai aflăm o altă serie în care se povestește chipul cum Sf. Ilie a luat dela diavoli diferite lucruri, prin cari necuratul își îndreptăția stăpânirea asupra unei părți din lume.

Intăia legendă pe care am auzit-o în com. Țepu, jud. Tecuci, grăește astfel :

Se zice că mai de mult, Dumnezeu se cam aseamnă în putere cu diavolul, și cum ziditorul eră iubitor de pace, făcù zapis cu diavolul, ca să poată trăi liniștiți.

Ce se gândi însă Sf. Ilie : că dac'ar face bine, n'ar fi rău — povestea celuia. Și nici una, nici două, fură *zapisul* dela diavol și după ce se văzù stăpând pe el, o rupse de fugă în cer. Dracul se luă după dânsul și atâta putù să facă fugând după el, că îl apucă pe Sf. Ilie de picior, dar vezi, trecuse apa pe sub pod ! L'a apucat sdravăn, carnea s'a rupt din piciorul Sfântului și a rămas în mâna diavolului care a picat din nou pe pământ.

De atunci, Sf. Ilie a rămas, ca și noi, cu acea scobitură în talpa piciorului, căci după cum se vede, talpa nu-i *òtova*.

1. «Sub cuv. *piatră*, pl. *pietre*, în cazul acesta înțeleg Românii din Bucovina *grindină*, *ghiață*».

2. Marian, *Nunta*, p. 787.

Pentru asta, Dumnezeu l-a mulțămît în deajuns, dar știind că diavolul nu are să-l mai lase în pace, i-a dat lui Sf. Ilie tunetul și trăsnetul pe seamă. Când tună Sf. Ilie, fuge după diavol; nourii întunecă lumea și dracul se ascunde pretutindeni. De aceea Sf. Ilie *scapără* ca să-l vadă, și cum îl zărește, *svârle* eu trăsnetul după dânsul, ca doar-doar îl va ajunge și-l va doborî ¹.

A doua legendă, culeasă din com. Florești, jud. Tutova, zice :

După ce Sf. Ilie ucise pe tatăl său, după îndemnul diavolului care-i spusese, la o întoarcere dela iarmaroc, că cineva umblă să-i dea foc casei, merse la un călugăr spre a se mărturisi.

«Pusnicul, când văzù ce păcat mare a făcut, îi dădù un colț de prescură și un pahar cu vin și îl închise într'un beciu, iar cheia dela ușa o aruncă pe o apă, zicând că atunci când va găsi cheia, îi va da drumul. Peste patruzeci de ani, bucătăreasa pusnicului cum-pără niște pește și găsi într'însul o cheie pe care i-o dădù, și atunci își aminti de Sf. Ilie. Când îi dădù drumul din beciu, tot mai a-vea prescură și vin.

Când scapă Sf. Ilie, se duse la Dumnezeu și îi spuse ce a tras el din pricina dracului, și îi cerù voie să se răsbune. Dumnezeu îi spuse că i-ar da voie, dar nici el nu are vreo putere, că n'are *xapisul* și *crucea*; și îi spuse să se ducă, să se vâre slugă la diavol, să facă ce o ști, să-i fure aceste lucruri și să i le aducă.

Atunci Sfântul se duse și se tocmi slugă la Scaraoschi și îl sluji cu credință timp de un an. Când se împlini anul, se duseră amândoi să se scalde. Dracul zise să se vâre sluga în apă întâiu. Sf. Ilie zise că nu se poate să treacă înaintea stăpânului, și așa se vâri stăpânul.

Cum intră în apă, suflă un vânt puternic și îngheță apa foarte tare. Incepù să se sbată strașnic, dar unde se rupea ghiața, creșteă papură în loc. Pentru a scăpa și de asta, o rupeă cu dinții. Și de atunci *papura* are noduri(?). În timpul cât s'a sbătut dracul acolo, Sf. Ilie s'a dus iute la iad, a luat *contractul* și *crucea* și le-a adus lui Dumnezeu.

După ce-și căpătă puterea desăvârșită, Dumnezeu se duse iar la iad și Scaraoschi îl pofti pe scaunul cel mare și frumos. Dumnezeu nu voi și îi spuse să șadă el întâiu, să vadă cum îl prinde. După ce se așeză, îl blăstămă că în vecii vecilor să nu se mai scoale de acolo.

1. Dict. de Maria N. Rugină.

Și de atunci se crede că și până astăzi Scaraoschi stă pe un scaun în mijlocul iadului și dă porunci dracilor mai mititei.

Iar Sf. Ilie, ca să se răsbune, înnoară odată strașnic și trăsni așa de tare, că foarte mulți draci pieriră, dar tot au mai rămas vreo doi.

Lui Dumnezeu îi părù rău că i-a dat atâta putere și îi luă o mână și un picior ¹.

A treia legendă, care se aude prin Oltenia, zice :

Odată (Sf. Ilie fiind în cer) a întrebat pe Dumnezeu, de ce oamenii pe lumea asta cât trăesc sunt ai lui Dumnezeu și după ce mor sunt ai diavolului ?

Și Dumnezeu a spus că :

— Așa avem noi legătură între noi !

— Nu se poate doborî legătura asta ? a zis Sf. Ilie.

Dumnezeu a spus :

— Ba se poate, dar până nu voi rupe zăpisiul care-l am cu el, nu se poate.

Și așa a plecat el gândind :

— Mă duc eu să mă bag slugă la diavol.

A, slugărit trei ani de zile pe diavol și la soroc a întrebat el :

— Cum se poate că lumea, cât trăește, este a lui Dumnezeu și după ce moare, a diavolului ? Nu se poate doborî asta ? zise Sf. Ilie.

Diavolul răspunse :

Nu se poate până când nu s'o naște fiu fără tată !

Și așa fiind, a slugărit trei ani de zile, a aflat toate *contractele* diavolului și locul unde au fost puse.

Intrând în mare, a *sucipit* pe contracte și s'a făcut o *coșofană*. Și el a pornit să *bărcăie* repede prin contracte, să găsească zăpisiul ce-l avea diavolul cu Dumnezeu și să-l rupă.

Și coșofana porni să *cîrăcăie*.

Diavolul ieși din mare :

— Ce faci, Ilie ?

Nu fac nimic !

Și iar se ducea la vale, iar porni să *bărcăie*, coșofana iar *cîrăie, cîrăie* !

El iar ieși.

— Ce faci, Ilie ?

— Nu fac nimic !

1. Comunic. de d-ra Virginia Stan.

Iar a intrat în mare, el. Coțofana a început să ciricăie: ciric, ciric! dar diavolul n'a mai ieșit, crezând că-l minte coțofana. Și Sf. Ilie a bârcăit repede, a rupt zapisul și s'a înălțat la cer.

Dumnezeu a înghețat marea de 9 stâneni, ca sa nu iasă diavolul de acolo. Diavolul s'a trântit cu capul de ghiață până când a spart-o și a ieșit și s'a repezit după el cu un cârlig și l-a apucat de talpa piciorului.

Sf. Ilie a strigat:

— Ce faci, Doamne, că m'a prins de picior?

— Ce? taie bucata, a zis Dumnezeu, și o leapădă, c'oiu face toată lumea așa.

Și mai sus iar l-a ajuns și l-a prins și de palmă și iar a strigat. Și Dumnezeu i-a răspuns:

Taie și de acolo, că voi face să fie toată lumea așa, cu scobitură în podul palmei.

Și ducându-se în cer, l-a întrebat Dumnezeu, ce este și cum este. Cum o să se poată?

Sf. Ilie a spus că numai când s'o naște fiu fără de tată, numai ăla poate să mântue lumea de păcate. Și Dumnezeu i-a spus că ăla e al mai lesne lucru. Și pe el l-a întrebat:

— Ce slujbă vrei să ieai?

El a spus că să-l puie mui mare peste draci. Și de atunci i-a dat drumul în norii cerului ¹.

A patra legendă, care se aude prin Bucovina, arată chipul cum Sf. Ilie a luat *tunul* din mâinile diavolului.

Dintâiu pe lume necuratul umblă cu *tunul* și făcea o mulțime de pacosti; omorâ oamenii. Atunci Dumnezeu a trimis pe Sf. Ilie, și i-a zis cum să se scalde cu dânsul ca să i-l iea.

— Hai, îi zice Sf. Ilie, la scăldat, să vedem care va sta mai mult în apă!

Diavolul a spus că el poate sta cât mai mult și să intre cât de adânc. Cum a intrat și s'a scufundat, Dumnezeu a făcut ghiață deasupra. Da Sf. Ilie iute a ieșit și a apucat de pe mal două aripi de-ale smâului și tunetul, și a sburat. Când să iasă dracul deasupra, ghiață! Până ce a rupt-o, Sf. Ilie cu tunul nu-i! Fuga după Sf. Ilie!

— Doamne, zice Ilie, mă ajunge, că el are șase aripi, dar eu numai două!

Dumnezeu i-a zis:

1. Șt. St. Tușescu, *O parte din Sfinții pop.*, p. 18-21.

— Ai puterea în mâni: pune-i un picior pe cap și unul pe spate și taie-i patru aripi, să rămâie și el cu două!

Și de atunci dracul a rămas pe jos și tot se întoarce cu dosul la Sf. Ilie de ciudă; dar Sf. Ilie unde-l vede, sloboade săgeata să-l omoare, dar diavolul se ascunde și în piatră, și nu-l poate nimeri. Numai un cioban, cum pășteă oile și cântă din fluer, l-a văzut cum a ieșit din piatră și a dat cu pușca într'insul. Atunci Sf. Ilie a trimis pe un înger să-l întrebe ce vrea pentru treaba ce i-a făcut. El a zis că putere mare, ca să se teamă toți de dânsul și să-i spuie de ce moarte va muri. Sf. Ilie i-a dat putere și i-a zis că nu-l vor omori decât cu grâu sfințit la douăsprezece slujbe și cu plumb tot așa sfințit ¹.

A cincea legendă, asemenea din Bucovina, arată cum Sf. Ilie a luat *hainele* diavolului.

Diavolul, se zice că avea straie prea frumoase, cari îi plăceau și lui Sf. Ilie, și de aceea a voit să i le fure. Cum? A mers la necurat și l-a 'mbiat:

— Hai, diavole, să ne scăldăm!

— Hai, Ilie!

S'au învoit și s'au băgat îndată în baltă, dar Sf. Ilie n'a stat mult, ci a ieșit în grabă, a înșfăcat hainele cele mândre ale necuratului și tiva la cer cu dânsule! Diavolul îndată a simțit, dar când a vrut să iasă afară, s'a pocnit cu capul de ghiață, căci Dumnezeu sleise apa pe deasupra și o făcuse de cinci stânjeni cu ghiață.

Diavolul a spart-o și l-a prins pe Sf. Ilie.

Ce-au făcut apoi, au făcut; s'au împăcat și au prins din nou să se scalde. Ilie iar, și dracul iar, dar când voi de data asta să iasă, a găsit diavolul apa sleită de zece stânjeni; a spart-o și s'a luat după Sf. Ilie să-l prindă.

Și mult nu eră până să încapă în mâinile necuratului, când auzi glas dumnezeesc din cer:

— Ilie, Ilie, întoarce-te înapoi și taie-i o aripă cu sabia!

Ilie s'a întors, a făcut după sfatul lui Dumnezeu, și așa dracul a rămas jos, iar Sf. Ilie s'a urcat la cer cu hainele necuratului.

A mai vrut diavolul să pună mâna pe Sf. Ilie mai târziu, dar nu i-a mers.

1. E. N.-Voronca, *op cit.*, p. 123; povestea acestui moșan vezi-o la p. 523-4.

Intr'un rând, făcând diavolul multe lanțuri cu lăcăți grele, i le-a arătat lui Sf. Ilie și i-a zis :

— Uite, Ilie, aici am să te prind pe tine !

Iar Sf. Ilie :

— Cum ai să mă prinzi ?

Diavolul s'a pus să-i arăte cum, dar Sf. Ilie s'a rugat lui Dumnezeu și a zis :

— Amin, Doamne ! și dracul a rămas prins acolo ¹.

A șasea povestire, culeasă din Bucovina, ne spune următoarele :

Odată urcându-se necuratul în cer, a zis lui Dumnezeu :

— Frate, lasă-mă și pe mine să stau cu tine în cer.

Iar Dumnezeu i-a răspuns :

— Moaie-ți degetul cel mezin și fă-ți *frați*.

Diavolul și-a muiat degetul și când a început a improșcă, s'a fost umplut cerul cu draci, mulți ca iarba câmpului și frunza codrului. Nu mult după asta însă, Dumnezeu se sătură de traiu cu diavolii, și de aceea îi zise lui Sf. Ilie :

— Ilie, vezi tu, nu poți face ceva să ne scăpăm de diavoli ? Na dela mine tunetul și tună-i cum vei ști și cum vei putea mai bine.

Sf. Ilie atâta așteptă. A prins tunetul în mână și când a început, ține-te cerule și pământule ! Trei zile și trei nopți într'una au curs diavolii : unii au căzut în văzduh și s'au spânzurat acolo, alții prin pomi, dar mai mulți au intrat în pământ ². Și Dumnezeu bătrânul tare se bucură, dar dela o vreme, văzând că Sf. Ilie e prea puternic și temându-se să nu prăpădească și lumea pe lângă diavoli, i-a luat o mână și l-a lăsat ciung ³.

În sfârșit, ultima legendă privitoare la *Sf. Ilie și Pălie* este aceasta :

După ce diavolul și-a făcut frați, a zis :

— De-amù, avem să ne batem, avem să ținem bătaie amândoi.

— Ne-om bate !

Dar Sfinți încă nu aveà Dumnezeu, căci încă nu se dăduse

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 13.

2. «Și când bate un om parul în pământ și se nimerește în capul (diavolilor), când au picat ei, atuncea îi strică omului, că poate să neburnească ; dar care-i cu capul în jos și cu picioarele în sus, — că ei au picat fel de fel, nu-i strică nimică».

3. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 13.

nimeni la *muncă* ¹. A chemat norodul și i-a spus că cineva trebuie de bună voie să se arunce în mare, pentru ca să fie Sfânt, să se poată lupta cu diavolul, căci altfel cu toții sunt pierduți.

Care e mai urât din voi, să se arunce, a zis Dumnezeu.

Oamenii nu se dau, toți ziceau că-s frumoși. Iată că vine o-trăsură cu patru cai, c'un boier. Eră Sf. Ilie și întreba ce stau oamenii toți adunați. Dumnezeu îi spune.

— Mă arunc eu, zice Ilie, cu trăsură, cu cai cu tot.

Și a poruncit la vizitiu să lege caii la ochi.

Vizitiul, după ce a legat, zice :

— Eu de dumneata nu mă las; dacă te arunci dumneata, mă arunc și eu!

S'au aruncat în mare și Dumnezeu a dat să se facă înaintea lor drum până în cer; nu s'au înecat. Și i-a dat lui Sf. Ilie sabia și tunul, și când a pornit asupra diavolilor, pe toți i-a omorât. Unii au rămas în cer și de atunci sunt spânzurați cu capul în jos și cu picioarele în sus; de aceea zic că nu e bine să te uiți când cade vreo stea din cer, căci *stelele* sunt diavolii spânzurați și cad pe pământ.

Apoi Sf. Ilie i-a luat diavolului *coroana*, căci avea o coroană tare frumoasă, și avea 24 de aripi, dar i le-a tăiat cu sabia.

Când fulgeră în cer, Sf. Ilie dă cu sabia, iar când tună, atunci *Pălie*, vizitiul lui, arde cu tunul. De atunci într'una sunt la un loc ².

De multe ori diavolul, printre alte răutăți pe cari ar vrea să le facă lui Dumnezeu și cerului, se încearcă sa fure odoarele *raiului*. Impotriva lui sare tot Sf. Ilie, cum zice și următorul colind, care se aude în Transilvania :

Sus în poarta raiului,
Sede *Ruja* raiului
Illoelui Doamne ³,
Sede și chindisește,
Cu ochi negri raiu păzește.
S'o smintit ș'o adormit,
Iuda raiu o jăfuit.
Luară cheile raiului,
Și 'ncă luna
Cu lumina,
Soarele

Cu razele
Și căldarea de botez
Și scaunu' de judecată
Tot în iad le-a aruncat.
Frumos raiu o 'ntunecat,
Urât iad o luminat.
Dară *Ruja* s'o trezit
Și tare s'o tânguit.
Dumnezeu și-au d'auzit,
Jos la ea s'o pogorit
Și din gură i-o grăit :

1. Credem că : la *chin*, *canun*, *martirizare*.

2. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 302.

3. Se repetă după fiecare două versuri.

— Taci tu, Rujo, nu mai plânge,
Că eu ție da-ți-l-voiu
Tot pe *Ilie prooroc*,
Tot cu tunet
Și cu trăsnet ;
Mai departe o fulgeră,
Mai de-aproape o trăsni,
Pe de asupra capului,
Drept în ușa iadului.
Tu tare te-i repezi,
Și-i luă cheile raiului
Și căldarea de botez

Și luna
Cu lumina
Și soarele
Cu razele
Și scaunu' de judecată,
Și 'n raiu le-i așeză,
Urît iad îi întuneacă,
Frumos raiu îi luminează,
Cum e legea raiului,
Din vecia veacului ;
Să-mi fii, Rujă, sănătoasă,
Rujă, și-a lui Dumnezeu ! ¹.

II. Sfârșitul lumii și Sf. Ilie.

Printre nenumăratele credințe ale poporului român, cu privire la *sfârșitul lumii* ², sunt și cele următoare :

Prin jud. Vâlcea se crede că atunci când se va înrăi lumea de tot, când se va omorî frate cu frate, când vor uita oamenii să se mai închine lui Dumnezeu, și s'or abate în voia dracului, atunci se va supăra rău de tot și Dumnezeu sfântulețul, și va aduce *vre-mea de apoi* peste noi, păcătoșii. Dar ci-că Dumnezeu ne va aduce multe semne când se va apropia vremea de apoi. Așa vor fi foamete mari pe tot pământul din pricina secetelor ; se vor sculă *limbotenii* peste limbotenii, și se va bate crucea dreaptă cu crucea dreaptă (creștin bun cu creștin bun), și vor fi cutremure dese de pământ, și se vor arăta stele cu coadă și când va fi aproape de tot, o să fie lumea a Neamțului, o să cadă frunza bradului și n'o să mai fie de loc *rușinea fetelor* ³.

Atunci Dumnezeu va lua apa de pe pământ și vinul, de nu se va mai găsi apă de băut, și toate dobitoacele vor muri de sete,⁴ și nu se va mai găsi vin nici pentru sfânta leturghie.

Frunza teiului va fi numai cât paraua și în locul apei vor ieși bani, și oamenii vor alerga când vor vedea banii, socotind că e

1. I. G. Bibicescu, *Poez. pop. din Trans.* Buc. 1893, p. 246-7 ; sunt multe variante cu tema *prădării raiului*.

2. Vezi lucrarea mea *Sfârșitul Lumii* (No. 1 din *Biblioteca Revis-tei «Ion Creangă»*).

3. «*Morcovul sălbatec*, în floarea sa compusă și de culoare albă, are o florică violetă în mijloc ; aceea e *rușinea fetelor*. Se zice că mai înainte-eră cât paraua floarea violetă».

apă, dar se vor întoarce îndărăt plângând, și așa se va sătura lumea de bani, că prea își pune capul după ei. Atunci va fi un chin și un vai cum n'a mai fost de când lumea și pământul; va țipă și pruncul în pânțele de maică.

Atunci va ieși și *Antihârsul* în lume. Și *Antihârsul* o să fie făcut de o fată de *Ovreiu*, fără să se culce cu om. *Antihârsul* va crește iute, într'o zi ca într'o săptămână, într'o lună ca într'un an, într'un an ca în zece, și când o fi de trei ani, are să fie om mare cu mustăți și cu barbă ca toți oamenii. Și atunci când o fi de trei ani, o să strângă multe spurcăciuni de *Ovrei* și o să umble cu ei prin lume.

Antihârs o să strângă în saci băligi de vite și de oameni și o să zică că are pâne în saci, și o să strângă în buți ud de vită și de oameni și să zică că are apă, și o să zică că acelor ce s'or închină lui, le dă pâne și apă. Atunci mulți oameni slabi de îngeri o să se închine lui, și o să le dea baligi și ud; atunci ei vor plânge și s'or căi, dar *Antihârs* o să-i lege și n'o să mai scape din ghiara lui, și *Dumnezeu* s'o mânia pe ei că s'au dat în partea lui *Antihârs*, și va fi vai de ei! Atunci toți or trebui să asculte de *Antihârs*, și mai bine să rabde, că mai bine le-o fi lor.

Dumnezeu va trimite pe *Sfete-Ilie* și pe *Sfete-Petru*, să se bată cu *Antihârs*; *Antihârs* va răboi pe *Sf. Ilie* și-i va tăia capul, și atunci va lua și *Sf. Ilie* moarte, că numai el, din toți oamenii, n'a luat moarte. Sângele lui *Sf. Ilie* va fi greu și cum va pică pe pământ, pământul se va cutremura; pământul se va cutremura și mai tare din temeliiile lui, că atunci se va uita *Dumnezeu* asupra lui, și-l va blestemă, și el va lua foc și se va aprinde și va arde de nouă stângâni și va rămâne curat cum a fost întâiu.

Atunci va arde și *Antihârs* cu toți *Ovrii* lui. *Dumnezeu* va face altă lume nouă, ca să nu mai mănânce și să nu mai bea ca noi și nici n'o mai fi păcătoasă ca lumea de acum ¹.

În Bucovina, mai aflăm și următoarele credințe:

— *Sf. Ilie* fiind numai cu trupul în cer, la sfârșitul lumii trebuie să-și iea și dansul moartea, prin mâna diavolului.

Diavolul și cu *Sf. Ilie* se vor bate, nu pe pământul gol, căci sângele lui ar îneca pământul, ci pe pielea unui bou. Acest bou este crescut astăzi de *Jidani*; ei îl vor tăia atunci și vor gustă cu toții dintr'însul, căci este îndestul de mare, deoarece în fiecare zi paște câte o falcie de iarbă și bea câte un iaz de apă.

1. Pr. T. Bălășel, în *Sesătoarea*, III, p. 97-9; transpunere.

— Jidanii, zic alții, vor tăia boul la sfârșitul pământului, vor întinde pielea și vor chema la ospaț pe Sf. Ilie, care va veni cu Sf. Arhangheli Mihail și Gavril, tovarășii nedespartiți ai lui Sf. Ilie, dela ridicarea lui în cer.

Cuțitul pe care îl poartă Arhanghelul Mihail e pregătit pentru Sf. Ilie, iar Jidovii vor lua acest cuțit și vor tăia bucățele pe Sf. Ilie pe pielea de bou.

Jidanii nu știu, dar pielea boului nu este peste tot netedă și creastă. Într'un loc are o umflătură, de acelu ce fac vitele din pricina muștelor; într'insa e o înțepătură cât un vârt de ac. Pe acolo va curge pe pământ numai o picătură de sânge, care-l va aprinde îndată.

Pământul va arde de șapte stânjâni adâncime, curățindu-se astfel de toate spurcăciunile de pe el; fața lui va rămâneă, prin urmare, curată și netedă ca mai înainte de potop, iar Dumnezeu va aduce alte noroade mai mici în statură decât cele de astăzi.

— Boul, pe care Jidovii îl cresc, va fi ridicat în cer. Acolo va fi înjunghiat și din sângele lui, care va curge pe pământ, se va aprinde lumea.

— La sfârșitul lumii, are să ardă pământul de nouă stânjâni, până ce va da de curat. Atunci pământul va merge la Dumnezeu și va zice :

«Doamne, nu mai pot răbdă; sunt destul de curat!

«Da' cât ești de curat? îl va întreba Dumnezeu.

«Ca o franzolă!

«Nu ești destul de curat, că în franzolă poate să fie un paiu; mergi și te mai curăță!

După ce va mai arde, va merge iar la Dumnezeu și Dumnezeu îl va întreba iar cât e de curat. Atunci pământul va raspunde:

«Ca Isus Hristos!

«Ia amu ești curat!

Focul atunci se va stinge și cele douăsprezece vânturi vor suflă să facă din cenușă o movilă mare și va sta șapte zile. În ziua a șaptea, va trece pe deasupra Sf. Ilie și va trâmbița, și toate sufletele oamenilor vor ieși din movilă în chip de oi și de capre. Oile le-a despărți Dumnezeu, și or fi ale lui Dumnezeu, și le va lua în raiu, iar caprele ale celui necurat, le va lua și le va duce la el în iad.

Acestea au să se întâmple la Ierusalim, pe valea lui *Safat*.

— Dumnezeu a dat dintru început șapte tunuri lui Sf. Ilie, dar temându-se ca el să nu prăpădească lumea, i-a luat înapoi șase și nu i-a lăsat decât unul sigur.

La sfârșitul lumii, Dumnezeu va da foc cu toate șapte tunuri ; cerul și pământul se vor aprinde și se vor face una, după care va veni și Isus Hristos să facă judecată.

— La sfârșitul lumii, va lua și Sf. Ilie osândă, pentru păcatul ce l-a făcut, ucigând pe tatăl său și pe mama sa.

— După ce pământul va arde, aprins de sângele lui Sf. Ilie, Dumnezeu va aduce din nou pe lume pe *Blajani*, cei cari băgau câte nouă mălaie în cuptor, cari au trăit înainte de urieși și cari vor veni după noi ¹.

III. Urgisirea diavolului.—Credințe mărunte.

Din toate legendele arătate până aici, se vede că între *Sf. Ilie* și *diavol* este o dușmănie de moarte. În cele ce urmează vom da credințele mărunte cari se ating de această dușmănie și de persoana lui Sf. Ilie.

— Când trăsnește, *pușcă* Sf. Ilie după dracul, pe care îl urmărește ².

— Când tună, asemenea se zice că *pușcă* Sf. Ilie după draci ³.

— Sf. Ilie e *foc* și pentru aceasta se ține cu sărbătoare, spre a fi ferit omul de foc ⁴.

— *Strigoaicele* de multe ori caută să oprească ploaia, spre a face rău oamenilor, dar Dumnezeu și cu Sf. Ilie dau atunci *grindina*, pe care strigoaicele n'o pot opri și o scapă. După grindină, vine apoi ploaia curată ⁵.

— Sf. Ilie aleargă prin nouri cu căruța, trăsbind ⁶.

— Când trăsnește, Sf. Ilie izbește cu un singur picior ; înainte izbiă cu amândouă picioarele, dar de când Dumnezeu i-a luat unul, ca nu cumvă să prăpădească lumea, izbește numai cu un picior ⁷.

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 1292-4.

2. M. Lupescu în *Sezătoarea*, I, p. 242.

3. *Sezătoarea*, VI, p. 59 ; I, p. 126: «Când tună, pușcă Sf. Ilie după dracu'».

4. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 1200.

5. *Ibidem*, p. 866.

6. I. A. Zanne, *op. cit.*, IX, p. 9.

7. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 866.

— Sf. Ilie se zice că s'a supărat pe lumea pe care el o ținea și de aceea s'a urcat la cer cu carul și cu caii lui de foc¹.

— Când e soarele de amiază, necuratul se întoarce cu spatele la soare, și de aceea Sf. Ilie îl urmărește cu săgeata și-l ucide².

— Sf. Ilie umblă mânios cu trăsnetele după diavol, pe care îl trăsnește și îl detună, căci are mare ciudă pe el. Sf. Ilie știe că la sfârșitul lumii se va lupta cu necuratul, că va fi omorît de acesta și că din sângele lui se va aprinde lumea, ca să se curățe. După această curățire, va veni judecata de apoi³.

În timpul când fulgeră, se alungă câinii; unii cred că diavolul se ascunde în coada cânelui, iar alții că fiecare câine are câte *trei peri de drac* pe el. Sf. Ilie trăsbind pe drac, trăsnește și pe câine și pune în primejdie și pe cel de prin prejur⁴.

— *Rădaștele* sunt îngerii cari n'au vrut să ajute lui Sf. Ilie să-și lege *rafurile* la căruța cea de foc, și de aceea li s'a făcut gura clește, în semn de pedeapsă. Tot din această pricină, rădașca se numește de către Românii din Meglenia *cuvaciu*, iar de către cei din Macedonia, *favru*⁵.

— Pe cer nu se cunoaște care e nour de ploaie curată și care de grindină; nourii de ploaie curată sunt trași de Sf. Ilie cu un bou, ca să dea apă printre piatră. Câteodată acest bou trage așa din greu, că se aude icnitul și opintitul lui, până la noi pe pământ; necuratul trage ghiața, cu putere de foc⁶.

— Se crede că pe la miezul nopții Sf. Ilie toacă întotdeauna; nimeni n'ade toaca în cer decât cocoșii; ei îndată ce o aud, încep să cânte⁷.

1. Candrea, Densușianu, Speranță, *op. cit.*, p. 233, în transpunere : Eră un popă, Manea, și noi eram la prășilă, și când a început să tune și să fulgere, popa a zis :

— Taci, Ilie, că-mi sperii iapa !

Doamne ferește, ce vorbă mare !

Și noi i-am zis :

— Taci, părinte ; de ce vorbești așa, că ne pierde Dumnezeu !

2. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 589.

3. Candrea, Densușianu, Speranță, *op. cit.*, p. 222.

4. R.-Codin și Mihalache, *op. cit.*, p. 80.

5. Marian, *Insectele*, p. 36-7.

6. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 793.

7. I. A. Zanne, *op. cit.* VII p. 173 ; zicătoarea : *știe și toacă în cer*, se îndreaptă unuia care știe ori se face că știe de toate.

Sf. Ilie de aceea caută să ucidă pe diavol, din pricină că acesta îndeamnă pe om la rău; de mânia lui Sf. Ilie, necuratul se ascunde prin case, prin biserici și alte locuri, dar pretutindeni îl găsește Sfântul și-l trăsnește ¹.

— În Ardeal se crede că Sf. Ilie împușcă după balaur ².

— Când pe cineva îl apucă ploaia pe drum, când tună, fulgeră și trăsnește, să nu se adăpostească pe sub copaci înalți și mai cu seamă stejari, căci ucigă-l-crucea se ascunde mai cu seamă în ei * și se întâmplă să moară trăsnet ⁴.

Sf. Ilie umblă cu carul său de foc după diavoli, ca să-i ucidă ⁵.

— Ploaia se face din omătul care este împrejurul pământului și care stă și vara. Din acest omăt, o parte se ridică la cer, unde Sf. Ilie îl topește și din care face apă pentru ploaie. Dracii însă îl prefac în ghiață sau grindină ca să n'aibă oamenii parte de pâine: Dar Sf. Ilie o sfarmă cu sulița ⁶.

— Dracii în cer s'au apucat să facă munți și ziduri mari, să ajungă până la Dumnezeu, ca să-l răstoarne din împărăția lumii. Dumnezeu, cum a simțit aceasta, a trimis pe Sf. Ilie, zicându-i:

Ilie, iea un *căluș* ⁷ de miere și o azimă de orz și mergi pe pământ!

Sf. Ilie atunci a început să tune și toți dracii s'au făcut dohot; unii au murit, iar alții au fugit ⁸.

— Sf. Ilie are mare putere în brațe și cu ele a biruit pe diavol. Dumnezeu atunci i-a luat o mână, «căci trântia prea tare» ⁹.

— Sf. Ilie e stăpânul cerului, ori, cum s'ar zice, gospodarul pe dinafară, după cum Sf. Petru este sfătuitor al lui Dumnezeu ¹⁰.

— Sf. Ilie e giambaș mare, are căruță cu cai de scot foc pe nări. Sunt potcoviți cu potcoave de argint, și când îi gonește, bat în copite și scapără, și de aceea se văd fulgerele. Și când aleargă

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 522.

2. *Ibidem*, p. 802.

3. Cred loc. din com. Țepu, jud. Tecuci: «*Ghinda* e poama dracului».

4. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 80.

5. Candrea, Deusușianu, *Speranță*, *op. cit.*, p. 212.

6. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 793.

7. *Pahar*.

8. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 12.

9. *Ibidem*, p. 13.

10. Cred. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

căruța prin cer, face mare *hălălaie*, că-s drumurile rele; la noi pe pământ se aude atunci tunând ¹.

— Când tună toamna târziu, se zice că Sf. Ilie se întoarce cu carul plin de popușoi acasă. Roatele carului sunt pline de cuie, ca să nu *scapete* la vale. Astfel fiind, cum merg ele pe podul cerului, îl înțepă, și prin acele înțepături curge ploaia ².

— Sf. Ilie de aceea umblă cu tunul, ca să ucidă pe dracii cari se *întroloacă*, spre a face piatra. Piatra o fac ei vara, când e caldură mare. Mai întâiu suflă, și după ce fac ghiața, o sfărâmă, o ridică în nori și apoi o varsă peste satul pe care au mânie ³.

— *Aurul* este ochiul dracului pe care i l-a scos Sf. Ilie, plesnindu-l cu biciul; de atunci a rămas pe pământ. ⁴.

— Tunetul e paza omului și a țarinii, care îi dă hrană. Domnul Hristos merge înainte și Sf. Ilie după dânsul, cu tunetul.

— Ilie, îi zice Hristos, când mergi cu mine, bate mai tare din picioare, ca să se cunoască!

Atunci se aude tunând mai grozav ⁵.

— La Paști, oamenii aprind lumânări prin case și alungă câinii și pisicile, ca să nu intre în ei necuratul și astfel să nu le trăsnească Sf. Ilie casele ⁶.

— Sf. Ilie are șapte tunuri: de ploaie, de secetă, de foamete, de holeră, de boale, de moarte și de bătlie; cu ele *orânduiește* el ⁷.

1. Candrea, Desușianu, Speranța, *op. cit.*, p. 247, în transpunere: Să vezi dumneata: băiatul notarului nostru, învață la școli mari prin Brăila. Și când venia acasă vara, făcea mare haz când îi spuneam de puterea lui Sf. Ilie. Tot spunea de-o drăcovenie, — că nu-i pot zice pe nume, zicea că cu aceea poate și el fulgeră și tună. De, păi să-l rabde Dumnezeu? C'apoi că nici nu l-a răbdât. S'arată o ploaie în ziua de *Palie*. Ai lui aveau fân cosit și nestrâns. Taică-său îl mână s'adune fân până nu începe ploaia. Cum o fi făcut, ce o fi făcut, nu știu; dar peste câtvă timp începuseră o mare *cumpănă* cu fulgere și tunete. Vezi, eră necăjit Sf. Ilie, că lucrase lumea în ziua de Paști. Turnă, turnă ca cu găleata. Pe'nsărate ai lui, văzând că nu se mai întoarce, au plecat pe urma lui și l-au găsit trăsnet lângă un tufan. Se vede că el cătase să se adăpostească sub tufan, și Sf. Ilie, necăjit pe el, l-a trăsnet.

2. Cred. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

3. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 802.

4. I. A. Zanne, *op. cit.*, I, p. 116. — În Țepu se aude zicala: *banu-i ochiul dracului*, pornind dela alte considerațiuni.

5. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 802.

6. Cred. loc. din Hălăngești-Zăicoiu, jud. Dolj. comunic. de d. N. I. Dumitrașcu.

7. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 790.

— Cerul este ca o movilă nemărginită. Sf. Ilie adesea obișnuiește ca să iasă cu carul său, ba la plimbare, ba la treburi de ale casei: să aducă apă și să care popușoi la coșer. Carul lui e lucru sfânt, dumnezeesc, nedat lumii să-l vadă, și de aceea, ca să nu fie văzut, cerul se acopere cu nouri ¹.

— De câte ori vrea să trăsnească undevă, Sf. Ilie se sfătuește cu Sf. *Duminică*, care își are căsuța ei ca și toate sfintele. Sf. *Duminică* are o măsuță și un scaun, și pe masă o oglindă, iar înaintea oglinzii un sfeșnic cu o lumânare. Prin oglinda aceea se uită în lume și vede ce fac oamenii; iea apoi sfeșnicul, amenință oglinzii în acea parte, și acolo trăsnește ².

— Sf. Ilie se plimbă necăjit, cu carul pe cer, ca să tune ³.

— Sf. Ilie ucide cu sulița pe diavoli, iar aceștia se ascund unde pot. De aceea omul își face cruce, ca să nu se apropie ⁴ dracii de el. Intr'un rând dracul a zis Sfântului:

— Mă voi ascunde sub vită!

— Ascunde-te, i-a răspuns Sf. Ilie, că eu voi ucide-o și-i voi da omului, să-și cumpere alta în loc.

— Mă voi ascunde sub om!

— Eu îi voi ierta omului toate păcatele, ca să meargă în împărăția lui Dumnezeu, iar pe tine te voi ucide!

— Mă voi ascunde în biserică!

— Și acolo te voi detună, iar oamenilor le voi ajuta să-și facă în loc altă biserică mai frumoasă! ⁵.

— Sf. Ilie a fost bun soldat și ochitor de frunte și de aceea Dumnezeu l-a luat pe lângă sine, ca să ucidă *cornorații*, când nu se va mai putea aciuă de ei. Când dâșii se înmulțesc, Dumnezeu dă atunci poruncă lui Sf. Ilie ca să-i mai rărească. De frică, aceștia se ascund pe lângă oameni, doar-doar or scăpa. Dumnezeu a dat semn bun oamenilor, să-și facă *cruce*, să fugă diavolul de lângă ei. Cei ce-și fac cruce, când Dumnezeu *scapără*, n'au a se teme că li se va putea întâmpla ceva ⁶.

1. Cred. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

2. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 805.

3. Candrea, Dusușianu, Săranță, *op. cit.*, p. 271.

4. *Albina*, IV, p. 1226: Dumnezeu, dând biciul lui Sf. Ilie, i-a dat voie să trăsnească în toate numai în *cruce nouă*, nu. Și de aceea noi ne facem cruce când tună și fulgeră.

5. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 500.

6. Cred. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

Acestea sunt credințele pe cari le au Românii din toate părțile asupra lui Sf. Ilie, și cari se potrivesc și cu legendele arătate despre dânsul ¹.

IV. — Sărbătoarea Sf. Ilie.

Credința răspândită prin jud. Botoșani arată că *Sf. Ilie* nu știe când e *ziua* lui, căci dacă ar ști, ar face, de bucurie mare, un chef și o veselie, de s'ar prăpădi lumea. El întotdeauna întreabă pe Dumnezeu :

— Când e ziua mea, Doamne?

— Mai este, Ilie, mai este, îi răspunde Dumnezeu.

După ce mai trec câteva zile, Sf. Ilie merge din nou la Dumnezeu și îl întreabă :

— Mai este, Doamne, pân' la ziua mea?

— Apoi, Ilie, ziua ta a trecut; așteaptă de acum pe cea ce vine la anul.

Atunci Sf. Ilie, de ciudă și de năcaz, pornește tunetele și fulgerele cari răscolesc pământul; atunci încep ploile de după Sf. Ilie (20 Iulie) ².

Această credință o au și Românii de prin jud. R.-Sărat. Ei cred că Dumnezeu nu-i spune când e ziua lui, din pricină că-l știe năcăjit și se teme să nu prăpădească lumea ³. Tot astfel se crede și prin jud. Buzău, adăogând că numai în aceasta zi a hărăzit Dumnezeu lui Sf. Ilie depline puteri, spre a-și descărca mânia pe diavoli ⁴.

Prin unele părți din Bucovina, se zice că ziua lui Sf. Ilie este *Marția* ⁵.

1. L. Șăineanu, *Basme*, p. 992: «Tradițiunile creștine au transportat atribuțiunile lui *Joie* și *Hellios* asupra *profetului Ilie*, care înălțat țarcer în chip de furtună, primii apoi un car cu cai de foc. La Sârbi, el se numește *Ilie Gromovnic*, adică *Tunător*. La noi, Sf. Ilie poartă tunetele și trăsnetele. Tunetele și trăsnetele provin din repede rostogolire a carului cu foc, cu care Sfântul străbate cerul. O legendă *bănățeană* (*Schott*, No. 29) spune despre dânsul, că amăgit de Necuratul să-și ucidă părinții, își răsbună cumplit cu armele sale, și eră să prăpădească lumea toată, dacă Dumnezeu nu-i paraliză brațul drept.

«El trăsnește mai ales pisici și câni, fiind că diavolul se ascunde sub aceste animale».

2. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 522.

3. Candrea, Densușianu, *Speranță*, *op. cit.*, p. 271.

4. *Ibidem*, p. 212.

5. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 261.

Datinile și credințele Românilor, cari se leagă de ziua lui Sf. Ilie (20 Iulie), sunt multe :

Prin *Basarabia*, în ajunul lui Sf. Ilie, fetele se duc noaptea pe locurile unde este semănată cânepă, se desbracă de cămăși, și după ce se tăvălesc pe pământ, se îmbracă repede și se duc de se culcă. Dacă peste noapte vor visă cânepă verde, este semn că la măritiș vor lua flăcăi ca bărbați; dacă însă vor visă cânepă uscată, se vor mărită după oameni bătrâni ¹.

În ziua de Sf. Ilie nu-i este nimănui îngăduit să lucreze, din pricina *pietrii* sau grindinii ² și a focului iscat din trăsnet.

Pentru piatră, prin unele părți din Bucovina, Sf. Ilie se serbează trei zile ³, iar prin alte părți, femeile păzesc cu nelucrul chiar o săptămână întreagă pentru aceleași pricini și pentru boalele arzătoare, cum sunt *fierbinjelile* în trup ⁴.

Oamenii se duc la biserică, și printre alte *flori* duc și *busuioc* spre a-l sfinți; acest busuioc este bun de pus printre haine și 'n zestre, ca să le ferească de *molii* ⁵.

Prin jud. Muscel, busuiocul îl duc femeile și după sfânta slujbă îl ard și cu scrumul lui ung peste an *acrumul* ce se face pe cerul gurii la copii ⁶.

«Dacă trece ziua lui Sf. Ilie, nici *tunul* nu are atâta putere, că piatra nu cumpănește așa tare asupra pământului.

«Până la Sf. Ilie, piatra merge asupra vântului, dar după Sf. Ilie, după vânt. Piatra are vântul ei, afară de vântul acesta» ⁷.

În ziua de Sf. Ilie, se crede pretutindeni că Sfântul umblă prin cer și caută pe diavol ca să-l ucidă. Dacă va tună în această zi, vor secă toate *alunele*, adică nu vor prinde miez în acel an, sau vor fi seci ⁸; prin unele părți se crede că vor secă și *nucile* ⁹. Prin țara

1. Z. C. Arbore, *Basarabia*, p. 174.

2. Candrea, Densușianu, Speranță, *op. cit.*, p. 236 : «De Sânt-Ilie, nu-i bine să lucreze omul, că-i bate piatra *rogoadele* și bucățelele de pe câmp» (Jud. Buzău).—E.-N. Voronca, *op. cit.*, p. 522.

3. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 803.

4. E. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 87.

5. Marian, *Insectele*, p. 303.

6. R.-Codin și Mihalache, *op. cit.*, p. 80.

7. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 802.

8. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 86.

9. Candrea, Densușianu, Speranță, *op. cit.*, p. 265.

Făgăraşului se zice că alunele vor fi viermănoase, adecă nu vor avea fruct bun, ci mâncat de viermi ¹.

Se ştie că *alunul* se socoteşte ca un capac al necuratului, al *şarpelui*, cu care se aseamănă, având acele *picături* sau puncte albe; tot astfel şi nukul, în care sau sub care locuesc *zânele*, după cum am mai văzut.

Dacă trăsneşte în această zi, sau tună greu, creştinii îşi aprind în casă tămâie şi lumânări dela Paşti, ca să fugă necuratul. Acesta de frică se ascunde chiar şi în locurile sfinte, pe cari Sf. Ilie nu le cruţă ².

Prin unele părţi din Ungaria, jocul ce-l joacă tinerii în această zi se numeşte *Sântilie* sau *Sântilia*; el e foarte cercetat, căci în această zi mulţi feciori îndepărtaţi se întoarnă pe la casele părinţeşti, spre a-şi alege dintre fete viitoare neveste ³.

V. — Moşii de Sf. Ilie.

Este credinţă aproape pretutindeni, că la Sf. Ilie vin *moşii* pe la casele lor, şi mai ales copiii pe la căminurile părinţeşti. Femeile chiamă atunci copii străini de prin sat şi adunându-i sub un *măr nescuturat* încă, adecă un măr de unde n'a luat nimene mere, îl *scutură* pentru întâiaş dată, ca să culeagă cepii mere, iar moşii să se veselească.

Femeile în vârstă nu mănâncă mere până la această zi, iar acum, *împărţind* pentru sufletul răposăţilor, mănâncă şi ele ⁴.

Prin jud. Covurluiu se crede că atunci când Sf. Ilie scutură *marul raiului*, se zice băieţilor, ale căror mame au mâncat mere:

— Voi nu mâncaţi, căci pentru voi au mâncat mamele voastre ⁵.

În Bucovina, *mărul* se socoteşte ca un dar al lui Dumnezeu făcut lui Sf. Ilie, căruia i-a zis:

1. I. A. Zanne, *op. cit.*, IX, p. 265.

2. C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 86.

3. Dom. Dogariu, *Vlad Hoţul din Săcele*, Gherla 1898, p. 5, 8.

4. Cred. loc. din com. Ţepu, jud. Tecuciu.

5. Cred. loc. din com. Jorăşti, comunic. de d-l P. G. Savin.—*Şezătoarea* III, p. 48.—I. A. Zanne, *op. cit.*, IX, p. 336.—*Şezătoarea* VI, p. 41: de *Sânt-Ilie*, nu se svârle cu mere în sus, că bate piatra cât merele.—*Şezătoarea*, V, p. 197: Până la Sf. Ilie, nu se mănâncă mere; atunci se dau de pomană mai întâiu, căci altfel n'au sufletele moşilor parte de pomană. Nici băieţii n'au voie până la Sf. Ilie, să arunce cu merele în sus, că bate piatra.

— Până la ziua ta, nimeni să nu guste din măr.

Până la această zi, nu se taie merele cu cuțitul, pentrucă-i păcat și rău de *piatră*.

Tot pentru piatră și furtună, nu se scutură și nu se bat merii de mere.

Prin alte părți, ca și merele, se păzesc și alte pometuri ¹.

În Moldova de sus, lumea— și mai ales copiii cari se joacă se feresc să arunce cu merele în sus, că-i rău de piatră.

În această zi, jertfelnicul la biserică este plin cu fel de fel de bucate, fructe, colaci, covrigi și lumânări, duse toate pentru sufletul morților. Fiecare gospodină duce în această zi pomelnicul, să i-l cetească preotul, pomenind astfel viii și morții casei sale.

Prin partea de mijloc a jud. Tecuciu, gospodinele și preotul, după ieșirea dela biserică, merg la cimitir, unde se fac *iclenia* la stâlpul morților. Acum se dau de pomană covrigi, mere, lumânări și miere.

În Bucovina, prin unele sate, ca și în Moldova, femeile duc la biserică lapte și vin, iar peste zi fac prasnice pentru cei morți ². Prin aceste părți, merele se duc întâiu la biserică și apoi se mănâncă, având fiecare credință că numai astfel acele mere vor fi găsite de aur pe cealaltă lume. Dacă nu se păzește acea datină, cel ce mănâncă mere înainte de Sf. Ilie, va culege veșnic mere pe cealaltă lume, dar când se va apuca să le mănânce, merele îi vor pieri de dinainte și nu va avea parte de ele ³.

Prasnicile cari se fac cu acest prilej, de multe ori nu sunt singuratece, ci încheie un întreg șir de prasnice făcute în mai multe Sâmbete, înainte de Sf. Ilie ⁴.

Prin alte părți, tot din Bucovina, se duc la biserică și blide cu felurite mâncări, cari sunt sfințite de preot și apoi se împart ca pomană, pentru sufletul morților. Aceste blide sunt împodobite cu flori ⁵.

La *Moșii de Sânt-Ilie*, în Banat, se dă între altele (de pomană) și *cucuruș* (porumb) fiert. În Bucovina, și anume în Țișeuț, distr. Sucevei, Crasna și Banila-moldovenească, distr. Storojinețului, până ce nu dau în ziua de Sânt-Ilie, după ce se întorc dela biserică, mere,

1. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 796.

2. *Ibidem*, p. 388, 397.

3. *Ibidem*, p. 396.

4. *Ibidem*, p. 389.

5. *Ibidem*, p. 796.

perce, precum și alte fructe coapte, de pomană, cari se trimit pe la case în străchini, nimeni nu îndrăznește să guste din astfel de fructe.

În Crasna și Câmpulung, în această zi se împodobesc mormintele cu flori și se înfig împrejurul fiecărui mormânt *lumini* aprinse, cari se lasă apoi acolo, până ce se stârșesc de ars.

Unii trimit pe la case și ulcele de apa, împodobite cu *bârbausc*, busuioc precum și alte flori, cari se leagă împrejurul gurii cu *stramatura* roșie ¹.

La Românii din *Peninsula Balcanica*, Sf. Ilie este socotit ca o zi de deslegare pentru mâncarea *merelor* ².

VI. Rătezatul știubeilor.

Ratezatul sau *ratezarea știubeilor* sau *stupilor*, adică recoltarea mierii de albine, se îndatinează a se face în ziua de Sf. Ilie, sau, mai rar, în ajunul lui Sf. Ilie, când se duc și faguri la biserică.

Așa se obieinuește, ca pilda, în Năsipurile din Basarabia ³.

Prin jud. Tecuciu, precum în com. Țepu, Brăhășești și alte sate, cei ce au stupi îi *ratează* în această zi de mare sărbătoare, chiamă vecinii și neamurile la ei și le cinstesc cu rachiu și miere. După venire dela biserică, cine n'a gustat miere, — mai ales dintre femei, — gustă de pe la cei ce au, cât de puțin măcar.

Iată acum mai pe larg această datină, extrasă din lucrarea răp. S. Fl. Marian, despre *Insecte*, care se poate socoti ca un adevărat îndreptar practic al apicultorului.

Sf. Ilie (20 Iulie) se socotește ca o «datină din moși-strămoși» de a *rateză stupii*, iar *rătezatul*, sau cum i se mai zice prin unele locuri din Țara-Românească, *tunsul stupilor*, se face în următorul chip:

În dimineața zilei hotărâte pentru rătezatul stupilor (când Sf. Ilie cade Luni, Miercuri sau Vineri, rătezatul se face mai înainte sau după această sărbătoare, căci altfel, făcându-se în zi de sec, stupilor nu le va merge bine, ci vor secă; asemenea nu se face nici când Sf. Ilie va cădea Duminica, aceasta fiind ziua Domnului), toți ai casei trebuie să fie cât se poate de curați și priminiți.

Casa este așternută și împodobită ca în zile de sărbătoare.

Bărbatul, care asemenea trebuie să se păstreze curat, se scoală

1. Marian, *Immormântarea*, p. 291-2.

2. I. Nenițescu, *op. cit.*, p. 24.

3. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 1179.

cât se poate mai de dimineață, se primenește și luându-și uneltele necesare pentru râtezat și vasele pentru pus faguri, merge și începe râtezatul stupilor, cum a apucat din moși: afumă mai înlăuntru stupul, punându-l cu gura pe un *fumegaiu* de cârpă curată, care ametește albinele și le gonește spre fundul știubeiului. Apoi, cu un cuțit făcut ca o scoabă, începe a tăia sau a râteza fagurii cam pe a treia parte, dela gură spre fund. Fiecare fagure tăiat îl ia și-l pune în vasul preparat anume spre acest scop. Și așa îi râtează el pe toți fagurii de o potrivă și apoi așează *uleiul* la locul său. Ia apoi altul și tot așa face cu toți.

La această operație e ajutat de un copil al său, vreo rudă sau un vecin cunoscător, sau chiar și de femeia sa.

Nu e însă liber ori și cine a merge la stupină, mai cu seamă acum, căci foarte lesne se poate întâmpla vreunul care să deoache stupii, și atunci albinele se întărăță rău și mușcă cu furie pe toți câți vor fi acolo, și nu se mai poate continua râtezatul.

Dela fiecare stup se ia în așa măsură, ca să-i rămâie de ajuns pentru hrana lui de iarnă. Stupii slabi sunt lăsați în pace pentru altădată.

După ce a isprăvit cu râtezatul stupilor și așezatul acestora la locul lor, se iau vasele cu fagurii și se bagă într-o magazie. Aici fagurii sunt storși de micre cu mâna sau cu un teasc, anume pentru acest scop făcut.

Fagurii cei mai frumoși și mai plini cu miere sunt aleși și puși pe talere curate, și se dau celor chemați ca să mănânce.

De obicei se chiamă în această zi vecinii, cunoscuții și rudele, crezându-se că ești obligat a-i chema și a le împărți miere din stupii ce-i ai, căci de aceea ți-a făcut Dumnezeu parte de ei; și dacă n'ai da și altora, atunci lesne ți se pot prăpădi stupii. Dacă nu chemi vecinii, se poate întâmpla să blăsteme vreunul stupii tăi, și atunci se prăpădesc.

Nu este însă bine a chema în această zi pe cei ce știu face vrăji și farmece, căci aceștia vor căuta să-ți fure măcar un pic de miere, cu care mai târziu vor vrăji sau fermeca, și atunci stupii tăi se vor prăpădi toți, căci Dumnezeu nu va răbda să se întrebuinteze *Sf. miere* la astfel de blăstămății.

Și vrăjitorii și fermecătorii știu că tocmai *mierea furată* la aceste zile mari e mai cu putere la vrăjile și farmecele lor.

Foarte rar se obișnuiește a se trimite faguri de miere la altă

casă. Prea rar se trimite la persoane de încredere, precum : preotului, primarului, învățătorului, proprietarului și la rudele cele mai de aproape.

După ce au gustat invitații din miere, se pune masa, se mănâncă și se bea țiucă îndulcită cu miere.

Masa aceasta, la cei mai cu dare de mână, se ține până seara târziu, sau chiar și până a doua zi, transformându-se uneori în petreceri sgomotoase cu beții, cântece de lăutari și jocuri. Și toate acestea, ca să fie spre sporul albinelor.

După masă, vasele cele pline de miere și unelte. ce au servit la rețezat și stors mierea, se spală cu apă curată, și apa aceasta îndulcită se numește *mursă de miere* sau *lapte de miere* și se dă copiilor ca s'o bea proaspătă.

În Bucovina e datina ca mursa aceasta să se fiartă și apoi, punându-se într'un vas de lemn, balercă sau polobocel, după cum e și de multă, se face dintr'însa un fel de băutură spirtoasă, numită *mied*, *nîed* sau *n'ed*.

Fagurii se fierb într'o căldare și apoi se toarnă într'un săculeț de pânză rară și de aici curge într'un vas mai măricel, în care se află puțină apă. Ceara se culege deasupra vasului, și după ce se răcește, *se alege*.

Apa rămasă sub ceară se numește zeamă de *boștină* și se zice că este bună de cele mai multe feluri de boale, mai cu seamă însă pentru *friguri*; resturile de faguri rămase în saculeț se numesc *boștina* în Bucovina și *hoștină* în Moldova.

Săculețul se pune pe o blană, care cu un capăt se pune în vasul unde are să curgă ceara cu zeama de boștină și pe săculeț se apasă cu un făcăleț, ca să se stoarcă bine ceara.

Ceara aleasă se mai topește încă odată în cratițe sau căldări și se strecoară prin fuioare de cânepă în vase curate, de unde, răcindu-se, se scoate apoi sub formă de *sloi de ceară*.

Cei mai mulți Români, respectiv prisecari din Bucovina, îndătinează a rețeză stupii la *Probaje*, adică la *Schimbarea la față a Domnului*, 6 August¹. Noi însă, cunoscând datina aceasta ca aparținând zilei de Sf. Ilie, am așezat-o în cadrul acestei sărbători.

1. Marian, *Insecte*, p. 168-71.

ILIE-PĂLIE ȘI FOCA.

I. — Ilie-Pălie.

În ziua de 21 Iulie, poporul serbează pe *Ilie-Palie*, fără a-i zice *Sfânt*¹. În alte părți, precum în Bucovina, se numește numai *Palie*.

Am văzut în alte părți, că *Palie* se crede a fi vizitiul lui *Sf. Ilie*, care s'a aruncat împreună cu dânsul în mare, cu trăsură și cai.

Pretutindeni se ține pentru *foc* (incendiu și trăsnet) și pentru *arșiți* prea mari, din ale căror pricini semănăturile s'ar *pali* mai întâiu, adecă s'ar ofili, și apoi s'ar uscă².

În Bucovina se ține și pentru piatra sau grindină³, iar pe unde se socotește ca aducător de foc, se zice că *Palie* naște focul, iar *Foca*, ce cade a doua zi, ar *sufli* în acel foc și l-ar mări⁴.

Că *Palie* nu e sfânt, dovedesc și următoarele rostiri despre această zi. Într'adevăr, când unul vede pe altul muncind în ziua de *Palie*, își arată mirarea sa și îl întreabă :

— Cum de muncești dumneata în această zi ; nu știi că astăzi e *Ilie-Palie* ?

— Să-l ieie dracul, dacă s'a *pălit*, îi răspunde acela !⁵.

Copiii au un recitativ pe care îl zic mai cu seamă la adresa celor ce au ca nume de botez pe *Ilie* :

Ilie-Pălie,
Gaură pustie,
Ceapă degerată,
Gură căscată !

În loc de «gură căscată», zic și altceva⁶.

1. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

2. Idem.

3. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 803.

4. *Ibidem*.

5. Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

6. T. Pamfile, *Jocuri de copii*, I, p. 87.

Teodoret, istoricul bisericesc din veacul IV arată ca în timpurile vechi eră datină că oamenii făceau focuri mari și apoi săriau prin para lor; femeile chiar își aduceau copiii și-i treceau prin această pară, cu credința că se vor curăți. Sinodul VI ecumenic, văzând în această datină o atingere a credinței creștine, o opri.

Acest fapt, precum și *Palilia*, sărbătoarea în cinstea zeiții Pales, protectoarea turmelor, la 21 Aprilie, începutul anului pastoral și întemeierea Romei,—se crede a fi dat naștere lui *Palie* al popoului român¹.

II. Foca.

În ziua de 22 Iulie, pe care biserica creștină-ortodoxă o prănuiește întru cinstea *Sf. mironosițe Maria Magdalena* și *Aducerea moaștelor Sf. sfințitului mucenic Foca*, poporul român de pretutindeni serbează pe *Foca*.

Prin unele părți din Moldova se crede ca mai înainte *Foca* eră un sfânt creștinesc, dar de când *la ziua lui au ars șapte sate, îl țin*, adică îl serbează și păgânii, cum bunăoară ar fi Turcii. El este rău de *foc*, căci arde casele și toate ale omului, lăsându-l sărac, lipit pământului. Pentru aceasta *Foca* se mai numește și *Cur-golea-înaintea-saraciei*².

În afară de arșița și foc, în Bucovina se mai ține și pentru *piatra sau grindină*³.

Pedepsele cu *foc*, date de *Foca*, pentru cei ce nu i-au păzit ziua, sunt nenumărate. O pilda din Transilvania :

1. G. Popa în *Albina*, I, p. 1157.

2. Cred. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu. — Ec. I. Antonovici, *Ist. com. Bogdana*, p. CLXXV: «*Foca*, a treia zi de *Sf. Ilie* (se serbează) pentru ca să fie ferite de foc recoltele, zicând oameni că și *Turcii* ar fi ținând această zi». — *Rev. p. ist. arch. și filolog.* An. II, vol. IV, p. 388, credința din jud. Prahova: «Pe mucenicul *Foca*, 22 Iulie, îi zic că-i rău de foc». — Z. C. Arbore, *Basarabia*, p. 173: «Ziua *Sf. Foca* trebuie cinstită, de frica focului». — Candrea, Densușianu, Speranță, *op. cit.*, p. 272, credința din jud. R.-Sarat: nu-i bine să lucreze omul în ziua de *Foca*, că-i rău de foc; o țin și *Turcii*, că-i cu primejdie. — *Ibidem* p. 271: «*Foca* ți apără casa de foc (dacă îl serbezi)». — C. D. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 87: «Poporul ține *Foca* cu mare sărbătoare, pentru că e ținută și de Turci, nu numai de creștini; și cine îndrăznește a lucra în acea zi, nu i se mai alege nimic de starea lui, fiind și de cea mai mare primejdie cu foc».

3. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 803.

Odată un Șvab a făcut căpițe spre Foca, iar în ziua de Foca s'a dus să mai strângă din ceeace-i mai rămăsese. De odată vede că i se aprind căpițele de fân, iar el, cu căciula în mână, începă a alerga de colo până colo, și a strigă :

— Domnule *Foco*, domnule Foco, pe acelea nu le arde, că-s făcute de ieri și numai acestea-s făcute de azi !

Și cum alergă el și-și făcea cruce, s'a minunat fără samă, când a văzut că într'adevăr n'au ars decât căpițele făcute în ziua de *Foca*, iar cele făcute din ajun au rămas neatinse ¹.

În această zi se culege de obicei *sovârful* sau *sovârul*, pe care gospodinele îl folosesc la boitul sau vopsitul lănețurilor și firelor de cânepă ; ele au credința că dacă îl culeg în ziua de *Foca*, *roșul* căpătat din *sovârf* va fi *roș ca focul* ².

Trebue în sfârșit să mai pomenim încă și aceea că în Transilvania, după cum avem scris, *Foca* se serbează în ziua de *Mărina*, crezând locuitorii că-i primejdie, tot despre foc ³.

III. — Sf. Maria Magdalena.

Ziua de 22 Iulie nu se serbează în popor ca fiind închinată acestei mironosițe, ci ca patron pentru familiile în cari se găsește o femeie sau fată cu numele de botez *Magdalena* sau *Măgdălina*. O mai serbează de asemenea și familiile cari, având o *Marie* cu nume de botez, nu-și serbează patronul, nici la *Adormirea Maicii Domnului* (*Sântă-Măria mare*, fiindcă e vorba de *moarte*), nici la *Nașterea Maicii Domnului* (*Sântă-Măria mică*, fiindcă e *mică*), ci își aleg această zi.

Prin jud. Muscel, se serbează întocmai ca și *Circovii* ⁴.

Numele și amintirea *Sf. Mariei Magdalena* n'am aflat-o până acum în popor, decât în următoarea legendă a insectelor numite *căței de turbă* sau *căței frasinilor* (*Cantharis visicatoria*, L.), care sună precum urmează :

După ce prinseseră Jidovii pe Isus Hristos, *Sf. Maria Magdalena* mergea în toată ziua la mormântul Domnului Hristos, unde

1. E. N.-Voronca, p. 1200.

2. Marian, *Cromotica*, p. 11.

3. Candrea, Densușianu, Speranță, *op. cit.*, p. 138 ; mai departe : « *Sf. Maria Magdalena* se mai numește și *Păliă*. Această zi de asemeni e sărbătorită pentru cuvântul că dacă ar lucra, li s'ar *păli* holdele ».

4. R.-Codin și Mihalache, *op. cit.*, p. 80.

p'ângând îi aducea tot felul de oloaie mirositoare și-i stropia mormântul cu ele, căci doar îi era drag ca sufletul.

În toată și toată dimineața îl stropia ea cu oloaie mirositoare, că așa era datina și credința pe vremea aceea. Dar par'că era făcătura, că oloiul numai până atuncea sta pe mormânt, până sta și dansa la mormânt, iar după aceea veniau niște musculițe vinete la aripi, cari. plăcându-le mirosul cel frumos, mergeau și sugeau tot oloiul și-și ungeau aripele cu el, ca să miroase și ele.

Aflând Sf. Maria Magdalena despre cele ce se întâmplase, căzu în genunchi la mormântul Domnului, și p'ângând de ți se rupea inima s'o fi ascultat, a început a blăstăma pe acele musculițe, zicând :

Dumnezeu să vă pedepsească cum va ști el mai rău, că mare batjocură ați făcut pe mormântul fiului său ; miroasele cele frumoase ce le-ați furat voi, schimțându-se în duhoare, și trupul vostru din miros ce a mirosit până acuma, împutească-se, de nimeni să nu vă mai poată suferi.

Și blăstămul ei s'a legat, căci trupul cel plin de parfum și frumos mirositor al musculițelor celor vinete la aripi, pe cari noi în timpul de față le numim *căței de turba*, astăzi este împuțit și nime nu-l poate suferi¹.

IV. Opârlia

Ziua de 23 Iulie este sărbată de popor, după cum aflăm pentru unele părți din jud. Muscel, sub numele de *Opârlia*, fiind «rău de ars». Se povestește chiar că odată a ars din senin fânul cosit de niște Turci, pe cari un Român îi îndemnase să nu lucreze în această zi, dar de care ei n'au ascultat².

1. Marian, *Inseclă*, p. 80-1.

2. R.-Codin și Mihalache, p. 80-1.

ADORMIREA SF. ANA

Ana Ospenia.

În ziua de 25 Iulie se prăznuește *Adormirea Sf. Ana, maica Nascatoarei de Dumnezeu*, pe care poporul o numește mai pe scurt *Sf. Ana*, iar prin unele locuri din Moldova încă și *Ana Ospenia* ¹.

Această zi nu se serbează de toți, iar acei cari o țin cu ne-lucru, socot că *Sf. Ana* le va ajuta, fiind o Sfântă cu totul blajină și milostivă.

Prin unele părți o serbează și de frică să nu cadă în *somnul cel lung* ², să nu *dea în somnul cel lung*, adică în *somnul morții*. Prin jud. Muscel se zice că-i *rau de adormit*, adică acel ce lucrează în această zi, și alții ai lui, pot să cadă în somn și să doarmă trei și chiar o săptămâna de zile ³.

Prin Transilvania, se aude următoarea legendă cu privire la Sf. Ana:

Zice că pe vremea *Sf. Anei* se strânsese într'un sat din Palestina o mare mulțime de popor, ca a minune, la un fecior, despre care se zicea că știe face minuni mai altcum ca Domnul Hristos.

Sf. Ana, auzind de vestea aceasta, s'a dus și ea să vada pe feciorul făcator de minuni. Ajungând la el acasă, și-a spălat picioarele înainte de a intra în casă, după cum eră datoră pe acolo, și cu smerenie s'a apropiat de el, rugându-l ca să facă, dintr'un rug uscat, unul verde și înflorit.

Feciorul acela însă, neștiind face nici o minune, s'a mâniat pe St. Ana și a dat-o pe ușă afară, batjocorând-o înaintea tuturor celor ce se aflau acolo.

Sf. Ana însă nu a zis nimica, fără îngenunchind înaintea casei,

1. Cred. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

2. *Conferințe populare*, București 1903, p. 216: Unii o sârbează de frică, că vor da în somnul cel lung.—*Albina*, V, p. 455.

3. R.-Codin și Mihalache, *op. cit.*, p. 81.

unde locuia el, a început a-l blestemă. Și pe când își împreună mâinile spre a le înalță în sus către Dumnezeu, vede că-i lipsește *inelul* ce l-a fost moștenit dela scumpă maică-sa.

Atunci s'a priceput Sf. Ana că ea n'a avut de lucru cu un făcător de minuni, ci cu un mare meșter de tâlharii, că ea numai după ce a văzut că-i lipsește inelul, a băgat de seamă că numai el, luând-o de mână și scoțind-o cu putere pe ușă afară, i-a scos inelul din deget.

Supărată de această pățanie, a început a se rugă lui Dumnezeu să-l prefacă spre pedeapsă *în inel*, ca să se sature de a mai face tâlhării, precum a făcut mai înainte.

Rugăciunea Sf. Ana se auzi la cer, ca pe când își sfârși ea rugăciunea, spre mirarea tuturor celor din casă, el se făcuse nevăzut, prefăcându-se într'un *inel* mic și *sgrăbunțos*, care s'a înfășurat în jurul unei crânguțe de pe un pomișor ce era înaintea casei lui.

Din acest inel au ieșit apoi mai târziu o mulțime de *omizi* și din fiecare omidă câte un fluturaș micuț, spre mirarea și uimirea tuturor celor de fața.

Iar Sf. Ana, văzând minunea și puterea lui Dumnezeu, le-a zis :

— Niciodată să nu vă lăudați că știți face mai mult ca Dumnezeu, căci Dumnezeu în o minută pe toți vă poate preface în cele mai nemernice vietăți !

Și de atunci se crede ca se trage *inelariul* sau *fluturul inelat* (*Gastropacha neustria*, L.) ¹.

4. Marian, *Insecte*, p. 284-5;

SF. PANTELEIMON.

Pintilie-călătorul. Călătorirea verii.

La 27 Iulie, biserica noastră serbează pe *Sf. marele mucenic Panteleimon*, căruia poporul îi zice mai pe scurt *Pintilie-călătorul* în Moldova de mijloc, *Pantelimon* și *Pantelimonul* în Țara-Românească și *Pantilimon* în Bucovina. Prin jud. Tecuciu, am auzit prounimindu-se această zi: *Schimbarea feții, scurtarea vieții*.

Prin Oltenia se chiamă *Sf. Ilie cel mic* și se crede a fi frate cu *Sf. Ilie*¹; asemenea credință o aflăm și prin jud. Muscel, pe unde se serbează pentr'u trăsnet.

Prin aceste părți, nici mere nu se mănâncă până la această zi, întocmai cum am văzut că se practică și la *Sf. Ilie*. Se adaugă însă legenda că mai de mult li se arată bătrânilor *marul* care se scutură și din care copiii — ai căror părinți gustaseră din mere nu puteau să mănânce².

Nu se crede a fi mare pacat, pentru cel ce lucrează în această zi.

În Sâmbăta de dinaintea lui Sf. Pantelimon, în Bucovina se fac prasnice pentru morți³.

În unele părți se serbează pentru grindină⁴, iar în altele pentru furtuni⁵.

Pretutindeni însă se crede că ziua aceasta este cea de urmă *și de vară*, când *vara se călătorește*, când adică pleacă din părțile noastre⁶ și începe toamna, odată cu *berzele*, cari se călătoresc și ele⁷.

1. *Calendarul folcloristic* pe 1910. la zi.

2. R.-Codin și Mihalache, *op. cit.*, p. 81-82.

3. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 384.

4. *Albina*, V, p. 455.

5. Ciocănel, Patriciu, Salviu, *Brașoave*, p. 67, O povestire cu arderea unor *porcane* de fân, identică cu cea dela *Foca*. —

6. Cred. loc. din com. Țepu, jud. Tecuciu. — Candrea, Densușianu, Speranța, *op. cit.*, p. 269.

7. *Ibidem*, p. 271.

În com. Bogdana, jud. Tutova, se socotește chiar «ca o zi de jălanie mare, pentru că *se călătorește vara*, adică se întoarce soarele înapoi, lucru ce, după vorba oamenilor, s'ar putea constata, privind cineva la amează într'o strachină cu apă, în care poate vedeă cum joacă soarele» ¹.

Această credință o întâlnim și în Bucovina, unde se zice că St. Pantelemon *călătorește vara*, e începutul toamnei; atunci iese *cerbul* din apă și apa se răcește; atunci se schimbă *crângurile*, cele de vară cu cele de iarnă, și se întâlnește iarna cu vara și-i zice:

— De-amu te duci tu, vară, și vin eu iarna! ².

Se poate ca această credință să fie născută din observația naturii.

Pe alocuri unii, în loc de *Pintilie-calatorul*, serbează pe *Ilie-Pălie* în această zi, căci de o seamă de vreme unele datine slăbesc, unele credințe se subțiază și toate se încurcă tot mai mult, ca niște fire urzite pe o vreme de furtună. *Furtună* numim nevoile și greutatea zilelor de azi.

De slăbirea vechei noastre vieți sufletești, biserica creștină nu trebuie să se bucure. Odată cu slăbirea credințelor și datinilor străvechi, se sting și cele întemeiate pe învățăturile Mântuitorului și nu știm cine și cum ar putea țineă piept acestor primejdioase prefaceri!

1. Ec. I. Antonovici, *op. cit.*, p. CLXXIV.

2. E. N.-Voronca, *op. cit.*, p. 616.

GLOSAR SI INDICE

A

Abi, adv., abia, 73.
abitir, adv., 4.
abună-oară, adv., 130.
aciolez, v., 179.
acrum, s., 206.
Adam, s. Calea lui Adam, 42; *Adam*, 142.
adunata, s., 59.
ahaia, pron., 168.
ai, s. pl., ani, 6.
aiasmă, s., 16.
aiu, s., 35.
alagea, s., 127.
albăstra, s., 11.
albăstreă, s., 11.
albăstriță, s., 11.
Alexandru, s., — împărat, 18.
Aliseiu, s., 78.
alun, s., 207.
alună, s., 152, 206.
amușesc, v., 22.
Ana, s., Sf. —, 168, 216; — Foca, 162; — Ospënia, 216.
Anania, s., 38.
Andreiu, s., Sf. — de iarnă, 148.
Antihârs, s., 198.
apa, s., apa Sâmbetei, 5, 6; *plata* apei, 7; apă vie, 18; slobozirea sau slobozitul apei sau apelor, 77; apă de pelin, 170.
apucat, s., 35.
ard, v., 164.

argea, s., 80.
argelușă, s., 80.
argint, s., — viu, 2.
Armean, s., 136.
Arminiden, s., 20.
ascòl, v., 74.
astrolomie, s., 171.
aur, s., 203.
avramască, s., 19, 35.
avrameasă, s., 21, 25, 47.

B

Babă, s., baba-Răcoroia, 121;
Babele, 126; *Baba-Dochia*, 126.
bagă, v., pers. 3 sing., 78.
baie, s., 25.
bală, s., balele spurcatului (vrăj-mașului) 178.
bulăucă, adj., 116.
balaur, s., 5, 117.
balegă, s., 168.
băltareasca, s., 69.
ban, s., Banul-Mărăcine, 65.
barbăusc, s., 209.
bârcăiu, v., 192.
barim, adv., 179.
bat, adj., 117, 136.
bat, v., bate piatra, 2, 3; *bat rufe*, 3.
bătuta, s., 51, 61, 69.
berbece, s., 59.
berbință, s., 154.
Blagoviștenie, s., 106.
Blăjani, s. pl., 200.

blid, s. umplutul blidelor, 12.
bloj, s., 55.
boală, s. 35; a —, 93; — cea rea, 55; — copiilor 19, 170.
bobocica, s., 71.
bobotesc, v., 167.
bodaproste, interj., 6.
bogdaproste, interj., 6.
boghiu, s., 113.
bolnăvie, s., 75.
boştină, s., 211.
boştora, adv., 138.
boz, s., 56.
brăileancă, s., 11, 87.
Brezaie, s., 76.
brouscă, s., 32.
bubă, s., 35, 167.
buboiu, s., 167.
Bucium, s. —ul Rusaliilor, 3.
bucium, v., 3.
budiene, s. pl., 56.
bufniță, s., 113.
buget, s., 146.
Bulci, s. pl., 3.
Bulciuri, s. pl., 3.
buleandă, s., 96.
Bunavestire, s., 106.
Bune, s. pl., 9, 206.
bunget, s., 106.
burfă, s., 39.
buruiăna, s. —de leac, 1, 37, 95; —
 împuşcată, 144.
buştean, s. —ul Ielelor, 32.
busuioc, s., 9, 206.
but, s., 41.

C

Căiță, s., 169.
cal, s., 55, 71.
călcăiu, s., 59.
călucean, s., 55, 57.
călugăriță, s., 138.
caluș, s., pahar, 702.
căluș, s., 62-4, 70; luat din —, 62-3,
 73; florica călușului, 66; călu-
 șul ăi mic, 68; jocul călușului, 70.
călușar, s., 17, 36, 38, 54, 58; mu-
 tul călușarilor, 54-5.

călușel, s., 71.
călușer, s., 59; legarea călușerilor,
 59; mutul călușerilor, 61, 94.
călușerie, s., 59.
căluț, s., 57.
câmp, s., fetele câmpului, 24.
cană, s., 7.
cănac, s., 60.
cănăcel, s., 61.
Cănănău, s., dealul Căănăului, 39.
candelă, s., 5.
cănesc, v., chinuesc; să fle *cas-
 nesc*?; altfel: fac negru, cer-
 nesc, 25.
cânt, v. refl., 44.
cântec, s., —de stea, 171.
cap, s., capul plecat, sabia nu-
 taie, 2; capul-lui-Sf.-Ion, 91; cap
 de noapte, 138.
Capcân, s., 122.
Căpcăun, s., 122.
căpeleș, s., 94.
căpete, s. pl., 15.
căpețel, s., 8.
căpiare, s. 35.
capră, s., 32.
carpîn, s., 179.
cârsteneasă, s., 35.
cârstineasă, s., 21.
căsan, s., 93.
cască, s., 70.
castron, s., 8.
cățel, s., —de usturoiu, 35; — de
 turbă, 214; —frasinului, 214.
ceară, s., sloiu de —, 211.
cearcân, s., 21.
ceas, s., —rău, 25.
ceiuș, s., 55.
cel-pierit, s., 96.
celuitor, adj., 140.
cerb, s., 219.
chindie, s., 60.
chiorăie, v. pers. 3 sing., *ghiorăie*,
 138.
chîp, s., 112.
Chiralina, s., Doamna —, 32.
Chiric, s., Sf. —, 166.

chisnovăție, s., 68.
clita, s., 10.
chiuitură, s., 154.
chiviț, adj., 60.
cicoară, s., 92, 96.
cium, s. *cium*, masc. dela *ciumă*?
 25.
cimbrisor, s. 96.
cimez, v. 15.
cimpăvesc, v. 80.
cimpoier, s., 155.
cinaș, adj., 139.
cincizecime, s., —a luminată, 1.
cinsățel, adj.; fem. : cinsățică, 23.
cioară, s., 57.
cioareci, s. pl., 69.
cioc, s., 71, 75; îngroparea ciocu-
 lui (îngropatul ciocului), 63, 70.
ciocan, s., 55.
ciocană, s., 56.
Circov, s., 166, 170; —ii Mariei, 170;
 —ii Marinii, 170.
Circovie, s., —împărat, 171.
cireșă, s. luna cireșelor, 1.
cireșar, s., 1.
cireșel, s., 1.
cireșeriu, s., 1.
Ciric, s., 166.
ciricăi, v. a , 192.
ciș-cevâ, pron., 89.
Ciurica, s., 166.
ciuruit, adj. 166.
cletin, v., 39.
clobanț, s., 106.
clopoțel, s., —înfundat, 64.
cloșcă, s., 114.
coaietele-popii, s. pl. 97.
cobeț, s., 113; ziua-i cuc, noap-
 tea-i cobeț, 113.
codrean, adj., 21.
codru, s. fetele codrului, 24.
cofă, s., 7, 9; așteaptă cofe de
 moși, 8.
cofăel, s., 9.
cofiță, s., 7.
cojoacă, s., 64.
colac, s., 92.

colareți, s. pl., 10.
colarezi, s. pl., 17, 152.
colindător, s., 6.
colivar, s., 15.
comoară, s., 15, 37.
comună, s., 181.
copil, s., boala copiilor, 19, 170.
Coptoriu, s., 161.
cornorat, s., 204.
corobațică, s., 11.
cosânță, s.? 47.
Cosma, Sf.—161-3.
Cosmă, s., 161.
Cosmadin, s., 161.
Cosmandin, s., 161-3.
coțofană, s., 192.
covrig, s., 8.
crăminar, s., temniță, 112.
crâng, s., 98; poate : *crug*, 219.
crasnic, s., 89.
crăstinească, s., 85.
creminar, s. 112.
cristinească, s., 19, 47.
cruce, s., 59; crucea paștii, 9; cruce
 nouă, 179, 204.
crupe, s. pl., 10.
cuc, s., 106-7, 145, 152; ziua-i cuc,
 noaptea-i uliu, 113; ziua-i cuc,
 noaptea cobeț, 113.
cucuvea, s., 113.
cumpănă, s., 203.
cunună, s., 16, 94, —de flori, 8; —
 Sânzenilor, 91.
Cuptor, s., 161.
Cuptoriu, s., 161.
curechiu, s., 78.
curg, v., 168.
Cur-golea-înaintea-sărăciei, s., 213.
cuțit, 1., 59; descântec de — din
 Ielc, 43.

D

Dăfii, s. pl., 64.
Damian, s., Sf.—161, 163.
damin, s., 162.
Dămin, s., 162.
Dânse, s. pl., 19, 21, 24, 69.

dârdâiu, v., 74.
d'aș-te, expr., 83.
dat, s., datul la văr, (verișoară, surată) 17.
datoraș, s., 165.
dau, v.,—din revolver (foc), 38.
de-abi, adv., 183.
de-a'mboul, adv. 73.
de amin, ? 162.
deauna, adv., 107.
dec, interj. 66.
de-dânsele, 24.
deochiu, s., descântec de mâncătură și de—, 168.
descântec, s., 1;—de Rusalii, 38;—de Iele, 39; de Șoimane, 40;—de Sfinte, 41;—de Joimarite, 42;—de cuțit din lele, 43; de zâne, 44;—de răoză, 46;—de săgetătură, 46;—din lipitură și sburătură și sburător. 47;—de întors inima, 98;—de judecată, 153.
desghin, v., 77.
desmânt, v., 140.
deșt, s., 68, 83, 185.
destrămătură, s., 9.
detun, v., 186.
diavol, s., 12, 32, 200 și urm.
din-da-vânt, s., 96.
dioaică, s., 44.
dioc, s., 11.
diochiu, s., 44.
diplă, s., 188.
Doamna, 1, 23-4; doamna Chiralina, 32.
dobor, v. 72.
doftor, s. 161.
domn, s., 165.
Domnițe, s. pl., 23-4.
doniță, s., 10.
dor, s., 52, 73, 185.
Dornados, s., 165.
drac, s., fă-te frate cu dracul până vei trece puntea, 2; când se bat dracii în capete, 2.
Drugaică, s., 79, 91, 93, 96, 97, 99.
dragoste, s., vrajă de—14.

drept, s., 183.
drob, s., 96;—de sare 69.
drobișor, s., 96.
drobiță, s. 96;—boianșiiilor, 96.
drobușor, s., 96.
drog, s., 96.
droghiță, s., 96.
drum, s., 67.
duh, s., duh rău, 1, 2 5;—necurat, 16.
duhanesc, v., 141.
dulmăcesc, v., 119.
Duminică, s.—mare, 1, 4, 5 10. 12-6, 73; Sâmbăta Duminicii mari, 7; Moșii Duminicii mari, 7;—Tomii, 14; Duminica Rusaliiilor, 70;—tuturor sfinților, 77; Sf.—, 204.
Dumitru, Sf.—114.
dunăreanca, s., 69.

E

Ede, s. pl., 24.
Elisau, s., 78.
Eliseiu, Sf.—, 77.
Erodia, s., 38.
ete, interj., 180.

F

Făcut, adj., 70.
fântâniță, s., 9.
farfurie, s., 7-8.
făt, s., 89.
fută, s., fetele vântoaselor, 23; fetele câmpului, 24; fetele codrului, 24; fetele lui Șandru, 24-5; fetele lui Iuda, 25; târg de fete, 154; târgul fetei, 156; rușinea fetelor, 197.
fârșeală, s., 46.
ferire, s., 67.
fierb, v.—piatra, 4, 117.
Filipi, s. pl., 148.
floare, s., cunună de flori, 8; floarea grâului, 11; floarea paiului, 11; floare albastră, 21; floarea lui Sf. Ioan, 79.

floricică, s., 64-5, 71 ; *floricica* căluşului, 66.

Florii, 13.

fluierur, s., 93.

fluture, s.,—inelat, 217.

foc, s., 3, 163, 189, 213.

Foca, s, 212, 213 : Sf.—, 163; Ana—, 162.

forcotesc, v., 117.

fortună, s., 78.

Frânc, s., 23, 81.

frate, s., fă-te frate cu dracul până vei trece puntea, 2.

frigare, s., stângerea frigărilor, 2.

friguri, s. pl., 16, 211.

Frumoase, s. pl., 24, 54-5, 114.

frumuşele, s. pl., 24,

fugă, s.,—lungă, 59.

fulger, s., 3.

fulgerat, s., 152.

fum, s, 2.

fumegaiu, s., 210.

furţişag, s, 13.

G

Gaină, s., 10 ; puiu de—, 10.

găitănesc, v., 80.

gândac, s.,—de turbă, 36.

gârbaciu, s., 64.

gârlici, s., 180.

gătitel, adj., 23.

găvan, s., 14.

geavreă, s., 63.

gemănar, s., 110.

gemene, adv. de-a-gemenea, 110.

genistră, s., 96.

genistru, s., 96.

Gheorghe, s. Sf.—, 150.

ghiaţă, s., 165.

ghilît, s., 19, 22.

ghioc, s., 11.

ghizd, s., 7.

ghizdeă, s., 7.

giolgru, s., 60.

gonitoare, 10.

grâu, s., 16 ; floarea grâului, 11.

Pamfile, Sărbătorile.

griju, s., 6.

grijesc, v., 11.

grindină, s., 200.

grozama, s., 96 ;—mică, 96.

gura, s., îi toacă gura 'n patru, 64.

H

Hăchişe, s. pl., 167.

hăciu, v., 112.

hai, pron., 167.

haidau, s., 95.

haita, s., 150.

haitic, s., 150.

hală, s., 78.

hălălaie, 205.

haluite, s. pl., 58.

hărănesc, v., 153.

Harcodan, s., 165.

hărdal, s., 42.

haripă, s., 41.

harnic, adj., 185.

Harnice, s. pl., 24.

hâş, interj. 112.

hăulesc, v. refl., 44.

helişte, s., *vilişte*, 38.

hiţ, v. 155.

horu, s., 64 ;—dreaptă, 65.

hoştina, s., 211.

hotar, s., slinţirea hotarelor 16, 60.

hrişcă, s., 78.

hududouie, s. pl., 145.

huhurez, s., 113.

I, Î

Iana, s., 80.

iapă, s., du-te unde a dus mutul iapa şi ţiganul cârlanul, 143.

iarbă, s., iarba fiarelor, 23, 97, 98 ; iarba lui Sf. Ioan, 97.

icoană, s., 5.

iconar, s., 89.

ictenie, s., 208.

ied, s., 32, 70.

Iele, s. pl. 3, 19, 20, 21-3, 24, 31, 36, 37, 69, 96 ; blestemul : luă-te-ar Ielele !, 20 ; buşteanul Ie-

lelor, 32; luatul din Iele, 35 ;
 toporul lelelor, 40 ; descântec
 de cuțit din Iele, 43.
iepure, s., piele de iepure, 61-2,
 69, 71.
iertare, s., 10.
igreți, s. pl., 154.
Ileana s.—Brăileana, 24.
Ilie, s. Sf. Ilie, 135, 163, 172 și urm.,
 218, Sf. Ilie cel mic, 218; Ilie-
 Pălie, 212.
ilorelui, ?, 196.
îmburzulesc, v. refl., 38.
împart, v., 207.
împărtesc, v., 153.
împulber, v., 161.
împușcata, s., 97.
înălbît, s., 10.
înălțare, s., Înălțarea Domnului, 14.
încărduesc, v., 71.
închindisesc, v., 81.
închiorchioșat, adj., 35.
încurc, v., 25,
înec, s., 3.
inelar, s., 217.
îngrecare, s., 170.
îngropare, s., îngroparea ciocului,
 63.
înistru, s., 96.
însăbîet, adj., 43.
însemnat, adj., 180,
întâlnitură, s., 24.
înțepoșat, adj., 43.
întroloc, v., 203.
Ioan, s., floarea lui Sf.—, 79; Sf.—
 de vară, 80, 81; Sf.—cel nou 80,
 81, 85; Sf.—de iarnă, 81; Sf.—
 dela Suceava, 85; Nașterea Sf.
 — 93; capul lui Sf.—, 96; iar-
 ba lui Sf.—, 97.
iobagiu, s., 165.
Iordan, s., Fântâna lui Iordan, 42;
 izvorul Iordanului, 120.
Irod, s., 24.
Irodasa, s., 24.
Irodeasa, s., 24, 60.
Irodia, s., 38.

Irodiece, s. pl., 23,
Irodiță, s., 24.
Ispas, s., 14.
Isus, s., postul lui Isus, 139.
Iuda, s., fetele lui Iuda, 25; puiul
 Iudii, 25; Sf.—, 77.
Iude, s. pl., 25.
iudesc, v., 188.
Iulie, s., 161.
Iulita, s., 166.
Iuni, s., 1.
Iunie, s., 1.
Iuniu, s., 1.

J

Jaleș, s., 13.
joc, v., coamoara joacă, 37.
joc, s., jocul soarelui la răsărit,
 55; jocul soarelui la apus, 57;
 jocul călușului, 70.
Joi, s., Cele Joi, 1; Joile grele, 1:
 Joile păzite, 1; Cele nouă Joi,
 1-3, 34; Joia a opta, 3; Joia
 mare, 3, 76; A noua Joi, 4; Joia
 mînioasă, 4; Joia verde, 4; Sf.
 Joi, 4; Joile de după Paști, 148.
Joian, s., 4.
Joimarițe, s. pl., 42.
jordăleană, s., 90.
judecată, descântec de—, 153.
junghiu, s., 13, 14.
junincă, s., 10.

I.

Lămură, s., 13.
lămurea, s., 13.
lapte, s.,—de miere, 211.
lături, s. pl., 20.
lăzuesc, v., 187.
lean-odolean, s., 35.
legare, s., legarea călușerilor, 59.
leoaică, s., 26.
Ler, s., 23.
leu, s., 26.
leuștean, s., 19, 35, 42, 47, 56, 69.
licuriciu, s., 145.
limbotenie, s., 197.

lingură, s., 7.
lipitură, s., descântec de—și sburător, 47.
Liseiu, s., 78.
loagăr, s., 177.
lovitură, s., 170.
lozba, s., 29.
luat, s., luat din Iele, 35 :—din Cîrcovi, 170.
lumânare, s., 5, 8.
lume, s., lumea cealaltă, 6 ; sfârșitul lumii, 197.
lumină, s., 9, 77, 87.
lună, s., 37.
lungoare, s., descântec de lungoare, 161.
lup, s., 145

M

Măcinică, s., 167.
măcinat, adj., 167.
Madalina, s., 23.
Magdalina, s., 19 ; Sf. Maria—, 213.
maică, s., Maica Preceasta, 4 ; — Domnului, 12.
Măiestre, s. pl., 22-3.
măldur, s., 12.
mălaiu, s., 20.
malotea, s., 107.
măncătură, s., descântec de — și deochiu, 168.
mănușă, 10, 74.
măr, s., 207.
măre-leș, adv., 144.
Mărgălina, s., 19, 23.
Maria, s., Sf.-Magdalena, 213.
Mărina, s., 166-7, 214.
mărinii, s. pl., 167.
marș, s., marșul sfintei, 56.
Marți, s., Marția Rusitorilor, 76 ; Marția morților, 76.
mărunțesc, v., 117.
masă, s., umplutul meselor, 11.
măsăel, s., 77.
mască, s. 10-11.
măslin, s. 88.
mășișor, s., 13.

mătrăgună, s., 2.
mășniță, s., 8.
mied, s., 9, 211.
miel, s., mielul blând suga la două oi, 2.
miere, s., mursă de—, 211 ; lapte de—, 211.
Milostive, s. pl., 22, 23, 37, 43.
minciună, s., 72.
mintulaș, adv. 168.
mișelesc, v. refl., 46.
mlășniță, 8, 10.
molie, s., 36, 96, 97, 206.
molotru, s., 107.
morcov, s.,—sălbatec, 197.
moroaică, s., 26, 44.
moroiu, s., 26, 32, 44, 189.
mort, s., ziua morților, 5 ; Marția morților, 76.
moși, s. pl., 7-10, 64, 76 ;—de vară, 5, 7, 12 ;—Duminicii mari, 7 ;—Rusaliilor, 7 ;—de Rusalii, 7 ;—cei mari, 7 ; așteaptă cofe de moși, 8 ; târgul moșilor, 11 ;—de Sânzenii, 90 ;—de Sânpietru, 153 ;—de Sf. Ilie, 207.
moșoaica, s., 11.
motofleață, s., 134.
muc, s., 152.
multcomesc, v., 110.
muncă, s., 196.
mură, s., 15.
mursă, s.,—de miere, 211.
must, s., 9.
mut, s., mutul călușarilor (călușerilor), 47, 60, 62-3, 69.
mutulică, s., 57.

N

Năfurar, s., 13.
nageac, s., 55.
Nagodă, s., 24, 31.
năgotă, s., 24.
năjit, s., 168.
năngotă, s., 24.
nănesc, v., 106.
năsălie, s., 15.

năsălnie, s., 15.
nastrapă, adj., 41.
Neamț, s., 138.
nebuneală, s., 35.
necăjicios, adj., 177.
Neculai, s., Sf.—, 116, 151.
nedeie, s., 156.
nene, interj., 113.
nice, conj., 111.
noajă, s., 150.
noapte, s., 5.
nuc, s., foi de—, 36.
nucă, s., 152, 216.

O

Oală, s., 7.
Oarbele-schioapele, s. pl., 21.
ober, v., 80.
odolean, s., 19, 21, 47.
olcuță, s., 10.
omor, v., omor zilele, 28.
Onofreiu, s., Sf.—, 77.
Onufrie, s., 78.
opăcesc, v., 91.
opăresc, v., se opărește grâul, 3.
Opârliia, s., 215.
os, s., os viu, 96.
ostenișos, adj., 141.
otova, adv., 190.
ovăsc, s., 164.

P

Paiu, s., floarea paiului, 11; de-a paiul, 163.
palașcă, s., 143.
Păliă, s., 214.
Pălie, s., 195, 203, 212.
pălimariu, s., 39.
pană, s., 94.
pâne, s.,—de târg,—de casă, 8.
Panteleimon, s., Sf.—, 218.
Pantelimon, s., 218.
Pantilimon, s., 218.
pânziș, adj., 3.
papușă, s., 191.
pară, s., pară mălăceată în gura lui nătăfleață, 134.

părăscuță, s., 36.
pârleală, s., 96.
pârlesc, v., 163.
Pârlie, s., ieșirea Pârliilor, 163.
pas, interj., 123.
păsat, s., păsat, 17.
pască, s., crucea paștei, 9 37.
păstătuță, s., 97.
păstru, s., 170.
Paște, s., Paștele Rohmanilor, 34.
păsulă, s., 76.
patul, s., 68.
Paul, s., Sf.—, 115, 151.
Pavăl, Sf.—, Pavel, 151.
păzesc, v., 151.
pe cum, adv., precum, 30.
pehlivan, s., 17.
pehlivănie, s., 17.
pelin, s., 35-6, 54, 56, 61-2, 69, 114, 170; apă de—, 170.
pelinița, s., 170.
perete, s.,—la pălărie, 66.
petrec, s., de-a petrecul, 160.
Petru, s., Sf.—, 114 și urm; pietrele lui Sf.—, 153.
piele, s.,—de iepure, 69, 71.
pieptene, s., vâritul în piepteni, 2.
pierdere, s., 15.
Pintilie, s., Pintilie-călătorul, 218.
pipărușă, s., 59.
pismatăreă, adj., 140.
plăcintă, s., 16.
pleasnă, s., 117.
ploaie, s., 3, 13.
plop, s., 36.
ploșniță, s., 36.
poală, s., poala-Sântă-Măriei, 87.
poceală, s., 22.
pocitur, s., 22, 170.
pomană, s., 5, 7, 9, 15.
pomenire, s., 7, 9, 15.
pomet, s., 14.
poș, s., 66.
popă, s., 61, 62.
porcar, s., 218.
porumbel, s., 138.
porumbrel, s., 138.

post, s., postul lui Isus, 139.
postate, s., 94.
poticeă, s., 146.
powată, s., 6.
prăsmuire, s., 15.
prașitor, s., 67.
Precup, s., 164.
preumblata, s., 58.
price, s., 6.
prichesc, v., 164.
Pricoche, s., 164.
Pricop, s., 164.
pricopesc, v., 161.
Pricopie, s., 164.
primă, s., 60.
primăvară, s., 178.
primicer, s., 54.
prind, v.,—surată, 17.
prîviglitoare, s., 107.
Probaje, s., 211.
Procope, s., 164.
Procopie, s., Sf.—164.
propt, s., 153, 164.
prourele, adj. pl., 117.
puișor, s., 60.
pun, v., 78.
punte, s., fă-te frate cu dracul
 până vei trece puntea, 2.
purece, s., 170.
pușc, v., 147, 200.
Puternice, s. pl., 24.

R

Racla, s., 87.
Răcoroaie, s., baba , 121.
rădașcă, s., 201.
raf, s., 201.
raft, s., 64.
răgușeală, s., 13.
raiu, s., 196.
rămășesc, v. refl., mă prind ră-
 mășag, 25.
rânză, s., descântec de—, 46.
ruscoage, s., 17.
răspântie, s., 20.
rătez, v.,—știrbeul, 209.
rău, s., răul copiilor, descântec de

răul copiilor, 162.
răzmat, adj., 68, 72.
ridic, v.,—o pomană, 15.
Rodie, s., Rodie Doamna, 46.
rogoadu, s., 206.
Rohmani, s., pl. Paștele Rohma-
 nilor, 34.
roman, s., 59, 61.
românița, s., 88.
roșcovă, s., 8.
rosolie, s., 154.
Ruja, s., 196.
Rujalna, s., 19, 23.
Rusalii, s. pl., 1, 3, 15, 18, 19, 78,
 97, moșii Rusaliilor, 7; moșii
 de Rusalii, 7; strat de Rusalii,
 19, 35; Buciumul Rusaliilor, 3;
 Șbuciumul Rusaliilor, 3; Sfrec-
 delul Rusaliilor, 19; vârteșugul
 Rusaliilor, 35; Duminica Rusa-
 liilor, 70; strodu' Rusaliilor, 73.
 78.
Rusalim, s.,—împăratul, 18.
rușine, s., rușinea fetelor, 197.
Rusitoare, s. pl., 76.
Rusitori, s. 76, Marția Rusitorilor,
 76.

S, Ș

Sabie, s., capul plecat, sabia nu-l
 taie, 2.
săcăluș, s., 90.
Safat, s., 199.
săgetătura, s., descântec de—, 46
sâiesc, v., 6.
salcie, s., 2, 13, 54.
sălindar, s., 87.
Sămândila, s., Sila—, 25.
Sâmbată, s., 1, 5; apa Sâmbetei, 5.
 Sâmbăta Duminicii mari, 7.
sâncea, s., 43.
Samodiva, s., Sila , 25.
Sâm-Petru, 115.
samulastră, s., 96.
Sâmzenii, s. pl., 79, 92; moșii de
 Sâmzenii, 90, 95, 106.
Sân-Chetriu, s., 115 (San—).

San-Chetru, s., 115.
Şandru, s., fetele lui Şandru.
sânjuană, s., 79.
Sân-Petru, s., 115.
sânţă, ? 47.
Santasia, s., 38.
Sânti'ie, s., 207.
sânzânie, s., 79.
sânzânioară, s., 79.
Sânzèni, s. pl., 77, 79, 96.
sânziană, s., 16, 69, 79, 89, 86-7,
 92, 98-9, 106: cununa , 91.
sânzueană, s., 79, 93.
sar, v., 99.
sare, s., 62; drob de—, 69.
sărindar, s., 7.
sărita, s., 56.
sătişcă, s., 10.
Savalina, s., 23.
Savatina, s., 19, 23.
sbătută, s., 56,
sbicer, s., 58.
sbiciu, s., 59.
sbucium, s.,—ul Rusaliilor, 3.
sbucium, v., 3.
sburătoare, 26, 97.
sburător, s., 26, descântec de li-
 pitură şi—, 47.
scăldătoare, s., 95.
scapăr, v., 191, 204.
scapăt, v., 203.
scăpătat, s.,—de soare. 178.
Schimbare, s.,—la faţă a Domnu-
 lui. 211; schimbarea feţei, scur-
 tarea vieţii, 218.
scrânciob, s., 14.
scrijilesc, v., 190.
scuipi, v. a—, 192.
secatură, s., 64, 65.
seminţuri, s. pl., 78.
şerpar, s., 18.
Sfânt(ă), s., Sf. Joi, 11; — Dumi-
 nică, 4; —Vineri, 5; — Ioan cel
 nou, 3; —Gheorghe, 14; Dumi-
 nica tuturor sfinţilor, 77; Sfinţi-
 mărunţi, 77.
Sfântuleţ, s., 143.

sfeşnic, s., 5.
Sfeti-Petre, s., 144.
Sfinte, s. pl., 25, 40-6, 91; — mari,
 25; marşul sfinţilor, 56.
sfinţire, s.,—ea hotarelor, 16.
sfîchiu, s., 117.
sfradel, s., suflă—, 165;—ul Rusa-
 liilor, 19.
sfredelesc, v., 11.
sglavoc, s., 11.
sgrebunţos, adj., 217.
siesc, v., 6.
Sila, s.,—Samodiva, — Sămândilă,
 25.
slelesc, v., 194.
sloată, s., 3.
slobozit, s., slobozitul (slobozirea)
 apei (apelor). 77.
sloiu, s.,—de ceară, 211.
slugărie, s., 142,
smeoaică, s., smeoica pământu-
 lui, 32.
smochină, s., 8.
soare, s., jocul soarelui la răsărit,
 55; jocul soarelui la apus, 57.
şoarece, s., 78; sărbătoarea şoare-
 cilor, 78.
sobă, s., 177, 181.
soc, s., 13, 18.
şodu, s., 112.
Şoimance, s. pl., 25.
Şoimane, s., pl., 25, 39, 40.
somn, s., somnul cel lung, 216.
şovălc, interj., 150.
sovârv, *sovârf*, s., 214.
spânz, s., 98.
sparg, v., 69, 99.
spic, s.,—de stâncă, 126.
Spiridon, s., Sf.—98.
spurcat, s., 142.
spuzele, s. pl., 41.
stamne, s. pl., 10.
stăpână, s., stăpânele vântului, 23.
stariţ, s., 54.
stat, s., 70.
stea, s., 6, 78, 166; cântec de—71.
steag, s., 62, 69; legarea steagu-
 lui, 63.

stebă, s., *stălbă*, *stălb*, s., 41.
stegar, s., 62, 69.
steiu, s., 127.
stejar, s., 35.
stelniță, s., —de pere, 141.
sticlă, s., 7.
știmă, s., 25.
stingere, s., stingerea frigărilor, 2.
știubeiu, s., răzarea știubeilor, 209.
stobor, s., stoborul Sâmpietrului, 156.
strachină, s., 7.
straiță, s., 155.
stramă, s., 179.
strămătură, s., 9, 209.
strat, s., strat de Rusalii, 19, 35, 63.
strecătoare, s., 10.
strecurătoare, s., 10.
strigoaică, s., 26, 54, 200.
strigoiu, s., 5, 26, 32.
strod, s., strodul Rusaliilor, 73, 78.
stroh, s., strohul mării, 47.
stropșesc, v., 19.
stup, s., răzatușul stupilor, 209.
suflet, s., dau de—, 6.
șugă, s., 121.
surată, s., datul la—, prind—, 18.
surchidit, s., 2.
suvac, s., 142.

T, Ț

Tacâm, s., 70.
tăier, s., 76.
tăietei, s. pl., 8, 9.
tain, s., 160.
taler, s., 7.
talger, s., 7.
tâlnesc, v., întâlnesc, 44.
tămăie, s., 61, 170.
tăneriu, s., 76.
tânesc, v., întâlnesc, 33.
tăraș, s., 13.
târg, s., târgul moșilor, 11; târg de fete, 154; târgul fetei, 156.
tată, s., tatăl nostru, 55.
teiu, s., 12-14, 36.

oc, s., 155.
țigăinat, s., 142.
țigăiu, s., 141.
țigan, s., 138.
Timofteiu, s., Sf.—, 77.
Timoteiu, s., Sf.—77.
țin, v. act. și refl., 151, 186, 212.
țip, v., 44, 167.
toană, s., 25.
tocmagi, s. pl. 9.
toiag, s., 62.
toloacă, s., 85.
țolet, s., 178.
trântie, s., 64.
trăsnet, s., 3.
treanță, s., 161.
trifoiu, s., —alb, 96.
Troiță, s., 34.
Tudorusalile, s. pl., 58.
tulnic, s., 154.
tun, s., 3, 85, 193, 206.
tunet, s., 3.
tuns, s., tunsul stupilor, 209.
turbă, s., gândac de—, 36.
Turca, s., 76.
tureac, s., 65.
țuțuroiu, s., 72.

U

Uitucie, s., 127.
ulcică, s., 7.
uleiu, s., 210.
uliu, s., 106, 152; ziua-i cuc, noaptea-i uliu, 112.
umplu, v., 11.
umplut, s., umplutul meselor, 11; umplutul blidelor, 12.
uncrop, s., 165.
unesc, v., 74.
Ungur, s., 138.
urs, s., 57.
ursat, adj., 75.
ursit, s., 92.
ursitoare, s., 119.
usturoiu, s., 35-6, 56, 61-4, 69, 70, 96, 114, 170.

V

Vacă, s., 160.
văjăuș, v., 168.
vălă, s., 25.
vălvă, s., 25.
vamă, s., 178.
vânataie, s., 47.
vânt s., 189; stăpânele vântului, 23; vânt rău, 25; vânt turbat, 37.
vântoase, s., pl, 23, 24.
var, s., datul la—, 17.
vară, s., moșii de—, 7.
vârteșug, s, vârteșugul Rusalilor, 35.
Vartolomeiu, Sf.—, 77-8.
vârtute, s., 43.
varză, s., 78.
vataf, *vataf*, s., 55, 58, 59, 62, 63; vataful călușului, 70.
Vârvara, Sf.—151.
vas, s., 7.
verișoară, s., datul la , 17.
veselor, adj., 186.
Vineri, s, Sf.—, 5, 148.
vinețică, s., 47.
vinețică, s., 11.
Viteze, s. pl., 24.

vlog, s., 3.
vloh, s., 3.
vlohîș, adj., 3.
voiejnița, s., 97.
voieșniță, s., 97.
voieșniță, s., 97.
voivod, s, 55.
voț, s., fac , 88.
votum, s., 138.
vraja, s,—de dragoste, 14.
vrăjmaș, s., 178.
vreme, s, vremea de apoi, 197.

Z

Zăduh, s., 161.
zână, s., 8.
zâna, s., 17-9, 21-2, 24, 27-31, 33, 45, 56, 58; zânele milostive, 21-2; zânele măiestre, 22; zâna lăr' de tată, 120; descântec de zâne, 44.
zavistie. s., 177.
zavistuesc, v., 178.
zeamă, s., 8.
zepresc, s., 39.
zepritură, s., 39.
zi, s., 151; ziua morților. 5.
zolesc, v., 3.

CUPRINSUL:

	<u>Pag.</u>
<i>Prefața</i>	III
<i>Cele nouă Joi</i>	
I. Cele nouă Joi	I
II. Moșii de vară	5
III. Dumineca mare	12
IV. Sărbătoarea Rusaliilor. A. Zânele	18
V. » » B. Paza zilei	34
VI. » » C. Vräji și descânțece	38
VII. » » D. Călușarii	54
VIII. Rusitorii	76
XI. Sfinți-mărunții: Timofteiu, Vărtolomeiu, Onofreiu,	
Eliseiu și Iuda	77
<i>Sânzienile</i>	
I. Floarea Sânzienilor	79
II. Sf. Ioan de vară	80
III. Cununa Sânzienilor	91
IV. Culegerea buruienilor de leac	95
V. Taghianilu	99
VI. Muțirea cucului și uliul	106
<i>Sf. Petru și Pavel</i>	
I. Postul Săm-Pietrului	114
II. Sf. Petru	115
III. Cucu-tâlharul și câinii lui Sf. Petru	144
IV. Sf. Pavel	151
V. Datine și credințe	»
VI. Jocul sclavilor	156

	Pag.
<i>Sf. Cosma și Damian</i>	
I. Cosmandinul	161
II. Ana-Foca	162
<i>Pricopul</i>	164
<i>Ciurica</i>	166
<i>Mărina și Circovii</i>	
I. Mărina	167
II. Circovii	170
<i>Sf. Ilie</i>	
I. Sf. Ilie	172
II. Sfârșitul lumii și Șf. Ilie	197
III. Urgisirea Diavolului.—Credințe mărunte	200
IV. Sărbătoarea Sf. Ilie	205
V. Moșii de Sf. Ilie	207
VI. Rătezatul stiubeilor	209
<i>Îlie-Palie și Foca</i>	
I. Ilie-Pălie	212
II. Foca	213
III. Sf. Maria Magdalena	214
IV. Opârliia	215
<i>Adormirea Sf. Ana</i>	
Ana Ospenia	216
<i>Sf. Panteleimon</i>	
Pintilie-călătorul. Calătorirea verii	218
<i>Glosar și indice.</i>	221

GREȘELI

Pag.	Rând.	<u>In loc de</u>	<u>Să se cetească</u>
1	12	<i>huriene</i>	<i>buruicne</i>
4	10	<i>chemă</i>	<i>chiamă</i>
7	23	<i>flori prin tipare</i>	<i>flori, tipare</i>
10	4	<i>dativ.ă</i>	<i>datină</i>
10	6	<i>ce e</i>	<i>cele</i>
11	33-4	<i>ci mai</i>	<i>ci numai</i>
15	33	<i>văsălii</i>	<i>năsălii</i>
18	1	<i>Sărbătoarea Rusaliilor</i>	<i>Sărbătoarea Rusaliilor.--</i> [A. Zănele]
23	39	<i>pronarële</i>	<i>pronorële</i>
23	40	<i>batite</i>	<i>betite</i>
62	1)	<i>iu</i>	<i>în</i>
70	11	<i>facuți</i>	<i>facuți</i>
80	20	<i>ciumpărit</i>	<i>ciumpăvit</i>
83	39	<i>Stante</i>	<i>Stanfe</i>
87	24	<i>lacra</i>	<i>racla</i>
88	1	<i>romănițu</i>	<i>romăniță</i>
134	31	<i>Dumitrescu</i>	<i>Dumitrașcu</i>
136	1	<i>o cincea</i>	<i>o a cincea</i>
140	26	<i>495</i>	<i>497</i>
152	18	<i>nuci</i>	<i>muci</i>
160	35	<i>Pafimle</i>	<i>Pamfile</i>
171	40	<i>dintr'o</i>	<i>dintr'o</i>
176	39	<i>Veronea</i>	<i>Voronca</i>
184	22	<i>Pegenda</i>	<i>Legenda</i>
184	24	<i>zice Sf.</i>	<i>zice că Sf.</i>

